T.C.
SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TURİZMİN SOSYAL ÇEVREYE ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: TARAKLI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Oğuz ÇOLAK

Enstitü Anabilim Dalı : TURİZM İŞLETMECİLİĞİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Orhan BATMAN

Haziran 2020

T.C.
SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TURİZMİN SOSYAL ÇEVREYE ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: TARAKLI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Oğuz ÇOLAK

Enstitü Anabilim Dalı : TURİZM İŞLETMECİLİĞİ

Bu tez 16/06/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

JÜRİ	BAŞARI DURUMU
Jüri Başkanı: Prof. Dr. Orhan BATMAN	BAŞARILI
Üye: Prof. Dr. Said KINGIR	BAŞARILI
Üye: Doç. Dr. Osman ÖZKUL	BAŞARILI

BEYAN

Tez içindeki tüm verilerin akademik kurallar çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, görsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uygun şekilde sunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezde yer alan verilerin bu üniversite veya başka bir üniversitede herhangi bir tez çalışmasında kullanılmadığını beyan ederim

Oğuz ÇOLAK

../../2020

TEŞEKKÜR

Kalemimin bana rehberlik ettiği bu zorlu, ama bir o kadar keyif ve heyecan verici yolun sonuna gelmiş bulunmaktayım. Büyük bir merakla başladığım bu serüveni, bilimsel temayüllere uygun ve vicdanım rahat bir şekilde tamamladığımı düşünüyorum. Bilimin bir derya kadar geniş olduğu bir ortamda, bizde bir damlalık katkı sağladığımızı umarken, bu yolda daha atmamız gereken çok adım ve kat etmemiz gereken çok yol olduğunun kanısına vardık. Bu vesileyle, içimdeki öğrenme aşkının ve bilimsel merakın hiç bitmemesini temenni ediyorum.

Yüksek lisans programına başladığım ilk günden bu yana, yalnızca bu tezin oluşma sürecinde değil, her konuşmamızda bilim ve hayata dair bir şeyler öğrendiğim, bana karşı olan inancını ve güvenini her daim hissettiğim, kendisini tanımaktan ve öğrencisi olmaktan büyük onur ve mutluluk duyduğum danışmanım sayın Prof. Dr. Orhan BATMAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Tezin yazılma sürecinde kapısına her gittiğimde beni sabırla ve güzellikle karşılayan, değerli fikir ve eleştirileriyle yolumu aydınlatan ve ağabeylik yapan değerli hocam sayın Dr. Ümit ŞENGEL'e yürekten teşekkür ederim. Ayrıca, tez süreci boyunca fikirleri ve desteklerini esirgemeyen, meslektaş olmaktan ve birlikte çalışmaktan gurur duyduğum Arş. Gör. Mustafa ÇEVRİMKAYA, Arş. Gör. Vahit Oğuz KİPER ve Gökhan GENÇ'e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca saha araştırmaları süresince her türlü desteği veren, çalışmanın her anını ilgiyle takip eden ve işimi kolaylaştıran başta Sayın İzzettin KÖMÜRCÜ ve Sayın İbrahim Coşkun DEMİRARSLAN olmak üzere misafirperver ve gönlü büyük Taraklı halkına şükranlarımı sunuyorum.

Teşekkür kısmını noktalarken bu günlere gelmemdeki en büyük paya sahip olan, beni sabırla, sevgiyle ve ilgiyle büyüten, her türlü fedakârlığa katlanan ve benden desteklerini bir an olsun esirmeyen annem Zefüre ÇOLAK ve babam Alahattin ÇOLAK'a teşekkürü bir borç bilirim. Güzel ve zorlu bir sürecin sonucu olan bu

çalışmayı, eğitim hayatım boyunca ailemden uzakta bana yeri geldiğinde annelik yeri geldiğinde babalık yapan, sevgisini ve inancını her zaman hissettiren, motivasyon kaynağım ve kendisini örnek aldığım abim Okan ÇOLAK'a ve değerli aileme ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

BEYAN ..... **iii**

TEŞEKKÜR ..... **i**

İÇİNDEKİLER..... **ii**

KISALTMALAR ..... **vii**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **viii**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **viii**

ÖZET ..... **x**

SUMMARY ..... **xi**

BÖLÜM 1.
GİRİŞ **1**

BÖLÜM 2.
LİTERATÜR İNCELEMESİ **4**

2.1. Turizm ve Toplum 4
2.1.1. Turizm Kavramı 4
2.1.2. Turizmin Özellikleri 6
2.1.3. Toplum Kavramı 9
2.1.4. Toplumsal Çevre ve Turizm İlişkisi 11
2.2. Turizmin Toplumsal Etkilerini Belirleyen Unsurlar 15
2.2.1. Turizm Gelişim Süreci 15
2.2.2. Turistik Bölgenin Özelliği 18
2.2.3. Turizm Çeşitleri 20
2.2.4. Turist Tipolojileri 21
2.2.5. Turistik Bölgenin Taşıma Kapasitesi 25
2.2.6. Yerel Halkın Turizmden Sağladığı Faydalar 28
2.3. Turizmin Çevreye Etkileri 29
2.3.1. Turizmin Ekonomik Çevreye Etkileri 29
2.3.1.1. Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri 30
2.3.1.2. Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri 33
2.3.2. Turizmin Fiziksel Çevreye Etkileri 36
2.3.2.1. Olumlu Fiziksel Çevre Etkileri 37
2.3.2.2. Olumsuz Fiziksel Çevre Etkileri 38

2.3.3. Turizmin Sosyo-Kültürel Çevreye Etkileri 40
2.4. Turizmin Sosyal Çevreye Etkileri 43
2.4.1. Toplum ve Aile Yapısı Üzerindeki Etkileri 44
2.4.2. Demografik Yapı Üzerindeki Etkileri 46
2.4.3. Eğitim Üzerindeki Etkileri 47
2.4.4. Suç Oranları Üzerindeki Etkisi 48
2.5. Kültürel Değişme ve Süreçler 50
2.5.1. Kültür Değişmesi 53
2.5.2. Kültür Yayılması 53
2.5.3. Kültürel Aktarım 53
2.5.4. Kültür Şoku 54
2.5.5. Kültür Kirlenmesi 55
2.5.6. Kültürel Yozlaşma 56
2.6. Yerel Halk-Turist İlişkisi 58
2.7. Taraklı Destinasyonu 69
2.7.1. Taraklı'nın Genel Yapısı 69
2.7.2. Taraklı'nın Sosyo-Kültürel Yapısı 71
2.7.3. Taraklı'nın Turizm Potansiyeli 73
2.7.4. Taraklı Destinasyonu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar 75

BÖLÜM 3.
MATERYAL VE YÖNTEM 80
3.1. Araştırmanın Amacı ve Problemi 80
3.2. Araştırmanın Yöntemi 81
3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları 88

BÖLÜM 4.
BULGULAR VE TARTIŞMA 89
4.1. Bulgular 89
4.1.1. Araştırmanın Ana Temalarına İlişkin Bulgular 89
4.1.2. Araştırmanın Genel Bilgiler Temasına İlişkin Bulgular 92
4.1.3. Araştırmanın Etmenler Temasına İlişkin Bulgular 97
4.1.4. Araştırmanın Sosyal Etkiler Temasına İlişkin Bulgular 104
4.1.5. Araştırmanın Kültürel Etkiler Temasına İlişkin Bulgular 112
4.1.6. İletişim Temasına İlişkin Bulgular 118
4.1.7. Ekonomik Etkiler Temasına İlişkin Bulgular 120
4.1.8. Fiziksel Etkiler Temasına İlişkin Bulgular 121
4.1.9. Popülerlik Temasına İlişkin Bulgular 123
4.1.10. Yapılandırılmamış (Sohbet Tarzı) Görüşmelere İlişkin Bulgular 124
4.1.11. Araştırmacının Kişisel Gözlemlerine İlişkin Bulgular 126
4.2. Tartışma…… 130

BÖLÜM 5.
SONUÇ VE ÖNERİLER 140

KAYNAKÇA 147
ÖZGEÇMİŞ 165

KISALTMALAR

TDK	: Türk Dil Kurumu
UNWTO	: Dünya Turizm Örgütü
WTTC	: Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1 : Maslow'un Güdüler Sıralamasının Turizm Açısından Değerlendirilmesi……12
Tablo 2.2 : Turizm Çeşitleri…….....…….……21
Tablo 2.3 : Turist Tipleri ve Yerel Normlara Uyumlulukları.……..……..…24
Tablo 2.4 : Taşıma Kapasitesi Sınıflandırmaları……..……..…….27
Tablo 2.5 : Turizm Gelirleri ve Giderlerinin Dış Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkisi ……30
Tablo 2.6 : Turizmim Olumlu Fiziksel Çevre Etkileri……..…38
Tablo 2.7 : Turizmin Olumsuz Fiziksel Çevre Etkileri……39
Tablo 2.8 : Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri…….……42
Tablo 2.9 : Turistlere Karşı İşlenen Suçlar, Senaryolar ve Turistlerin Katkıları…..…49
Tablo 2.10 : Kültürel Değişimler……52
Tablo 2.11 : Yerel halk ve Turistler Arasındaki İlişki Tipleri…….……61
Tablo 2.12 : Turist ve Yerel Halkın Birbirlerine Karşı Tutumları…….....62
Tablo 2.13 : Taraklı'nın Turizm Potansiyeli……75
Tablo 3.1 : Görüşmeye Katılan Katılımcılar ve Demografik Bilgileri…….84
Tablo 3.2 : Görüşmeler İçin Hazırlanan Soru Formu…….....85
Tablo 3.3 : Temalar ve Alt Kodları…….....87
Tablo 4.1 : Ana Temalar Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları……...90
Tablo 4.2 : Genel Bilgiler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları…….……92
Tablo 4.3 : Katılımcıların Genel Durum Hakkındaki Görüşlerinin Yoğunluk Tablosu……. ……...……...…94
Tablo 4.4 : Etmenler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları……98
Tablo 4.5 : Katılımcıların Etmenler Hakkındaki Görüşlerinin Yoğunluk Tablosu…..99
Tablo 4.6 : Sosyal Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları……104
Tablo 4.7 : Katılımcıların Sosyal Etkiler Hakkındaki Görüşlerinin Yoğunluk Tablosu……..105
Tablo 4.8 : Kültürel Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları…….112
Tablo 4.9 : Katılımcıların Kültürel Etkiler Hakkındaki Görüşlerinin Yoğunluk Tablosu…….....113
Tablo 4.10 : İletişim Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları……..……..118
Tablo 4.11 : Ekonomik Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları…..……..120
Tablo 4.12 : Fiziksel Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları……122
Tablo 4.13 : Popülerlik Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları…….……..123
Tablo 4.14 : Temalar ve Alt Temalara İlişkinGözlemler……....…….....127

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 :Turizm Endüstrisinin Gerekli Bileşenleri…..……..…….…….…....7
Şekil 2.2 : Turizmin Sosyolojik Araştırma Konuları…..…….…….....14
Şekil 2.3 : Yerel Halkın Turistlere Yönelik Tutum Süreçleri……..…….…….....16
Şekil 2.4 : Butler' ın Turizm Yaşam Döngü Modeli……..…….……17
Şekil 2.5 : Turistlerin Psikografik Kişilik Tipleri……..…….…….……23
Şekil 2.6 : Sosyal Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi……...…….……28
Şekil 2.7 : Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Açısından İki Temel Unsur…..…….. .42
Şekil 2.8 : Yerli Halk-Turist İlişkisini Etkileyen Etmemler…….……....…60
Şekil 3.1 : Maxqda'da Kodlamaya İlişkin Bir Örnek...…….…….....87
Şekil 4.1 : Araştırma Kapsamında Oluşturulan Model……...…….……....89
Şekil 4.2 : Araştırmanın Ana Temaları Kapsamındaki Kelime Bulutu……...…....90
Şekil 4.3 : Ana Temaların Kod Dağılımı…….... 91
Şekil 4.4 : Genel Bilgiler Kapsamındaki Kelime Bulutu……...……..92
Şekil 4.5 : Genel Durum Kod Dağılımı…….....93
Şekil 4.6 : Etmenler Kapsamındaki Kelime Bulutu……..…...98
Şekil 4.7 : Etmenler Kod Dağılımı…….…..…99
Şekil 4.8 : Sosyal Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu……104
Şekil 4.9 : Sosyal Etkiler Kod Dağılımı……..…...105
Şekil 4.10 : Kültürel Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu……...112
Şekil 4.11 : Kültürel Etkiler Kod Dağılımı…….....113
Şekil 4.12 : İletişim Kapsamındaki Kelime Bulutu…….……..118
Şekil 4.13 : Ekonomik Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu…….……...120
Şekil 4.14 : Fiziksel Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu……....121
Şekil 4.15 : Popülerlik Kapsamındaki Kelime Bulutu…….……..123
Şekil 4.16 : Yıkılan Bir Ev……...…….…128
Şekil 4.17 : Yıkılma Tehlikesiyle Karşı Karşıya Kalan Bir Ev…….…….128
Şekil 4.18 : Meydanda Yer Alan Cam Fanus…...……...…128
Şekil 4.19 : Kent Meydanı……..…….……..128
Şekil 4.20 : Kültür Evi-1……...…….……129
Şekil 4.21 : Kültür Evi-2……...…….……129
Şekil 4.22 : Geleneksel Düğün Davetiyesi…….129
Şekil 4.23 : Kadınlar Tarafından Hazırlanan Yerel Ürün…….……..129
Şekil 4.24 : Sokakta Kaşık Satan Bir Kişi…….…….....130
Şekil 4.25: Taraklı'nın Genel Görünümü……..130
Şekil 4.26: Katılımcıların Sosyal Etkilere İlişkin Görüşleri İle Etmenler Arasında İlişkiyi Gösteren Harita-1……..……...……..134
Şekil 4.27: Katılımcıların Sosyal Etkilere İlişkin Görüşleri İle Etmenler Arasında İlişkiyi Gösteren Harita-2…….……..135
Şekil 4.28: Katılımcıların Kültürel İlişkin Görüşleri İle Etmenler Arasında İlişkiyi Gösteren Harita-1…….……..138

Şekil 4.29: Katılımcıların Kültürel İlişkin Görüşleri İle Etmenler Arasında İlişkiyi Gösteren Harita-2……..…..139

TURİZMİN SOSYAL ÇEVREYE ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: TARAKLI ÖRNEĞİ

ÖZET

Turizm sahip olduğu yapı itibariyle öznesini insanların oluşturduğu bir endüstridir. Dünyada gün geçtikçe artan turist sayısıyla beraber daha geniş kitlelere yayılan turizm hareketleri sonucu, farklı topluluklar içerisinde yaşayan insanlar arasında birçok ilişki ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle turizm, farklı kültürlere sahip olan insanları bir araya getirerek tanışmasını ve birbirleriyle etkileşime girmelerini sağlayan bir endüstridir. Ancak bu durum, turizmin sosyal ve kültürel çevre üzerinde birtakım değişikliklere sebep olmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda gerçekleştirilen çalışmanın amacı, turizm ile birlikte Taraklı yerel halkının sosyo-kültürel yaşantısında meydana gelen değişimlerin ve bunların altında yatan sebeplerin neler olduğunun incelenmesidir.

Sosyal ve kültürel değişimlerin derinlemesine incelenmesi önem arz ettiğinden, bu çalışma yorumlayıcı paradigma ekseninde nitel araştırma yöntemleri kullanılarak tasarlanmıştır. Taraklı'da yaşayan yerel yöneticiler, kanaat önderleri, yerel halk ve sektör temsilcileri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelere ek olarak, yapılandırılmamış (sohbet tarzı) görüşmeler ve gözlemler gerçekleştirilerek araştırmanın veri toplama süreci tamamlanmıştır. Veriler, genel durum, etmenler, iletişim, sosyal etkiler, kültürel etkiler, ekonomik etkiler, fiziksel etkiler ve popülerlik olmak üzere sekiz temaya bölünerek, MAXQDA 2020 paket programı vasıtasıyla gerçekleştirilen içerik analizi ile yorumlanmıştır.

Araştırma sonucunda, Taraklı'da turizm gelişiminin bölgeye uygunluğu, turistlerle kurulan iletişimin yüksekliği ve turizm hareketliliğinin sosyal ve kültürel faydaları arttırması sonucu yerel halkın turizmin varlığından mutluluk duyduğu tespit edilmiştir. Öte yandan, bireysel faydaları arttırmak için kültürün ticarileşmesinin, genç nesillere kültürel değerleri aktarmanın, turizm dışı nedenlerle yaşanan kültürel değişimin ve somut kültürel mirasın korunması noktasında yaşanan zorlukların sorun oluşturduğu görülmüştür. Bölgede yaşanan sorunlara, turizm gelişimine, sosyal ve kültürel değerlerin korunmasına ilişkin paydaşlara öneriler sunularak araştırma tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Sosyolojisi, Sosyal Etkiler, Kültürel Etkiler, Turist- Yerel Halk İlişklileri, Taraklı

A RESEARCH ON THE EFFECTS OF TOURISM ON SOCIAL AND CULTURAL ENVIRONMENT: THE CASE OF TARAKLI

SUMMARY

Tourism is an industry where its subject consists of people in terms of its structure. With the increasing number of tourists in the world, as a result of the tourism movements spreading to a wider audience, many relationships emerge among the people living in different communities. In this respect, tourism is an industry that brings people from different cultures together to meet and interact with each other. However, this has caused tourism to cause some changes on the social and cultural environment. The aim of the study carried out in this direction is to examine the changes occurring in the socio-cultural life of Taraklı local people together with tourism and the underlying causes of them.

This study was designed using qualitative research methods in the interpretative paradigm axis, since it is important to examine social and cultural changes in depth. Semi-structured interviews were applied with local administrators, opinion leaders, local people and sector representatives living in Taraklı. In addition to semi-structured interviews, unstructured interviews and observations were carried out and the data collection process of the research was completed. The data were interpreted by content analysis carried out through the MAXQDA 2020 package program, divided into eight themes: general situation, factors, communication, social effects, cultural effects, economic effects, physical effects and popularity.

As a result of the research, it is determined that the local people are pleased with the existence of tourism as a result of the suitability of the tourism development in Taraklı, the high level of communication with the tourists and the increase in the social and cultural benefits of the tourism mobility. On the other hand, in order to increase individual benefits, commercialization of culture, transferring cultural values to younger generations, cultural change due to non-tourism reasons and the difficulties experienced in the preservation of concrete cultural heritage have been observed. The research was completed by offering suggestions to stakeholders regarding the problems in the region, tourism development, and protection of social and cultural values.

Keywords : Tourism Sociology, Social Factors, Cultural Factors, Tourist-Local People Relations, Taraklı.

BÖLÜM 1. GİRİŞ

İnsanlar tarih boyunca çeşitli sebeplerden dolayı seyahat etmişlerdir. Bu seyahatlerin "turizm" çatısı altında adlandırılması ise sanayi devrimi ile birlikte yaşanan gelişmelerle birlikte olmuştur. Bununla birlikte; I.Dünya Savaşı'nın sona ermesi, teknolojik gelişmeler, insanların iş hayatında sahip olduğu hakların gelişmesi, hem ülke hem de kişi bazında gelirlerinin artması sonucu turizm hızla gelişen ve daha fazla kişiye yayılan bir endüstri konumuna gelmiştir. İçerisinde bulunduğumuz dönemde Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'nün verilerine göre, dünya turizmine katılan kişi sayısının 2019 yılında 1.5 milyar kişiye ulaşmış olması turizm endüstrisinin küresel bir boyuta eriştiğini kanıtlar niteliktedir. (UNWTO 2020, s.1)

Turizmin küresel bir boyuta ulaşması ve turizme katılan kişi sayısının artması sonucu, turizmin geliştiği destinasyonlarda ekonomik, sosyal ve fiziksel çevrede değişimler meydana gelmeye başlamaktadır. Birçok ülke tarafından turizm; döviz girdisi sağlaması, istihdamı arttırıcı etkisi ve birçok sektöre doğrudan ve dolaylı katkılarından dolayı ekonomik etkisi ön planda tutulan bir endüstridir. Fakat en az ekonomik çevre kadar önemli olan sosyal ve fiziksel çevrede meydana gelen değişimler ise birçok ülke tarafından ikinci plana atılmaktadır. Dolayısıyla bir bölgede turizmin sürdürülebilirliğinden bahsedilebilmesi için çevrenin bir bütün olarak ele alınması ve bütün çevre unsurlarına uygun bir gelişim sağlanması gerekmektedir.

Turizm sahip olduğu yapı itibariyle içerisinde birçok farklı unsuru barındıran bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsurlar içerisinde en önemlisinin ise turizmin öznesi konumunda olan "insan" olduğu düşünülmektedir. İnsanların karşılıklı etkileşimiyle değer kazanan bir endüstri olan turizmi anlayabilmek açısından toplumların bilimi olan sosyolojik bakış açısıyla yaklaşmak gerekmektedir. Sosyolojik bakış açısı sayesinde, yerel halk ve turistin karşılaştığı noktada etkileşimler araştırılarak turizmin sosyal çevrede yarattığı değişimler incelenebilmektedir.

Yerel halk ve turistlerin karşılaşması sonucu sosyo-kültürel açıdan olumlu ve olumsuz birtakım etkiler meydana gelmektedir. Bu olumsuz etkileri minimize etmek ve olumlu etkileri maksimize etmek için turizm sosyolojisi alanında yapılan çalışmalar önem taşımaktadır. Turizm sosyolojisi; turizme katılan turistlerin seyahate katılma nedenlerini, yerli halk ve turist arasındaki ilişkileri, turizmin sisteminin yapısını ve turizmin etkilerini inceleyen bir uzmanlık alanıdır. (Cohen 1984, s.376). Sürdürülebilir turizm gelişimi açısından turizm politikaları planlanırken turizm sosyolojisi alanında yapılan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu doğrultuda araştırmanın konusu, literatürde üzerinde önemle durulan turizmin sosyal ve kültürel çevre üzerindeki etkileri olarak belirlenmiştir. Araştırma turizmin son yıllarda gelişme gösterdiği Taraklı bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Bu bölgenin seçilmesinde, sosyal çevrede yaşanan etkilerin sebeplerinin belirlenerek, politika uygulayıcılarına ve turizmin yeni geliştiği bölgelere örnek teşkil edeceği düşüncesi etkili olmuştur.

Çalışmanın amacı, turizm ile birlikte Taraklı yerel halkının sosyo-kültürel yaşantısında meydana gelen değişimlerin ve bunların altında yatan sebeplerin neler olduğunun incelenmesidir. Bu amaçla yapılan çalışma; giriş, literatür taraması, materyal ve yöntem, bulgular ve tartışma, sonuç ve öneriler olmak üzere beş ana başlık üzerinde gerçekleştirilmiştir. Giriş bölümü, araştırmanın genel bilgilerinin yer aldığı ve araştırmanın diğer bölümlerininin tanıtıldığı bir bölümdür.

Literatür taraması bölümü araştırmanın kapsamında 3 ayrı kısıma ayrılmıştır. İlk kısımda, turizm ve sosyoloji kavramları ve aralarındaki ilişki açıklanmış ve turizm topluma etkilerini belirleyen unsurlar tartışılmıştır. İkincisi kısımda, çalışmanın hedef noktası olan turizmin sosyo-kültürel etkileri incelenmiştir. Bunun içinde turizmin sosyal ve kültürel etkileriyle birlikte yerli-halk ile turist arasındaki ilişki detaylı bir şekilde incelenmiş, turizmin ekonomik ve fiziksel etkileri genel hatlarıyla incelenmiştir. Üçüncü kısımda, Taraklı bölgesinde yaşayan yerel halkın özellikleri, turizm potansiyeli ve bu bölgeye gelen turist profilleri incelenerek bölge hakkında bilgiler verilmiştir.

Materyal ve yöntem bölümünde, araştırmanın amacı ve soruları, uygulanan yöntem, evren ve örneklem, veri toplama süreci, veri türleri, katılımcılara ait bilgiler, soru formu, araştırma temaları, araştırmanın analizine ilişkin bilgiler ve araştırmanın kapsam ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

Bulgular ve tartışma bölümü araştırma kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış (sohbet tarzı) görüşmeler ve gözlemlere ilişkin bulguların ayrıntılı bir şekilde incelendiği bölümdür. Bu doğrultuda, araştırmanın temalarının her biri ayrıntılı bir şekilde incelenmesiyle bulgular bölümü tamamlanmıştır. Bir sonraki aşamada, bulgulara ek olarak turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin sebepleri ilişki haritaları üzerinde incelenmesiyle tartışma bölümü oluşturulmuştur.

Sonuç ve öneriler bölümünde, araştırmanın temel gerçekleri ve önem taşıyan sonuçları incelenmiştir. Elde edilen sonuçların kıymetini arttırmak için uygulanabilir önerilerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu sebeple, sonuçlar doğrultusunda ilgili paydaşlar ve araştırmacılara öneriler getirilerek çalışma tamamlanmıştır.

BÖLÜM 2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Bu bölüm, konunun detaylı bir biçimde incelenmesi için hazırlanmıştır. Turizm ve toplum arasında ki ilişki tartışılmış, turizmin topluma hangi unsurlar üzerinden etki edebileceği açıklanmıştır. Öte yandan, turizmin çevresel etkileri incelenmiş, sosyal etkiler, kültürel değişme ve süreçlere ilişkin ayrıntılı bilgi verilmiştir. Son olarak yerel halk ile turist arasındaki ilişki incelenerek literatürde gerçekleştirilen benzer çalışmaların sonuçlarına yer verilmiş ve Taraklı destinasyonuna ilişkin bilgiler verilerek bölüm tamamlanmıştır.

2.1. Turizm ve Toplum

Turizm ve toplum kavramları birbiriyle yakından ilişkilidir. Turizm birbirini tanımayan ve bilmeyen toplumların iletişimini mümkün kılmakta ve toplumsal barışa katkı sağlamaktadır. Bu denli önemli bir ilişki içerisinde dikkat edilmesi gereken hususlar da bulunmaktadır. Özellikle toplumların karşılaşması esnasında yaşanan etkilerin hem turizmin hem de sosyal ve kültürel değerlerin devamlılığı açısından önemi çok fazladır. Bu nedenle, araştırılan olguya ilişkin bir temel oluşturması açısından turizm kavramı ve toplumların bilimi olan sosyoloji kavramı ile ilgili detaylı bilgiler verilmiş ve aralarında nasıl bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur.

2.1.1. Turizm Kavramı

İnsanlar tarih boyunca avlanma, barınma, sağlık, din, ticaret vb. sebeplerle sürekli yaşadıkları bölgelerden başka bölgelere seyahat etmişlerdir. Yaşanılan dönemler incelendiğinde bu sebeplerin insanları seyahate iten motifler olduğu görülmektedir. Örneğin; merak motifi ile ilk çağ, din motifi ile ortaçağ, kültür motifi ile Rönesans, sağlık motifi ile XVIII. ve XIX. yüzyıl ve diğer motifler ise yeni ve yakın çağda insanları turizm altında seyahat etmeleri için harekete geçirici nedenler olmuştur. Ancak bu seyahatlerin turizm kavramı altında ele alınması XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başlarıyla beraber

gerçekleşmiştir. İnsanların hayatları boyunca çeşitli nedenlerle seyahat etmesi turizmin insan odaklı bir yapısı olduğunun bir göstergesidir. İnsan odaklı yapısı ile birlikte ilişkiler ve olaylar bütünü olan turizmin net bir tanımının yapılması her zaman güç olmuştur. Karmaşık bir yapıya sahip olan turizmi tek bir sebebe bağlamak ve tek bir yönden ele almak onun anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple turizme ancak, iktisadi, coğrafi, kültürel, politik, sosyolojik, teknik, yönetim, işletme v.b. açılardan bakıldığı takdir de meydana gelen ilişkiler ve olayların bütünü açıklanabilmektedir. (Toskay, 1989; Olalı,1990).

Literatürde yer alan tanımlara baktığımızda Turizm kavramının tanımı ilk olarak 1905 yılında E.Guyar-Freuler tarafından, "Turizm, gün geçtikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak ulusların ve toplulukların birbirine daha çok yaklaşmasına olanak veren modern çağa özgü bir olaydır" şeklinde yapıldığı görülmektedir" (Kozak, Kozak ve Kozak 2018, s.2).

Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği (AIEST) tarafından yapılan bir tanıma göre ise turizm; insanların sürekli yaşadıkları, çalıştıkları ve olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına yaptıkları seyahatlerin sonucunda bu bölgelerdeki turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek gerçekleştirdikleri geçici konaklamalar olarak tanımlanmaktadır (Kozak ve Bahçe; 2009).

Bir başka tanımda ise turizm; insanların hayatlarını devam ettikleri yerler dışında, ticari kazanç amacı olmaksızın ve yirmi dört saati aşan veya en az bir gecelemeden oluşan konaklamaları sonucu ortaya çıkan ekonomik ve sosyal nitelikli ilişkilerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Usta, 2016).

Yılmaz (2007) turizmin, geçici seyahat ve konaklamalardan doğan gereksinimlerin karşılanmasına yönelik olduğunu ve öznesini insanın oluşturduğu toplumsal nitelik taşıyan bir kavram olarak tanımlamıştır.

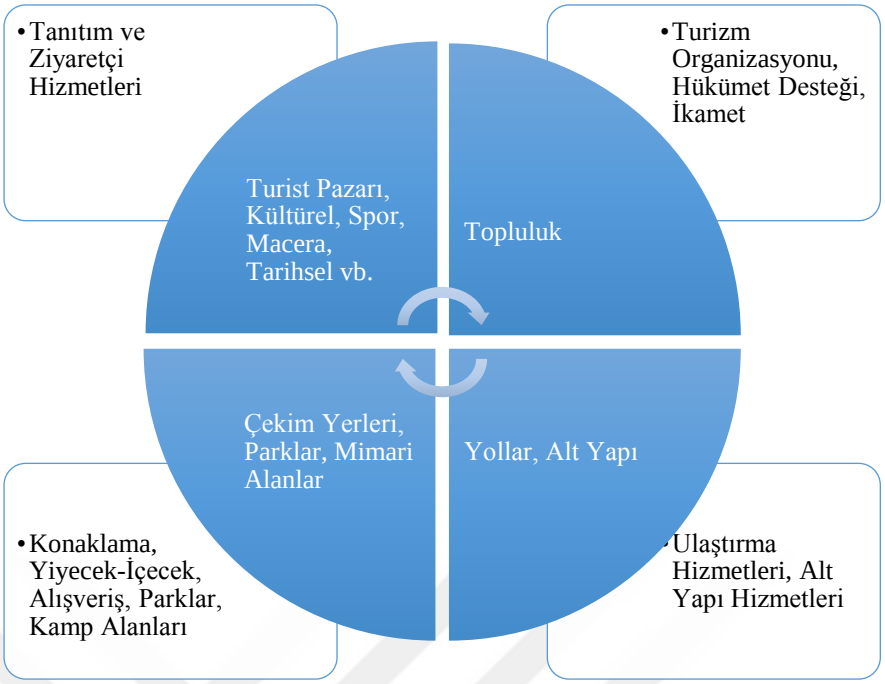
Prosser, turizm tanımının tam olarak yapılamamasının sebebinin araştırma yapan yazarların olaya felsefi yaklaşım, metodolojik yönelim ve araştırmanın amacı bakımından farklı yaklaşımlarından kaynaklandığını belirtmiştir. Bunun yerine Prosser, turizm ve turist kavramının kilit yönleri üzerinde durarak turizm bileşenlerinin; seyahat, geçici

süreli konaklama, seyahat ve konaklama sırasında yapılan aktiviteler ve edinilen deneyimler, gerekli olan kaynaklar ve imkânlar son olarak ise seyahat ve konaklama sonucu ortaya çıkan etkiler olarak belirlemektedir (Prosser 1988'den aktaran Mason, s.7).

Bahsedilen tanımlardan hareketle bir tanım yapılacak olursa turizm; insanların sürekli ikamet ettikleri ve ihtiyaçlarını karşıladıkları bölgelerden turizm alanlarına yaptıkları seyahat ve bu bölgelerde ticari kazanç olmaksızın turizm işletmelerinin ürettiği ürün ve hizmetleri talep etmeleri neticesinde oluşan insana özgü ekonomik, sosyal ve fiziksel ilişkilerin bütününe denir.

2.1.2. Turizmin Özellikleri

Dünya savaşlarının bitmesi, insanların çalışma hayatlarında sahip olduğu hakların artmasıyla birlikte içinde bulunduğumuz yeni binyıl insanların boş zamanlarının nasıl geçirdiğine duyulan ilginin artmasına devam etmektedir. Bu ilgi "turizm" adı altında uluslararası olarak da bilinen bir fenomen haline gelmiştir. Turizm bu amaçla birçok yazar tarafından insanların boş zamanlarında ikamet ettikleri yerlerden farklı yerlere ve bölgelere seyahat etmeleri anlamında kullanılmaktadır (Page, 2011, s.11). Ancak turizm endüstrisi, "Yalnızca seyahat değil içerisinde kar amacı gütmeyen turizm organizasyonları, pazarlama hizmetleri, konaklama, ulaştırma hizmetleri, yiyecek ve içecek faaliyetleri, perakende satış mağazaları ve diğer çeşitli etkinlik, hizmet ve faaliyetleri bir araya getiren koruyucu, uyarıcı ve sürükleyici bir endüstri konumundadır" (Batman 2018, s.12-13). Ayrıca turizm merkezinde insan (turist), turizmin elemanları olarak; turistik bölge, turistik destinasyon, turistik ürün, turizm organizasyonları ve işletmeleri ile çevresinde; ekonomik, doğal, sosyal, politik ve teknolojik alt sistemlerden oluşan büyük, hızlı gelişen ve çok boyutlu bir makro sistemdir(Olalı,1990). Şekil 2.1. turizm endüstrisi için gerekli olan bileşenleri basitleştirilmiş bir görünümde sunmaktadır:

Şekil 2.1: Turizm Endüstrisinin Gerekli Bileşenleri. (Lankford vd. 2017, s.3)

Şekil 2.1'de görüldüğü gibi turizm endüstrisi içerisinde pek çok farklı unsuru barındıran karmaşık bir sistemdir. Şekilden de anlaşılacağı üzere bu yapı içerisinde başarıya ulaşmanın yolu farklı unsurların bir arada yönetilmesinden geçmektedir. Daha açık bir ifadeyle; çekim yerlerinde bulunan hizmet sağlayıcı işletmeler, ulaştırma ve altyapı hizmetleri, tanıtım ve ziyaretçi hizmetleri ve sahip olunan turizm organizasyonunun birlikte ve dengeli bir şekilde gelişim göstermesi gerekmektedir. Burada unutulmaması gereken en önemli nokta ise bu gelişim süresince yerel halkın karar sürecine katılması ve görüşlerinin alınmasıdır.

21.yy içerisinde daha çok kişi tarafından benimsenen ve insanların hayatında vazgeçilmez bir tutku haline dönüşen seyahat ve turizm endüstrisinin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Batman, Türkay ve Ulama, 2018, ss.23-24; Page, 2011, s.13; Yıldız 2011, ss.60-61; Olalı,1990):

1. Turizm endüstrisi, seyahatin sahip olduğu dinamik özellikten dolayı "dinamik" elamanı ve bir bölgede 24 saati aşan veya bir gecelemeyi aşan konaklamaların sonucu "statik" elamanı kapsamaktadır.

2. Turizm endüstrisi, yalnızca turizm ile alakalı değil aynı zamanda ekonominin tarım, sanayi gibi neredeyse diğer tüm endüstrileriyle girdi ve çıktı alışverişi olduğu için uyarıcı ve sürükleyici bir endüstridir.
3. Turizm endüstrisi, gelişmekte olan ülke ekonomileri açısından döviz getirici özelliğinden dolayı ödemeler dengesinin önemli bir aktörüdür. Bu nedenle turizm işletmeleri de ihracatçı statüsünde olup gerekli teşviklerden yararlanabilmektedirler.
4. Turizm endüstrisi, insanlara yönelik bir endüstridir. Bu sebeple otomasyonun sınırlı olduğu endüstride istihdam edilen insan sayısı yüksekliğinden dolayı birçok hükümet turizmi ekonominin gelişmesine ve modernleşmesine yardımcı olabilecek, yeni istihdam olanakları sunan bir endüstri olarak görmektedir.
5. Turizm endüstrisi, diğer sektörlere oranla aynı iş hacmini çok daha düşük bir maliyetle sağlayan bir endüstridir.
6. Turizm, aynı zamanda az gelişmiş ülkelerde yoksulluğa bir çözüm olarak sunulduğu için "yoksul yanlısı" olarak tanımlanmaktadır.
7. Turizm endüstrisinin önemli hammaddelerinden biri olan doğal kaynakları hem koruyucu hem de tahrip edici bir karakter taşımaktadır.
8. İnsanın sürekli daha iyiyi, kaliteliyi, lüksü arama arzusu turizmi sürekli gelişen, kendini yenileyen dinamik bir endüstri haline getirmiştir.
9. Turistler turizm organizasyonuna keyifleri için katılmaktadırlar ve yaşanabilecek en ufak olumsuz olaydan etkilenebilecek bir yapıları mevcuttur. Bu sebeple turizm endüstrisi, yaşanabilecek konjonktürel dalgalanmalar karşısında kırılgan bir yapıya sahiptir. .
10. Turizm endüstrisi, toplum içinde yaşayan insanlara mahsus olması, ölçülebilmesi, süreklilik göstermesi ve zorunlu bir nitelik taşımasından dolayı "sosyal" bir olaydır.
11. Turizm endüstrisi, insanları bir araya getiren, ilişki kurmasını sağlayan doğasından dolayı ekonomik ve kültürel değişimin yaşandığı bir konukseverlik endüstrisidir. Bu sebepten ötürü turizm bir toplum bilimi olan sosyolojinin inceleme alanına girmektedir.

Turizm endüstrisinin özelliklerine ve yapılan turizm tanımlarına baktığımızda; turizmin ekonomik açıdan döviz getirici özelliği, diğer sektörleri uyarıcı konumda bulunması,

gelişmemiş bölgelere yatırımların gerçekleştirilmesi, istihdamı arttırması gibi ekonomik artıları bulunmaktadır. Fiziksel çevre açısından turizm kullandığı doğal kaynaklarla çevreye zarar verebilmekte tam tersi çevreyi geliştirebilmektedir. Ayrıca turizm endüstrisi insanların bir araya getirici özelliğinden dolayı toplumsal karşılaşmaların ve kültürel değişimlerin yaşandığı sosyal bir endüstridir. Bizim için ise bu araştırmada ekonomik ve fiziksel çevre olaylarından daha önemli olan turizmin sosyal çevresinde yaşanan olaylardır. Bu sebeple araştırmanın devamında insanların ve toplumların ilişkisini inceleyen sosyoloji kavramına yer verilmiştir.

2.1.3. Toplum Kavramı

Sosyoloji kavramı İngilizcede yer alan "sociology" kavramının doğrudan Türkçe 'ye çevrilmesiyle oluşmuş İngilizce kökenli bir sözcük olarak karşımıza çıkmaktadır. Sociology kelimesini hecelerine böldüğümüzde "socio" (toplum) ve "logos" (bilgi, bilim) kelimelerinden türemiş bir sözcük olup Türkçe de ise "toplumların bilimi" anlamına gelmektedir (Doğan, 2012).

İnsanlar yaşamaya başladığı andan itibaren topluluklar oluşmaya başlamıştır. Ancak sosyoloji tarihte ilk kez feodalizmin bitmesiyle insanların fabrika bulunan ülkelere göç etmeye başlaması sonucu yani endüstri, kentleşme ve kapitalizm sonucu ortaya çıkmıştır (Tuna, 2012). George Ritzer (2012) ise "Modern Sosyoloji Kuramları" kitabında; endüstri, kentleşme ve kapitalizme ek olarak sosyolojinin gelişiminde öneme sahip olan koşullara, siyasal dönemler, sosyalizm, feminizm, dinsel değişim ve bilimin gelişimini eklemiştir.

Joseph H.Fitcher (2004) "Sosyoloji Nedir" kitabında; sosyoloji teriminin ilk kez Agusto Comte tarafından kullanıldığını ve İngiliz Harbert Spencer tarafından yaygınlaştığını belirtmektedir. Başka kaynaklara bakıldığında sosyoloji terimini ilk kez kullananın XIV. yy yaşayan ve siyaset bilimi, sosyoloji ve ekonominin kurucularından biri olarak görülen İbn-i Haldun olduğu görülmektedir (Tuna,2012; Doğan, 2012).

Sosyoloji kavramı geniş kapsamlı bir çerçeveye sahip olduğu ve diğer bilimlerle içi içe olan yapısından dolayı birçok şekilde tanımı yapılmaktadır. Bu yapılan tanımlamalara baktığımızda ise Max Weber sosyoloji bilimini, "Toplumsal davranışı yorumlayarak anlamak ve bu yolla davranışı kendi akışı ve doğurduğu tesirlerle birlikte sebeplerini

ortaya koyarak açıklamak isteyen bir ilim" (Max Weber, 2011). olarak tanımlamıştır. Diğer bir ifadeyle sosyoloji; toplumu, toplumsal davranışı, işleyişi, değişimi ve dinamikleri inceleyerek (Tuna, 2012), toplumsal kurallara ve kalıplara ulaşmaya çalışan toplumun bütünlüğünü amaçlayan bir bilimdir (İçli, 2012).

Sosyolojinin ortaya çıktığı çevre koşullar araştırıldığında insanların fabrikalara göç etmesi sonucu oluşan etkiler gözle görülmektedir. Bu nedenle sosyolojinin "insan birlikteliği" gerçeğine odaklandığını söylemek mümkündür. Sosyoloji; çevrede bulunan insanların, yaşanan hadiselerin, toplumsal etkilerin ele alınması ile hayatımızda olan biteni anlamamıza (Newman, 2016, s.7) ve insanlar arası iletişim ve etkileşim sonucu oluşan, insan birlikteliğine katkıda bulunan her şey sosyoloji bilimi içine girmektedir (Fitcher 2004, s.3).

Sosyoloji kavramını daha iyi anlamak ve anlamlandırmak için aşağıda yer alan amaçlarına bakmak doğru olacaktır (Demir, 2011):

- Sosyolojik bilgi sayesinde toplumsal davranışın görünmeyen kısımları görülmekte ve yorumlanmaktadır,
- Sosyolojik bilgi sayesinde insanlar toplum içinde sahip olduğu statülerin ve sosyal rollerinin bilinçli bir şekilde farkına varmaktadır,
- İnsanlar gündelik yaşamlarında insan-toplum ilişkisini sosyolojik bilgi sayesinde anlayabilmektedir,
- Aynı zamanda sosyolojik bilgi günlük olayları yorumlamayı, değerlendirmeyi ve bugünden geleceğe yönelik bakış açısı sağlamayı kolaylaştırmaktadır,
- Sosyolojik bilgi sayesinde insanlar yaşanan olaylara, değişikliklere başka perspektiflerden bakma bilincini kazanarak dar görüşlü bir anlayıştan uzaklaşmaktadır.

Sonuç olarak sosyoloji; insanların büyük kentlerde yaşamasıyla önem kazanan, toplumsal yapıyı inceleyen, toplum içerisinde yaşayan insanların davranışları yorumlayan ve toplumsal ilişkileri bilimsel açıdan inceleyerek kalıp davranışlar ve insan birlikteliği gerçeğine ulaşmaya çalışan bir bilim dalıdır. Kısa ve öz bir şekilde ifade etmek gerekirse sosyoloji; toplumsal davranışın görünen yüzüne değil görünmeyen yüzüne odaklanan, gündelik olayları yorumlamamızı sağlayan ve bugünden geleceğe yönelik bakış açısı sağlayan bir bilimdir.

2.1.4. Toplumsal Çevre ve Turizm İlişkisi

Daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere sosyoloji bir toplum bilimidir. Turizm ise bir topluluk içinde yaşayan insanların yaşadıkları bölgelerden belirli bir süreliğine ve yaşadıkları yere geri dönme koşuluyla yaptıkları seyahatlerdir. Özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerine turizmin katkısı büyüktür ve bu katkıdan dolayı özellikle gözükmeyen sosyo kültürel değişimler birçok ülke tarafından dikkate alınmamaktadır. İşte sosyolojiyle turizmin en önemli ortak noktası buradadır. Turizmin sağlıklı bir şekilde gelişmesi yani yerel halk ve turistin karşılaştığı noktada yaşanan etkileri iyi yönetebilmek için sosyolojik bakış açısıyla toplumsal davranışları incelemek değer taşımaktadır. Bu nedenle bu etkileşimi incelemek için turizm sosyolojisi biliminin bakış açısıyla olayların incelenmesi gerekmektedir.

Turizm daha öncede değinildiği gibi sosyolojiye benzer bir şekilde, endüstri devrimi sonrası, dünya savaşlarının bitmesi ve çalışan insanların haklarının artmasıyla toplumu oluşturan bireylerin hayatına girmiştir. İnsanların en büyük duygularından bir tanesi olan merak duygusunun harekete geçmesiyle herkes turizme katılmaya başlamış ve turizm bir kitle olgusu haline gelmiştir. Bu nedenle sosyologları turizm olayına iten nedenlerin başında (Kaygalak, Usta ve Günlü, 2013, ss.237-238) bireyleri ve toplulukları içeren bir olgu olması ve belirli bir toplumsal gruba ve sınıflara özgü bir olay olmaması rahatlıkla söylenebilmektedir.

Turizm insanlar tarafından gerçekleştirilen bir olgu olarak düşünüldüğünde sosyolojiyle önemli bir bağlantısı davranışların incelenmesi noktasında gerçekleşmektedir. Bilindiği üzere sosyolojik bilgi sayesinde görünmeyenin arkasındaki davranışı görmek mümkün olur. Bu nedenle turizmin yarattığı sosyo kültürel etkileri görebilmek için sosyolojik bilgiden faydalanmak gerekmektedir. Toplumsal davranışı ve turizm davranışını belirleyen sebepleri bilmek bu etkilerin ortaya koyulmasında belirleyici etkenlerden biridir. Max Weber toplumsal davranışı belirleyen sebepleri 4 başlık altında incelemektedir:

- Davranışın Gaye Bilinciyle Belirlenmesi: Kişinin dış dünyadaki nesnelerin ve insanların davranışlarıyla ilgili beklentilerde bulunması ve akılcı bir şekilde kendi belirlediği gayeye ulaşabilmek için birer vasıta olarak kullanmasıdır.

- Davranışın Değer Bilinciyle Belirlenmesi: Kişinin bir davranışı sırf ahlaki, estetik ya da dini değer taşıdığı inancından dolayı gerçekleştirmesidir.
- Davranışın Hissi Saiklerle Belirlenmesi: Kişinin davranışının anlık hissi tutum ve heyecanlarla sergilenmesi.
- Davranışın Geleneksel Saiklerle Belirlenmesi: Kişinin davranışını yerleşmiş alışkanlıklarla sergilemesi.

Benzer şekilde turizm açısından insanların hangi nedenlerle seyahat ettiği ve seyahatleri esnasında gerçekleştirdikleri davranışların sebepleri turizmin sosyo kültürel etkilerinin belirlenmesinde önem taşımaktadır. Bahattin Rızaoğlu "Turizm Davranışı" kitabında "Turizm davranışına neden olan içsel ve dışsal uyarıcıların bulunduğu belirterek; insanların etkili olan uyarıcının türüne, şiddetine, insanın bireysel yetenek ve güdülenme durumuna göre ve içinde bulunulan zaman ve mekan koşulların uygunluk durumuna göre ayrıldığını ve bir takım davranışlar sergilediğini" belirtmektedir (Rızaoğlu 2012, s.1).

Turizm davranışını anlamak için insanları seyahate iten nedenleri de anlamak önemli bir noktadır. Amerikalı psikolog Maslow'un güdüler sıralaması insanları yolculuğa çıkartan etmenleri anlamamız bakımından önemlidir. Maslow'un güdüler sıralamasının insanları yolculuğa çıkartan etmenler ile bağlantısı aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 2.1: Maslow'un Güdüler Sıralamasının Turizm Açısından Değerlendirilmesi

Gereksinimler	**İnsan Gereksinimleri**	**İnsanları Yolculuğa Çıkartan Etmenler**
Yaşam	Açlık, susuzluk, cinsiyet	Dinlenme, iştah, sağlık, eğlence amaçlı geziler
Güvenlik	Güven duygusu, belirlilik, düzen isteği	Destinasyon özellikleri
Bağlanma ve Sevgi	Sevilme, yakınlaşma, özdeşleşme	Akraba ziyaretleri, arkadaş edinme amaçlı geziler
Benlik	Saygınlık, başarı, kendine saygı	Saygınlık kazanma amaçlı geziler
Kendini Gerçekleştirme	Kendini gerçekleştirme isteği	Değişiklik arama, yeni yerler görme, bilgi ve görgüyü arttırma

Kaynak: Maslow'un Güdüler Sıralamasının Turizm Açısından Değerlendirilmesi, Turizmin Sosyo Kültürel Temelleri, Hasan Zafer Doğan'dan uyarlanmıştır (2004, s.15)

Tablo 2.1 incelendiğinde; insanlar temel yaşam gereksinimlerinden tutunda güvenlik, aidiyet duygusu, benlik ve kendini geliştirmek amacıyla turizme katılmaktadır. Ayrıca Maslow daha sonrasında oluşturduğu güdüler sıralamasını geliştirerek bilme-anlama

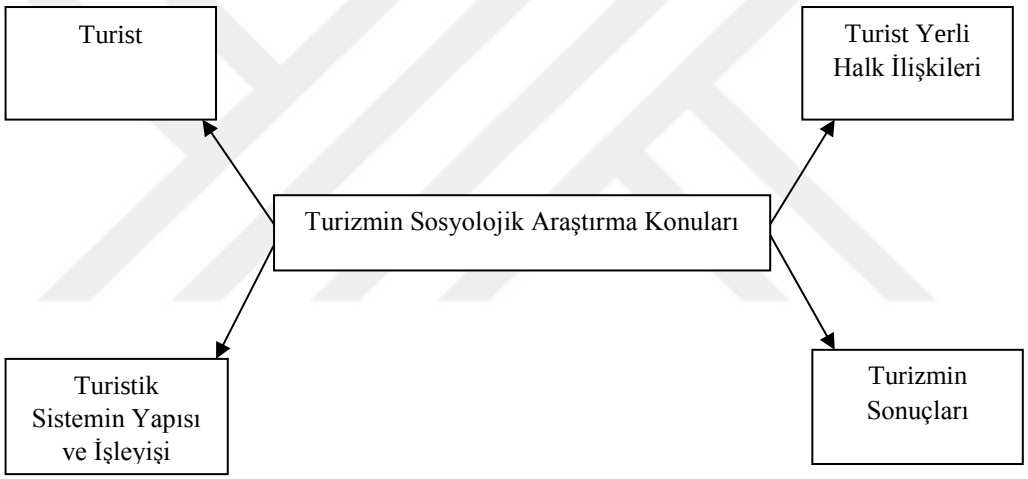
ihtiyacı ile estetik ihtiyacını ortaya koymuştur. Nitekim insanların kendisini ve çevresini tanımak, sanatı anlama ve bundan zevk almak için de turizme yönelmektedir. Bu durum sonucu, gayelerine ulaşmak için gerçekleştirdikleri davranışlar turizmin sosyo-kültürel araştırmalarında sık sık bahsedilen yerel halkla ilişkilerini belirleyen önemli bir faktörü oluşturmaktadır (Batman, 2016).

Turizm davranışına neden olan etkenlerin toplumsal davranışa neden olan etkenlere benzerliği yukarıda yapılan çalışmalarda görülmektedir. Turizm noktasında da insanlar seyahat sürecinde gittikleri bölgelerdeki hizmetleri kullanarak, insanlarla iletişime geçerek istedikleri seyahat amacına ulaşmaya yani ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadırlar. Bu sebeple toplumsal davranış, turizm davranışını da içine alan başkasının varlığıyla ya da etkisiyle oluşan etkileşimlere dayanan bir davranış olduğunu söyleyebiliriz. İnsanların toplum içindeki davranışlarını anlamadan turizm davranışını anlamak ve anlamlandırmak mümkün değildir. Bu nedenden dolayı insanların toplum içindeki davranışlarına odaklanan sosyoloji bilimi turizm noktasına odaklanmış ve turizm sosyolojisi ortaya çıkmıştır.

Turizm sosyolojisi noktasında önemli çalışmaları bulunan Eric Cohen turizm sosyolojisini; "Turizme katılan turistlerin seyahat motivasyonlarını, rollerini, ziyaret ettikleri bölgedeki yerel halkla ilişkilerini, turistik sistemin yapısını ve karşılıklı etkileşim sonucu turizmin etkilerini inceleyen bir uzmanlık alanıdır" olarak tanımlamaktadır (Cohen, 1984:s.376).

Turizm sosyolojisini anlayabilmek için sosyologlar üç çeşit kuramsal bakış açısı kullanmışlardır. Bunlardan ilki yapısal-işlevci perspektif olup turizmin sosyal faydalar sağlayan toplumun denge ve istikrar üreten öteki parçalarıyla çalışan uyumlu ve sosyal açıdan dünyayı bir araya getiren rolüne vurgu yapan bir bakış açısıdır. İkinci olarak çatışmacı görüş ise yapısal-işlevci görüşe göre tam tersi bir yapıdadır. Bu bakış açısına göre turizm sosyal eşitsizliğin devam etmesine yardımcı olan ve toplumda var olan güç mücadelelerinin bir parçası olarak kabul etmektedirler. Son olarak sembolik etkileşimci bakış açısında ise turizm hizmet veren ile hizmet alan arasında üstünlük ve aşağılık duygularını uyandıran büyük maddi eşitsizliğin olduğu durumlarda istenmeyen hadiseler meydana getirebilecek bir endüstri olarak görülmektedir (Avcıkurt 2017, ss.14-15).

Turizm ile ilgili sosyolojik araştırmalar noktasında çeşitli yazarlar farklı görüşler bildirmiştir. Dumazedier, tatil seyahatleri bir ülkenin kentleşme seviyesine bağlı olduğunu belirterek sosyolojinin ev ve tatil noktaları arasında gerçekleşen seyahat koşullarına odaklanması gerektiğini belirtmektedir. Sharpley ise makro bir yaklaşımla ele alarak turizm araştırmasında en büyük potansiyelin turizmin toplumun bir yansıması temel varsayımı üzerinde durmaktadır. Hall, toplumun turizmi nasıl etkilediğini anlamak için doğrudan bir uygulamaya sahip olan sosyolojik teorilerin ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Holden, 2005, ss.45-46). Çeşitli görüşler olmakla birlikte Cohen'in üzerinde durduğu dört prensip konu turizm ile ilgili sosyolojik araştırmalar noktasında birçok yazar tarafından üzerinde durulmuştur. Bu 4 prensip konu aşağıda bulunan şekildeki gibidir.

Şekil 2.2: Turizmin Sosyolojik Araştırma Konuları, Cohen 1984, s.376'dan uyarlanmıştır.

Şekil 2.2'de görüldüğü gibi sosyoloji ile turizm ilişkisinin önemli bir boyutu turizm öznesi olan insan yani turisttir. Turist yerli halk ilişkileri ise insan etkileşimleri, algıları ve tutumları olmak üzere üç boyuttan oluşan bir süreçtir. Modern turizm sistemi ise ekolojik, ekonomik, politik, sosyo kültürel boyutlardan oluşan karmaşık küresel bir endüstridir. Turizmin sonuçları noktasında turizmin etkileri bugüne kadar en çok incelenen konular arasındadır (Cohen 1984, ss.376-384).

Birçok yazar ekonomik, fiziksel ve sosyo-kültürel bakımdan turizmin etkilerini araştırmıştır. Bu dört konu araştırmanın temel noktaları olduğu için bu noktada kısa bir şekilde konulardan bahsedilmiştir. Araştırmanın diğer bölümlerinde bu konular ayrıntılı olarak incelenecektir.

Sonuç olarak turizmin öznesi insanların seyahatleri süresince çeşitli ilişkiler meydana gelmektedir. Bu ilişkileri anlayabilmek, oluşan sorunların nedenlerini ortaya koyabilmek, sonuçların olumlu ve olumsuz etkilerini yönetebilmek için sosyolojik bilgiden turizm alanında oldukça fazla bir şekilde yararlanılmaktadır.

2.2. Turizmin Toplumsal Etkilerini Belirleyen Unsurlar

Turistik destinasyon, yerel halk ile turistlerin karşılaştığı ve etkileşime geçtiği bölgedir. Yaşanan karşılıklı etkileşim sonucunda turizmin topluma olumlu veya olumsuz etkileri oluşmaktadır. Bu etkilerin oluşmasında; özellikle turizmin gelişim süreci, turistik bölgenin özelliği, turizm çeşidi, turist profilleri, turistik bölgenin taşıma kapasitesi, yerel halkın turizm kararlarına katılma durumu ve sağladığı faydalar gibi unsurların etkili olduğu düşünülmektedir.

2.2.1. Turizm Gelişim Süreci

Bir bölgede turizm gelişmesi ve sürdürülebilir olması için yerel halkın desteğinin sağlanması birçok araştırmacı tarafından vurgulanmıştır (Ekici ve Çizel 2014, ss.76 ; Yoon, Gursoy ve Chen 2001, s.363; Türker ve Türker 2004, s.82). Bunun içinde turizmin gelişim süreci planları ve politikalarının yerel halkın desteğini alarak gerçekleştirmesi önem taşımaktadır. Nitekim, Ramchander (2007) yaptığı çalışmasında, ev sahibi toplumun genel olarak turizmin etkilerini olumsuz olarak düşündüğünde desteklerinin azalacağını ve bu durumun turizm işletmelerinin planları ve politikalarını sürdürme açısından önem taşıdığını belirtmiştir. Bunun içinde yerel halkın turizm gelişimine yönelik tepkilerini anlamak toplumun turizme desteğini sağlamada esas olan bir noktadır (Yoon vd. 2001, s.364).

Yerli halkın tutumlarının belirlenmesinde en bilinen modellerden biri ise Doxey tarafından geliştirilen ve Fridge tarafından tarif edilen Irridex (Tolerans) modelidir. Bu modelin asıl amacı, turizm bölgesinde yaşayan yerel sakinlerin yaşanan sosyal etkiler sonucunda tutumlarını tanımlamaktır (Harril 2004, s.256). Doxey bu modelde, zamanla turist sayısının artmasıyla birlikte yerel halkın turistlere tepki gösterdiğini ve mutluluk durumundan düşmanlığa doğru geçiş aşamalarının yaşandığını vurgulamaktadır (Mason

ve Cheyne 2000, s.392). Bir bölgede turizmin gelişimi sonucu yerel halkın tutum ve davranışlarını gösteren model ise aşağıdaki şekildeki gibidir.

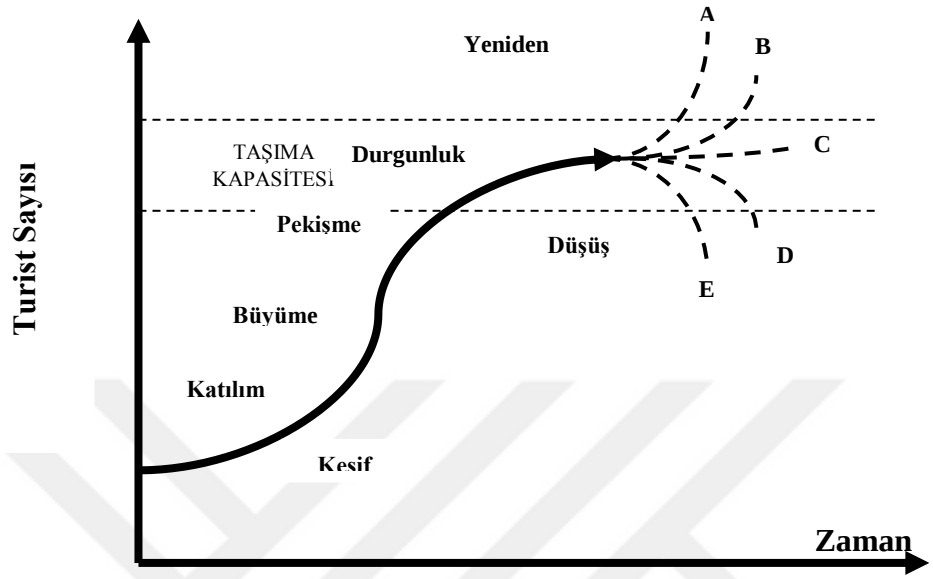
EVRELER	ÖZELLİKLER
MUTLULUK	Yerel halk turizm gelişiminden memnundur. Yabancıların gelmesi hoş karşılanır ve karşılıklı tatmin hissi ön plandadır.
İLGİSİZLİK	Turizm sektörü geliştikçe ve turist sayısı arttıkça, yerel halk turistleri ticari bir obje olarak görmeye başlar. Turistler kazanç kapısı olarak görülmeye başlanır ve turistlerle ilişkiler daha resmi olmaya başlar.
KIZGINLIK	Turizm sektörü doyum noktasına yaklaştığında veya yerel halkın eldeki donanımları artmaksızın artan sayıda turistlere hizmet edemeyeceği bir düzeye geldiğinde, yerel halkta turistlere bir öfke ve kızgınlık duyulmaya başlar.
KİN (NEFRET)	Turistlere duyulan kızgınlık en üst düzeye gelmiştir. İnsanlar, bütün kötü şeylerin kaynağı olarak turistleri görmeye başlar. Vergilerin yükselmesi, gençlerin kötü alışkanlıklar kazanması ve yöredeki tüm olumsuzlukların kaynağı olarak turistler gösterilir.

Şekil 2.3: Yerel Halkın Turistlere Yönelik Tutum Süreçleri (Mathieson vd. aktaran Avcıkurt 2017, s.34)

Şekil 2.3'e göre bir turistik destinasyonun gelişim süreci; mutluluk, ilgisizlik, kızgınlık ve nefret olmak üzere dört farklı aşamadan oluşmaktadır. İlk evre olan "mutluluk" evresinde, yerel halk turistlerin gelişi sonucu sağladığı ekonomik ve sosyal faydalardan ötürü mutluluk duymaktadır. Bununla birlikte bölgeyi ziyaret eden turistlerde yerli halkın kültürünü paylaşmayı seven maceracı turistler olduğu için yerli halk ve turistler arasındaki ilişki dostça bir şekilde ilerlemektedir (Rooney 2011,s.110). Artan turist oranı ile birlikte yerel halkın bir bölümü toplumda algıladıkları değişiklikleri eleştirmekte ve "ilgisizlik" evresi ortaya çıkmaktadır. Oluşumun büyümeye devam etmesiyle ortaya çıkan "kızgınlık" evresinde; pazarlama faaliyetlerinin artması, yeni turizm işletmelerinin ortaya çıkması sonucu halk destinasyonda bulunan turist sayısından rahatsız olmakta ve endişe duymaktadır. Son aşamada ise bölgenin kitlesel bir turizm destinasyonu haline gelmesinden dolayı yerel halk ile turistler arasında nefret duygusu oluşmaktadır (Harril 2004, s.257).

Turizm gelişimi ile ilgili bir diğer model ise Butler'ın geliştirdiği "Turizm Yaşam Döngüsü" modelidir. Butler'a göre başlangıçta misafirlerine karşı son derece olumlu tutumlar geliştirilen yerel halk misafir sayısı arttıkça misafirlerin uzun süreli yararlarına ilişkin bir endişe içine düşmektedirler. Bunun nedeni ise ilk başta yerel halkın beklentileri yerine gelmesine rağmen zaman içerisinde artan fiziksel ve sosyal maliyetlerin göz ardı

edilmesinden dolayı yerel halk turizmin faydalarından kuşku eder noktaya gelmektedir (Akis, Peristianis ve Warner 1996, s.481).

Şekil 2.4: Butler' ın Turizm Yaşam Döngü Modeli (Butler 1980, s.7).

Şekil 2.4'de görüldüğü üzere Butler'ın geliştirdiği turizm yaşam döngüsü modeli; keşif, katılım, büyüme, pekişme, durgunluk, düşüş ve yeniden canlanma bölümlerinden oluşmaktadır. Butler tarafından bu evreler aşağıdaki gibi açıklanmaktadır (Butler 1980, ss.6-8):

- "Keşif" evresinde, yerel halkın sunabileceği herhangi bir turistik donanım bulunmamaktadır. Bu sebeple bölgeye gelen ziyaretçiler için yerel halk ile temas içerisinde bulunmak önemli bir nokta olarak görülmektedir. Bu evrede seyahat eden kişiler, Plog'un dışa dönük kişilikteki turistleri ile Cohen'in kaşif turist tanımını yaptığı bireysel seyahat düzenlemeleri yapan ve düzensiz seyahat eden kişilerdir. Ayrıca bu evrede bölgenin fiziki ve sosyal yapısı değişmediği için turistlerin gelişleri yerel halk açısından göreceli önemsiz bir noktadadır.
- Zaman içerisinde ziyaretçi sayısının artması ve düzenlilik kazanmasıyla birlikte bazı yerel sakinler "katılım" aşamasına girmekte ve turistik hizmet faaliyetlerinde bulunmaya başlamaktadır. Bu aşama ilerledikçe turistleri çekebilmek için reklamlar gerçekleştirilmekte ve temel bir turizm pazarı oluşturulmaktadır.

- "Büyüme" evresinde, yüksek sezonda gelen turist sayısı yerel halkın sayısına eşit veya fazla olmaktadır. Gelen turist oranının yükselmesiyle birlikte tanıtım faaliyetleri artmakta ve dış kuruluşlar tarafından turizm hizmeti daha fazla gerçekleştirilmektedir. Bunların sonucu olarak da bölgede meydana gelen fiziksel değişiklikler yerel halk tarafından fark edildiği için değişiklerin hepsi memnuniyetle karşılanmamaktadır. Bu evrede seyahat eden turistler ise Plog'un ortamerkezli turist tipleri ile Cohen'in örgütlenmiş turistleridir.
- "Pekişme" evresinde, turist sayısında artış oranı düşmesine rağmen toplam sayı artmaya devam etmektedir. Gelen turist sayısı bölgede ikamet edenlerin sayısını geçmiş durumdadır. Bölge ekonomisi artık turizme bağlı olduğu için pazarlama ve reklamcılık faaliyetleri geniş kapsamlı olarak gerçekleştirilmektedir. Ayrıca bu evrede, turizm sezonu uzatılmaya çalışılmaktadır. Artan ziyaretçi sayısından dolayı turizmden elde ettiği faydayı kaybeden yerel halk artık turistlere karşı hoşnut olmayan bir tavır sergilemektedir.
- "Durgunluk" aşamasında, bölge en yüksek ziyaretçi sayısına ulaşmış durumdadır. Bu nedenle taşıma kapasitesi aşıldığı için ekonomik, fiziksel ve sosyal çevrede sorunlar meydana gelmektedir. Her ne kadar sağlam bir imaja sahip olsa da bölge artık modaya uygun bir yer değildir. Bu aşamadaki temel amaç ziyaretçi sayısını korumak olduğundan dolayı doğal ve kültürel çekiciliklerin yerini yapay çekicilikler almaktadır.
- Son aşama ise "düşüş" aşaması olup bu evrede bölge yeni cazibe merkezleriyle rekabet edememekte ve azalan bir pazarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu aşamada tatilciler yerine günlük ve hafta sonları tatile çıkan ziyaretçiler tarafından tercih edilmektedir. Diğer taraftan olumlu açıdan "yeniden canlanma" da gerçekleşebilmektedir. Yeniden canlanmayı gerçekleştirebilmek için turizm politikalarını düzenleyicileri tarafından o bölgede tam bir değişiklik yapılmadığı sürece bu aşama başarılı olamamaktadır.

2.2.2. Turistik Bölgenin Özelliği

Turizm bölgesi, destinasyon, turistik hedef bölge ya da turistik çekim bölgesi olarak adlandırılan bu kavram turizm faaliyetinin yaşandığı yerdir. Turistik bölge; temel işlevsel ve mekansal unsurlar olan erişilebilirlik, ulaşılabilirlik, turistik çekim merkezleri, bir veya

birden fazla topluluk ve turistik çekim merkezleri ile yerel halk arasındaki bağlantıyı içermektedir (Türkay 2014, s.1) . Bir diğer tanıma göre turizm bölgesi; içerisinde doğal ve kültürel çekicilik unsurları ile birlikte turistlere hizmet sunulacak konaklama işletmeleri, yiyecek içecek işletmeleri, ulaşım olanakları gibi mal ve hizmetleri bulunduran yer olarak adlandırılmaktadır (Hussein ve Saç 2018, s.46). Bir ülke veya bölge, birkaç ülkeden oluşan ve ulusal sınırları aşan bir makro bölge, bir ülke içerisindeki bir il, hatta eşsiz bir özelliği olan bir yerde destinasyon olarak sayılabilmektedir. (Ritchie ve Crouch 2005, s.151). Bir turistik ortamı yapısal açıdan da sınıflandırmak mümkündür. Amerikalı toplumbilimci Erving Goffman tarafından önerilen ön ve arka bölge kavramları insan davranışlarına yoğunlaşmaktadır. "Ön Bölge" (Front Region) nin önemli özelliği, davranışların sahte bir izlenim bırakılması isteğidir. "Arka Bölge" ise tam aksine belirli bir davranışın yaşamın olağan bir parçası olarak yadsındığı bölgedir (Doğan 2004, s.57).

Bir destinasyonun kapsadığı coğrafi alan ve orada yaşayan yerel halkın yoğunluğu büyüklüğünü göstermektedir. Sahip olunan fiziksel kaynaklar ve çevre açısından daha minimal bir alana sahip olan destinasyonlarda yaşanan turistik gelişmeler bölge halkının refah düzeyine katkı sağlamakla birlikte onlar üzerinde baskıda oluşturabilmektedir (Avcıkurt 2017, s.32). Özellikle küçük destinasyonların planlanmasında fiziksel ve çevresel taşıma kapasiteleri dikkate alınmadığı zaman yerel halk ile turistler arasında iletişim noktasında sorun yaşanabilir. Bu sebeple sürdürülebilir destinasyon planlamaları büyük önem taşımaktadır. (Wedo 2018, s.41). Unutulmamalıdır ki ülke ekonomileri açısından büyük bir katkısı olan turizm endüstrisi iyi planlandığı takdir de yerel halkın yaşam kalitesi ve çevre üzerinde olabildiğince az bir etkiyle ekonomik gelişmeye katkı sağlayabilir.

Bir turistik bölgenin taşıma kapasitesini belirleyen çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar hem destinasyonun planlanması aşamasında hem de turizmin yerel halk üzerindeki etkileri açısından önem taşımaktadır. Holden (2008, s.189), "Environment and Tourism" adlı kitabında bu unsurları aşağıdaki gibi açıklamıştır:

- Destinasyonun değişim ve gelişmeye karşı hassasiyeti,
- Turizmin mevcut gelişim düzeyi ve destekleyici altyapı,
- Ziyaretçi sayısı,

- Turist tipleri ve davranışları,
- Turistlerin ve yerel halkın çevrenin korunmasına yönelik bilinç düzeyleri,
- Ekonomik çeşitlilik ve destinasyonun turizme bağlılığı,
- İşsizlik ve yoksulluk seviyesi,
- Yerel halkın çevreye karşı tutumları ve kısa vadede kar amacıyla onu kullanma istekleri,
- Toplumun ve kültürün diğer dış etkenlere ve yaşam tarzlarına maruz kalma düzeyi,
- Destinasyon yönetiminin örgütlenme seviyesi.

Turistik bölge kavramı her ne kadar turistik faaliyetlerin gerçekleştiği bölgeyi ifade etse bile, bu bölgede bir yerel halkın yaşadığı gerçeği unutulmamalıdır. Özellikle destinasyonların planlama aşamasında ekonomik, fiziksel ve sosyo-kültürel çevre faktörleri dikkate alınmalıdır. Bunun içinde sürdürülebilir bakış açısı gerekmektedir. Ancak bu şekilde turizmin etkileri en az seviyeye indirilebilir ve faydaları en yüksek seviyeye çıkartılabilir.

2.2.3. Turizm Çeşitleri

Turizm olayı süresince turistler çeşitli sebeplerle seyahat etmektedirler. Bu sebeple, turizmin sosyal çevrede yarattığı etkilerin boyutlarını anlayabilmek için, turistlerin bir destinasyona hangi amaçla gittiklerini bilmek gerekmektedir. Literatürde çeşitli sınıflandırılmalar yapılan turizm çeşitleri, turistler ve yerel halk arasında oluşan etkileşim üzerinde rol oynadığı için turizmin topluma etkilerini belirleyen önemli faktörlerden birisidir. Bu sebeple, bir destinasyona gelen turistlerin hangi amaçla seyahat ettiğini bilmek ve ona uygun bir şekilde planlama yapmak turizmin yerel halk üzerindeki etkilerinin belirlemede önemli rol oynamaktadır.

Tablo 2.2: Turizm Çeşitleri

Turizm Çeşidi	Turistlerin Katılma Amacı	Gerçekleştirilen Faaliyetler
Kültürel Turizm	İnsanların kültürel zenginliklerini arttırmak ve yeni bilgi ve deneyim edinebilmek amacıyla bulundukları yerlerden kültürel ilgi çekiciliklerin bulunduğu yerleri ziyaret etmeleri sonucu oluşan turizm çeşididir.	Arkeolojik eserler ve müze gezileri, yerel halkın sahip olduğu el sanatlarını öğrenmek, festivallere katılmak, folklor gösterilerini izleme.
Dinlenme (Rekreasyon) Turizmi	Turistlerin eğlence, fiziksel ve zihinsel açıdan dinleme ve keyif alma amacıyla katıldıkları faaliyetlere "rekreasyon turizmi" denir.	Termal turizm, spor aktiviteleri, kıyı turizmi.
İş Turizmi	İş turizmi kongre, toplantı ve seminerler ile karakterize edilen bir diğer önemli turizm türüdür.	Kongre, toplantı ve seminerlere katılmak, ticaret merkezlerini ziyaret etmek ve ticari bağlantılarda bulunmak.
İnanç Turizmi	Mevcut kültür değerlerinin korunması amacıyla kutsal yerlere yönelik yapılan gezilere "inanç turizmi" denir.	Dini toplantı ve törenlere katılma, hac gibi dinsel görevleri yerine getirme, ünlü mabetleri görmek.
Çevresel Turizm	İnsanların doğal ve çevresel çekicilikleri görmek, doğaya dönmek ve doğayı sahiplenme amacıyla yapılan turizm çeşididir.	Fotoğrafçılık, doğa yürüyüşü, dağ tırmanışı ve kamplar yapılan aktivitelerdir.
Etnik Turizm	Turistlerin, yerel halkın kültürel değerlerini ve ilgi çekici yaşam biçimleri hakkında fikir edinme ve öğrenme amacıyla yaptıkları seyahatler etnik turizmi ifade etmektedir.	Yerel halkın evlerini ziyaret etme, folklor ve törenlere katılma, dini törenlere katılmak.

Kaynak: Richards 2001, s.24; Usta 2016, s.12-13; Goeldner and Ritchie 2009, s.277-279; Cohen 1979, s.183; Kozak vd.2018, s.35'den uyarlanmıştır.

Tablo 2.2'de görüldüğü gibi bir bölgenin sahip olduğu turizm çeşitleri o bölgeye gelen turist tiplerini ve sayılarını etkilediği için turizmin yarattığı etkiler açısından önem taşımaktadır. Örneğin; rekreasyon amaçlı seyahat eden turistlerin sayıca fazla olması ve yerel halk ile sınırlı etkileşim kurmalarından dolayı bölgeye etkileri de oldukça fazla olmaktadır. Bunun aksine etnik turizme katılan turistler ise sayıca az ve yerel halk ile yüksek etkileşim içerisinde olduğu için turizmin etkileri de sınırlı olmaktadır. Bu sebeple, turizmin etkileri turizm çeşidine göre değişkenlik gösterdiği için olumsuz etkileri azaltmak açısından buna uygun olarak yapılan planlamalar önem taşımaktadır (Avcıkurt 2017, s.21-22).

2.2.4. Turist Tipolojileri

Bir insan çeşitli amaçlarla turizm faaliyetine katılabilir ancak insanların niçin turizme katıldığını, çeşitli davranışlar geliştirdiğini veya belirli hizmetleri seçtiklerini anlamak turizmin etkilerini yönetmede önem taşımaktadır (Rızaoğlu 2012, s.58).

Bir başka ifadeyle; turistlerin homojen bir özellik göstermemesi, çeşitli turist tipleri ve farklı turistik deneyimleri ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda, turizme katılan insanların davranışlarını anlaşılması ve tahmin edilmesi açısından turist tipolojileri ortaya çıkmıştır (Mehmetoğlu 2004, s.70).

Turist tipolojilerinin geliştirilmesinin farklı etkileri bulunmaktadır. Turist tipolojileri turizm planlaması, karar verme süreci ve sürdürülebilir kalkınmaya çeşitli açılardan fayda sağlamakla birlikte oynadığı en önemli rol destinasyonların karakterini göstermesidir (Coccossis and Constantoglou 2008, s.279).

Literatürde turist tipolojilerine yönelik çok çeşitli araştırmalar ve sınıflandırmalar bulunmaktadır. Bu sınıflandırmalar genel olarak; turistler arasındaki farklılıklar, sosyo demografik özellikler, motivasyonlar, turizm etkinlikleri, seyahat deneyimler ve yaşam tarzları açısından karakterize etmeye yöneliktir (Keng and Cheng 1999, s.383). Bununla birlikte 1972'de Cohen, 1974'de Plog ve 1977'de Smith'in yaptıkları çalışmalar birbirini tamamlayan ve önem taşıyan çalışmalardır.

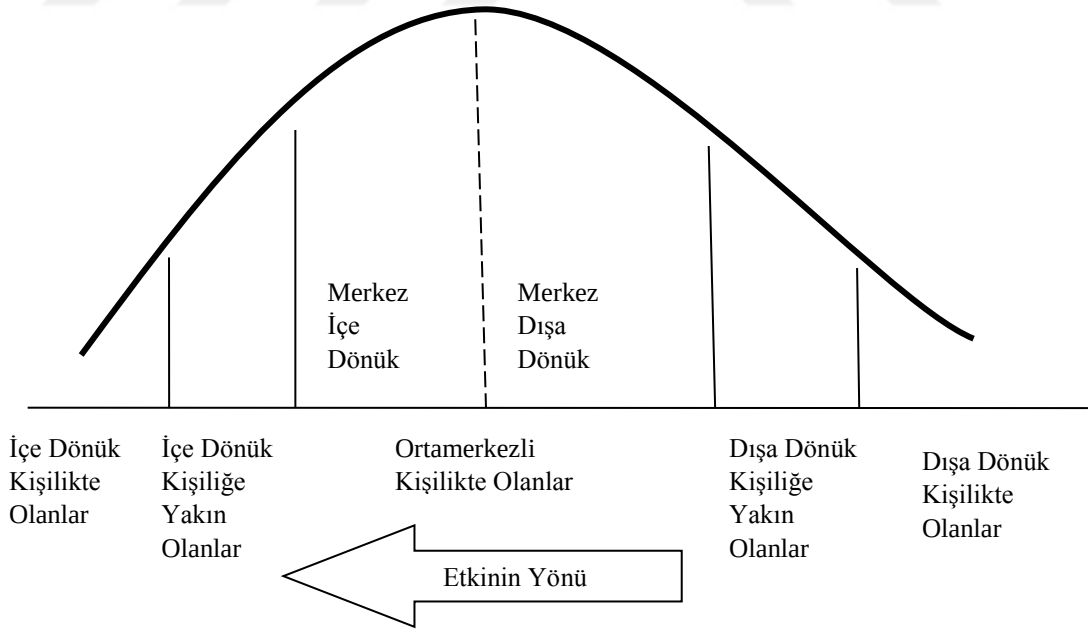
Cohen, alışkanlık ve yeniliğe yönelik turist deneyimleri düzenleyerek; örgütlenmiş kitle turisti, bireysel kitle turisti, araştırıcı (kâşif) turist ve başıboş turistler olarak dört farklı turist tipolojisi oluşturmuştur (Cohen 1972, ss.167-168).

- Örgütlenmiş Kitle Turisti: Seyahatleri boyunca belirli çevrenin içerisinde kalan ve en az maceraperest olan turist tipidir. Örgütlenmiş kitle turistleri kendi yaşadıkları çevrenin özellikleri dışına çıkmayan, önceden belirlenmiş destinasyonlara seyahat eden, rehberler tarafından yönlendirilen paket turlara katılarak seyahatlerini gerçekleştirmektedir. Bu turist tipinde alışkanlık en yüksek, yenilik ise en az seviyededir.
- Bireysel Kitle Turisti: Örgütlenmiş kitle turistinden farklı olarak belirli bir turist grubuna bağlı olmadan, zamanını kontrol etme noktasında kendisi karar verebilme şansı bulunan ve önceden planlanmayan turlarla seyahat eden kişilerdir. Buna karşın, temel düzenlemelerini seyahat acentası vasıtasıyla yapmaktadırlar. Alışkanlık hala baskın olmasına rağmen örgütlenmiş kitle turistlerine göre daha az ve yenilik deneyimi ise genellikle rutin olmasına karşın biraz daha fazladır.
- Araştırıcı (Kâşif) Turist: Kaşif turistler, güvenilir konaklama ve ulaşım aracı aramasına rağmen, popüler destinasyonlardan kaçar ve seyahatlerini bir aracı

bulunmaksızın kendileri planlarlar. Aynı zamanda ziyaret ettikleri bölgedeki yerel halk ile ilişki kurarlar ve onların dilinde konuşmaya çalışırlar. Kâşif turistler, kendi sosyal çevrelerini daha çok terk etme cesareti içinde olsalar da herhangi bir sorun yaşadıklarında geri adım atabilmektedirler. Bu turist tipinde, yenilik hâkim olmakla birlikte turist yerel halkın içerisinde tam olarak yer edinememekte ve kendi yaşam tarzının temel rutinlerini ve konforlarını korumayı tercih etmektedir.

- Başıboş Turistler: Başıboş turistler alıştıkları bölgenin yaşam tarzından en çok uzaklaşan, gezilerini kendileri planlayan ve turizm işletmelerinden faydalanmayan turist tipleridir. Bu turistler, seyahat ettikleri bölgelerdeki yerel halkın alışkanlıklarını, kültürlerini, evlerini, yiyeceklerini paylaşarak onlarla yaşamak isterler. Bununla birlikte, yenilik en üst düzeyde iken alışkanlık neredeyse ortadan kalkar.

Plog geliştirdiği tipolojisinde turistleri toplumsal ve bireysel arzulara bağlı olarak; dışa dönük kişilikte olanlar, orta merkezli turistler, ve içe dönük kişilikte olmak üzere üç sınıfa ayırmıştır (Hvenegaard 2002, s.9). Plog tarafından geliştirilen, turistlerin seyahat kalıplarını ve tercihlerini belirleyen kişilik ölçeği aşağıdaki şekildeki gibidir.

Şekil 2.5: Turistlerin Psikografik Kişilik Tipleri (Cornell University 2001, s.16).

Plog'un turist tipolojisinde "içe dönük" kişilikte olanlar, yeni kültürlerle tanışma ve yeni yerler keşfetme noktasında en az girişimci olan kişilerdir. İçe dönükler, güvenli bir

seçenek olarak gördükleri bilinen ve gelişmiş turistik destinasyonlara seyahat ederler. Bu sebeple, kapsamlı paket turları tercih ederek turizm faaliyetine katılmaktadırlar. (Cornell University 2001, s. 15-18). "Ortamerkezli" turist tipleri, her iki turist tipinin ortak noktası olan turist tipidir. Bununla birlikte ortamerkezli turistler içe dönük ve dışa dönük kişilik tiplerine aşırı olmamak kaydıyla yakınlaşabilirler. Ayrıca bu turist tipindeki kişiler bir bölgeyi ziyaret etmeye başladıkça o bölgenin çekiciliğini arttırarak turist sayısının artmasına sebep olmaktadır (Milan, 2017). "Dışa dönük" kişilikte olan turistler, içe dönük kişilerin aksine risk almayı seven ve yeni kültürler keşfetme ve deneyimleme noktasında macera arayan kişilerdir. Bu sebeple popüler olan destinasyonlar yerine, keşfedilmemiş özgün destinasyonları bir grup olmaksızın bireysel olarak ziyaret ederler (Kozak vd. 2018, s.11).

Smith, turizm türleri bakımından yapılan sınıflamalara ek olarak turist sayıları, amaçları ve yerel normlara uyumluluk sağlaması açısından inceleyerek turistleri 7 ayrı şekilde sınıflandırmıştır.

Tablo 2.3: Turist Tipleri ve Yerel Normlara Uyumlulukları

Turist Tipleri	Turist Sayıları	Yerel Normlara Uyumluluk
Araştırmacı (Kaşif) Turistler	Sınırlı sayıdadır	Yerel değerleri kabul ederler
Elit Turistler	Nadir görülür	Tamamen uyum sağlarlar
Tuhaf Turistler	Pek görülmez	İyi uyum sağlarlar
Olağandışı Turistler	Ara sıra görülür	Bir dereceye kadar uyum sağlarlar
Kitlemsi Turistler	Artan sayıda görüşür	Batı tarzı imkanlar ararlar
Kitle Turistleri	Çok sayıda görülür	Batı tarzı imkanlar beklerler
Charter Turistler	Kalabalık şekilde görülür	Batı tarzı imkanları talep ederler

Kaynak: Nelson (1989,ss.12-13).

Tablo 2.3'de görüldüğü gibi sosyo-kültürel çevre etkilerinin belirlenmesinde Smith'in geliştirdiği tipoloji önem taşımaktadır. Araştırmacı turist tipinden charter turist tipine doğru gidildikçe seyahat eden turist sayısının artması sonucu turizmin etkileri de artmaktadır. Buna ek olarak, yerel halkın kültürel değerlerine uyum sağlamak ve onlarla etkileşim durumu da gittikçe azalmaktadır. Örneğin; kaşif turistler yerel halktan biri gibi hareket ederken, kitle turistleri gittikleri bölgelerde kendi kültürel değerleriyle karşılaşmayı beklemektedirler. Bu sebeple destinasyonlara yönelik etkilerin yönetilmesi

açısından, yapılacak olan planlamalarda turistlerin seyahatlerinde yerel halk ile etkileşimlerinin belirlenmesinde turist tipolojilerinin tespit edilmesi önem taşımaktadır.

Fan, Zhang, Jenkins ve Tavitiyaman yakın zamanda gerçekleştirdikleri bir çalışmada sosyal temas halinde oluşan turist tipolojilerini ortaya koymuşlardır. Buna göre turistleri; etkilenenler (bağımlılar), muhafazakârlar (tutucular), eleştirmenler, kâşifler ve aitlik arayanlar olmak üzere 5 sınıfa ayırmışlardır.

"Bağımlılar", paket tur ile seyahat eden, kısa mesafeli yerleri tercih eden ve dil, yaş, kişilik veya diğer sınırlamalardan dolayı yerel halk ile sınırlı etkileşime giren turistlerdir. "Muhafazakârlar" ise, bağımlılara oranla zaman içerisinde yerel halk ile bilgi almak ve problemlerini çözmek üzere daha fazla iletişime geçerler. Bir diğer turist tipi olan "eleştirmenler", yerel halk ile sadece bilgi almak için değil onların kültürlerini görmek için etkileşime geçerler. "Kâşif" turistler ise eleştirmenlere oranla yerel halk ile daha rahat temas kurarak onların yaşamı hakkında bilgi edinirler. Son olarak "aitlik arayanlar" ise yerel halk ile karşılıklı etkileşime girmek, paylaşım yoluyla ilişki kurmak ve onların günlük yaşamlarına katılarak arkadaşlık kurmaya çalışmaktadırlar. Bu sayede yerel halkın sosyal gruplarının bir parçası olduklarını hissetmektedirler (Fan, Zhang, Jenkins ve Tavitiyaman 2017, ss. 361-363).

Sonuç olarak, turizmin sosyal çevresinde yaşanan olumsuz etkileri yönetebilmek için turistlerin nasıl bir amaç ile seyahat ettiğini bilmek ve gerçekleştirdikleri faaliyetler önem taşımaktadır.

2.2.5. Turistik Bölgenin Taşıma Kapasitesi

Globalleşen dünyada gittikçe artan nüfus oranıyla birlikte ekonomik, sosyal ve fiziksel faaliyetler yüksek boyutlara ulaşmıştır. Nihayetinde bu faaliyetler belirli bir çevresel kaynak temeline dayanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bu kaynakların gerektiğinden fazla ve bilinçsizce kullanılması sonucunda zaman içerisinde büyük sorunlar oluşmaktadır (Arrow vd., 1995, s.520). Özellikle turizm, insanların yer değiştirmesine dayalı bir endüstri olduğu için destinasyonlarda belirli bir yoğunluk oluşması sonucu çevresel kaynaklı problemler yaşanabilmektedir. Bu nedenle problemlerin önüne geçebilmek adına taşıma kapasitesi kavramı önem taşımaktadır.

Taşıma kapasitesi en yalın tanımıyla; "belirli bir doğal çevrede ekosisteme kalıcı bir hasar vermeden sürekli olarak desteklenebilecek nüfus sayısıdır" (Ress 1992, s.125). Daha geniş bir ifadeyle; belirli bir alanın sahip olduğu doğal kaynakların limitleri dahilinde desteklenen, bugün ve gelecekte bu alanı kullanacak olan nesiller için ekolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik çevreyi bozmayan insan sayısıdır (The Carrying Capacity Network 2009). Turizm açısından incelendiğinde ise taşıma kapasitesi; "belirli bir rekreasyon alanı veya destinasyonun her yıl, turizmi destekleme kabiliyeti noktasında hem biyolojik ve fiziksel hem de turizm deneyimde önemli bir bozulma olmadan ağırlayabileceği misafir sayısıdır" (Coccosiss and Parpairis 2000, s.96). Zelenka ve Kacetl literatürden elde ettikleri bilgileri genelleştirerek turizmin taşıma kapasitesinin özelliklerini aşağıdaki gibi vurgulamışlardır (2014, ss.643-644):

- Bir alan birçok taşıma kapasitesine sahip olduğu için bu noktada önemli olan araştırma kriterlerinin neler olduğu, destinasyonun kullanma amacının ne olduğu ve bölgeye gelen ziyaretçilerin ziyaretleri için ne kadar hazır olduklarının dikkate almak gereklidir,
- Turizmde taşıma kapasitesine, turist sayısıyla birlikte turistlerin dağılımı, faaliyetleri, davranışları ve altyapının durumu dikkate alınarak bakılmalıdır,
- Taşıma kapasitesi zaman içerisinde değişebileceği için dinamik bir özellik taşımaktadır,
- Turizm açısından, turist davranışları, turizm çeşitleri, destinasyon planlamaları, çevreyi korumaya yönelik yatırımlar, turizm tesislerinin türleri ve kullanım özellikleri, yerel ürünlerin özendirilmesi noktaları taşıma kapasitesinin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır,
- Destinasyonların sosyo-kültürel, ekonomik ve ekolojik çevre etkileri ile ilgili taşıma kapasitesi yalnızca kesin bir rakam ve sınır olarak dikkate alınmamalıdır. Bunun yerine etkilerin gelişme nedenleri ve belirli şartlar içerisinde doğal ve sosyal için geçerli olan kabul edilebilir koşullar uzmanlarca yönetilmelidir.

Genel itibariyle taşıma kapasitesiyle ilgili olarak dört sınıflandırma yapılmaktadır (Holden, 2008,s.188; Cook, Hsu and Maqua 2016, s.299):

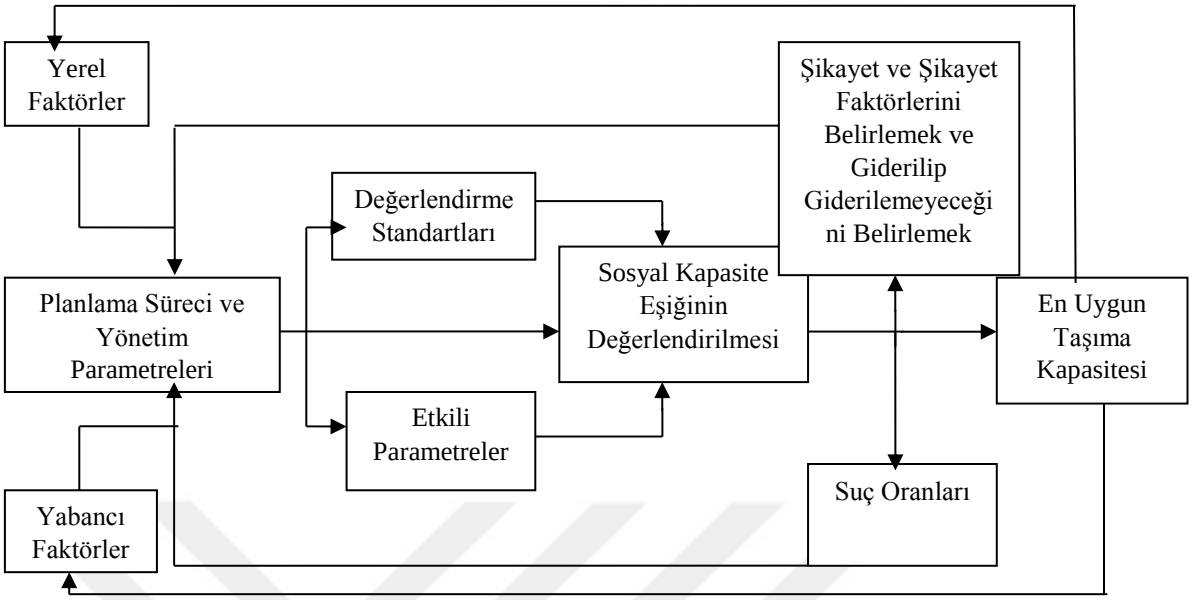
Tablo 2.4: Taşıma Kapasitesi Sınıflandırmaları

Taşıma Kapasitesi Türü	Açıklama
Ekolojik Taşıma Kapasitesi	"Ekolojik" taşıma kapasitesi, doğal çevrenin, habitatın geri dönüşüme imkân vermeyecek bir şekilde değişmeden, destinasyonların sürekli olarak destekleyebileceği insan sayısını ifade etmektedir (Brown, Turner, Hameed, Bateman 1997, s.2). Bununla birlikte bölgenin altyapı ve üstyapısı ekolojik taşıma kapasitesini etkiler.
Ekonomik Taşıma Kapasitesi	"Ekonomik" taşıma kapasitesi bir bölgenin veya ülkenin turizm bağlılık boyutunu göstermektedir. Özellikle, uzun vadede turistik destinasyonlarının devamlılığının sağlanması, yerel halka istihdam ve sosyal faydanın eşit dağılımının sağlanması ekonomik sürdürülebilirlik açısından önem taşımaktadır (Özgen, Dilek, Türksoy ve Çelebi 2016, s.56-60).
Psikolojik Taşıma Kapasitesi	Destinasyonu ziyaret eden turistlerin ve yerel halkın memnuniyet düzeylerini ifade eden taşıma kapasitesidir. Daha geniş bir ifadeyle "psikolojik" taşıma kapasitesi; turistlerin ve yerel halkın birbirlerini kabul etme sınırını ölçen ve turistlerin deneyimlerini ölçmede kilit rol oynayan bir kavramdır (Zhiyong and Sheng 2009, s.47).
Sosyal Taşıma Kapasitesi	Sosyal taşıma kapasitesi yerel halkın bir bölgenin turizm gelişimine verdiği tepkidir (Mohamad, Jaafar and Marzuki 2014, s.2). Aynı zamanda sosyal taşıma kapasitesi yerel halkın turistlere karşı hoşgörü düzeyini de yansıtan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Avcı 2007, s.492). Ayrıca, turist tipleri, yerel halk ile turistlerin buluştukları nokta ve zamanlar, turist davranışları ve beklentileri, turistlerin ve yerel halkın memnuniyet durumu, yerel halka sağlanan istihdam oranları ve suç oranları sosyal taşıma kapasitesi açısından önem taşımaktadır (Joshi and Dahal 2019, s.19; Mccool and Lime 2001, 382).

Kaynak: Araştırmacı tarafından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur.

Alexis Saveriades (2000, 149) literatürden elde ettiği bilgilerden yola çıkarak sosyal taşıma kapasitesinin belirlenmesi için aşağıdaki şekildeki modeli geliştirmiştir.

Şekil 2.6'da gösterildiği gibi bir bölgenin sosyal taşıma kapasitesini etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Taşıma kapasitesi ve turistlerin yönünü etkileyen destinasyon ve bölge sakinlerinin özellikleri yerli faktörleri oluştururken, turistlerin özellikleri (yaş, cinsiyet, motivasyon, tutum) yabancı faktörleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte planlama süreci ve geliştirilen yönetim parametreleri ile bu süreçte önceliklerin oluşturulması taşıma kapasitesi açısından mühim bir kavramdır. Sonuç olarak, turistler (yabancı faktörler) ile destinasyon ve nüfusu (yerel faktörler) arasındaki etkileşim sonucu sosyal etkiler meydana gelmektedir. Bu etkiler kapasite değerlendirme sürecinde önemlidir ve planlama sürecinde göz önünde bulundurulmaktadır (Saveriades 2000, ss.150-151).

Şekil 2.6: Sosyal Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi (Saveriades 2000, s.150).

2.2.6. Yerel Halkın Turizmden Sağladığı Faydalar

Turistik destinasyonlarda yaşayan yerel halk hem turizme sağladıkları hizmetlerle hem de o bölgenin asıl sahipleri olmaları sebebiyle turizm endüstrisinin önemli bir bileşenidir. Turizm gelişimi sonucunda en büyük etkiler yerel halk üzerinde gerçekleşmektedir. Bu süreç sonunda, yerel halkın elde ettiği kazanımlar turistlere karşıda davranışlarının şekillenmesinde önemli rol oynayacaktır. Bu nedenle, bir bölgeyi en iyi tanıyan ve o bölgeyi yaşayan kişiler olan yerel halkın turizm planlama ve pazarlama sürecine dahil edilmesi önem taşımaktadır (Weaver and Lawton, 2014).

Bir bölgede yaşayan yerel halk araştırmalarda belirtildiği üzere (Long 2012, s.29; Ekici ve Çizel 2014, s.84;) sağladığı faydalar sonucunda turizm gelişimine olumlu destek olmaktadır. Başka bir ifadeyle, yerel halkın algıladığı faydalar, algılanan maliyetlerden yüksel olduğu takdir de turizmi destekleyecektir. Bunun içinde turizmin geliştiği süreçte, yerel halkın geleneksel değerlerine, kültürel öğelerine saygı duymalı ve yerel halkın yaşam kalitesine katkıda bulunmalıdır (Asmamaw and Verma 2013, s.507).

Bu durumun aksine bazı bölgelerde turizm gelişimi yerel halk açısından negatif sonuçlar doğurabilmektedir. Yerel halk turizmden fayda sağlarken gerçekleşen ekonomik, sosyal ve fiziksel gelişimden dolayı rahatsızlık duyabilir ve bu sebeple negatif tutuma sahip olabilir. Bu nedenle turizm endüstrisi; istihdamı arttırarak, ekonomik katkı sağlayarak,

teşvik edici politikalar gerçekleştirilerek, sahip olunan kültürü korumak yoluyla yerel halkın sağladığı faydaları arttırarak turizme karşı bakış açısını olumlu olmasını sağlamalıdır.

2.3. Turizmin Çevreye Etkileri

Bir ülke, bölge veya destinasyona turistlerin gelmesi ve sahip olduğu potansiyelin açığa çıkmasıyla birlikte turizmin gelişmesi kaçınılmaz olmaktadır. Turizmin gelişmesiyle birlikte turistik bölgelerde, ekonomik, fiziksel ve sosyo-kültürel etkiler meydana gelmektedir. Bu bölümde, turizmin ekonomik ve fiziksel etkileri ile ilgili genel bilgiler verilmektedir. Öte yandan, çalışmanın odak noktası konumunda bulunan turizmin sosyal ve kültürel etkileri ve turist yerli halk ilişkileri ise detaylı bir biçimde tartışılmaktadır.

2.3.1. Turizmin Ekonomik Çevreye Etkileri

Turizm endüstrisi, insana özgü yapısı itibariyle ekonomiyle iç içe olan, emek yoğun bir özellik gösteren (Bahar ve Kozak, s. 53), içerisinde kendi alt sektörlerini geliştiren ve 64 farklı sektör ile ilişkisi bulunan (Batman 2018, s.12-13) önemli bir ekonomi alanıdır. Turizmin ekonomik etkileri alanyazında birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir.

Özellikle turistik cazibe unsurları bulunan ve kalkınma açısından alternatif bir seçeneği bulunmayan bölge ve ülkeler açısından turizm endüstrisinin; döviz girdisi sağlayarak dış ödemeler dengesine, turist harcamaları sonucu elde edilen gelirle yerel halkın refah düzeyine, istihdam sağlayarak işsizlik probleminin azaltmasına, ekonominin diğer dallarına canlılık getirmesine, bakir destinasyonları turizme katılmasıyla bölgelerarası dengeli kalkınmanın sağlanmasına ve altyapı ve üstyapı yatırımlarını arttırması bakımından önemli etkileri bulunmaktadır (Cook vd. 2016, s.279; Bahar ve Bozkurt, s.264; Yıldız 2011, s.69).

Turizm endüstrisi birçok olumlu etkisinin yanında; ithal mal ve hizmetlerin kullanımını arttırması, bölgesel enflasyona neden olması, mevsimsel dalgalanmaya sebep olması, turizme aşırı bağlılık sonucu yaşanabilecek olumsuzluklar ve ithal mal ve hizmetlere bağlı olunması gibi çeşitli ekonomik maliyetler (sızıntılar) yaratabilmektedir (Page 2016, s. 389-390; Bahar 2007).

2.3.1.1. Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri

Ödemeler Dengesi Üzerine Etkisi: Ödemeler dengesi, bir ülkenin diğer ülkelerle karşılıklı ekonomik ilişkileri sonucu döviz giriş-çıkışlarını ortaya çıkartan tablodur (Beyaz ve Karabacak 2018, s.59).

Turizm endüstrisi, özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin ödemeler dengesi bilançosuna sağladığı döviz kazancı ile cari açıklarını kapatmalarında (Rooney 2011, s.79) "görünmeyen bir ihracat kalemi olarak" (Yamak, Tanrıöver ve Güneysu 2012, s.218) önemli bir rol oynamaktadır. Öte yandan, yurt içinde yaşayan vatandaşlarımızın diğer ülkelere seyahatleri sonucu ve turizm işletmelerinin mal ve hizmet üretimini sağlamak amacıyla gerçekleştirdikleri harcamalar ise "görünmeyen ithalat kalemi" olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca turizm endüstrisi ödemeler dengesi fazla veren ülkeler açısından ödemeler dengesinin eritilmesi amacıyla birçok gelişmiş ülke tarafından teşvik edilmektedir (Unur 2002, s.23).

Tablo 2.5: Turizm Gelirleri ve Giderlerinin Dış Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkisi

Yıllar	İhracat	Turizm Gelirleri	İhracat Gelirlerine Oranı	İthalat	Turizm Giderleri	İthalat Giderlerine Oranı
2009	102 142,6	25 064,5	24,5	140 928,4	5 090,4	3,6
2010	113 883,2	24 931,0	21,9	185 544,3	5 874,5	3,2
2011	134 906,9	28 115,7	20,8	240 841,7	5 531,5	2,3
2012	152 478,5	29 351,4	19,2	236 545,1	4 593,4	1,9
2013	157 610,2	34 305,9	21,3	242 177,1	5 253,6	2,1
2014	151 802,6	32 309,0	21,8	251 661,3	5 470,4	2,2
2015	143 934,9	31 464,8	21,9	207 203,4	5 698,3	2,8
2016	142 606,2	22 107,4	15,5	198 601,9	5 049,8	2,5
2017	156 992,9	26 283,6	16,7	233 799,6	5 137,2	2,2
2018	167 967,2	29 512,9	17,5	223 046,4	4 896,3	2,2

Kaynak: Türsab Turizm İstatistikleri (2019)

Tablo 2.5'de 2009-2018 yılları arasında turizm endüstrisinin ödemeler dengesi üzerindeki etkileri ayrıntılı olarak verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere turizm endüstrisi, son on yılda sağladığı döviz gelirleri ile ülke ekonomisi açısından ödemeler dengesi açığının kapatılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca tablodan görüldüğü üzere, dış aktif turizm gelirlerinin dış pasif turizm giderlerinden yüksek olması sebebiyle turizm ülke ekonomisine olumlu katkı yapmaktadır.

Turizmin Gelir Yaratıcı Etkisi: Turizm, hem uluslararası hem de iç turizm hareketleri sonucunda insanların seyahat talebini karşılamak için yaptıkları harcamalardan dolayı gelir oluşturan bir endüstridir (Çeken 2014, s.147). Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 2018 yılı istatistiklerine bakıldığı zaman dünya turizm gelirlerinin 1 trilyon 700 milyar doları bulması turizmi dünya çapında ihracat kategorisi alanında üçüncü sıraya getirmiştir (UNWTO 2019, s.2).

Turist harcamaları bir bölgeye geldikleri an bir tüketiciyle sınırlı değildir. Bir bölgeye gelen turistlerin yaptıkları harcamalar turizm endüstrisinin yanı sıra, turizmin ilişkili olduğu diğer 64 sektörü de etkilemektedir Turizmden elde edilen kazancın; özellikle tarım, sanayi, ulaştırma, inşaat, eğlence ve üretim faaliyetlerini etkilemesiyle birlikte gelir ekonomi içinde dağılmaktadır (Weaver ve Lawton 2014, s.232). Örneğin; turizmle gelişimiyle birlikte tarım ürünleri, tüketim ara malları ve yatırım malları, sağlık, güvenlik, haberleşme gibi konularda birçok endüstri açısından talep arttırıcı ve canlandırıcı bir etkiye neden olmaktadır (Kozak vd., 2018, s.119). Bu durum aynı zamanda turizmin ülke ekonomisi gelirleri üzerinde çarpan etkisini göstermektedir.

Turizm'de çarpan etkisi, turistlerin harcamalarının destinasyon genelinde doğrudan faaliyet gösteren firmalara ulaşması ve bu paranın bir kısmının ekonomi içerisinde gelir arttırıcı bir etkiyle yerel halka, işletmelere, devlete ve konut sahiplerine dağılması sonucu oluşan etkidir. Çarpan etkisiyle birlikte turizm, ülke ekonomisine önemli bir katma değer sağlayarak yardımcı olmaktadır.

İstihdam Yaratıcı Etkisi: Turizm endüstrisi, otomasyonun sınırlı olduğu emek yoğun bir endüstri olduğu için istihdam yaratma açısından önemli bir yere sahiptir. Emek yoğun bir endüstri olmasının yanında düşük ücretli işler, yarı zamanlı ve geçici istihdam ve mevsimsellik nedenlerinden dolayı turizm endüstrisinde istihdam sayısı ve işgören devir hızı yüksektir (Rooney 2011, s.74). Ayrıca sahip olduğu yapı itibariyle turizm üç tür istihdama olanak tanımaktadır (Peattie and Moutinho 2000, s.23):

- Konaklama işletmeleri, seyahat acentalar, yiyecek içecek işletmeleri gibi turizm tesislerinde yapılan harcamalar sonucu oluşan "doğrudan istihdam",
- Yerel ulaşım, bankacılık, el sanatları gibi turizmden bağımsız ancak turizmden etkilenen işletmelerde oluşan "dolaylı istihdam",

- Son olarak, elde edilen gelirlerin yerel halk tarafından ekonominin diğer sektörlerinde harcanması sonucu oluşan "uyarılmış istihdam".

Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTCC)'nin 2018 yılına ait değerlendirme raporuna göre turizm ve seyahat endüstrisinde istihdam edilen toplam personel sayısı 318,811,000 (toplam istihdamın %10) iken bu rakamın 2019 yılı sonunda %2.9 oranında artarak 328,208,000 (toplam istihdamın %10,1) kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir (WTTC 2019, s.4). Ülkemizde ise turizm sektöründe istihdam edilen personel sayısı 2018 yılsonu itibariyle 2,2 milyon (toplam istihdamın %7,7) kişiye ulaşmıştır.

Turizm endüstrisi, hem dünya hem de ülkemiz açısından istihdam üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Bunun en temel sebepleri turizmin; emek-yoğun özelliğinden dolayı otomasyonun sınırlı olması, turistlerin gittikleri bölgelerde hizmet alırken insanlarla iletişim kurmak istemesi ve Dünya'da seyahat hareketine katılan kişi sayısının her geçen yıl artmasıdır. Ancak unutulmaması gereken önemli bir nokta, hem bölgesel hem de ülke bazında turizm her ne kadar ülkemizde 11 kişiden 1'inin istihdam edildiği bir endüstri (Şit 2016, s.115) olsa bile istihdam sorununu tek başına çözebilecek bir endüstri değildir (Gümüş ve Özüpekçe 2009, s.414; Yıldız 2011, s.69).

Bölgelerarası Dengeli Kalkınmaya Etkisi: Kalkınma kavramı, "kurumlarda, davranışlarda, ve teknoloji de yeniliği de içeren ekonominin yapısındaki "kalitatif" değişimi ifade etmektedir" (Yılmaz ve Girgin 2014, s.172). Turizm endüstrisi, özellikle gelişmekte olan ülkeler ve destinasyonlar açısından sağladığı; gelir, istihdam, bilgi birikimi, yatırımları uyarıcı etkisi, ticari faaliyetlerin uyarılması ve teşvik edilmesi, kamu gelirlerini arttırması gibi nedenlerle kalkınma açısından değer taşımaktadır (Bahar 2007; İçöz ve Kozak 1998, s.162). Bunun dışında turizmin bölgelerarası dengeli kalkınmaya etkilerini inceleyen birçok çalışma mevcuttur. Örneğin, Fayıssa, Nsıah and Tadasse (2008; s.817), Afrika ülkelerinde yaptıkları bir çalışmada, uluslararası turist harcamalarında yaşanan %10'luk bir artışın, kişi başı düşen milli gelire %0,4 oranında bir artışa neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Pratt (2015, s.157), gelişmekte olan yedi küçük ada devleti üzerinde yaptığı çalışma sonucunda, uluslararası turist harcamalarında yaşanan %10'luk bir artışın, yedi ada devletinde ortalama %1,19'luk bir refah artışıyla neden olduğunu belirtmektedir. Tang and Tan (2015, s. 162) ise, Malezya'nın ekonomik büyüme ve gelişimi açısından turizmin öneminden bahsetmiş

ve politikacıların turizmi daha fazla teşvik etmesinin önemine vurgu yapmıştır. Sonuç olarak, turistik gelişme potansiyeli olan destinasyonlarda gerçekleştirilen turizm harcamaları bölgede bulunan kaynakların verimliliğini, ekonomik büyümeyi ve yerel halkın refah düzeyini arttırmaktadır.

Turizmin Altyapı ve Üstyapı Yatırımlarına Etkisi: Turistik altyapı, turistik ürünlerin; üretilmesi, dağıtılması ve tedarik edilmesini sağlayabilecek en önemli değişken olması nedeniyle turizmin gerçekleşebilmesi açısından temel teşkil etmektedir. Turistlerin seyahat edebilmeleri için, gerekli olan ulaşım sistemleri (havayolu, karayolu, demiryolu, denizyolu, güvenlik sistemleri) ve varış noktasında ihtiyaçlarını karşılamaları için gerekli olan su, elektrik, iletişim, atıklar "turistik altyapıyı" oluşturmaktadır. (Sakai 2006, s.266). Turizmin gerçekleşebilmesi için konaklama, yiyecek-içecek seyahat acentaları ve bulunan bölgeye göre farklılık arz eden birçok işletme gerekmektedir. Bu işletmeler tarafından gerçekleştirilen yatırımlar "turistik üstyapı" olarak adlandırılmaktadır (Zengin 2010, s.120). Devlet tarafından yapılan altyapı hizmetleri hem ekonomik büyümeyi hem de toplumun yararlanması amacıyla gerçekleştirilen "görünmeyen hizmetler" olarak karşımıza çıkmaktadır (Olalı ve Timur 1988, s.161). Turizm endüstrisi açısından yatırım ise, gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin sahip olduğu turistik çekim unsurlarını değerlendirmek açısından önemlidir. Bunun nedeni ise, "Tarım ve sanayi bakımından yeterli kaynaklara sahip bulunmayan, gelir düzeyi düşük ve ekonomik gelişme şansı zayıf alan bölgeler, turizm yatırımları sayesinde belirli bir gelişmişlik düzeyine ulaşmalarıdır" (Usta 2016, s.70).

2.3.1.2. Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri

Fırsat maliyeti: Fırsat maliyeti, sahip olunan ekonomik kaynakları bir alanda kullanırken, diğer seçilmeyen alanların feda edilmesi anlamına gelmektedir (Bahar ve Kozak, s. 14). Özellikle turizm yatırımları planlanırken devlet ve ilgili işletmeler, uzun vadede en faydalı ve en elverişli sürdürülebilir bir yatırım alternatifi seçmelidir (Davras 2017, s.86).

Bu noktada başarılı olmak isteyen işletmeler, farklı projeler arasında karşılıklı değerlendirmeler yaparak, bir diğer anlamda fayda-maliyet analizleri uygulayarak bir yol izlemelidirler (Yağcı 2003, s.177). Aksi bir durumda pek çok sorun yaşanabilmektedir.

Örneğin, Karayipler Adasında turizmin gelişiyle ana gelir kaynağı olan muz üreticiliğinden vazgeçilmesi ve gıda ithalatında yaşanan büyük bir artışın gözlemlenmesi (Lea 2006, s.42) bunun çarpıcı örneklerinden bir tanesidir.

Fırsat maliyeti vurgulanırken belirtilmesi gereken önemli bir nokta da turizmin topluma etkileridir. Ekonomik açıdan turizm işletmeleri yarar sağlarken bölgenin yerel halkı turist yoğunluğu, gürültü, kültür farklılıklarından rahatsız duyabilmektedir (Korkmaz 1988, s.395). Bu açıdan bakıldığında turizm yatırımları planlanırken yerel halkın da durumunun da gözetilerek fırsat maliyetinin düşünülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Turizme Aşırı Bağlılık: Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından turizm içerisinde birçok çekicilik unsuru barındıran bir endüstridir. Özellikle doğal ve kültürel kaynaklarla birlikte insan unsurunun turizmin hammaddesi olmasından dolayı ülkeler kendilerini turizme bağlamaktadır (Kozak vd., 2018, s.122). Ancak unutulmaması gereken önemli bir nokta, turizmin politik, doğal ve ekonomik olaylara karşı hassas bir endüstri olmasıdır. Ayrıca, talebin destinasyona yüksek sadakatle bağlanmaması nedeniyle turizme aşırı derecede bağlı olan ülkeler ve destinasyonlar her an krizlerle karşı karşıya kalabilmektedir (Page 2016, s.385). Bu durumun önüne geçebilmek için gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler, sahip olduğu işgücünün eğitimiyle niteliğini arttırmalı ve turizme bağlı olmamak için ekonomik çeşitliliği gerçekleştirmelidirler (Avcıkurt 2017, s.49).

Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Enflasyon en genel haliyle "fiyatlar genel düzeyinde ortaya çıkan sürekli artış" (Ünlüönen, Tayfun ve Kılıçlar 2015, s.180) olarak tanımlanmaktadır. Turizm endüstrisinin, bir bölgede para değerinin azalmasına olan etkisi ile mal ve hizmet fiyatlarını arttırması enflasyonist etkisini göstermektedir (İçöz ve Kozak 1998, 209).

Turizmin taşıma kapasitesi de enflasyonu etkileyebilmektedir. Eğer bir bölgede turistik talepler karşılanmıyorsa ve ithalat miktarı yüksek ise bölgede fiyatlar genel seviyesi yükselecektir (Wall and Mathieson 2006, s.112). Buna örnek olarak, yerel halkın sahip olduğu arazi değerlerinin artması bölge halkına gelir sağlarken, tarım alanlarının yok olmasına da neden olabilir (İçöz 1991, s.19). Aynı zamanda turistik bölgelerde gerçekleştirilen üstyapı yatırımları sonucunda inşaat sektörüne ve arazi sahiplerinin olağandışı bir biçimde gelir elde etmelerine olanak tanımaktadır. Bunun neticesinde, artan

toprak değeri ile birlikte bölgede enflasyon artmakta ve yerel halk sahip olduğu maddi gelir unsurlarını satmak zorunda kalabilmektedir. Öte yandan, enflasyonda turizm talebini etkileyebilmektedir. Yıldırım, Yıldırım ve Gülmez (2017, s.80) yaptıkları çalışmada enflasyondaki 1 birimlik artışın turizm gelirlerini %4,76 oranında azalttığını tespit etmişlerdir.

Mevsimlik Dalgalanma: Turizm her endüstriyel faaliyet gibi yıl boyunca devam etmektedir. Ancak insanların belirli zaman aralıklarında seyahatlerinin yoğunlaşması turizmin mevsimsel dalgalanma ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır (Ünlüönen, Kara ve Tokmak 2008, s.316). Mevsimsellik; turizm yatırımlarının cazibesinin azalması, verimsizlik, istihdam sorunları ve hizmet kalitesinin düşmesi gibi birçok olumsuz etki yaratmaktadır (Kuşluvan ve Kuşluvan 1998, s.21). Olumsuz etkileri azaltmak için ise alınacak önlemler aşağıdaki gibidir (Olalı ve Timur 1991, s.198; Weaver ve Lawton 2014, s.240; Çoban, Doğan ve Kaya, s.354).

- Okul tatillerinin tarihleri yeniden düzenlenmesi,
- Toplum içerisinde ve kamuda seyahatlerin bütün bir yıla yayılması açısından tanıtma kampanyalarının yürütülmesi,
- Alternatif turizm faaliyetlerini teşvik etmek ve mevsim dışında kullanılmayan tesislerin farklı etkinlikler için kullanılması,
- Festival, kongre, fuar vb. etkinliklerin gerçekleştirilmesi,
- Mevsimsellik sürecinin bir plana bağlı kalması,
- Turizm paydaşlarının birlikte çalışması gerekmektedir.

Dışalım Eğiliminde Artış: Turizm endüstrisinin ülke ekonomisi açısından önemini belirleyebilmek için dikkat edilmesi diğer bir nokta da dışalım eğilimindeki artışın ortaya koyulmasıdır (Ünlüönen vd. 2015, s.223). İthal ürün talebini etkileyen faktörler bazıları; yurtdışından getirilecek ürünlerin maliyetleri, kalitesi, benzersizliği ve döviz kuru olarak nitelendirilebilir (Tribe 2011, s.226). Turizm bir bölgeye giden turistlerin kendi yeme-içme ihtiyaçlarını araması nedeniyle yapılan mal ve hizmet ithalatı, turistik tesislerin yapımında kullanılan malzemelerin ithalatı, yabancı personelin istihdam edilmesi ve gerçekleştirilen kâr transferleri gibi sebeplerle dışalım eğiliminde artışa neden olmaktadır. (Çeken 2014, s.178).

2.3.2. Turizmin Fiziksel Çevreye Etkileri

Turizm, çevre unsurlarına ihtiyaç duyan ve bu unsurlardan bağımsız bir şekilde ilerlemesi, gelişmesi, sürdürülebilmesi mümkün olmayan bir endüstridir. Turizm hareketliliği ülke, destinasyon veya yol üzerinde bir durak noktası fark etmeksizin, çevre üzerinde farklı şekillerde olumlu veya olumsuz birtakım etkiler meydana getirmektedir (Cook vd. 2016, s.298). Bu sebeple, turizm faaliyetini gerçekleştirilebilmek için çevremizde bulunan kaynakların koruma kullanma dengesi içerisinde değerlendirilmesi üzerinde önemle durulması gereken bir noktadır.

Turizm ve çevre ilişkisine bakıldığında iki tür ilişkiden söz edilebilir. Turizm ürünü ve turistlerin deneyimini arttırmak için kullanılan, geliştirilen, dönüştürülen veya tam tersi kaynakları koruyan ilişki birinci noktayı oluştururken, turistlerin destinasyon içerisinde deneyimlerini arttırmak için çevreyi tüketmeleri ise ikinci noktayı oluşturmaktadır (Sharpley 2009, s.128). Turizm faaliyetinin çevre ile ilişkisini belirleyen, çevre üzerinde hangi sebeplerle olumsuz etkiler oluşturduğunu açıklayan bir takım nedenler bulunmaktadır. Bu nedenleri Bob Mckercher aşağıdaki şekilde açıklamıştır (Mckercher 1993, s.7).

- Turizm bacasız bir sanayi olarak kaynakları tüketir, atık oluşturur ve altyapı gereksinimine ihtiyaç duymaktadır,
- Turizm endüstrisi, doğada bulunan kaynakları yüksek miktarda tüketme yeteneğine sahiptir,
- Turizm çevresel kaynaklara bağlı bir endüstri olduğu için kıt kaynaklar için mücadele eden bir endüstridir,
- Turizm endüstrisi içerisinde özel mülkiyetli işletmeler ağırlıkta olduğu için işletmeler açısından kar maksimizasyonu ön plandadır,
- Turizm içerisinde birçok farklı unsuru barındıran bir endüstri olduğu için hepsini kontrol etmek oldukça zordur,
- Turistler antropologlar değil tüketicidirler.
- Turizm ürününde dağıtım tersine işlediği için turistler ürünün bulunduğu noktaya gelirler.

Turizmin geliştiği bölgelerdeki önemi daha önceki bölümlerde de tartışılmıştır. Turizm sağladığı ekonomik faydalar nedeniyle vazgeçilmez bir endüstridir. Ancak bu etkilerin

yanında tarım alanların bozulması, atık yönetiminin yapılmaması, hava kirliliği gibi nedenlerle çevresel açıdan olumsuz etkileri birçok yazar (Mbaiwa 2003, s.448; Sunlu 2003, s.263) tarafından belirtilmiştir. Buna ek olarak, Hsieha ve Kungb'un (2013, s.663) yaptıkları çalışma sonucunda turizm endüstrisinin tehlikeli endüstriyel atıkları dışında hizmet sektörleri içerisinde en yüksek çevresel etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmaları konunun ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Turizm bu açıdan bakıldığı zaman yanlış yönetildiği takdir de kaynakları yok edebilir. Ancak turizmin doğru bir şekilde yönetildiği durumlarda hem çevreyi koruduğu hem de kaynakları arttıran yenilenebilir bir endüstri olma potansiyeli de bulunmaktadır (Mbaiwa 2003, s.460).

Budowski (1976, s.27) turizmin yönetilmesi noktasında turizmi teşvik edenler ile çevreyi savunanlar arasında üç tür ilişkiden söz etmiştir. Birinci ilişki, turizmin varlığının çevre ve kaynaklar açısından zararlı olduğunda ortaya çıkan "çatışma" durumudur. İkinci ilişki, turizm endüstrisinin bir bölgede etkisinin hissedilmesiyle birlikte çevreyi destekleyenlerin sayısının az olması durumunda ortaya çıkan "bir arada bulunma" durumudur. Üçüncü ilişki ise her iki grubunda birbirinden faydalandığı ve örgütlendiği "bağlılık" durumudur. Turizmin olumlu çevresel etkilerini maksimize etmek ve olumsuz etkilerini minimize etmek için paydaşlar arası işbirliği üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır. Turizm içerisinde barındırdığı farklı unsurların bileşiminden yönetim noktasında herkesin fikirlerinin alınması önem taşımaktadır.

Turizm ve çevre arasındaki ilişki incelenirken iki farklı turizm ortamından söz edilebilir. Bunlar doğrudan ve dolaylı turizm ortamlarıdır. Doğrudan turizm ortamı, turizm endüstrisi içerisinde turizm ürünün temel niteliğini taşıyan nitelikte olup, özel veya kamu kuruluşları mülkiyeti altından olan kısımdır. Dolaylı turizm ortamı, turizm endüstrisinin kontrolünün ötesinde olan fakat turistik deneyim açısından önemli olan kısımdır (Sharpley 2009, s.128).

2.3.2.1. Olumlu Fiziksel Çevre Etkileri

Turizmin iyi yönetildiği takdir de çevreyi koruduğu daha önceki bölümde belirtilmiştir. Bu açıdan incelendiğinde turizmin çevre üzerinde olumlu etkileri dört temel şekilde ortaya çıkabilir. Bunlar aşağıdaki tablo 2.6'daki gibidir.

Turizm iyi yönetildiği takdir de çevre üzerinde birçok olumlu etki meydana getirmektedir. Çevrenin devamlılığının sağlanmasının ve yerel halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi açısından gerçekleştirilecek olan planlamalar önem taşımaktadır. Aksi takdir de turizm kaynakları koruyan bir yapıdan çıkacaktır ve kaynakları tüketerek kendi sonunu hazırlayacaktır. Bu nedenle, bir sonraki aşamada turizmin olumsuz fiziksel çevre etkileri üzerinde durulacaktır.

Tablo 2.6: Turizmin Olumlu Fiziksel Çevre Etkileri

Doğal Alanlar ve Varlıkların Korunması	Doğal alanlar turizmin sürdürülebilmesi ve gelişmesi açısından temel teşkil etmektedir. Turizm endüstrisi, iyi planlandığı takdir de denizler, plajlar, parklar, bitki örtüsü ve hayvan yaşamı gibi doğal alanların korunmasını ve iyileştirilmesini verilen önemi arttırabilir (Kuşluvan 1999, s.84).
Anıt ve Yapıların Restorasyonu	Turistik destinasyon içerisinde bulunan tarihi anıt ve yapılar turizm gelişimi ile birlikte çekim unsuru olarak kullanılmaktadır. Bu durum insanların sağladığı ekonomik ve sosyal faydalardan dolayı tarihi yapıların önemini arttırmakta ve canlı tutulmasını sağlamaktadır (Kozak vd. 2018, s.140). Bazen anıt ve yapıların restorasyonu başlı başına turizmi yaratabilmektedir. Buna en güzel örnek saha araştırmasının gerçekleştirildiği Taraklı'nın gerçekleştirilen restorasyon sonrasında turizm ile tanışması ve bölgede bu yapıların korunmasının sağlanmasıdır.
Altyapı	Altyapı turizmin gelişimi açısından temel teşkil etmektedir. Turist akışıyla birlikte destinasyonlar güvenlik, ulaşım, sağlık hizmetleri, eğitim sistemleri, altyapı gibi alanlarda çeşitli hizmetlerin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu hizmetler hem turizmin gelişimi hem de turistlerin bölgeye akışının devam etmesi açısından önem taşımaktadır (Jovanovic and Ilic 2016, s.288). Turistik bölgeler yerel halktan bağımsız düşünülemeyecek yerler olmasından dolayı, gerçekleştirilen altyapı çalışmalarından yerel halkın faydalanması sonucunda yerel halkın yaşam kalitesi artmaktadır.
Çevre Bilinci ve Korunması	Destinasyonlar turizm ve çevresel unsurlar arasında uyum sağladıkları zaman çevreye karşı duyarlı olan turisti ellerinde tutabilmektedir. Bununla birlikte, turistlerin bu çevreye ilgi göstermesi ekonomik yararlarından daha fazla pay almak isteyen destinasyonlarda çevre bilinci ve korumanın önemini arttıracaktır (Usta 2016, s.129).

Kaynak: Araştırmacı tarafından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur.

2.3.2.2. Olumsuz Fiziksel Çevre Etkileri

Turizmin olumsuz fiziksel çevre etkileri aşağıdaki gibidir. Turizmin olumsuz fiziksel çevre etkileri aşağıda bulunan tablo 2.7'deki gibidir.

Tablo 2.7: Turizmin Olumsuz Fiziksel Çevre Etkileri

Hava ve Su Kirliliği Üzerinde Etkileri	UWNTO, United Nations Environment Programme (UNEP) ve World Meteorologıcal Organization (WMO) tarafından 2008 yılında yayınlanan bir raporda turizmin 2005-2035 yılları arasında karbon emisyonunu %130 arttıracağı tahmininde bulunulmuştur (UNWTO, UNEP, WMO, 2008). Turizm bu hızla büyüdükçe ve genişledikçe daha ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. Hava kirliliği açısından incelendiğinde turizm endüstrisi içerisinde en büyük sorun ulaştırma boyutunda gerçekleşmektedir (Hsieha and Kungb 2013, s.663). Turizmin ana odak noktalarından biri ulaştırmadır. Ayrıca, araştırmalar, hava kirliliğini önlemek amacıyla gerekli işlemler yapılmadığı takdir de turizmin sera gazı emisyonlarının ana kaynağı olacağını göstermektedir (Scott, Peeters and Gössling 2010, s.397). Görüldüğü üzere turizm faaliyetlerin çevre üzerinde en ciddi boyotlarından birisi hava kirliliği üzerinde yaptığı etkidir. Turizmin su kaynakları üzerinde de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı raporuna göre Muğla ilinde atıksu arıtma tesislerinin yetersiz kalması nedeniyle yaşam standartları olumsuz anlamda etkilenmiştir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2018, s.31).
Atık Yönetimi Üzerinde Etkisi	Turizm hareketliliğiyle birlikte artan turist sayısıyla destinasyonlarda çevre üzerinde direkt bir etki oluşmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından hazırlanan bir rapora göre turist başına günde bir kg atık ve çöp doğaya salınmaktadır. Bu durum kitle turizminin yoğun olduğu ve aşırı turist bulunan bölgelerde önemli sorunlara yol açmaktadır (Koçak 2017, s.189) Bu sebeple, turistik bölgelerde konuyla ilgili altyapı çalışmalara önem taşımaktadır.
Bitki ve Hayvan Türleri Üzerinde Etkileri	Bitki örtüsü birçok bölge açısından önemli çekicilik unsurlarından bir tanesidir. Bir bölgede turizmin etkisiyle bitki örtüsü üzerinde önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar; çiçek, bitki ve mantarların kompozisyonunda değişiklikler yaşanması, kasıtlı olarak ormanların kesilmesi, aşırı çöp nedeniyle toprakların zarar görmesi, tesis inşaatı için çevrenin zarar görmesi ve yaya ve araç trafiğinin yoğunluğu nedeniyle ekosistemin zayıflaması şeklindedir (Wall and Mathieson 2006, s.168). Bu duruma örnek olarak, California'da bulunan Dafrodil Hill bu noktada yoğun turist akışından dolayı çevrenin zarar görmesi sonucunda ziyarete süresiz olarak kapanmıştır (Marcus, 2019). Turizm diğer olumsuz bir noktası da hayvan yaşamı üzerindedir. Turist akışı nedeniyle hayvanların stres düzeyinin artması, çiftlenme alışkanlıkları ve beslenme alışkanlıklarının bozulması gibi çevresel problemlere neden olmaktadır (Rooney 2011, s.95).
Gürültü Kirliliği	Turizm nedeniyle bir diğer önemli sorun ulaşım araçlarından, eğlence araçlarından ve turistlerden kaynaklı gürültü kirliliği sorununun oluşmasıdır. Bu durum özellikle yerel halkta sağlık sorunlarına neden olmaktadır (Sunlu 2003, s.265). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2018 yılında yayınladığı bir raporda yerel halkın Antalya ve Eskişehir bölgelerinde turizm faaliyetleri, tesisler ve eğlence mekanlarından kaynaklı şikayetleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2018, s.5).
Doğal, Tarihi ve Mimari Varlıkların Zarar Görmesi	Özellikle kitle turizminin yaygın olduğu yörelerde yerel mimari yapı tarzının kültürüne ve dokusuna uymayan devasa betonarme yapıların yapılması rahatsız edici görüntüler oluşturmaktadır (Rooney 2011, s.96). Buna ek olarak bu yapıların yapımı ve kullanımı esnasında planlama eksikliği, aşırı ve yanlış kullanım nedeniyle hassas doğal alanların aşınması ve zarar görmesi önemli olumsuzluklardan bir tanesidir (Kuşluvan 1999, s.90-91).

Kaynak: Araştırmacı tarafından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur.

Turizmin çevre üzerinde birçok olumsuz etkisi vardır. Bu noktada yapılması gereken turizm ve çevre bağlamında düşünüldüğünde her iki unsurunda faydasını gözetecek bir şekilde yönetim ve planlama gerçekleştirmektir (Page 2016, s.396). Hem turizmin

geliştirilmesi hem de içinde bulunduğumuz çevrenin korunabilmesi açısından çeşitli yazarlar tarafından geliştirilen öneriler aşağıdaki gibidir.

- Sürdürülebilir turizm gelişiminin, içsel ve ürün merkezli bir yaklaşım yerine bütünsel adaletli ve geleceğe yönelik bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir (Sharpley 2000, s.8).
- Çevrenin yönetimi kapsamında sadece turistlerin ihtiyaç ve istekleri değil aynı zamanda yerel halkın da ihtiyaç ve isteklerini bir şekilde hedef yönetiminin gerçekleşmesi gerekmektedir (Sharpley 2009, s.127).
- Turistik hizmet sunan işletmelerin çevre korunmasında atık azatlımı, kaynak korunması ve ekolojik bir yaklaşım belirleyerek faaliyetlerini denetlemesi gerekmektedir (Page 2016, s.398). Bunun için kamu yönetimleri tarafından işletmelere verilen desteklerin önemi bu faaliyetlerin artması açısından önem taşımaktadır.
- Çevrenin korunabilmesi açısından en değerli noktalar yönetim, eğitim ve çevre bilincinin insanlarda oluşturulmasıdır. Eğitim sayesinde yerel halk ve turistlerin çevreye verdikleri zararı azaltmak için anlamlı davranışları geliştirilmektedir. Aynı zamanda eğitim sayesinde insanlar çevrenin korunmasına maddi açıdan da yardımcı olacaktır (Cook 2016, s.298; Ramdas and Mohamed 2014, s.388).
- Turizm ve çevre arasındaki ilişkinin belirlenmesi, taşıma kapasitelerinin ortaya çıkartılması için çalışmalar gerçekleştirilmelidir (Sun and Walsh 1998, s.323).

2.3.3. Turizmin Sosyo-Kültürel Çevreye Etkileri

Tarihte ilk zamanlardan günümüze kadar insanların hayatlarını değiştiren birçok önemli değişiklik yaşanmıştır. Toplumun geleneksel yaşam tarzını geri dönülmez bir nitelikte değiştiren ve ortadan kaldıran üç önemli değişken bulunmaktadır. Bunlar; sanayileşme, kentleşme ve insan nüfusunun oldukça hızlı bir şekilde yükselmesidir (Giddens 2018, s.15). Toplumda yaşanan bu büyük değişimlerinde etkisiyle birlikte insanların toplum içerisindeki davranışları incelenmesi gerekliliği doğunca sosyoloji kavramı ortaya çıkarmıştır. Bu değişimler aynı zamanda turizm kavramının ortaya çıkmasında da önemli

faktörler olarak bilinmektedir. Bu sebeple, turizmin sosyal ve kültürel etkilerini ortaya koymak ve açıklamak için; özne-özne ilişkisinin ortaya koyulması (Uluocak 2016, s.197), kentlerin kimliklerini oluşturan "topluluk olma" özelliğinin incelenmesi (Layder 2013, s.3) ve toplulukların insanlar üzerinde etkisinin irdelenmesi amacıyla (Deveci 2015, s. 28) sosyolojik bakış açısına ihtiyaç duyulmaktadır.

Günümüz modern toplumları; toplumsal ilişkilerde yaşanan değişimin hızı, küreselleşme ile birlikte dünyada sınırların ortadan kalkmasıyla, değişimin tüm dünyaya yayılması ve ekonomik piyasaların metalaşmasından dolayı geleneksel toplumlardan ayrılmaktadır (Giddens 1990'dan aktaran Suğur 2015, s.51). Yaşanan bu gelişmeler sonucunda, insanların turistik faaliyetlere katılma isteğinin artması rakamlara da yansımıştır. Nitekim, 2018 yılında 1.4 milyar insanın seyahat etmesi (UNWTO 2019, s.2), turizmin toplumsal ilişkiler açısından önemini göstermektedir.

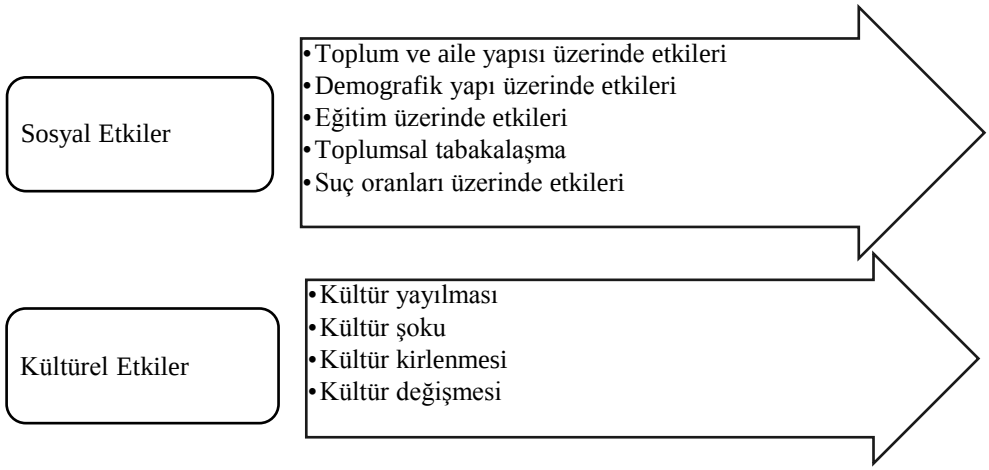
Destinasyonlar turistler ve yerel halkın karşılaştığı yerledir. Turistlerin bir destinasyonda bulunması ile birlikte hem kendileri hem de yerel halk açısından çeşitli ilişkiler meydana gelmektedir. Bu ilişkiler sonucunda, yerel halkın hayat tarzı ve davranışları yeniden şekillenmekte ve kültürel olarak bir takım etkiler meydana gelmektedir (Günlü 2007, s.178). Diğer taraftan turizmin sahip olduğu çok yönlülükten dolayı, hem yerel halk hem de turistler kendi değerlerinden ödün vermemek isteyeceklerdir. Bunun için turistlerin yabancılık duygusunun en düşük ve yerel halkın da sorumluluk duygusunun en düşük olduğu ortamın yaratılması önem taşımaktadır (Demir 2017, s.56).

Yerel halk ve turistlerin bir arada bulunması, kaynakları paylaşması ve iletişim halinde bulunmaları sonucunda bazı olumlu gelişmeler ve birçok olumsuz sosyal ve kültürel etki meydana gelmektedir (Cook vd. 2016, s.305). Bu etkiler aşağıda bulunan tablodaki gibidir; (Cook vd. 2016, s.305; Brunt ve Courtney 1999, s.495; Gürbüz 2002, ss. 53-54; Zhuang, Yao ve Li 2019, ss.4-5; Wall and Mathieson 2006, s.233)

Tablo 2.8: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Turizmin Sosyo-Kültürel Faydaları	Turizmin Sosyo-Kültürel Olumsuzlukları
Yerel halk ve turistlerin karşılaşması neticesinde değişik kültürler hakkında birbirlerinden birçok şey öğrenirler.	Turist sayısının gerektiğinden fazla olması yerel halk üzerinde hoşnutsuzluk, kayıtsızlık ve stres durumlarına sebep olabilir.
Farklı kültürlerden insanların birbirini tanıması, bilgi alışverişinde bulunması dünya barışına katkıda bulunur.	Kalabalıktan dolayı trafik sıkışıklığı, yerel halkın imkanlarda yararlanamaması ve suç, fuhuş, yaşanan şiddet olayları yerel halkın yaşam koşullarını etkilemektedir
Geleneksel el sanatlarına ilginin artması ile birlikte yerel halkın kültürel canlılığının korunması.	Yerel halkın sosyal düzeni, geleneksel beslenme alışkanlıkları, geleneksel giyim kuşam tarzının değişmesi ve dini değerlerde değişim yaşanması sebebiyle bölge kültürü olumsuz etkilenebilir.
Gelişmekte olan turizm bölgelerinde kadınlar ve gençlerin geleneklerin baskısından kurtulması, eğitim ve yaşam kalitelerinin artması.	Geleneksel aile yapısı, genç nüfus üzerinde oluşturduğu etkiler, yerel insanların birbiriyle çatışma durumları ve topluluk içerisinde ayrılıklar yaşam tarzını olumsuz etkilemektedir.
Bölgenin kültürel ve tarihi dokularının önem kazanması ve korunması.	Bölge insanının sahip olduğu dil üzerinde yabancılaşmanın görülmesi.
Yöre halkının turistlerle iletişim düzeylerini arttırmak için okuma ve araştırma yapması sonucu genel eğitim düzeyinin yükselmesi.	Doğal sanat eserlerinin yerlerini yapay eserlere bırakması, bölgenin sahip olduğu mimari dokunun zedelenmesi.
Bölge halkının yabancı dil bilgi düzeylerinin artması.	Yerli halkın turistlere özenmesi sonucu alışkanlıkların değişmesi, turistleri kıskanması ve davranışlarına kızgınlık belirtileri göstermesi.
Ulusal bilincin artmasıyla birlikte kültürel değerler daha çok benimsenmekte ve övünç kaynağı olmaktadır.	Ziyaretçilerin bölge halkının kültürel değerlerine aykırı davranışlar sergilemesi sonucunda yaşanan çatışmalar.
Yeni iş imkanları yaratması, altyapıyı geliştirmesi, eğitim kalitesinin artması ve gelir düzeyine olumlu yansımaları sonucu yaşam standartlarının yükseltmektedir.	Özellikle turistik tesislerde yönetici olarak çalışan yabancı kişiler nedeniyle yerel halkın kendini sömürülüyor duygusuna kapılması.
Turizm bölgesel imajı geliştirmektedir.	Turizmin ekonomik olarak değer kazanmasından sonra tarım gibi geleneksel geçim yollarına verilen önemin azalması.
Kırsal bölgelerden kentlere göçün azalması ile birlikte, etkinlik ve eğlence faaliyetlerinin artması yerel halkın yaşam tarzı üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır.	Yerel halkın ahlaki değerlerinde düşüş gerçekleşmesi, fuhuş, alkol ve uyuşturucu kullanımının artması toplumsal düzene zarar verebilir.

Kaynak: Araştırmacı tarafından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur.

Şekil 2.7: Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Açısından İki Temel Unsur

Turizmin sosyal ve kültürel etkileri birçok yazar tarafından ele alınmıştır. Tablo 2.8 incelendiğinde, bu etkilerin birçok farklı boyutu olduğu görülmektedir. Bu etkileri ayrıntılı bir biçimde incelenmesi açısından iki temel unsur ele alınmıştır. Araştırma konusunun turizmin sosyal ve kültürel etkileri üzerine olduğu düşünüldüğünde bu kavramların ayrı birer alt başlık olarak literatürde incelenmesi gerekliliği doğmuştur. Bu sebeple bir sonraki kısımlarda bu kavramlar ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

2.4. Turizmin Sosyal Çevreye Etkileri

Gezegenimizde yaşanan teknolojik gelişmeler ticaret başta olmak üzere birçok alanın sınırlarının en geniş düzeye ulaşmasını sağlamıştır. Bu durum insanların her ne kadar anlamasalar dahi dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan insanlarla gerçek anlamda temas kurduğunun bir göstergesi durumundadır (Park 2019, ss.71-72). İnsanların yaşamları içerisinde en önemli hususlardan birinin gruplar halinde yaşamaları (Bahar 2011, s.66) olduğu düşünüldüğünde temasların artması sonucunda sosyal yapıda önemli değişiklikler meydana gelmektedir.

Sosyal yapı, "bir grubu oluşturan insanların rol, statü, yetki ve sorumluklarının yanyana ve/veya üstüsteliğinden meydana gelen bir bütün" olarak ifade edilebilir (Arslantürk ve Amman 2013, s.246). Diğer bir ifadeyle, topluluk içerisinde insanların sosyal ve fiziki şartları kendilerine özgü olarak belirlediği, etkileşim içerisinde bulundukları ve maddi ve manevi faktörlerin bir araya getirdiği yapıya sosyal yapı denmektedir (Şener 2009, s.44).

Turizm, diğer ticari faaliyetlerden farklı olarak insanları bir araya getiren ve bununla da yetinmeyip etkileşim halinde olmalarını sağlayan sosyal temasların en yoğun olduğu faaliyetlerden birisidir. John Arp'ın vurguladığı gibi turizm gelişiminin bazı etkileri doğuracağı kaçınılmaz bir gerçektir. (Arp 1990, s.610). Gelişmişliğin daha düşük düzeyde olduğu bölgelerde bu durum daha da kritik bir öneme sahiptir. Çünkü turizm gelişimi, doğrudan veya dolaylı yollardan temas ile birlikte sosyal yapı üzerinde büyüklük, değer yargıları, bireysel davranış, ahlaki tutumlar, geleneksel öğeler açısından değişiklikler ortaya çıkartmaktadır (Özdemir, Gürkan, Kıral 2000, ss.78-79; Civelek 2010, s.332).

Turizm nasıl ki ekonomik ve fiziksel yönden insanların hayatlarını etkileme gücüne sahipse toplum içerisinde yaşayan insanların diğer insanlarla iletişimini, davranışlarını,

etkinliklerin düzenleniş biçimlerini toplumun yapısına ve özelliklerine göre etkileme derecesine sahiptir (Doğan 2004, s.136). Bu etkiler; birey, aile ve toplum yapısı, demografik yapı, eğitim, toplumsal tabakalaşma, suç oranları olmak üzere beş başlık altında incelenecektir.

2.4.1. Toplum ve Aile Yapısı Üzerindeki Etkileri

Sosyologların toplum ve aile ile ilgili yaklaşımları makro ve mikro anlayış olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bazı sosyologlar, sosyal kurumlar ve onların aralarındaki bağlara odaklanarak makro bir yaklaşım sergilerken, diğer grup sosyologları ise küçük çaplı etkileşimler üzerinde durarak mikro bir yaklaşım sergilemektedir (Browne 2011, ss.50-51). Sosyologların üzerinde durduğu diğer bir durum, toplumun her parçasının birbirine karşılıklı olarak bağlılığı ve bunlar arasında sürekli bir etkileşim olduğudur. Ek olarak, bu parçalardan birinde yaşanan bir farklılık diğer parçaları da etkileyecektir (Arslantürk ve Amman 2013, ss.15-16).

İnsan doğası gereği canlılar içerisinde değişime açık, biçimlendirilebilir, uyarlanabilir ve eğitilebilir varlıklar arasında en önde gelmektedir (Park 2018, s.46). Nitekim turizmin öznesi insan olduğu için toplumların turizm hareketliliğinden etkilenmesi kaçınılmazdır. Turistik bölgelerde yerel halk ve turistlerin karşılaşması sonucu yaşam kalitesi ve tarzları önemli ölçülerde etkilenmektedir. Etkilerin baskınlığı noktasında ise genellikle bir yöreye gelen turistlerin daha yüksek yaşam standartlarına sahip olması neticesiyle yerel halk üzerinde daha baskın bir etkiden söz etmek mümkündür (Demir 2017, s.57).

Destinasyonlarda turizm hareketliliğinin gelişmesiyle toplum açısından bir takım etkiler meydana gelmektedir. Destinasyonların turistlerin ihtiyaçlarına göre şekillenmesi, yerel halkın ve turistlerin kaynakları birlikte paylaşmaları ve turistlerin yerel halkın hayatına adapte olması bu etkilerin oluşmasını sağlamaktadır (Albayrak 2016, s.73). Bu etkilere olumlu açıdan bakıldığında; kültürlerarası anlayışın desteklenmesi, toplulukların yerel ve kültürel miraslarının koruma bilincinin gelişmesi ve olumlu ekonomik etkilerle birlikte sosyal istikrarı sağlarken, olumsuz açıdan yerel halkın memnuniyetsizliği sonucu turistlere karşı bakış açılarının değişmesine ve tepki göstermelerine neden olabilmektedir (Weaver and Lawton 2010, s.254).

Temel toplumsal kurumlar içerisinde yer alan aile, sanayileşme dönemiyle birlikte akrabalık ilişkilerinin yoğun olduğu geniş ailelerden çekirdek aileye indirgenmiştir. Ailenin toplumda yeni bireyleri ortaya çıkarma, yaşamını devam ettirebilmesi için gelir elde etme ve çocuklarına toplumun kültürünü içselleştirmesi için sosyalizasyon sağlanması noktasında temel işlevleri bulunmaktadır. (Giddens 2018, s.109; Karkıner 2014, s.127; Türkarslan 2017, s.224). Turizm, ailenin bu işlevleri üzerinde etki ederek turist kabul eden yerel halkın aile yaşamı üzerinde çeşitli etkiler oluşturmaktadır.

Destinasyonlara turist akışının başlamasıyla birlikte aile yapısında, sorumluluk seviyesinde, karar alma biçiminde, iş imkânlarının değişmesinde çeşitli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıklar özellikle az gelişmiş ve kırsal destinasyonlarda etkisini daha fazla hissettirmektedir (Albayrak 2016, s.71).

Turizm, aile yapısı içerisinde kadın hakları üzerinde etkiler oluşturmaktadır. Kadınlar turizm ile birlikte turizm işletmelerinde çalışması, kendi iş yerlerini kurması ve hazırladıkları geleneksel ürünlerden gelir elde etmeye başlamaları ile birlikte ekonomik ve toplumsal açıdan daha özgür bir konuma gelmektedir (Kozak vd. 2018, s.130). Öte yandan, Avcıkurt, bu durumun kadının geleneksel rolünü değiştirdiğini vurgulayarak aile içinde bireysel ilişkilerin etkilenebileceğini vurgulamaktadır (Avcıkurt 2017, s.64). Nitekim Gürbüz Safranbolu'da yaptığı çalışmasında turizm gelişimiyle birlikte insanların birbirleriyle ilişkilerinin zedelendiği, aile içi iletişim bozukluklarının yaşandığını tespit etmiştir (Gürbüz 2002, s.58). Rudsari ve Garibi ise şehirde yaşayan insanlar üzerinde yaptıkları çalışmada, turizmin toplum üzerinde en düşük olumsuz etkisinin aile içi uyum kaybı olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Rudsari and Garibi 2019, s.44).

Kırsal bölgelerde turizm gelişimiyle; geleneksel üretim şekillerinin yerini turizmin alması, daha açık bir tutum yapısına geçilmesi, kültür alışverişiyle birlikte davranışların değişmesi, aile otoritesinde babanın hâkimiyetinden tüm aile üyelerinin söz sahibi olması ve ailelerin büyüklük ölçülerinde çekirdek aileye doğru bir geçiş yaşanmaktadır (Civelek 2010, s.344).

Özel Marmaris'te yaptığı çalışmada turizmin aile yapısı üzerinde; birlikte geçirilen süreyi azalttığı, aile bağlarını zayıflattığı, geleneksel aile yapısının değiştiği, yabancılarla evliliklerin arttığı ve kadınların toplum içerisinde daha belirgin hale geldiği sonucuna ulaşmıştır (Özel 2014, ss.64-65).

Haralambopoulos ve Pizam Yunanistan'ın Sisam adasında yaptıkları çalışmada turizmin olumla anlamda; genç aile üyelerinin göçünü azalttığı, ailelerin ekonomik bağımsızlığının artması nedeniyle daha fazla seyahat ettiği, kadınların sosyo-ekonomik durumlarının iyileştiği, aile bireylerinin sayısının arttıkça turizme daha fazla destek oldukları sonucuna ulaşmıştır (Haralambopoulos and Pizam 1996).

Turizmin aile yapısı üzerinde gerçekleştirdiği bir diğer olumsuz etki ise aile üyelerinin çalışmak için bir başka bölgeye gitmesinden kaynaklanan etkilerdir. Mbaiwa gerçekleştirdiği çalışmasında Okavakgo Deltasında istihdam edilen safari işçilerinin ailelerinden uzak kalması sonucu aileleriyle bağlarının azaldığı, eşleriyle ilişkilerinin bozulduğu, evlilik dışı ilişkilerinin artması nedeniyle aile yapısının olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşmıştır (Mbaiwa 2005, s.176).

2.4.2. Demografik Yapı Üzerindeki Etkileri

Nüfus eğilimleri toplumların, sosyal, ekonomik ve siyasi yapıları üzerinde büyük etkiler oluşturmaktadır. Toplumların nüfus eğilimleri, doğum, ölüm ve göç dinamiklerine göre şekillenmektedir. Bu dinamikler nüfusun büyümesi, yaş yapısı ve coğrafi dağılım üzerinde son derece etkili olmaktadır. Teknolojik ilerlemeler sonucunda insanların başka yerler hakkında elde ettiği bilgilerin hızı geçmişte olmadığı kadar yüksek bir hıza ulaşmıştır. Bu sebeple, ülke içi ve ülke dışı göç hareketliliği oldukça artmıştır (Newman 2016, s.219,223; Bahar 2011, s.347). Dünya turizmine 1.4 milyar insanın katıldığı düşünüldüğü zaman turizmin nüfus yapısına olan etkileri üzerinde önemle durulması gereken bir noktayı oluşturmaktadır.

Sanayi devrimi ile birlikte yaşanan kentleşme süreciyle birlikte insanların kentlere yönelik ilgileri artmıştır. Bu ilginin sebebi sayısız olmakla birlikte ekonomik olarak daha yüksek yaşam standartlarına sahip olmak başı çekmektedir (Bozatay 2014, s.206). Ülkemizde bu durumdan benzer bir biçimde etkilenmiş ve kırsal alanlardan kente göçler artmıştır. 1982 yılında yayınlanan Turizmi Teşvik Kanunu ile birlikte kırsal alanların turizme açılmaya başlamasıyla birlikte turizm potansiyeli yüksek olan yerlerde bir denge imkânı oluşmuş ve bölgeler arası dengeli kalkınmaya destek oluşturmuştur (Bozyer 2008, s.93).

Nüfus üzerinde turizmin gelişimiyle birlikte ortaya çıkan bir diğer etki turistik kentleşmedir. Turistik yörelerde yaşanan hızlı ekonomik yapılanma, büyüme, işgücü yapısının değişmesi ile birlikte kentlerin sosyo-kültürel yapısında da önemli değişiklikler meydana gelmektedir Özüpekçe (2008, s.210) yaptığı tez çalışmasında Foça ilçesinin kentsel görünüm kazanmasında en öneli etkenin turizm olduğundan bahsetmiştir. Işık ve Zoğal (2017, s.91) ise Antalya'da gerçekleştirdikleri çalışmada 1985-2015 yılları arasında Antalya'nın nüfusunun %257 oranında arttığını ve bu hızlı nüfus artışının Antalya'ya yönelik göçü arttırdığını vurgulamışlardır.

Quian, Feng ve Zhu (2012, ss.158-159) Zhapo şehrinde turizm odaklı kentleşme üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada; turizmin gelişimiyle nüfus artışının yaşandığı, turizm ekonomisinin gelişimiyle tarım dışı nüfusun arttığı, hizmet endüstrisinin dikkate değer bir şekilde önem kazandığı, göçmen işçi sayısının arttığı ve daha fazla kadın işgücünün istihdam edildiği sonucuna ulaşmışlardır.

Yapılan çalışmalardan da görüleceği üzere turizmin gelişimiyle birlikte kırsal bölgelerde birçok değişiklik meydana gelmektedir. Bu değişiklikler insanların yaşam standardını arttırma noktasında olumlu etkiler yaratmakla birlikte artan kültür alışverişi nedeniyle yaşam tarzı ve kültür üzerinde çeşitli etkiler meydana geldiği unutulmaması gerekmektedir.

2.4.3. Eğitim Üzerindeki Etkileri

Eğitim kavramı, toplum içerisine yeni kazandırılan kişilerin toplumun bir parçası olabilmeleri için, bilgi, beceri ve davranışların kazandırılması süresi olarak tanımlanmaktadır (Giddens and Sutton 2018, s.159). Tanımdan da anlaşılacağı üzere eğitim toplumsal hayatın içerisine adapte olabilmek için gereklilik arz etmektedir. Sosyoloji bilimi, eğitim problemleri, toplumun ihtiyaçları ile eğitimin birleştirilmesi, eğitimin işlerlik kazanması ve toplumsal değişimin gerektirdiği ihtiyaçlara cevap verebilmek için eğitim sosyoloji adı altında bu konulara cevap aramaktadır (Şener 2009, s.255).

Eğitim kavramının bir diğer toplumsal işlevi ise kültürel mirasın nesilden nesile aktarılması ve bilgi birikiminin sağlanması üzerinde kendini göstermektedir (Karaca 2017, s.431). Bir bölgeye gelen turistlerle birlikte yerel halkın kendi kültürel mirasına

yönelik ilgisi artmaktadır. Bu artan ilgiyle beraber yerel halk kendi kültürel mirası hakkında bilgi düzeyini arttırma çabası içine girmekte ve genel anlamda bölgede eğitim düzeyi artmaktadır. Ancak turistik hizmetlerin sunumunda Kurgun ve Yumuk (2013, s.28) kültürel değerlerin aslından farklı sunumuna ve yabancılaşmaya izin verilmeyecek şekilde sunulmasına, diğer bir ifadeyle kültürün metalaştırılmasına izin verilmemelidir. Bunun için özellikle turistik faaliyetlerin yeni başladığı ve gelişmekte olan destinasyonlarda yöre halkı planlama çalışmalarına dâhil edilmeli ve turizmin kültür ile ilişkisi konusunda devamlı bir eğitim verilerek bu sürecin yaşanmaması sağlanmalıdır (Uygur ve Baykan 2007, s.47).

2.4.4. Suç Oranları Üzerindeki Etkisi

Suç kavramı, insanların gruplar halinde yaşamaları ile birlikte başlayan, sürekli varlığını sürdüren, kültürden kültüre değişen, ceza yasalarında yer alan ve toplumsal normlar tarafından tanımlanan davranışlardır (Bozatay 2014, s.155; Bozkurt 2018, s.179). Turizmin bir keyif endüstrisi olduğu düşünüldüğünde suç kavramı ile adının bir arada anılması turizmin gelişimi açısaından olumsuz bir durumdur. Turizm ve suç arasında bir ilişkinin olduğu farklı yazarlar (Altındağ, 2014; Ayazlar ve Işık, 2016; Gallego, Nadal and Fourie, 2016; Albuquerque and McElroy, 1999) tarafından araştırma konusu olarak incelenmiştir. Turistlerin seyahatlerini güven içerisinde gerçekleştirmelerini engellemesi ve yerel halkın bu olaylardan rahatsızlık duyması sonucu iki yönlü bir rahatsızlık ortaya çıkmaktadır.

Turizm alanlarının büyümesi ve kitle turizmine yaklaşması ve popülerliğinin artması sonucunda bölge de işlenen suçların oranı da artmaktadır. New York, Tayland, Miami ve Corfu, Filipinler gibi popüler olan destinasyonlarda suç oranlarının yüksek olması, turizm talebini ve yerel halkın yaşamının olumsuz yönde etkilenmesi örnek olarak gösterilebilmektedir (Çakmakçı 2015, s.51; Kozak vd. 2018, s.133). Turistlere karşı işlenen suçlar, bunların nasıl oluşabileceği ve turistlerin bu duruma katkısı aşağıdaki Tablo 2.9'daki gibidir.

Tablo 2.9: Turistlere Karşı İşlenen Suçlar, Senaryolar ve Turistlerin Katkılar

Suçlar	**Senaryolar**	**Turistlerin Katkıları**
*Fuhuş *Yankesicilik *Dolandırıcılık *Hırsızlık *Organize suçlar ve çete faaliyetleri *Turistlere karşı terörizm *Yaşlıları içeren suçlar *Toplu taşımada yaşanan suçlar	*Turistler tesadüfi bir şekilde yanlış zamanda yanlış yerde olabilir *Destinasyon gece hayatı, hedonik kültürü ve sayısız potansiyel kurban sebebiyle suça elverişlidir *Turist rolünde olan kişilerin risk almaya yatkınlığı ve güvenlik önlemlerini dikkate almamaları, turist sayısının artması sonucu yerel halkın düşmanlığının da artması *Terorist ve diğer gruplar tarafından turistlerin özel olarak hedef alınması	*Yüksek miktarlarda parayı insanların görebileceği şekillerde taşımak *Tehlikeli bölgeleri ziyaret etmek ve geceleri tenha bölgelerde dolaşmak *Değerli eşyalarını kamuya açık yerlerde bırakmaları *Giyim tarzları sebebiyle turist olduklarının anlaşılması (sırt çantası, kamera, harita, kiralık araba)

Kaynak: Glensor ve Peak 2004'den geliştirilmiştir.

Turizm ile birlikte kentlerin gelişimi sonucunda sosyal yapı değişmekte ve meydana gelen değişmeler de suç oranını etkilemektedir. Kentlerde yaşanan göç hareketliliği, nüfusta heterojen bir yapılanmanın başlaması, ekonomik açıdan eşitsizliği yaşanması ve kültürlerarası yaşanan uyumsuzluklar suç oranının artmasına neden olabilmektedir (Yıldırım 2014, s.7).

Suç oranlarının özellikle turizmin ve turistlerin yoğun olduğu dönemlerde artması da turizm ve suç ilişkisinin açıklanmasında diğer önemli noktayı oluşturmaktadır. Ülkemizde özellikle turizm hareketlerinin yoğun olduğu Temmuz, Ağustos ve Eylül ayları arasında suç oranları daha fazla artmaktadır (Tunç ve Sevin 1999, s.138). Ayazlar ve Işık (2016, s.1825) Marmaris ilinde gerçekleştirdikleri bir çalışmada turistlere karşı işlenen suçların en önemlilerinin hırsızlık, yaralama, evlerin dokunulmazlığının ihlali ve cinsel saldırılar olduğu ve suç oranlarının turist sayısıyla orantılı olarak değiştiği sonucuna ulaşmışlardır. Avcıkurt, Bayram ve Şahin (2010, s.617) ise Antalya'da gerçekleştirdikleri çalışmada işlenen suçların daha çok turistlere hakaret, sözlü taciz ve tehdit olduğunu ve bu suçlarında daha çok turistlerin vakitlerinin önemli bir kısmını geçirdikleri konaklama tesisleri ve yerel halkla iletişim kurdukları yerlerde geçirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Öte yandan Türkay ve Mencik (2014, 664) İstanbul'da gerçekleştirdikleri çalışmada yabancıların karıştığı suç olaylarının turist sayısında ki artışla değil, turistlerin sürekli yaşadıkları yerin önemli olduğu ve suç sayılarının aylara göre farklılaşmadığını tespit etmişlerdir.

Turistlerin temel ihtiyaçlarının başında güvenlik gelmektedir. Turist canı ve malına gelecek herhangi bir tehlike de bölgeye karşı düşünceleri ve ziyaret kararı olumsuz

etkilenmektedir (Çakmakçı 2015, s.53). Bu durum neticesinde ülke imajının olumsuz etkilenmesi turizm talebine yansımaktadır. Altındağ (2014, s.12) yaptığı çalışmada, 25 milyon nüfuslu bir bölgede suç oranlarının %10 artması sonucunda turizmden elde edilen gelirin 140 milyon dolar azaldığını tespit etmesi suçun ekonomik etkisini gösteren önemli bir kanıttır.

Değinilmesi gereken bir diğer nokta ise turistlere duyulan kızgınlığın artmasıdır. Zaman içerisinde artan turist sayısının ölçüsüz bir biçimde artması, turistlerden duyulan rahatsızlığın artması ve tüm olumsuzlukların turistlerden kaynaklandığının düşünülmesi de suç oranının artmasında etkili olabilmektedir. Bununla birlikte, destinasyonların güvenliğinin sağlanması için yapılması gerekenler aşağıdaki gibidir (Pizam, 2002; Glensor and Peak, 2004).

- Tüm turizm çalışanları güvenlik ve acil durumlar konusunda eğitilmelidir,
- Toplu taşıma araçları içerisinde ve bağlı olunan terminallerde güvenlik ve emniyet düzeyinin geliştirilmesi gerekmektedir,
- Yapılabildiği ölçüde turist yoğunluğunun yüksek olduğu destinasyonlarda turist polis birimlerinin kurulması sağlanmalı, gözetleme yapılmalı ve devriyelerin arttırılmalıdır,
- Turizm endüstrisi, yerel halk suç önleme konusunda eğitilmelidir.
- Turistlerin mağdur olduğu davalarda tanıklık durumunu kolaylaştırmak,
- Konaklama işletmelerinin turistlerin sorunlarını azaltacak uygulamaları benimsetmeye teşvik edilmesi,
- Olayların yaşanmaması için turistlerin eğitilmesi,
- Turizme yönelik özel güvenlik önlemlerinin alınabilmesi için ek vergi uygulamasının başlatılması uygulanabilecek önlemler arasındadır.

2.5. Kültürel Değişme ve Süreçler

Kültürel değişme ve süreçlerin incelenmesinden önce kültür kavramının tanımını yapmakta fayda bulunmaktadır. Kültür, toplumun veya bir sosyal grubun özellikleri ve içeriğini belirten, insanları toplumun içerisine adapte edebilecek yetenekleri kapsayan, bilinç, hukuk, inanç, ahlak ve din, sanat, gelenek ve görenekler ve normlardan oluşan yaşam tarzına denmektedir (Giddens and Sutton 2018, s.259; Bahar 2011, s.96). İnsanlar

doğduğu andan itibaren bir kültürün içerisine girer ve yaşamı boyunca kendisinden önceki kuşaklardan ve yaşıtlarından kültürü öğrenmektedir. Bu sebeple, kültür kavramı süreklilik göstermektedir (Fitcher 2004, s.156).

Kültür kavramı içerisinde hem maddi hem de maddi olmayan öğeleri barındırmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde toplumca üretilen ve bireylerce paylaşılan, fiziki varlığı bulunmayan inanç, ahlak değerleri, örf ve adetler vb. unsurlar maddi olmayan kültür içerisinde yer almaktadır. Maddi kültür içerisinde toplum hayatı üzerinde önemli bir yer edinen, fiziksel varlığı bulunan eserler, giyim tarzları, mimari yapılar, yeme-içme alışkanlıkları vb. yer almaktadır (Newman 2016, s.49). Turizm açısından incelendiğinde, maddi ve maddi olmayan kültür varlıkları yerel halk açısından yaşamları açısından büyük anlamlar ifade ederken, turistler açısından bir çekicilik unsuru olarak görülmektedir. Bu sebeple, kültürde yaşanan herhangi bir değişiklik turizmi etkileyebilirken, turizmde başlı başına kültür üzerinde değişikliklere sebep olabilmektedir. Turizmin kültürel yapı üzerinde etkili olan etmenler ise altı farklı alt başlıkla incelenmiştir.

2.5.1. Kültür Değişmesi

Sosyologlar kültürel değişme sürecinin üç temel kaynağı olduğunu vurgulamaktadırlar. Bunlar; doğal çevrede yaşanan değişiklikler, kültürel temaslar ve keşif ve icatlardır (Bozkurt 2018, s.108). Bununla birlikte, küreselleşmenin yarattığı etkiyle beraber dünyada sınırlar ortadan kalkmış, teknolojik ilerlemeler insanlar arasında etkileşimi arttırmış ve göç olgusu giderek ivme kazandığı için kültürler hiç olmadığı kadar birbirlerine açık hale gelmeye başlamıştır (Gökalp 2014, s.113). Bilgi teknolojisinde yaşanan gelişmeler ve dünya üzerinde yaşayan 1.4 milyar insanın turizm faaliyetlerine katılması da turizmin kültürel değişme süreçlerinde bir etkisi olduğunun göstergesidir. Ancak Doğan'ın (2004, s.131) belirttiği gibi kültürel değişmenin endüstrileşme, kentleşme, kitle iletişim araçları ya da turizmden ne ölçüde etkilendiğini kestirmek oldukça zordur.

Turizmin gelişim gösterdiği bölgelerde, turistler ve yerel halkın etkileşimi neticesinde farklı kültürlerin birbiriyle temas halinde olmaktadır. Bu farklı kültürlerin bir araya geldiği noktada birbirleri üzerinde etkisi kaçınılmazdır (Holden 2005, s.151). Bu etkiler gelişmiş ve az gelişmiş ülke insanları arasında bir farklılık arz etmektedir. Gelişmekte

olan ve az gelişmiş ülke insanları gelişmiş ülkelerdeki insanlardan daha fazla etkilenmekte ve bu durum da ev sahibi toplumun diğer insanların kültürlerini özümsemelerine neden olmaktadır. (Lea 2006, s.61). Ev sahibi toplumun içerisinde de kültürel değişimlere karşı direnç farklılaşmaktadır.

Genç nüfus içerisinde yer alan bireyler diğer kültürlerden daha çabuk etkilenmekte ve değişime daha açık bir durumda bulunmaktadır. Bu durum gençlerin turizme bakış açısında da görülmektedir. Türker ve Türker (2014, s.96) gerçekleştirdikleri çalışmada, yaşı genç olan katılımcıların yaşanan sosyal ve kültürel değişmelere karşı diğer yaş gruplarına oranla daha olumlu bir bakış açısı gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Çeşitli ülke, bölge veya destinasyonlarda meydana gelen kültürel değişmeleri ise aşağıda Tablo 2.10'da incelenmiştir.

Tablo 2.10: Kültürel Değişimler

Kültürel Değişmeler	Açıklama
Dinsel İnanç ve Davranışların Değişmesi	Turizm, dinsel inanç ve davranışlar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz bir biçimde etki eden bir yapıdadır. Turist açısından incelendiğinde gidilen bölgede dinsel davranışlarda artma ve eksilme yönünde iki çeşit davranış gelişebilmektedir. Diğer taraftan hem turist yerel halktan hem de yerel halk turistten etkilenme durumunu yaşayabilmektedir. Dixon, Amerika'da gerçekleştirdiği çalışmada turistlerin seyahatleri esnasında yalnızca %7.4'ünün kilise hizmetlerine katılmayı düşündüğü ve %44.2'sinin tatilde olmasalardı seyahate gideceklerini tespit etmesi turistlerin bu durumdan etkilendiğinin göstergesidir. Öte yandan yerel halk üzerinde yapılan çalışmalarda dini değerlerinin etkilendiği, duygularının zedelendiği ve inançlarda azalma yaşandığı görülmüştür. Yöre halkı üzerinde yaşanan bir diğer etki, turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve ekonomik kaygılar nedeniyle dini görevlerin aksatıldığının tespit edilmesidir (Pala 2001; s.15; Dixon 1979; s.258; Gürbüz 2002, s.55; Baykan 2007, s.160).
Değerlerin Değişmesi	Turizm gelişimi ile birlikte bir destinasyonda ahlâki değer ve davranışlarda değişmektedir. Suç oranlarının artması, uyuşturucu kullanımı, cinsel ahlakın bozulması, kumar oynayan kişi sayısının artması, insanların kısa yoldan para kazanmak için farklı yollara başvurması ve ticari ahlakın zayıflaması bu durumlar içerisinde yer almaktadır. Villar (2008) İbiza'da yaşayan gençlerin seyahate bağlı olarak uyuşturucu kullanımının arttığı ve 17 yaşındaki gençlerin %80'inin yasalara göre disko gibi yerlerde bulunmamasına izin verilmediği halde gittiği sonucuna ulaşmıştır. Turizm ile birlikte ciddi sorun yaratan bir diğer durum ise ticari ahlakın zayıflamasıdır. Özellikle ürünlerin olduğundan daha yüksek değerlerde satılması ve kültürel değerler içerisinde yer alan yardımlaşma kavramının yerini ticari açıdan para kazanma amacının almış olması değerler üzerinde ciddi bir etki oluşturmaktadır (Baykan 2007, s.121-124).
Yaşam Biçiminin Değişmesi	Turistlerin bir bölgeye gelmesiyle birlikte onları gözlemleyen yerlilerin yaşam biçimleri üzerinde değişiklikler olmaktadır. Turistler beraberlerinde değer yargıları ve yaşam biçimlerini de getirmektedir. Bu durum, turistlerin tutum ve davranışlarının turizm gelişim süreci içerisinde yerel halk tarafından yadırganmadığı ve benimsediği bir noktaya gelmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu değişiklik ise öncelikli olarak turizmde çalışanlar ve gençler üzerinde meydana gelmektedir. Özellikle genç insanlar turistlerin davranışlarını taklit etmektedir. Ancak turistlerin o an tatil psikolojisi içerisinde davranışlarının farklı olduğu düşünüldüğünde bu durum önemli problemlere yol açabilecek potansiyele sahip olabilmektedir. Turizmin ayrıca bir bölgedeki, geleneksel giyim tarzı, mimari yapılar ve yeme-içme alışkanlıkları üzerinde de etkisi bulunmaktadır (Demir 2017, s.57; Kozak vd. 2018, s.134).

Tablo 2.10: Kültürel Değişimler (devamı)

Dilin Değişmesi	Dil toplulukların sosyal ve kültürel öğeleri içerinde yer alan bir iletişim aracıdır. Ayrıca dil sosyal ve kültürel değişimin analizi üzerinde önemli bir parçadır. White (1974) yılında yaptığı bir çalışmada turizmin yerli halkın dili üzerinde 3 farklı yolla etki edebileceğini vurgulamıştır. Bunların birincisi, turizm işletmelerinde çalışan göçmen işçilerin dillerini kullanma baskılarından dolayı ekonomik değişim yoluyla meydana gelen etkidir. İkincisi, bir bölgeye gelen turistlerin davranışları, tutumları yerel halk tarafından gözlemlenmesi sonucu özendirme yoluyla gerçekleşebilir. Üçüncü olarak ise yerel halk ve turistler arasında doğrudan iletişim sonucunda dil üzerinde değişiklikler gerçekleşmektedir. Ayrıca Cohen ve Cooper ise dil üzerindeki etkilerin, turist ev sahibi ilişkilerinin doğasına ve grupların sosyal ve ekonomik durumlarına göre değişeceğini belirtmişlerdir. Berno Cook adalarında yaptığı tez çalışmasında, turistik tesislerinde kullanılan İngilizce konuşmanın yaygınlaşmasının yerel halk üzerinde bir endişe yarattığı sonucuna ulaşmıştır. Buna örnek olarak ise bir katılımcının şu sözlerine yer vermiştir. "Diliniz yoksa, kültürünüz yok. Günlük konuşma dilinde onu canlı tutmak için bir şey yapılmadıysa, kültürün devam edeceğini düşünmüyorum". (White'dan aktaran Mathieson and Wall 2006, s.253; Cohen and Cooper 1986, s.558; Berno 1995, s.150).
Sanatın Değişmesi	Turizm bölgedeki sanat ürünlerine etkisi hem olumlu hem de olumsuz açıdan değerlendirilebilir. Olumlu açıdan incelendiğinde sanat ürünlerinin yerel halk tarafından benimsenmesi ve korunması sağlanırken, olumsuz açıdan bu ürünlerin ticari amaçlar doğrultusunda kullanılması ve özgün yapısının farklılaşması söz konusu olabilmektedir. Bu durumda yerli sanatın özellikleri, işlevlerini ve ona yüklenen anlamın değişmesine neden olabilmektedir. Bunun sebepleri incelendiğinde ise; turistlerin ucuz, dayanıklı ve taşınabilir ürün istemlerinin artması, kitle üretimi nedeniyle ustalığın öneminin yitirilmesi, sanat ürünlerinin turistlerin isteklerine uygun bir şekilde üretilmesi, sanatsal faaliyetler ile onlara sahip olan toplum arasında bağın azalması, ticari kazanç sağlamak isteyenlerin sanatla ilişkisinin bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

Kaynak: Hasan Zafer Doğan 2004'den uyarlanmıştır.

2.5.2. Kültür Yayılması

Daha önceki bölümde kültürel varlıkların maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayrıldığı vurgulanmıştır. Toplumların sahip olduğu bu kültürel öğelerin, devamlı bir biçimde içten dışa ya da dıştan içe olarak yayılmasına kültürel yayılma denmektedir (Arslantürk ve Amman 2013, s.243). Davranışların kültürler arası iletiminin gerçekleşebilmesi için toplum üyeleri arasında bir temas ve iletişim olması gerekmektedir. Bu sebepledir ki kültürün hızlı bir değişme gösterdiği yerler genellikle bu temas ve iletişimlere daha fazla maruz kalan yörelerdir (Fitcher 2004, s.163). Turizm insanları bir araya getirici özelliği düşünüldüğünde kültürel yayılmanın gerçekleşmesini sağlayan önemli bir aracıdır. İnsan hareketliliğinin hızla arttığı günümüz dünyasında yayılma yalnızca turizme katılanlarla sınırlı kalmamakta, turistlerin kendi ülkelerindeki insanlara deneyimlerini aktarması sonucunda daha fazla insana ulaşmaktadır (Avcıkurt 2017, s.88).

2.5.3. Kültürel Aktarım

Kültür, geçmiş kuşaklardan alınan ve gelecek kuşaklara aktarılan bir kavramdır. Her kültürün amacının herkesi bir arada buluşturacak bir uyum sürecinin yaratılması, değer

ve normların toplum üyelerine kabul edilmesi gerektiği düşünüldüğünde bu süreç önem kazanmaktadır (Bozatay 2014, s.48). Kültürel aktarım, dikey, yatay ve eğik olmak üzere üç şekilde olabilmektedir. Bu üç aktarım söz konusu olduğunda birey aynı kültürel çevreden etkilenmektedir. Ancak süreç devam ederken başka bir kültür ile temas gerçekleştirdiği takdir de kültürleşme terimi kullanılmaktadır (Berry 2007, s.546).

Olayın turizm boyutu incelendiğinde ise insanların bir araya gelmeleri sonucu yöre halkı ve turistler arasında bu aktarım gerçekleşmektedir. Yerel halk sahip olduğu kültürü turistlerin tanıması ve öğrenmesi açısından çeşitli şekillerde sunmaktadır. Aynı şekilde yerel halk turistin sahip olduğu kültürü de bu noktada tanımaktır. Bilgi çağının getirdiği küreselleşme neticesinde turizmin bu konuda etkinliğinin ne olduğunun bilinmesi zor olsa bile, toplumların birbiriyle iletişim kurmalarını sağlayan öncü bir endüstri olduğu göz önüne alındığında kültürel aktarımın gerçekleşmesinde önemi daha fazla ortaya çıkmaktadır.

2.5.4. Kültür Şoku

Kültür şoku, insanların başka bir kültürler karşılaştıklarında yeni ve farklı deneyimlerin yanlış anlaşılmasına neden olan ve çaresizlik duygularını kapsayan bir tepkiler kümesi olarak tanımlanmaktadır (Adler 1975, s.13). Bir diğer ifadeyle kültür şoku, sıkıntı, bunalım gibi sebeplerle kendini gösteren ve kişinin yeni kültürlere adapte olmasını zorlaştıran bir durumdur (Arslantürk ve Amman 2013, s.244)

Literatürde kültür şokuyla ilgili ilk çalışmaları gerçekleştiren Oberg, kültür şokunun altı yönünden bahsetmektedir. Bunlar incelendiğinde; (Furnham and Bochner 1982, s.168)

- Psikolojik adaptasyonu sağlayabilmek için gereken yüksek çaba sonucu zorlanma,
- Kişinin aile, akraba ve aile çevresinin, statüsünün, mesleğinin ve sahiplik durumu olduğu malların kaybı ve yoksulluk hissi,
- Gidilen yöredeki kültüre mensup olan toplum tarafından reddedilme,
- Kişinin roldeki karışıklıkları, rol beklentileri, değerler ve öz kimliğinde karmaşıklar,
- Kültürel farklılıkların anlaşılması sonucu şaşkınlık, endişe, öfke duyguları,
- Yeni çevre ile baş edememe sonucunda yaşanan sorunlar olarak bahsetmektedir.

Turizm hareketliliği neticesinde kültürlerin kendi sınırları dışına çıkması, bilgi ve iletişim teknolojisinde yaşanan değişmeler, göç hareketliliği gibi nedenlerle toplumlar hiç olmadığı kadar birbiriyle karşılaşmaktadırlar (Omar 2013, s.327). Turist ve yerel halkın etkileşimi sonucunda meydana gelen zorlanma, kişinin kendini yabancı hissetmesi, yaşanan kaygı, endişe ve yolunu bulamama hissi gibi durumlar sonucunda kültürel şok yaşanabilmektedir (Wang 2000, s.150). Kültür şoku yalnızca turistlerin karşılaştığı bir durum değildir. Yerel halkın ahlaki, dini ve sosyal olarak kültürel duyarlılıklarına karşı turistlerin ihlal edici davranışları sonucunda yaşanan rahatsız edici durumlar nedeniyle yerli halk kültür şoku ile karşı karşıya kalabilmektedir (Pearce 1995, s.144). Öte yandan bu uyumsuzluk yerel halkı etkilemekte ve strese neden olmaktadır. Her insanın aynı şekilde etkilenmediği bu süreç yedi farklı aşamadan meydana gelmektedir. Bunlar sırasıyla; mutluluk, kayıtsızlık, sıkıntı, düşmanlık/direniş, kabul, adaptasyon ve asimilasyon şeklindedir (Omar 2013, s.327-329).

Dünyada yaşanan küreselleşme hareketliliği ve metalaşma ile birlikte topluluklar arasındaki farkta kapanmaktadır. İnsanların seyahatlerinde yoğunluklu olarak paket turları seçmesiyle birlikte kültür şoku da engellenmektedir (Wang 2000, ss.149-150). Paket turlara katılan turistlerin alışkanlık düzeylerinin çok yüksek olması ve yenilik düzeylerinin en düşük seviyede olması kültür şokunun en az düşeyde yaşanmasını sağlamaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında durum turistler açısından olumlu açıdan görülmektedir. Ancak bu durumun getireceği yerel halk ve turistler arasındaki iletişimin azalması sonucu da göz ardı edilmemesi gereken bir yönü oluşturmaktadır.

2.5.5. Kültür Kirlenmesi

Kültür kirlenmesi yerel halkın sahip olduğu giyim kuşam, yeme-içme biçimleri, ulusal dil, örf ve adetlerde yaşanan değişiklikler sonucu oluşmaktadır. Ülkemiz açısından bu durum değerlendirildiğinde özellikle kitle turizminin yoğun olduğu destinasyonlarda yöresel kültür öğelerimizin anlamının değiştiği görülmektedir. Bu da zamanla bölge kültürüne ait olmayan öğelerin kültürün bir parçası haline gelmesiyle sonuçlanmaktadır. Yerel halkın kullandığı dil üzerinde yabancı sözcüklerin yozlaşmaya sebep olması, bölge halkına uymayan eğlence tarzları, otellerde düzenlenen Türk geceleri, hamamları, yöresel ürün pazarlarında farklı ülkelerden alınan ürünlerin özgün değermiş gibi sunulması bu durumlara örnek olarak verilebilmektedir (Özmen 2007, s.37; Özünel 2011, s.259).

2.5.6. Kültürel Yozlaşma

Kültürler arası etkileşim ve birbirlerinden bir takım öğelerin alınması sürekli devam eden bir durumdur. Bu süreç içerisinde yaşanan bir diğer aşama ise kültürel yozlaşmadır (Bahar 2011, s.112). Yozlaşmak kavramı Türk Dil Kuruma (TDK)'na göre "Özündeki iyi nitelikleri birtakım dış etkenlerle zamanla yitirmek, soysuzlaşmak, özünden uzaklaşmak, bozulmak, dejenere olmak, tereddi etmek" anlamındadır. Kültürel yozlaşma, kültürel değişimin sonucunda yerel halkın kültürünün etkileşime girilen toplumun kültüründen etkilenmesi ve aynılaşma durumuna dönüşmesi sonucu oluşan bir durumdur (Avcıkurt 2017, s.82).

Kültürel yozlaşmayla ilgili İbn-i Haldun'un güçlünün güçsüz üzerinde baskısıyla ilgili cümleleri içerisinde ilginç noktalar barındırmaktadır.

Turizmin gelişmesiyle birlikte yerel halkın yoğun bir turist akımı içerisinde kalması ve turistlerden etkilenmesi sonucunda kültürel yozlaşmanın yaşanması da bu durumla benzer bir şekildedir. Özellikle gelişmemiş turistik bölgelerde yaşayan yerel halk turistleri taklit etmesi ve değerlerin değişmesi durumu yaşanabilmektedir. Nitekim yapılan birçok araştırmada (Çetin 2009, s.16; Çapar ve Yenipınar 2016, s.100; Alkan 2015, s.6702; Uslu ve Kiper 2006, s.313; Soykan 2003, s.7;) turizmin gelişimiyle birlikte kültürel yozlaşma ile karşı karşıya kalındığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Çevik, Saçılık ve Toptaş (2018, s.629) Çanakkale'nin Yeşilyurt köyünde yaptıkları bir çalışmada, ölçüsüz bir şekilde gelişen turist yoğunluğu sebebiyle yerel halkın kendi sahip olduğu kültürleri turistlere benimsetemediği ve turistlerin kültürel yapısına ayak uydurdukları sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan araştırmalar da göstermektedir ki turizmin ölçüsüz bir biçimde gelişmesiyle artan kalabalık sosyal ve kültürel değerlerin dejenerasyonuna yol açmaktadır.

Kültürel yozlaşma ile ilişkilendirilebilecek bir diğer kavram ise metalaşmadır. Metalaşma, geleneksel kültür öğelerinin turistlere ürün olarak sunulmasıdır (Mbaiwa 2011, s.292). Bu bağlamda, özellikle kültür öğelerinin anlamının değiştirilerek ticari bir kazanç faaliyetine dönüştürülmesi turizm bölgelerinde çok sık karşılaşılan bir durumdur (Avcıkurt 2017, s.83). Kapitalizmin ve turizmin arasındaki ilişkiden dolayı somut veya soyut fark etmeksizin kültürel öğelerin metalaştırılmasına ve turizmin

yalnızca ekonomik yönüne odaklanılmasına neden olması, turizmin geleceği açısından önemli tehditler doğurmaktadır (Dilek 2017, s.5).

Tüketimin doğasının her geçen gün daha da fazla kişiye ulaşması, turizmin küreselleşmesi, boş zaman deneyimlerinin artması ile fark alanı gittikçe daha çok azalmakta, kontrol edilmekte ve yalıtılmaktadır. Bu duruma küresel ölçekte satış yapan hediyelik eşyalar, giysi ve ayakkabılar, yeme-içme, eğlence yerlerinin farklı kültürlerde yaşayan insanların alışkanlık ve tercihlerine dönüşmesi örnek olarak verilebilmektedir (Berno 1995, s.42; Wang 2000, s.14). Metalaşma konusunda yapılan farklı çalışmalar incelendiğinde, konunun hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin bulunduğunu söylenebilmektedir. Mbaiwa yaptığı çalışmasında yerel halkın turizmin kültürü metalaştırılması konusunda farklı görüşe sahip olduğunu tespit etmiştir. Yerel halk içerisinde yaşlı olan kişiler metalaşmanın kültürü tehdit ettiğini vurgularken, gençlerin ise tam aksine bölgenin daha iyi bir konuma ulaşması için turizm gelişimini desteklediği sonucuna ulaşmıştır (2011, s.298). Bir başka çalışmada metalaştırmanın yerel halk açısında hem bir para kazanma aracı olması hem de kültürel değerlerin canlılığını sağladığı, turistler açısından ise yaşanan deneyimi arttırdığı ve buna bağlı olarak memnuniyetlerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Kırlar Can vd. 2017, s.277).

Durum Türkiye turizmi açısından incelendiğinde ise Keskin'in cümleleri durumu özetlemektedir. "Türkiye turizm sektörü, ne tam olarak küreselleşmenin nimetlerinden tümüyle yararlanarak bunu olumlu birtakım kazanımlara tahvil edebilmiş, ne de kendine özgü yerel değerlerini tam anlamıyla korumak suretiyle, yerelliği ön plana çıkararak bu yönünü olumlu kazanımlara dönüştürebilmiştir. Bu durum ise Türkiye turizm sektörünün, Porter'ın tabiriyle küreselleşme-yerelleşme sarmalında aralarda bir yerde kendisine bir yer edinebildiğini ve durumsal bir görünüm sergilemekte olduğuna işaret etmektedir. Bireyi ve toplumu rahatsız ederek kalıcı zararlara yol açan turizmin metalaştırılması gibi olumsuz süreçler, özellikle sanat çevrelerinde çeşitli biçimlerde yankı bulmuştur" (Keskin 2018, s.189). Ülkemizde özellikle birçok destinasyonda yaşanan sanat faaliyetlerinin aslına uygun bir şekilde yansıtılamaması önemli bir sorun olarak göze çarpmaktadır. Otellerde düzenlenen Türk gecelerinde kültürümüzün anlamının değişik biçimlerde sunulması, Mevleviliğin önemli ritüellerinden olan semazen gösterilerinin içkili ortamlarda gerçekleştirilmesi, Türk kültürünü yansıtması

beklenen hediyelik eşyaların yerine Çin malı tabir edilen ürünler sunulması, her gün karşı karşıya kalınan metalaşma örnekleri olarak göze çarpmaktadır.

2.6. Yerel Halk-Turist İlişkisi

İnsan ilişkilerinin varlığı olmaksızın bir turizmden bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. İnsanları bir araya getirme özelliği düşünüldüğünde turizmin bu gücü onu diğer endüstrilerden ayıran en önemli noktalardan biri olarak göze çarpmaktadır. Yerel halkın ve turistlerin karşılaşması ve iletişime girmesi turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin belirlenebilmesi açısından üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir diğer noktayı oluşturmaktadır. Duran'ın belirttiği gibi "turist-yerli karşılaşmalarında turist yerliye göre, yerli de turiste göre birbirlerine yabancı insanlardır. Turist-yerli karşılaşmalarında aslında karşılaşanlar turist ve yerli değil, onların kişilikleri, duyguları, değerleri, tutumları, davranışları ve sahip oldukları toplum kültürleridir" (2011, s.298). Duran'ın cümlelerinde görüldüğü üzere, bu ilişkinin görünmeyen kısımlarında kültürler yatmaktadır.

Turistler ve yerli halk arasında kurulan ilişkinin durumu, etkileyen etmenler, bu ilişki sonucu gerçekleştirilen davranışlar ve sonuçları çok farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Kimi zamanlarda bu ilişki birbirine çok yakın ve samimi bir biçimde gerçekleşirken, kimi zamanlarda ise saldırgan tutumların ortaya çıktığı hatta birbirine karşı düşmanlık duymaya bile sebep olacak türden bir noktaya dönüşebilmektedir (Rızaoğlu 2012, s.273). Nitekim günümüzde birçok destinasyonda karşılaşılan ölçüsüz turizm nedeniyle fiziksel ve sosyal taşıma kapasitelerinin aşılmaktadır. Bu durum, yerli halkın turistlere karşı tutumunu değiştirmekte ve ilişkilerin yapısını hoşgörü düzeyinden öfke düzeyine dönüştürmektedir (Çolak, Kiper ve Batman 2018, s.992).

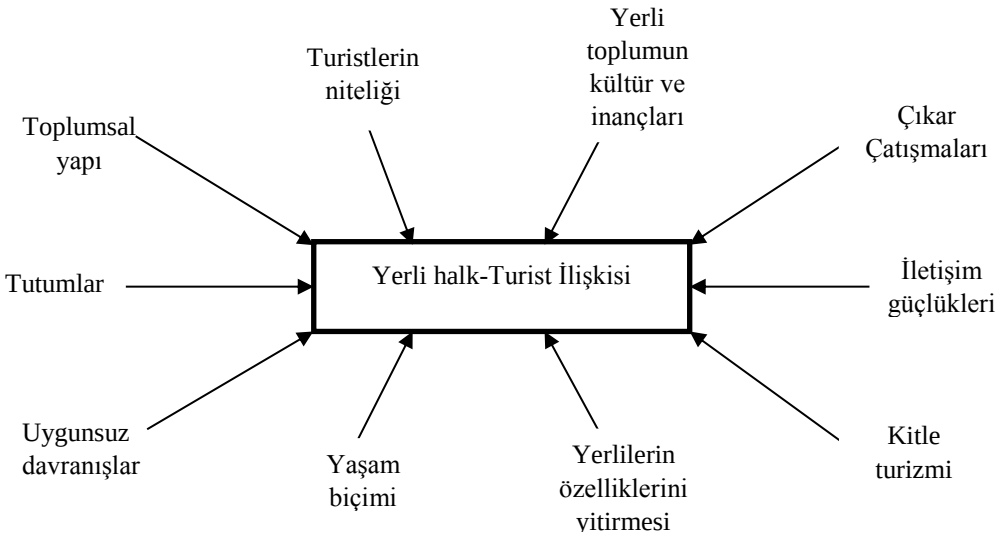
Yerel halk ve turistler arasında ilişkinin yönünü belirleyen önemli noktalar bulunmaktadır. İlişkinin geçici olması, zaman ve mekânsal nitelikler, iletişim ve kültürel değerler dört ana faktörü ortaya çıkartmaktadır (Reising and Turner 2003, s.43). Turizmin sahip olduğu yapı itibariyle başlanılan yere geri dönüş şartı taşıması ilişkinin geçici olmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu geçici ilişki içerisinde gelen insanların normal davranışlarından farklı olarak turist rolünü oynaması, kültürel normlarından farklı bir

tutum içerisine girmesi bu ilişkinin yapısı üzerinde etkin bir rol oynamaktadır (Wall and Mathieson 2006, s.226).

Diğer bir önemli nokta zamansal ve mekânsal niteliklerdir. Varış yerinin sahip olduğu nitelikler hem ev sahipleri hem de turistler açısından önemlidir. Turizm bölgelerinde yerel halk ve turistin karşılaşma durumlarını azaltan ve turistler tarafından dokunulmayan yerler bulunmaktadır. Bu alanlar turistler ve yerel halkın daha az karşılaşmasına sebep olur ve karşılaşmaları engellemektedir. Ancak böyle bir durumda turistlerle doğrudan iletişim kuramayan yerel halkın turistlere karşı yalnızca yaşam kalitelerini azaltan gözlerle bakmasına neden olabilmektedir (Williams 2003, s.155). İletişim becerileri de bu ilişkinin bir diğer önemli niteliğini oluşturmaktadır.

Özellikle turistler arasında sözlü iletişimde kaynaklanan dil problemleri bu ilişkiyi etkilemektedir. Yerel halk ve turistlerin birbirleriyle rahat bir biçimde iletişim kuramaması, kendini ifade edememesi sonucunda farklı kültürlerin birbirlerini tanımasında ve çatışmaların ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ceylan (2017, s.10) Pamukkale destinasyonunda yaptığı çalışmada, yöre halkının orta düzeyde bir iletişim becerisine sahip olduğu ve yeterli bir nitelik taşımadığı bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca verilecek eğitimlerle yöre halkının ve turistlerin tatmin düzeylerinin arttırılabileceğini vurgulamıştır.

Yerel halk ve turistlerin ilişkisini etkileyebilecek bir diğer önemli nokta ise kültürel faktörlerdir. Özellikle yerel halk ve turistlerin farklı değer algılamaları, tutumları, inançları neticesinde bu ilişkinin yapısı etkilenmektedir. Yerel halk ile turistler arasındaki kültürel mesafe etkinin şiddetini belirlemede de çok önemli bir nokta olarak görülmektedir (Williams 2003, s.156; Reising and Turner 2003, s.43). Yerli halk ve turistler arasında ki ilişkiler çeşitli etmenler nedeniyle etkilenmektedir. Bu etmenler aşağıda yer alan şekildeki gibidir.

Şekil 2.8: Yerli Halk-Turist İlişkisini Etkileyen Etmemler. Rızaoğlu (2012, s.288)'den uyarlanmıştır.

Şekil 2.8'de görüldüğü üzere yerel halk ve turist ilişkisini etkileyen birçok farklı değişken mevcuttur. Turistler ve yerli halk arasındaki ilişki durumu davranışları algılama, tutumlara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Yerli halkın sahip olduğu ahlaki ve kültürel değerler turistlere karşı bakış açısının belirlenmesinde önem taşımaktadır (Pavlukovic, Lukic, Pejovic 2011, s.3). Bununla birlikte; Yerli halk ve turist ilişkisi engelleyici bir biçimde ya da tam aksine destekleyici bir biçimde bu faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Bu durum sonucu oluşan engelleyici ve destekleyici ilişkiler tablo 2.11'deki gibidir.

Tablo 2.11: Yerel halk ve Turistler Arasındaki İlişki Tipleri

Engelleyici İlişkiler	Açıklama	Destekleyici İlişkiler	Açıklama
İlgisizlik	Yerel halkın gelen turistlere karşı gönülsüzlüğü ve turistlerinde kendileri için yalıtılmış kapalı bölgelerde durması sonucunda karşılıklı bir ilgisizlik meydana gelmektedir. Bu durumun temel sebepleri; dil ayrılıkları, yaşam biçimi ve kültür farklıkları olarak görülmektedir. Turistlerin sahip olduğu önyargılı tutum ve yeni insanlarla tanışmak istememesi de bu durumun sebepleri arasındadır.	**İlgi**	İlgisizlik durumu her ne kadar daha çok yaşanmakla birlikte bu durum her yer için geçerli değildir. Bazı yerlerde yerel halkın turistlere nezaketli oluşu, konuksever ve yardımseverliği neticesinde görüşleri de turistlere karşı olumlu olmaktadır. Özellikle turiste sadece ticari bir kazanç olarak düşünülmediği zamanlarda bu ilişkiler ilgi düzeyine gelmektedir.
Ticari Sömürü	Turizmin olumsuz etkileri arasında değerinin çok üstünde mal ve hizmetlerin turistlere satabilme istemidir. Turistlerin rahatsızlığına neden olan bu durum ilişkinin yapısında da olumsuzluklara neden olmaktadır.	**Yardım**	Turistler gittikleri bölgede yabancı olduklarından dolayı yerli halkın yardımına ihtiyaç duyarlar. Bu yardımlar turistlerin yerli halka minnet duyması ve duygulanmalarına neden olduğu için turistlerin yerli halka bağlılık düzeyini arttırmaktadır.
Saldırı	Turistlere yönelik işlenen suç artışı da ilişkiyi engellemektedir. Özellikle ilişkinin geçici olması, kişisellikten uzaklaşması, turistlerin yasal haklarının farkında olmaması ve turistlerin davranışları bu durumu tetiklemektedir. Bir bölgede turizmin doyum noktasına ulaşması ve kitle turizminin de suç artışına neden olduğu bilinmektedir. Ayrıca, aşırı kalabalık sonucu yerel halkın sahip olduğu olanakların azalması, turistlerin kıskanılması ve yabancı işletmelerin sayısının artması da ilişkinin yapısını olumsuz etkilemektedir.	**Arkadaşlık**	Yerli halk ve turist arasındaki ilişkinin en yüksek düzeye ulaştığı, doyumun en yüksek olduğu aşama samimi ve sıcak ilişkilerin kurulduğu arkadaşlıktır. Bu arkadaşlık bağı diğerlerinden farklı olarak ilişkinin yakın ve sürekli bir hale dönüşmüş biçimidir. Bu noktada özellikle yinelenen gezi imkânları, uluslararası anlayışın gelişmesi, yerel halkın turistlerin bulunduğu destinasyonlara seyahat etmesini sağlaması gibi birçok olumlu etkisi bulunmaktadır.

Kaynak: Hasan Zafer Doğan 2004 (s.89-93)'den uyarlanmıştır.

Öte yandan yerel halk ve turist ilişkisini belirleyen bir diğer önemli faktör ise tutumlardır. Tutumlarımız insanlara, nesnelere olaylara karşı sahip olduğumuz düşünce, duygu, inançlar, hisler ve davranışların bir toplamı olarak nitelendirilebilmektedir (Mcshane and Glinow 2016, s.67). Tutum ayrıca yerel halkın ve turistlerin birbirleri arasında geçen çeşitli deneyimler neticesinde ortaya çıkan düzenli bir tavır alış ve davranış biçimidir (Sabuncuoğlu ve Tüz 2013, s.34). Öte yandan yerli halkın turistlere karşı, turistlerin ise yerel halka karşı tutumları aşağıdaki tablo 2.12'deki gibidir.

Tablo 2.12: Turist ve Yerel Halkın Birbirlerine Karşı Tutumları

Yerel Halkın Tutumları	Açıklama	Turistlerin tutumları	Açıklama
Alışma	Turistlerin varlığı neticesinde oluşan fiziksel, ekonomik ve sosyal durumlara yerel halk belirli bir süre sonra alışmakta ve onlar yokmuş gibi davranabilmektedir. Ancak bu durum kabul sınırlarını aştığında düşmanlık tutumları sergilenebilmektedir.	**İlgisizlik**	Turistler tatil süreci içerisinde yalnızca dinlenme, eğlence gibi motivasyonlar içerisine girerler ve yerel halk ile temas onlar açısından arka plana atılmaktadır. Bundan hareketle turistler yerli halka karşı bir ilgisizlik tutumu içerisine girmektedirler.
Yüksünme	Turistlerin varlığının yerel halk tarafından bir yük olarak görülmesinin sonucunda bu tutum sergilenir. Turist kalabalığı, fiziksel olumsuzluklar, pahalılık gibi koşulların varlığı neticesinde yüksünme oluşabilmektedir.	**Kaygı**	Turizmin doğasında bulunan yer değiştirme hareketi içerisinde var olan yabancı olma durumu turistlerde kaygı oluşturmaktadır. Özellikle gidilecek yerle alakalı bilgisi olmayan kişilerde daha sık görülebilmektedir.
Düşmanlık	Yabancılardan hoşlanmama, ilgisizlik, turistlerin kendilerini üstün görmeleri, sınıf ve ırk bilincinin artması düşmanlık duygusunun artmasına sebep olabilir.	**Acıma**	Turistler zor durumlarda hayatını devem ettirmeye çalışan insanları gördüklerinde onlara karşı bir acıma duygusu ortaya çıkar ve turistlerin yardımsever bir tutum sergilemesine yol açabilir.
Önyargılı Olma	Böyle bir tutum içerişine giren yerliler turistlere karşı daha önce yaşadıkları veya başka kişilerden duydukları söylentilerden dolayı bir yargı içerisine girdiklerinde ortaya çıkar.	**Ataerkillik**	Turistlerin kendi kültürel değerlerini üstün görmeleri neticesinde bu durum ortaya çıkmaktadır.
İlgilenme ve Yakınlık	Turistler ve yerli halk arasında dil ve kültür farklılıklarının az olması, konukseverlik bilincinin yerleşmiş olması sonucu ilgilenme ve yakınlık durumları ortaya çıkabilmektedir.	**Kültürel görelilik**	Her kültürün farklı unsurları olduğunu kabul eden turistler bu tutumu sergilerler. Ataerkillik durumunun aksine önyargısız olduklarını vurgulamaya çalışırlar.
Özdeşleşme	Özellikle az gelişmiş yörelerde yaşayan genç nüfus turistleri kendilerinden üstün görmekte ve onların yaşam biçimini benimseme yoluna yönelmektedir. Bu durum turistlerin hayatına karşı bir hayranlık duyma durumuna sebep olmaktadır.	**Üstünlük**	Turistlerin yerel halktan kendilerini daha yüksek bir konuma yerleştirmeleri tutumudur. Özellikle yoksul ülkelerde turizm faaliyetine katılan turistler kendilerini çok yüksek bir noktada görmelerinden dolayı olumsuz davranışlar sergileyebilmektedir.
		Önyargı	Turistlerin yerel halka karşı önyargılı olması neticesinde kendisini daha üstün görme ve küçümseyici yargılarla bakma durumu ortaya çıkmaktadır.

Kaynak: Bahattin Rızaoğlu 2012(s.289-293)'den uyarlanmıştır.

Turistler ve yerel halkın eşit olmayan bir hayat sürmeleri ve deneyimlerin farklılığı neticesinde yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere çok çeşitli tutumlar içerisine girebilmektedirler. Özellikle yerel halk kendini turistlerden daha zayıf ve güçsüz gördüğü zamanlarda gücenme durumuyla karşı karşıya kalınabilmektedir (Avcıkurt 2017, s.112) . Turistlerinde kendilerini yerel halktan üstün görmeleri neticesinde sahip oldukları tutumun olumsuz bir çerçevede gelişmesi çok muhtemeldir. Bu durumda olması gereken ise turistler ve yerel halk arasında bütünleşmenin sağlanmasıdır. Bütünleşmenin sağlanması açısından Dilek üç noktanın önemine değinmektedir. Bunlardan birincisi,

geleneksel mimarinin korunması, yerel halkın sosyal imkânlardan faydalanması, yerlilerin konaklama tesislerinden yararlanabileceği yolların arttırılması, yerel halkın kültürel etkinliklerinde turistlerin aktif katılımının sağlanması ve turizmden elde edilen kazancın eşit sağlanması yoluyla turistler ve yerel halk arasında kaynaşmanın sağlanması yoludur. İkinci ve üçüncüsü ise turistler ve yerel halkın; turizm, farklı kültürlere uyum, ilişkiler, konukseverlik ve yabancı dil gibi konularda eğitiminin sağlanmasıdır (Dilek 2016, s.113-114).

İnsanlar arası ilişkiler tüm bilimlerin üzerinde hassasiyetle durduğu bir konudur. Turizmin öznesinin insan olması bu duruma gösterilen hassasiyetin daha fazla olmasını gerektirmektedir. Sosyal ve kültürel çevrede yaşanan etkiler açısından düşünüldüğünde yerli halk ve turistlerin ilişkisi konunun hassas noktalarından bir tanesini oluşturmaktadır. Çağımızda insanların birbirleriyle kurdukları iletişimin zirve noktaya ulaşması, turizmin devasa boyutlara ulaşması, turizmin etkilerinin daha baskın bir karakterde kendini göstermektedir. Bu sebeple, sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi açısından turistler ve yerli halkın ilişkisi turizm planlarında ve oluşturulan politikalarda kendisini yer edinmelidir.

Turizmin sosyo-kültürel etkileriyle ilgili olarak mevcut literatürde hangi çalışmaların yapıldığının bilinmesi ve buna uygun kaynak taraması yapılması önem taşımaktadır. Bu sebeple bu alt başlığın amaçlarından bir diğeri, literatürde yapılan çalışmaların tespit edilerek, destinasyonlarda yaşanan etkiler, farklılıklar, ilişkiler ve çözüm önerilerinin ortaya konularak tezin asıl amacına katkı sağlamaktır. Bu sebeple bu alt başlık altında literatürde var olan çalışmalar da incelenecektir.

Gürbüz (2002) Safranbolu'da yaptığı çalışmada yerel halkın %87 gibi yüksek bir oranda turizmin sosyal çevre üzerinde yaptığı etkilerin olumlu olduğunu ancak turizmle birlikte aile hayatı, gelenekler ve kültürel değişmeler, hayat pahalılığı noktasında da olumsuz görüşlerin ortaya çıktığını vurgulamıştır. Singla (2014) Jaipur'da yaptığı çalışmada turizmin yaşam kalitesini, ahlak düzeyini, misafirperverliğin ve yabancı dil bilgisinin turizm sonucunda olumlu etkileri arttırdığını ancak turist yoğunluğunun fazlalığının yerel halkın diğer yaşam alanlarında bir baskı oluşturduğunu tespit etmiştir. Özel'de (2014) Marmaris'te yaptığı çalışmada ek olarak bölgenin demografik yapısı, kadınların rolleri ve suç oranları üzerinde turizmin pozitif ve negatif etkilerinin olduğundan bahsetmiştir. Bunlarla birlikte, turizmin turistlerin yerel halkın sahip olduğu kültürel değerlere bakış

açısı, maddi ve manevi kültür varlıklarının canlanmasına katkısı bulunurken, gençlerin giyim tarzlarına, metalaşma noktasında da olumsuz etkilerinden söz edilmektedir (Akman, 2007). Bu etkileri algılama düzeyi ile turizme verilen destek arasında ilişki bulunması da (Çolak Yıldız ve Çalışkan, 2018) konunun ne kadar çok önemsenmesi gerektiğini kanıtlamaktadır. Soontayatron'un (2013) gerçekleştirdiği çalışma da içerisinde ilginç bulgular yer almaktadır. Yapılan çalışma sonucunda yerel halkın olumsuz sosyo-kültürel etkilerin farkında olmasına rağmen turizmin gelişimini desteklediği görülmüştür.

Turizm ile birlikte yaşanan bir diğer sorun ise turistler ve yerel halkın aynı ortamı paylaşmasından kaynaklanmaktadır. Macneill ve Wozniak (2018) kruvaziyer turizmin yerel halka etkisi üzerinde gerçekleştirdikleri bir çalışmada turizmin, istihdam, çarpan etkisi, gelir üzerinde olumlu etkilerine rağmen yerel halkın ihtiyaçlarını giderme noktasında sorunlar nedeniyle yerel halkın turizmden fayda sağlamamasının sorun yarattığını tespit etmişlerdir.

Özdemir, Gürkan ve Kıral tarafından (2000) farklı destinasyonların karşılaştırılarak incelendiği bir çalışmada, turizmle birlikte insanların hayat standartlarının arttığı ve yaşamları süresince bulundukları statü ve rollerinde değişikliğe yol açtığı vurgulanmıştır. Mazı köyü ve Türkbükü köyünün karşılıklı incelendiği bir diğer çalışma da iki köy arasında turizmin etkilerini algılamada farklılıklar tespit edilmiştir. Mazı köyü halkının turizmin etkilerini daha olumsuz değerlendirmesi ve turistleri yalnızca bir ticari kazanç olarak görmesi oluşan farklılıklardır (Filiz ve Yılmaz, 2017). Öte yandan farklı toplumlar üzerinde yapılan çalışmalarda katılımcıların tutumlarının benzer olduğuyla ilgili sonuçlara sahip araştırmalarda bulunmaktadır. Pizam, Milman ve King (1994) Fiji ve Florida'yı karşılıklı inceledikleri çalışmada kültürel, ekonomik farklılıklara rağmen turizmin etkisine ve turistlere karşı sergilenen tutumun benzer olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Farklı bir çalışmada yerel halk içerisinde farklı kültüre sahip kişilerin, kültürel aktarım, ticarileşme ve sahip olunan dil üzerinde turizmin olumsuz etkilerinden benzer şekilde endişe duymadıkları tespit edilmiştir (Besculides, Lee and Mccormick, 2002).

Sosyo-kültürel etkiler incelenirken Doxey ve Butler tarafından oluşturulan gelişim modelleri de birçok destinasyonda test edilmiştir. Nunkoo ve Ramkissoon (2007)

tarafından gerçekleştirilen bir çalışma sonucunda kent bölgesinde yaşayan yerel halkın %34'ünün, sahil bölgesinde yaşayanların %29 ve kırsal bölgelerde yaşayanların %67'sinin turistlerin varlığından dolayı mutluluk duyduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca kent destinasyonunda bulunan yerel halkın %40'ının ve sahil bölgesindekilerin ise %39'unun turistlerin varlığından rahatsızlık duyduğu diğer bir sonuçtur. Teo (1994) ise Singapur'da gerçekleştirdiği benzer bir çalışmada bu modelleri kullanarak kabul edilebilir ve kabul edilemez durumları belirleyerek olumsuz etkilerin azaltılması için planlamacılar çözüm önerileri sunmuştur.

İlgili alan yazında turizmin gelecekte yaşatabileceği sosyo-kültürel etkilerin sorun yaratabileceğine dair çalışmalara da rastlanmaktadır. Ganga'da turizmin yerel halk üzerinde göç oranlarının artması ve kültürün yozlaşması gibi olumsuz etkileri, eğitim ve altyapı üzerinde ise olumlu etkisi olduğu vurgulanmıştır. Çalışmanın dikkat çekici bir diğer sonucu ise Ganga'ya daha fazla turistin gelmesi sonucunda yaşanabilecek etkiler nedeniyle yerel halkın yaşamının iyileştirilmesi gerekliliği olan vurgudur (Farooque, Budal and Maikhuri, 2008). Diedrich ve Aswani (2016) gerçekleştirdikleri çalışmada, Roviana'da bölgesinde yaşayan insanların turizmin gelişiminin gelecekte olumsuz sosyo-kültürel etkilere yol açacağını tespit etmiştir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde bazı destinasyonlarda gerçekleştirilen çalışmaların belirli spesifik etkilere odaklandığı da görülmektedir. Akın (2018)'ın Gaziantep'te el sanatları üzerinde gerçekleştirdiği çalışma sonucunda el sanatlarının gençler tarafından gelecek vaat eden bir meslek olarak görülmemesinden dolayı geleneksel el sanatlarının kaybolmaya başlaması örnek olarak gösterilebilmektedir. Ohmann, Jones ve Wilkes (2006) yılında Dünya kupası etkinliğinin Münih üzerine etkisini ölçtükleri makalede yaşanan kentsel dönüşüm, artan güvenlik, olumlu turist davranışları nedeniyle yerel halkın memnuniyet duyduğunu belirtmişlerdir. Artan suç ve fuhuş, yerel halkın bulunduğu bölgelerden ayrılması gibi etkilerde görüşmeye katılan az sayıda katılımcı tarafından belirtilen olumsuzluklar arasında yer almaktadır. Yine spor etkinliği üzerine yapılan bir diğer çalışmada bu tür etkinliklerin topluluklar hem ekonomik hem de sosyal etkilerinin olduğu vurgulanmıştır. Altı faktör boyutunun oluşturulduğu makalede özellikle maddi olmayan sosyal etkilere önem verilmemesi çalışmanın dikkat çekici bir bulgusudur (Kim, Jun, Walker and Drane, 2015).

Sosyo-kültürel etkiler yalnızca yerel halk üzerinde değil örneklemin özel gruplar olduğu çalışmalarda da incelenmiştir. Güdü (2011) Trabzon'da turist rehberleri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, rehberlerin turizmin sosyo-kültürel etkileri ile ilgili tutumlarının olumsuz olmadığı ve turizmin yarattığı değişimlerin kalkınmışlık düzeyi, medya ve rehberlerin önemli etkenler olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aydın'da Safranbolu destinasyonunda üniversite öğrencilerinin örneklemi oluşturduğu çalışmasında turizmin istihdam sağladığı, kültürü tanıtılmasına fırsat sağladığı, maddi kültürel öğeleri korunmasına katkı sağladığı ve pahalılığa etki ettiğini tespit etmiştir (Aydın, 2018). Aref ve Redzuan (2010) yılında topluluk liderleri üzerine yaptığı bir çalışmasında turizmin deneyim, kültürel faaliyetlerin canlandırılması ve sergilenmesi, tarihi varlıkların restorasyonu gibi olumlu etkilerinin yanında turizmin suç oranı ve yaşanan kültürel saldırılar gibi olumsuz etkilerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Turizmin etkilerine karşı insanların algıları ve tutumları da farklılaşmaktadır. Bu konuyla ilgili gerçekleştirilen birçok çalışma da bu durumun kendini göstermektedir. Silik ve Güçer (2016) 452 kişinin katıldığı çalışmalarında işsiz yerel halk ile meslek sahibi olanlar arasında turistik tesisler boyutu ve 55 yaş üzeri yerel halk ile diğer yaş grupları arasında kültürel koruma boyutları arasında anlamlı farklılıklar tespit etmişlerdir. Avcı (2018) ise turizmin sosyal etkilerine olumlu katılımın lise ve üzeri eğitim seviyesindeki katılımcılarda daha yüksek seviyede olduğunu vurgulamıştır. Huttasin (2008)'in elde ettiği bulgulara göre ise turizmden gelir elde eden sakinlerin tutumları gelir etmeyenlere göre, destinasyonda yaşayanlar yaşamayanlara oranla, yaşı daha genç olanlar turizmin sosyo-kültürel etkilerini daha olumlu algılarken, toplulukta daha uzun süre yaşayanlar kısa sürede yaşayanlara göre daha olumsuz algılamaktadır. Çeken, Uçar ve Dalgın (2012) Fethiye'de turizmde ile ilgili faaliyetlerde çalışan ve turizm bilgisi olan yerel halkın turizmin etkilerine ve turistlere karşı olumlu tutum sergilediği sonucuna ulaşmışlardır. Gjerald (2005) ise literatürde yer alan çalışmalardan farklı olarak Norveç'te gerçekleştirdiği çalışmada, turizme ekonomik açıdan bağlı olmayan yerel halkın turizmi daha olumlu algıladıkları sonucuna ulaşmıştır. Çiçek ve Sarı (2018)'nın gerçekleştirdiği çalışmalarda ulaştığı bulgularda benzer şekildedir. Dilek, Çoban ve Harman'ın (2017) yılında gerçekleştirdikleri çalışmada turizmle ile ilgili işlerde faaliyette bulunmayan ve turistlerle iletişim kurmayan kişilerin turizme en yüksek desteği verdiğini tespit etmişlerdir.

Turizmin sosyo-kültürel etkileri etkileşim boyutunda da kendisini göstermektedir. Doğan (1989) konuyla ilgili olarak turizmin kültürlerarası iletişimin ana kaynağı olduğunu belirterek, gerçekleşen etkileşim sonucunda yerel halkın tepkilerinin direnmekten tutunda benimsemeye kadar çok çeşitli olduğunu belirterek turizmin karmaşık yapısına vurgu yapmıştır. Etkileşimin diğer önemli olduğu nokta ise turizme karşı verilen tepkinin belirlenmesinde kendisini göstermektedir. Türkay ve Yalçın Kayıkçı (2018) ise gerçekleştirdikleri çalışmada yaşanan kültürleşme sonucunda bölge sakinleri açısından olumlu davranışların arttığı ve üst kültürün benimsenebildiğini tespit etmişlerdir. Gerçekleştirilen çalışmalarda (Akova, 2006; Özmen, 2007) turistlerle etkileşim haline olma durumunun sosyo-kültürel etkenler ve yerel halkın turizme tepkisinde önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. İç turistlerin etkilerinin ölçüldüğü bir diğer çalışmada ise turistlerle etkileşime girme sıklığının duygusal dayanışma ve sosyal mesafeyi açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır (Joo, Tasci, Woosnam, Maruyama, Hollas, Aleshinloye, 2018). Bu çalışmalarda ortaya çıkan bir diğer önemli bulgu, yerel halkın turizme karşı olumlu tutumlarının, turistlere karşı davranışlarını etkileyen temel değişkenlerden bir tanesi olduğudur (Martin, Sanchez and Herrero, 2018). Zaidan (2016) yılında gerçekleştirdiği çalışmasında algılanan kültürel farklılıklar ile turizmin sosyo-kültürel etkileri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Hazırlanan modele göre turistlerle kendisi arasında bir farklılık algılamayan insanların turizmin etkileri olumlu olarak algıladıkları vurgulanmıştır.

Turizmin sosyo-kültürel etkilerinin incelenmesinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan bir diğeri ise toplumsal taşıma kapasitesidir. Seçilmiş, Kılıç, Yordam ve Karamahmuroğlu (2017) 277 kişi üzerinde gerçekleştirdikleri bir çalışma sonucunda Eskişehir ilinde toplumsal taşıma kapasitesinin aşılmadığı ve turizme karşı yöre halkının tutumunun olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Ersoy (2017) Manavgat destinasyonunda 400 kişinin örneklemi oluşturduğu çalışmada bu durumun aksine turizm gelişim hızının ayarlanamaması, yabancı işletmelerin hızla artması ve yerel halkın turizmin faydalarından ziyade turizme hizmet eden konuma gelmesinden dolayı taşıma kapasitesinin aşıldığını tespit etmiştir. Kibbutz'da gerçekleştirilen bir çalışmada yerel halkın turistlerin yaşam alanlarına izinsiz müdahaleleri ve yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesinden dolayı taşıma kapasitesinin aşıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Mansfeld and Jonas, 2006).

İncelenmesi gereken bir diğer nokta ise turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Craik (1995) sürdürülebilirlikten bahsedebilmek için, sosyal etkilerin ve kültürel değişikliklerin etkin bir şekilde yönetilmesi gerektiğini belirterek bir dizi kültürel gösterge önermiştir. Benzer şekilde Duran (2009), Gökçeada için maddi ve manevi kültürel değerlerin korunması için sürdürülebilirliği benimseyen bir model önermiştir. Sürdürülebilirliğin sağlanmasında diğer bir önemli nokta ise turizm gelişimi için politikaların gerçekleştirilmesi için stratejilere sahip olmaktan geçmektedir (Hanrahan and McLoughlin, 2015). Sebastian ve Rajagopalan (2009) iki destinasyonu karşıladıkları inceledikleri bir çalışmanın sonucunda planlı bir gelişim gösteren Kumily'nin Kumarakom'dan daha sürdürülebilir bir turizm gelişimine sahip olduğunu tespit etmesi sürdürülebilirliğin önemini göstermektedir.

Sosyo-kültürel etkilerin ortaya çıkmasında birçok farklı değişkenin etkisinden söz edilebilmektedir. Gursoy, Denney, Rutherford (2004) yerel halkın turizme desteğinin kaygı düzeyi, değerler, kaynakların kullanımı, bağlanma, yerel ekonomi, ekonomik faydalar, sosyal faydalar, kültürel faydalar ve sosyal maliyetler olmak üzere 9 farklı boyuttan oluştuğunu tespit etmişlerdir. Sandeep ve Vinod (2014) yerel halkın turizme katılımının ve kontrolüne sahip olmanın olumsuz etkileri azaltacağını vurgulamışlardır. Aksi bir durumda ise turizmin turizmi öldürebileceğini belirtmişlerdir. McKercher, Wang ve Park (2015) bunlardan farklı olarak turistik bölgeler, turizm dışı bölgeler ve ortak mekânlardan söz ederek bu üç tür arasında durgunluk olduğu sürece olumlu ve hızlı gelişim gösterdiği takdir de ise olumsuz etkilerden söz edilebileceğini tespit etmişlerdir. Yerel toplumun turizmden elde ettiği faydalar, yerel kontrol ve ekonomik kazancın sürdürülebilirliği de yerel halkın beklenti içinde olduğu arzular olarak çalışmalarda yer almaktadır (Kariel and Kariel, 2005). Ayrıca yerel halkın tutumlarının destinasyona özgü faktörlerden etkilendiği ve etkilerin farklı destinasyonlarda farklı kalıpları içerebileceği de vurgulanan diğer önemli bir noktadır (Ratz, 2000). Terkenli, Bellas, Jenkins (2007) turizm faaliyetlerinin geliştiği destinasyonlarda yaşanan değişimin başlıca etkenlerinin, destinasyonun yeni kültürel ekonomisi ve mekânların sosyal dönüşümleri ile ilgili olduğunu vurgulamışlardır.

Son olarak literatürde incelenen çalışmalarda sosyo-kültürel etkileri yönetebilme açısından dikkat edilmesi gereken yönler önem taşımaktadır. Köleoğlu (2018) turizmin yöre halkından bağımsız bir biçimde gelişemeyeceği, yerel halkın hangi tesisleri

desteklediğinin bilinmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Ertaş (2019) ise yerel halkın sosyo-kültürel anlamda tatmin edilmesinin turizm için önemli olduğunu vurgulamıştır. Okech (2010) ise turizm planlaması ve destinasyon yönetimi içerisinde yerel topluluğun entegrasyonunun turizmden elde edilebilecek kazancı arttıracağını vurgulamıştır.

İncelenen çalışmalarda görüldüğü üzere turizmin sosyo-kültürel etkileri toplumdan topluma, insandan insana değişen, birçok farklı değişkene bağlı, farklı kavramlarla ilişkilendirilerek ele alınabilecek karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu etkilerin farkında olunması ve buna uygun politika, planlar ve stratejilerle yönetilmesi ise turizmin geleceği açısından temel bir noktayı oluşturmaktadır. Aksi takdirde turizmin gelişimi ve sürdürülebilirliğinden bahsetmek pek olası görünmemektedir.

2.7. Taraklı Destinasyonu

Tez çalışmasının saha araştırmasının gerçekleştirileceği Taraklı bölgesinin incelenmesi literatür bölümünün son alt başlığı olarak çalışma içerisine eklenmiştir. Bu kapsamda, Taraklı'nın genel özellikleri, sosyo-kültürel yapısı, turizm potansiyeli alt başlığın içeriğini oluşturmaktadır. Taraklı bölgesinin alt başlık olarak ele alınmasının sebebi, sosyo-kültürel etkilerin incelendiği bu çalışmada bölgenin özelliklerinin ayrıntılı bir biçimde bilinmesinin gerekliliğidir. Buna ek olarak araştırmanın gerçekleştirildiği bölgenin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, çalışmanın sonuç bölümü açısından önem taşıyan diğer bir özellik olarak düşünülmektedir.

2.7.1. Taraklı'nın Genel Yapısı

Taraklı, antik çağlardan günümüze kadar Dünya ve Türk tarihi açısından önemli bir destinasyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaynaklar incelendiğinde, Taraklı'nın eski adının "Dablar" olduğu ve Hellenistik dönemde ise "Bytinia" içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Bununla birlikte Taraklı; Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde önemli bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Antik çağlardan günümüze kadar gelen ve tarihi İpek Yolu güzergâhında bulunan bir bölge olmasından dolayı Taraklı, birçok farklı kültür ve medeniyete ev sahipliği yapan bir bölgedir (Akı, 2011).

Taraklı ile ilgili bir diğer önemli bilgi ise Osmanlı döneminde yapılan ilk fetihler içerisinde yer almasıdır. Osmanlı döneminin en başından itibaren Türk toprağı olması, Taraklı'nın eski yaşamımızı yansıtan mimari yapılar, geleneksel el sanatları, yöresel lezzetler ve kültürel mirasımızın geçmişten günümüze bir taşıyıcı olmasına neden olmuştur (Taraklı Belediyesi, 2019).

Taraklı'nın tarihi ile ilgili olarak bir diğer önemli kaynak ise Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesidir. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Taraklı ile ilgili olarak şu bilgilere yer vermiştir. "Taraklı, Bursa tekfürü tarafından yapılmıştır. Osman Gazi fethetmiştir. Hakimliktir. 150 akçalık kazadır. Kalesi şimdi virandır ama kasabası bağlı bahçeli, akarsulu bir dere içinde olup 500 kadar mamur evi, hanlı, tahta ve kiremitle örtülü şirin bir yerdir. 11 camisi, 7 mahallesi vardır. Çarşı içindeki camisi güzeldir. 1 hamamı, 5 hanı, 6 sibyan mektebi, 200 dükkânı vardır. Herkes kaşık ve tarak işlediği için şehre "Taraklı" derler. Suyu ve havası çok güzeldir. Bütün dağları ormanlık ve avlaktır. Deresi kasaba içinden geçtikten sonra başka bir ırmak vasıtası ile Sakarya'ya karışmıştır" (Atsız, 2011). Taraklı Cumhuriyet dönemiyle birlikte 1954 yılında belediye olmuş ve 1987 yılında ise Sakarya iline bağlı bir ilçe olmuştur (Demirarslan ve Batman 2016, s.334).

Marmara Bölgesi'nin güneydoğu kısmında yer alan Taraklı yıllar boyunca önemli bir ticaret merkezi olarak kalmıştır. Ancak tarihi İpekyolu'nun önemini kaybetmesi, karayolu ulaşımının uzun yıllar gelişememesi ve bölgede üretim faaliyetlerinde fabrikasyon sisteme geçilmesinde yaşanan sorunlardan dolayı Taraklı'nın ekonomik ve sosyo-kültürel yönden gelişimi yavaşlamıştır. Bu durum yıllar içerisinde Taraklı'nın göç vermesine ve bölgede yaşayan insan sayısının azalasına sebep olmuştur. 2018 yılı verilerine göre, yarısı Taraklı'nın köylerinde yarısı ise ilçe merkezinde olmak üzere bölgede 6895 kişi yaşamaktadır (TUİK, 2018).

Taraklı'da yaşayan insanların geçim kaynaklarının önemli bir bölümü tarım ve hayvancılıktır. Özellikle son yıllarda meyvecilik ve enginar bölge açısından önemli gelir sağlayan tarım ürünleridir. Bununla birlikte, bölgede yaşayan diğer insanların ise ticaretle uğraşan ve memur kesim olarak çalışmaktadır. Bölge nüfusunun önemli bir bölümünü ise emeklidir. Ayrıca bölgede son yıllarda artan turizm ile birlikte turistik işletmeler kuran ve buralarda çalışan kişilerin sayısı da gün geçtikçe artmaktadır.

Coğrafi açıdan da Taraklı bölgesi günümüzde yaşanan olumsuz fiziksel çevre etkilerine karşın kendisini korumayı başarmıştır. İlçenin yüzölçümü 334 km2 olup, %20'si tarım alnaı, %60'ı ormanlık alan, %10'u çayır ve %10'u ise tarım dışı alandır. Karasal iklimin hakim olduğu Taraklı, dört tarafı dağlarla çevrili, ormanlık bir arazi yapısına sahip, dört mevsimin yaşanabildiği bir bölgedir (Taraklı Belediyesi, 2019).

2.7.2. Taraklı'nın Sosyo-Kültürel Yapısı

Taraklı'nın sosyo-kültürel yapısı incelendiğinde dikkat çekici nokta ulaşımın gelişmemesi, fiziksel şartların zorluğu gibi sebeplerle birlikte yerel halkın insan kültürüyle etkileşimi sınırlı kalmıştır. Coğrafi açıdan yaşanan bu uzaklıkla birlikte destinasyon kültürel anlamda fazla bir değişikliğe uğramamış bir kapalı toplumdur (Öztaş 2016, s.82). Taraklı sahip olduğu sosyal ve kültürel öğelerle de dikkat çekmektedir. Bölge halkının yapısı, el işçiliği ve sanatsal faaliyetler, ustalıklar, mimari yapılar, yöre halkının kullandığı dil, ahlak yapısı, gibi önemli kültürel öğeleri içinde barındıran bir destinasyondur.

Bölgede bulunan insanların özelliklerini incelediğinde; muhafazakâr, örf ve adetlerine, kültürlerine ve birbirine bağlı bir toplum yapısından söz etmek mümkündür. Selçuklu ve Osmanlı zamanlarında bölgeye yerleşen insanların bulunduğu Taraklı'ya insanların yerleşmesi sonucu burada bulunan insanlara "Manav Türkü" denmektedir. Taraklı'da yaşayan manavların özelliklerini Kömürcü (2015) şu şekilde açıklamıştır. "Manavız. Bir Taraklı'nın, kendi kendine manavız demesinin nedeni, yaratılışındaki mülayimlikten gelir. Manavların İslam'ın geleneksel temizliğin simgesi olduğunu düşmanları da bilirler. Bizim sizden ayrıcalığımız, kişisel değil toplumsaldır. Hepimiz vatandaş, tümümüz devlet başkanıdır. Bizi sebze yetiştirip, soğan soyan Manavlardan (dükkâncı) sanıp, bilmediğini de bilmeyen kültürsüz kişilerden sanmayın. Ayran içişimiz bile, sizinkine benzemez. Yürüyüşü nevi şahsına münhasır olup, döğüşkenliğini sükûnetinde gizleyendir. İçinde kuşatılmış toprak olmayan kitabı okumayız. Taraklı'da yaşayan insanların birbiriyle olan ilişkileri de kültürümüzde yer alan komşuluk ilişkisinin önemini yansıtan türdendir. İnsanlar birbirine karşı sıcakkanlı ve yardımseverdir. Ayrıca yöreye gelen misafirlere karşı da oldukça ilgili ve sıcakkanlılardır. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Kendi küçük Gönlü büyük Taraklı" sözünü yerel halk yansıtmaktadır. Nitekim Demirarslan ve Batman (2016, s.343) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, Taraklı'nın

sakin şehir kriterleri bakımından misafirperverlik ve iyi karşılama niyetlerine tam olarak uyum sağlaması da insanların yapısını göstermektedir.

Bölgenin aile yapısı incelendiğinde ise zaman içerisinde geniş ailelerden çekirdek aileye doğru bir dönüş yaşandığı da görülmektedir. Ayrıca, bölgenin aile yapısı ataerkil bir yapıdadır. Yörenin önemli bir kültürel değeri ise sahip olduğu özgün dil yapısıdır. Bölge'nin sahip olduğu özgün dili bir adet kitapta da kendisine yer bulmuştur. Bununla birlikte, yörede tespit edilen bin yedi yüz yöre kelimesi, elli adet deyim bulunmaktadır (Kömürcü, 2018). Taraklı'da yaşayan insanların yaşam tarzları ise mütevazıdır. Bununla birlikte, yaşam tarzları içerisinde kendilerine has olan alışkanlıklarından da söz etmek mümkündür. Bölgede bulunan yalaza kültürü buna örnek olarak gösterilebilmektedir.

Taraklı bunlarla birlikte içerisinde birçok maddi ve manevi kültürel unsuru da barındıran bir yerdir. Taraklı yöresinde birçok geleneksel el sanatı tarihsel süreç içerisinde kendisine yer edinmiştir. Semercilik, tarakçılık, kaşıkçılık, sıcak demircilik, bakırcılık, çömlekçilik, sepetçilik, süpürgecilik, hasırcılık, pamukçuluk, yorgancılık, işlemeler, kumaş dokumacılığı, saraççılık, kilimcilik Sakarya'da bulunan geleneksel el sanatları arasındadır (Sakarya İl Kültür Turizm Müdürlüğü). Bunlar içerisinde günümüze kadar önemini kaybetmeyen değerler bulunmakla birlikte Taraklı'da birçoğu unutulmaya yüz tutan değerler arasına girmiştir. Özellikle şehrin merkezinde bulunan çarşı içerisinde dükkânlara bakıldığında bu sorun kendisini göstermektedir. Geçmiş yıllarda her dükkânın içerisinde bir meslek ustasının bulunmakta iken günümüzde bunların sayısının yok denecek kadar az olması bu durumun bir kanıtı niteliğindedir. Nitekim Özbostan'ın (2000) vurguladığı gibi, günümüz Türkiye'sinde el sanatlarının en önemli sorunu toplumsal terk edilmişliktir. Gençlerin bu mesleğe ilgisinin azalması, üretimin yalnızca yaşlı insanlara kalması ve gelecek kuşaklara aktarılamaması bu mesleklerin yok olma sebeplerindendir.

Taraklı'da özellikle gerçekleştirilen oymacılık sanatından söz etmek gerekmektedir. Bölgede yer alan Alballar, Kemaller, Kılavuzlar ve Esenyurt köylerinde yer alan işletmelerde bu faaliyetlere devam etmektedir. Ancak bu faaliyetlerde de sorunlar yaşanmaktadır. Eskiden üretim tek bir noktada tamamlanırken, bugünlerde oymacılığın devamı olan kaşık boyama, yakma yoluyla süsleme gibi faaliyetler Taraklı dışındaki bölgelere süslenmek için gönderilmektedir. 1950'li yıllardan itibaren yöre açısından

kaşıkçılıkta yöre halkı açısından önemli bir geçim kaynağı olarak günümüze ulaşmıştır (Özbostan, 2000). Ancak günümüzde kaşıkçılık sanatı da teknolojik gelişmeler ve kitle üretimi ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

Taraklı'nın sahip olduğu mimari yapılar ve eski evlerde kültürünü başlı başına yansıtan diğer önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Taraklı dendiğinde akla gelen ilk unsurlar içerisinde yer alan bu evler Taraklı'nın özgün duruşunun en önemli simgelerinden bir tanesidir. Yaklaşık 100 ila 300 yıl arasında ayakta duran bu evler iki ve üç katlı olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır. Bu evler zaman içerisinde eskimekte ancak 1992 yılında çıkarılan kanun gereğince SİT alanı içine dâhil edilmesinden dolayı tadilatlarında güçlükler yaşanmaktadır (Özbostan 2000, s.35). Evlerle ilgili bir diğer sorun ise, zaman içerisinde ailelerin çekirdek aileye dönüşmesi ile birlikte aileler için evlerin büyük gelmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca tarihi evlerin bakım ve onarımının zor olması ve teknik donanımların eksikliği diğer sorunlardır (Öztaş 2016, s.87). Ancak tarihi evler için en önemli tehlike bu değildir. Bu evlerin birçoğunda yaşayan kimse olmaması, birçoğunun yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına hatta yıkılmasına sebep olmuştur.

2.7.3. Taraklı'nın Turizm Potansiyeli

Destinasyon olarak Taraklı'nın turizm potansiyeli düşünüldüğünde mimari yapıları, camileri, hamamları, konakları ile içerisinde tarihi, yöreye özgü el sanatları, yiyecek-içecek ürünleri, kendilerine has özellikleri ile kültürü, temiz havası ve suyu, yaylaları, gölü ile doğal güzellikleri, kaplıcaları, hamamları, termal tesisleri ile birçok farklı alternatif turizm ürününü içerisinde barındırmaktadır. Söylenenlerden de ortaya çıkacağı gibi Taraklı, tarih ve kültür turizmi, sağlık turizmi, ekoturizm faaliyetleri açısından yüksek bir potansiyele sahip bir bölgedir.

Taraklı sahip olduğu bu güzelliklerinin yanında kentlerin yoğunluğundan, stresinden, hızlı yaşamdan sıkılan insanların tercih ettiği Cittaslow (Sakin Şehir) unvanına sahip olan bir destinasyondur. Cittaslow felsefesi incelendiğinde, insanlarla iletişim kurulabilen, doğal kaynakları bakımından kendine yetebilen, kültürel değerlerini koruyan ve sahip çıkan, altyapı sorunu yaşamayan, teknolojiyle donatılmış ve sürdürülebilirliği bir felsefe olarak gören destinasyonlar hedefiyle yola çıkılmış bir harekettir. Taraklı, sahip oldukları

ile bu kriterlere en uygun destinasyonlar içerisinde yer almakla birlikte gelişen turizm hareketliliği ile bu sakinliğin korunması en önemli noktalardan bir tanesini oluşturmaktadır (www.cittaslowturkiye.org).

Taraklı'nın turizm potansiyelini ortaya çıkartan birkaç önemli gelişme bulunmaktadır. Bunlardan ilki yörede bulunan tarihi evlerin restorasyon sürecine girmesidir. Bu restorasyon süreci ile birlikte evlerin yöresel ürün satan dükkanlara, konaklama yapılabilecek konaklar haline gelmesiyle beraber yörede turistik arz oluşmaya başlamıştır. Diğer önemli gelişme ise yörede bulunan "Taraklı Termal" tesisinin açılması olmuştur. Bu tesisin açılmasıyla birlikte yörede arz kapasitesi yükselmiştir. Öte yandan yörenin tanıtılması açısından yazılı ve görsel medyada yer alan haberler, fuarlarda ve etkinliklerde gösterilen özverili çabalar, TTNET'in "Mümkünlü" reklam filmi ve TRT'de gösterilen "Yalaza" dizisinin bölgede çekilmesi, bölgenin "Sakin Şehir" ünvanı almasıyla beraber Taraklı ismini tüm ülkeye duyurmuştur (Tacettin ve Tuna, 2011).Taraklı'nın sahip olduğu turizm potansiyeli ve turistik arz kaynaklarının ayrıntılı bir şekilde incelenmesi aşağıdaki tablodaki gibidir

Taraklı'nın sahip olduğu turizm potansiyeli ile ilgili olarak vurgulanması gereken en önemli noktalardan bir tanesi yöredeki insanların başlı başına bir çekicilik unsuru oluşturmasıdır. Yöre halkının misafirperver yapısı, sıcakkanlı duruşları, özgün bir kişilik yapılarının olması da turistlerin ilgi gösterdiği diğer bir noktadır. Bölge halkının sakin bir yaşam sürmesi de turistlerin kentlerde yaşarken özlemini duyduğu bir çekicilik unsuru olarak görülmektedir.

Tablo 2.13: Taraklı'nın Turizm Potansiyeli

Doğal Turistik Değerler	Taraklı içerisinde sayısız doğal güzelliği barındıran bir destinasyondur. İlçenin yer aldığı doğal alanların %60'ının ormanlık olması nedeniyle sahip olduğu coğrafik güzellikler ile birlikte önemli bir doğa turizmi destinasyonu olma özelliği taşımaktadır. Karagöl, Karagöl Yaylası, Kayaboğazı Göleti, Hark kanyonu ve Mağarası, Güngörmez Şelalesi, Kemer Köprüsü, Acısu, Hıdırlık Tepesi, Gürleyik Suyu, Belengermesi, Hamza Pınarı, Çile Pınarı, Ak Çeşme ve Çoban Çeşmesiyle turistik potansiyeli yüksek bir bölgedir (www.cittaslowturkiye.org). Bu doğal değerlerin turizme kazandırılması önem taşımakla birlikte, bölgenin ekonomik, sosyal, fiziksel taşıma kapasitesinin aşılmaması ve koruma kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilir bir yaklaşım ile planlamanın gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır.
Kültürel Turistik Değerler	Taraklı sahip olduğu kültürel değerler itibariyle de önemli bir destinasyondur. Hıdır Dede Pilavı Etkinlikleri, Hıdrellez Şenlikleri, Taraklı Yöresi Halk Oyunları, Giyim-Kuşam, El Sanatları bu kültürel değerler içerisindedir. Diğer yandan bu geleneklerden bazılarının kaybolmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Hıdır Dede türbesinde okunan mevlit-i Şerif'in ardından düzenlenen etkinliklerden sonra dağıtılan hayır pilavlarının geleneğinin yapılmaması buna örnek gösterilebilinir (Kömürcü, 2016). Öte yandan yöredeki el sanatları da küreselleşme ve teknoloji nedeniyle zorluk içerisindedir. Hammadde temin sorunları, kredi imkânında yaşanan sorunlar, iş gücü temin sorunları, pazarlama sorunları, üretim sorunları bunlar arasında yer almaktadır (Özbostan ve Batman, 2008). Taraklı yöresinin sahip olduğu yemek kültürü de önem taşımaktadır. Yöreye özgü olarak yapılan köpük helvası, uhut tatlısı, etli nohut, keşkek gibi tatlar Taraklı'nın kültürel değerleri arasında önemli bir yer tutmaktadır.
Tarihi Turistik Değerler	Uzun yıllardır tarih sahnesinde yer alan Taraklı'da günümüze ulaşan önemli tarihi eserlerde bulunmaktadır. Taraklı Evleri, Tarihi Yunuspaşa Cami, Tarihi Han, Hisar, Su Değirmeni, Asırlık Çınar Ağacı, Tarihi Hamam, Taraklı Kültür Evi, Haşim Ağa Konağı (Fenerli Ev), Tarihi Han (Hacı Atıf Hanı) bu eserler içerisinde yer almaktadır. Özellikle Mimar Sinan tarafından yapılan Tarihi Yunuspaşa Cami Türk mimarisinin önemli örnekleri içerisinde yer almaktadır.
Taraklı'da Sağlık Turizmi	Son olarak Taraklı sahip olduğu termal kaynaklar ile bir tanesi tamamlanmış ve faaliyete geçmiş ve bir tanesi de tamamlanmak üzere olan iki büyük termal turizm tesisine de sahiptir.

Kaynak: Demirarslan ve Batman (2016)'dan uyarlanmıştır**.**

2.7.4. Taraklı Destinasyonu İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Taraklı destinasyonu ile ilgili literatürde birçok farklı alanda yapılmış çalışma bulunmaktadır. Bölgenin sahip olduğu tarihi doku, coğrafi özellikleri, sosyal ve kültürel yönleri araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde mimarlık alanında yapılan çalışmaların öne çıktığı görülmektedir. Taraklı'nın sahip olduğu tarihi yapılar içerisinde özellikle ön plana çıkan evler birçok araştırmacı açısından üzerinde durulan bir konu olmuştur. Bunun dışında coğrafya, tarih, halk bilimi, el sanatları gibi alanlarda da çalışmalar yer almaktadır. Ayrıca, bu çalışmanın ana odak noktası olan turizmde araştırmacılar tarafından farklı şekillerde araştırılmıştır. Destinasyonla ilgili yer alan çalışmalara ilişkin ayrıntılı bilgiler aşağıda sıralanmıştır.

Yavuz (2004) gerçekleştirdiği çalışmada, Taraklı destinasyonunda geçmişten günümüze kadar var olan, sosyal yaşama etki eden eski Türk inançlarını araştırmıştır. Bu kapsam içerisinde çalışmada, doğum, evlenme ve hayatın sonlanması gibi insanların yaşam süreçleri boyunca çeşitli inançları, gelenekleri, örf ve adetleri araştırmacı tarafından incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Taraklı dokuma, kaşıkçılık, semercilik, mutaflık, demircilik gibi el sanatlarına sahip bir bölgedir. Bu durum araştırmacıların el sanatlarıyla ilgili olarak çalışmalarına da yansımıştır. Çavaç (2008) gerçekleştirdiği çalışmada, Taraklı destinasyonunda bulunan el sanatlarını incelemiş ve yakın geçmişe kadar burada el sanatlarının altın devrini yaşadığı sonucuna ulaşmıştır. Öztürk (2010) Taraklı destinasyonunda dokunan bez çeşitlerini ve bunların üretim süreçlerini incelemiştir. Algül (2018) ise bez dokumalarında yer alan motiflerin Anadolu'ya yayılımını ele almış ve bu sayede göç yollarını esas alarak motiflerin etnik yapısı arasında bir bağlantı olduğunu göstermeyi amaçlamış ve sonuç olarak göç veren veya göç alan bölgelerin bu anlamda birbirinden etkilendiği vurgulamıştır.

Taraklı'nın Cittaslow (Yavaş Şehir) birliğine üye olması da destinasyona ilişkin farklı alanlarda araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Dursun (2019) gerçekleştirdiği Halkla İlişkiler ve Reklamcılık çalışmasında bölgenin yavaş kent birliğine üye olmasından sonra marka kent olmasının getirdiği avantaj ve dezavantajları incelemiştir. Benzer bir şekilde Demirkol ve Taşkıran (2019) Taraklı'da yürütülen çalışmaları destinasyon markalaşması süreci açısından incelemek amacıyla bir swot analizi gerçekleştirmişlerdir. Cittaslow ile ilişkili gerçekleştirilen diğer çalışmalarda ise sürdürülebilirlik ön plana çıkmaktadır. Değirmenci ve Sarıbıyık (2015), destinasyonun Cittaslow üyeliğine geçiş sürecini ve bu süreçte tarihi yapıların korunmasına yönelik yapılanlar ile Cittaslow hareketinin sürdürülebilirliğe olan yansımaları üzerinde bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Sosyoloji alanında yapılan bir çalışmada, Cittaslow hareketi ile birlikte Taraklı gibi yerel özellikleri bulunan bir bölgenin sakinliğini kaybedeceği varsayımıyla hareketin ne gibi etkilerinin olduğu araştırılmıştır (Toprak, 2018).

Destinasyonun sahip olduğu tarihsel geçmişte araştırmacıların üzerinde durduğu bir noktadır. Toprakeşenler (1994) ve User (2008) yaptıkları çalışmalarda farklı açılardan

konuya yaklaşmalarına rağmen her iki araştırmada da geçmişte bölgedeki sosyal ve ekonomik yapının nasıl olduğunu incelemişlerdir.

Bölge sahip olduğu coğrafi unsurlar nedeniyle de araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Temürlenk (2011) yılında gerçekleştirdiği çalışmada, Taraklı'nın sahip olduğu fiziksel, demografik, coğrafik ve ekonomik unsurlara değinerek bölgenin beşeri coğrafyasını ortaya koymuştur. Öte yandan, Altun'un (2015) bölgede yetişen üzüm çeşitleri üzerinde yaptığı çalışması ve Akbayram'ın (2006) bölgenin jeolojisini incelediği çalışmalar da mevcuttur.

Daha öncede belirtildiği üzere Taraklı önemli bir tarihi geçmişe sahip bir destinasyondur. Bu süreç içerisinde mimari anlamda değerlendirildiğinde hem bölgede bulunan tarihi eserlerin ve eski konutların dokusunun günümüze kadar ulaşmış olması hem de bölgenin sit alanı olmasının getirdiği şartlar nedeniyle mimarlık alanında yapılan çalışmalar bölge açısından önem taşımaktadır. Nitekim bu alanda bölgede yapılan çalışmaların sayısının fazlalığı yerel yönetim ve yerel halk açısından sevindirici bir gelişmedir. Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, restorasyon, konutların analizi ve sosyal yapıya etkileri, tasarım boyutu, sürdürülebilirlik ve koruma noktasında yapılması gerekenlere ilişkin literatürde çalışmalar yer almaktadır.

Özyer (2008) tarafından yürütülen bir çalışmada, Taraklı evlerinin yapım sürecine ilişkin bilgilerin elde edilmiştir. Ayrıca bu bilgilerin web tabanlı Coğrafi Bilgi Sistemi üzerinden çevrimiçi platformda sunulmasının gerekliliği tartışılmıştır. Öte yandan, Seymen (2008) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışma da bölgedeki 417 geleneksel yapı incelenmiş ve 20 tane yapıya envanter fişi hazırlanmıştır. Özkan (2009) ise Ali Pektaş'a ait evin restorasyon çalışmasına yönelik olarak proje bazında örnek bir uygulama gerçekleştirmiştir. Başoğlu (2017) ise mimari dokuyu geçmişte ve günümüzdeki durumlarını ele alarak incelemiş ve bu süreçte bölgede gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarını incelemiştir. Özellikle mimari dokunun korunması açısından gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarının analiz edilmesi bölge açısından önem taşımaktadır.

Diğer önemli bir noktada, mimari yapıların bölgedeki sosyal ve kültürel yapıda ki değişim üzerinde etkileridir. Öztaş (2006) ve Elmas (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda benzer şekilde Taraklı'da yer alan evlerin projeleri, sokak görünüşleri ve

cephe özellikleri incelenerek sosyo-kültürel değişimlerin mimari yapı üzerinde ne gibi etkileri olduğu araştırılmıştır. Sonuç olarak ilçe dışına yapılan göçler nedeniyle binaların kullanılmaması, vesaretin getirdiği olumsuz etkiler ve maddi acıdan yaşanan zorluklar nedeniyle yapılarda yozlaşma ortaya çıkmıştır.

Özellikle eski yapıların zaman içerisinde yıpranması çok doğal bir olaydır. Ancak bu yapıların sürdürülebilirliği ve korunması da sosyal ve kültürel yapının gelecek nesillere aktarılması açısından önem taşımaktadır. Nitekim Turgay ve Buyruk (2017) evlerin taşıyıcı sistemlerinde yaşanan bozulmaların sebebini araştırmış ve bu yapıların korunması için önemli bir etken ortaya koymuştur. Tunca (2019) benzer şekilde bölgede bulunan ahşap evlere su ve nemin olduğu bozulmalara ilişkin neler yapılabileceğini ortaya koymuştur. Kan (2009) ise Taraklı evlerini genel anlamda değerlendirmiş ve sorunlarını belirlemiştir. Elde ettiği bulgulara yönelik ise sosyal ve kültürel çevrenin sürdürülebilirliği açısından kentsel tasarım ve peyzaj alanlarında yapılması gerekenlere ilişkin öneriler ortaya koymuştur.

Turizm alanında yapılan çalışmaların bir bölümü daha önceki kısımlarda da tartışılmıştır. Ancak bunlara ek olarak destinasyonda günümüzün en önemli konularında biri olan sürdürülebilir turizme yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalara aşağıdaki gibi incelenmiştir.

Aktürk, Durak ve Arslan (2019) Taraklı ve Cumalıkızlık üzerinde gerçekleştirdikleri bir çalışmada turizm hareketliliğiyle beraber kültürün bir pazarlama aracı olarak kullanılması sonucu metalaşma durumu incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, destinasyonda gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarının ve termal tesislerin bölgeye uzak konumlandırılmasının sürdürülebilirliğe fayda sağladığı ancak bölgenin kültürü ile çok alakası olmayan gözleme yapan yerlerin de bulunduğu tespit edilmiştir. Aslan (2015) gerçekleştirdiği çalışmada sürdürülebilirliğin sağlanması için yöreye özgü ürünlere, tanıtım faaliyetlerine, halkın bilinçlendirilmesine ve önleyici tedbirler alınmasına yönelik proje çalışmalarına ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Kahveci (2016) ise özel bir çalışma alan üzerinde düşünerek engelsiz turizm çalışması gerçekleştirmiş ve sonucunda yerel halkın bu kişilere duyarlı olduklarını ancak çevre düzenlemeleri hakkında gereken bilgilere sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Son olarak Zengin ve Eker (2016) Akyazı

ve Taraklı destinasyonlarında gerçekleştirilen termal turizm potansiyelini incelemiş ve dış turizm açısından gelişmelerin az olduğunu vurgulamışlardır.

BÖLÜM 3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amacı, araştırma soruları, uygulanan yöntemin kullanılma gerekçesi, araştırmanın saha verilerinin toplanıldığı bölgenin seçim sebepleri, katılımcıların araştırma içerisine dâhil edilme süreçleri, örneklem seçiminde dikkat edilen hususlar, alanda geçirilen süre ve bu süreçte toplanan verilerin türleri, katılımcıların demografik bilgileri, araştırma süresince kullanılan formlarla ilgili bilgiler, temaların nasıl oluşturulduğu, araştırmanın analizinde kullanılan yöntemlere, araştırmanın kapsamına ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Problemi

Turizmin sosyo-kültürel boyutta ortaya çıkardığı etkiler insanlar ve toplumlar üzerinde çeşitli etkiler oluşturmaktadır. Literatürde bu etkiler çalışmalarda sık sık incelenmesine rağmen, bu etkileri sebepleriyle birlikte inceleyen çalışmalara daha az rastlanmaktadır. Yapılan bu çalışmanın amacı, turizm ile birlikte Taraklı yöresinde bulunan yerel halkın sosyo-kültürel yaşantısında meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerin sebeplerinin neler olduğunun incelenmesidir. Çalışmanın sonuçları, turizmin geliştiği destinasyonlarda ortaya çıkabilecek sosyo-kültürel etkilerin ve sebeplerinin neler olabileceğinin ortaya koyulması açısından literatüre katkı sağlamaktadır. Turizmin sürdürülebilirliği açısından ekonomik etkiler kadar sosyo-kültürel etkilerinde bir o kadar önemli olduğunu saha verileriyle birlikte ortaya koyulması açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın diğer önemli noktası sosyo-kültürel etkilerin ortaya koyulması neticesinde, Taraklı destinasyonunun turizm gelişim sürecindeki olumsuzlukları en aza indirmeyi ve başarılı bir destinasyon olma yolunda ilerlemesi açısından önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın istenilen amaca ulaşabilmesi için birtakım temel ve alt sorular geliştirilmiştir. Taraklı'da yaşayan yerel halk turizmin sosyo-kültürel etkilerini ve sebeplerini nasıl

değerlendirirler? Araştırmanın temel problemini oluştururken, alt problemler ise şu şekildedir.

- Taraklı'nın genel durumuna ilişkin yerel halkın düşünceleri nelerdir?
- Turizmin aile, eğitim, demografik yapı ve suç oranları üzerinde etkileriyle ilgili yerel halkın görüşleri nelerdir?
- Turizmin yaşam tarzı, kültürel değişim, gelenek ve görenekler, alışkanlıklar üzerinde etkileriyle ilgili yerel halkın görüşleri nelerdir?
- Yerel halk turistlerle kurulan etkileşimi nasıl değerlendirmektedir?
- Turizm hareketliliğinin Taraklı'nın ekonomik ve fiziksel çevre üzerindeki etkileri hakkında yerel halkın görüşleri nelerden oluşmaktadır?
- Yerel halkın gelecekteki turizm hareketliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Sosyal bilimler içerisinde araştırma yapan bilim adamları 20.yy başlarından itibaren fen bilimlerinin "pozitivist/akılcı" paradigması içerisinde kendilerine yer edinmişlerdir. Ancak aradan geçen yıllar içerisinde "yorumlayıcı" paradigma anlayışının gelişmesiyle beraber, sosyal bilimciler kendilerine özgün araştırma yöntemleri geliştirmişlerdir. Sosyal bilimcilerin bu anlayışı benimsemeleri "nesnellikten" çok "bakış açısının" ön planda olduğu ve incelenen olguları derinlemesine inceleme olanağı tanıyan, derinlemesine betimleme, yorumlama ve katılımcıların görüşlerini anlama konusunda getirdiği avantajlardan dolayı nitel araştırmalara yönelmelerine olanak sağlamıştır (Yıldırım ve Şimşek 2016, s.31; Bozkurt 2018, s.85). Yapılan bu araştırma *"yorumlayıcı paradigma"* ekseninde *ve nitel araştırma* yöntemleri etrafında şekillenmiştir.

Çalışılan konunun hassasiyeti göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların düşüncelerinin derinlemesine bir biçimde sunulması, sürecin nasıl ilerlediğinin ortaya koyulması, veri toplama aşamasında keşif yapabilme imkânı taşıması, farklı görüş ve bakış açılarının ortaya koyulması açısından nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur (Cresswell 2017, s.6-8). Ayrıca, sosyo-kültürel yapının incelendiği bir çalışmada, yerel halkın yaşamının içine girilmesi ve onlardan biri gibi hareket edildiği takdir de bu yapının daha iyi bir biçimde anlaşılabileceği varsayımıdır.

Gerçekleştirilen çalışmada *araştırma deseni* olarak *"durum çalışması"* tercih edilmiş ve araştırma bu desene uygun bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması, "bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumlardan nasıl etkilendikleri" üzerine odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2016, s.73). Araştırmacı "durum çalışması" desenini kullanarak, yerel halkın sosyo-kültürel yapısının turizmden nasıl etkilendiğini ortaya koymak ve bu bağlamda turizmle ilişkili sebepleri ortaya koymaya çalışmıştır.

Araştırma evreni olarak Sakarya'nın Taraklı ilçesi seçilmiştir. Taraklı'nın araştırma evrenini olarak seçilmesinin sebebi, yerel halkın birincil kültüre sahip olması, turizm hareketliliğinin son yıllarda gelişim göstermesi, araştırmanın yönteminin uygulanabilirliğinin yüksek olması, bölgede bu kapsamda bir araştırmanın daha önce gerçekleştirilmemesidir. Araştırmanın saha verilerinin toplanıldığı yer ile ilgili bilgiler literatür bölümüne ayrı bir alt başlık olarak eklendiği için bu noktada tekrara düşmemek açısından destinasyon ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmemiştir.

Amaçlı örnekleme yöntemleri içerisinde yer alan *kartopu (zincir) örnekleme* yoluyla evrendeki insanlara ulaşılarak araştırmanın saha verileri toplanmıştır. Kartopu (Zincir) örnekleme probleme ilişkin olarak bilgi kaynağı yüksek kişilere ulaşılması açısından etkili bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek 2016, s.122). İlk etapta ilçede önde gelen paydaşlarla (yerel yöneticiler ve kanaat önderleri) görüşülerek verilerin toplanacağı hedef kitle belirlenmiştir. Örneklem kapsamında belirlenen paydaşların doğrudan veya dolaylı olarak turizmin ilçedeki gelişim süreci hakkında bilgisi olan kişilerden seçilmiştir.

Araştırmada *veri toplama* aracı olarak *görüşme ve gözlem tekniğinden* faydalanılmıştır. Araştırmacı tarafından gözlem tekniği görüşmelerden elde edilen bulguların desteklenmesi için alanda geçirilen süre içerisinde gerçekleştirmiştir. Ayrıca gözlemler esnasında araştırmacı tarafından gerçekleştirilen yapılandırılmamış (sohbet tarzı) görüşmelerde araştırmanın bulgular bölümüne eklenmiştir.

Nitel araştırmalarda görüşme ile toplanan verilerde güç ilişkileri önemli bir yer taşımaktadır. Görüşmelerin kalitesi bu ilişkinin nasıl oluştuğu ile doğru orantılıdır. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmeler faydalanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme "araştırmacının görüşmenin yapısını ve gündemini önceden hazırlanan sorular yardımıyla belirlediği, sorulan sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alabilmek için ek sorular sorma

özgürlüğüne sahip olduğu bir görüşme yöntemidir. Bu yaklaşım, araştırma problemine yönelik olarak tüm boyutların ve soruların kapsanmasını güvence altına alan bir yöntem olarak tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek 2016, s.132; Kümbetlioğlu 2017, s.176).

Katılımcılarla daha iyi bir bağ kurabilmek, vücut dilini izleyebilmek, ses tonları değişmelerini anlayabilmek ve katılımcıların daha rahat konuşma isteğini arttırabilmek amacıyla *birebir görüşmelerden* yararlanılmıştır (Cresswell 2017, s.127). Görüşmelerden önce katılımcılara, araştırmanın amacı, sonucunda ne beklenildiği, çalışmanın bölgeye olan faydaları ve neden araştırmanın evrenini Taraklı'nın oluşturduğu açıklanarak gerekli izinler alınmıştır. Yapılan açıklamalarla birlikte araştırma süresince gerçekleştirilen veri toplama işlemlerinde katılımcıların gönüllü olarak araştırma sürecine katılmışlardır. Diğer bir önemli nokta ise araştırma süresince yerel halkın araştırmaya ilgi göstermesi, desteklemesi sonucu çalışmanın önemli bir parçasını oluşturması açısından gösterdikleri hassasiyettir.

Araştırmanın *veri toplama süreci* 19.08.2019 tarihinde başlamış ve 26.08.2019 tarihinde sonlanmıştır. Bu süreç içerisinde araştırmacı araştırmanın yapıldığı bölgede bulunmuş, görüşme ve gözlemlerini tamamlamıştır. Ancak hem bazı kişilerle görüşülemediği için hem de ilçede düzenlenen ahilik günü etkinliğine katılım amacıyla araştırma yapılan bölgeye tekrar gitme gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunun için 17.09.2019 tarihinde bölgeye gidilerek iki gün daha veri toplanarak bu süreç sona ermiştir. Verilerin birbirini tekrar etmesi ve araştırma açısından doygunluğa ulaşıldığı düşüncesiyle araştırmanın saha verilerinin toplanması aşaması sona ermiştir.

Bu süreç içerisinde 19 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme ve 7 kişi ile yapılandırılmamış (sohbet tarzı) görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca elde edilen veri çeşitliliğini arttırmak için alanda bulunan süre içerisinde *kişisel gözlemler* gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ile ilgili ayrıntılı bilgiler ve katılımcıların demografik özellikleri Tablo 3.1'de gösterilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerde ayrıntılı bilgiyi elde edebilmek ve katılımcıların duygu durumlarını daha iyi anlayabilmek için ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde K5 ve K17 hariç diğer katılımcılar ses kayıt cihazının kullanılmasını onaylamıştır. K5 ve K17 ile gerçekleştirilen görüşme esnasında ise araştırmacı tarafından not alınmıştır. Öte yandan sohbet tarzı mülakatlarda ses kaydı alınmasının mümkün olmamasından dolayı yalnızca K20 ile yapılan görüşmede

ses kaydı alınabilmiştir. Diğer görüşmeler ise araştırmacı tarafından alınan notlar ile araştırma bulgularına dâhil edilmiştir. Ayrıca görüşmeye katılan kişiler içerisinde K5, K19 ve K21 haricindeki herkes bölgenin yerlisidir.

Tablo 3.1: Görüşmeye Katılan Katılımcılar ve Demografik Bilgileri

Görüşülen Kişi	Görüşme Tarihi ve Saati	Görüşme Yeri	Yaş ve Eğitim Durumu	Meslek
Eski Taraklı Belediye Başkanı (K1)	19.08.2019-16:05-16:45	Hacı Rıfatlar Konağı	62- Lisans	Öğretmen
Eski Taraklı Belediye Meclis Üyesi (K2)	19.08.2019 17:15-18:00	Rüştiye Meydanı	68-Yüksekokul	Emekli Memur
Taraklı Kültür ve Sosyal İşler Personeli (K2)	20.08.2019 11:00-11:50	Belediye Binası	30-Lisans	Kamu
Gazeteci (K4)	20.08.2019 13:10-14:00	Kent Merkezi	48- Lise	Gazeteci-Esnaf-
Taraklı Halk Eğitim Merkezi Müdürü (K5)	20.08.2019 14:45-15:45	Halk Eğitim Merkezi	50-Lisans	Öğretmen
Taraklı Ortaokul Müdürü (K6)	21.08.2019 11:50-12:30	Ortaokul Binası	49- Lisans	Ortaokul Müdürü
Taraklı İlçe Merkez Emlakçısı (K7)	21.08.2019 14:25-14:50	Kent Merkezi	30-Lisans	Emlakçı
Taraklı Belediye Kent Meclisi Üyesi (K8)	21.08.2019 15:30-16:10	Belediye Binası	28-Lisans	Turizm
Emekli Öğretmen (K9)	21.08.2019 16:30-17:00	Kent Merkezi	60-Lisans	Harita Mühendisi
Taraklı Sakini (K10)	21.08.2019 21:00-21:25	Kent Merkezi	63-Lise	Emekli
Kent Konseyi Başkanı (K11)	22.08.2019 13:35-14:20	Kent Merkezi	64- İlkokul	Esnaf
Muhtarlar Derneği Başkanı (K12)	22.08.2019 15:55-16:35	Muhtarlar Derneği Binası	45-Lise	Tarım ve Hayvancılık-Ticaret
Esnaf ve Zanaatkârlar Odası Başkanı (K13)	22.08.2019 18:00-18:50	Kent Merkezi	62-Lise	
Taraklı Sakini (K14)	23.08.2019 14:40-15:05	Kent Merkezi	60-Lisans	Turizm
Taraklı Esnafı (K15)	24.08.2019 14:45-15:10	Kent Merkezi	52-Lise	Esnaf
Kültür ve Sosyal İşler Müdürü-Cittaslow Dernek Başkanı (K16)	17.09.2019 16:15-17:05	Belediye Binası	49-Yüksek Lisans	Kamu
Kaymakam (K17)	17.09.2019 14:50-15:30	Kaymakamlık Binası	33-Lisans	Kaymakam
Taraklı Sakini (K18)	18.09.2019 13:00-13:45	Tarihi Konak	59-Lisans	Ticaret
Konak İdarecisiK20)	18.09.2019 14:30-15:00	Tarihi Konak Binası	37-Lise	Turizm
Taraklı Geleneksel El Sanatları Ustası (K20)	20.08.2019 16:20-16:50	Kültür Evi	77-	Kaşık Ustası
Taraklı Esnafı-Yiyecek İçecek Üzerine (K21)	21.08.2019 10:00-10:15	Kent Merkezi	-	Esnaf
Taraklı Esnafı- Yiyecek İçecek Üzerine (K22)	22.08.2019 14:40-14:55	Kent Merkezi	-	Garson
Taraklı Esnafı- Market Sahini (K23)	23.08.2019 19:00-19:15	Kent Merkezi	-	Esnaf
Taraklı Esnafı-El Dokuması Üzerine (K24)	24.08.2019 12:00-12:20	Kültür Evi	-	El Dokuma Ustası
Taraklı Esnafı- Yöresel Ürünler Üzerine (K25)	24.08.2019 13:30-14:45	Kent Merkezi	-	Esnaf
Taraklı Esnafı- Yöresel Ürünler Üzerine (K26)	18.09.2019 15:05-15:20	Kent Merkezi	-	Esnaf

Saha araştırması boyunca bir takım zorluklarla da karşılaşılmıştır. Görüşme listesinde bulunan bazı kişilerin belirlenen tarihler arasında bölgede olmaması, görüşme için gerekli

zamanın yaratılamaması nedeniyle bu kişilere ulaşılamamıştır. Gözlem esnasında gerçekleşen sohbet tarzı mülakatlarda ses kaydı alınmasının ve görüşme süresinin uzun tutulmasının mümkün olmaması karşılaşılan diğer bir sorundur.

Saha araştırmaları sürecinde gerçekleştirilen görüşme ve gözlemlerde araştırmacı tarafından geliştirilen *mülakat formu veri toplama aracı* olarak kullanılmıştır. Görüşme formu hazırlanırken Whalley, 2000; Frater, 1996; Mcveigh, 1992; Hsu, 2006; Kostalova, 2017; Gjerald, 2005; Zhuang, Yao and Li, 2019; Özmen, 2007; Ersoy, 2017; Brunt and Courtney, 1999; Hoan, 1992; Akman, 2007; Homlund, 2017; çalışmalardan yararlanılmıştır. Hazırlanan görüşme formu uzmanların görüşüne sunulmuş ve gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Hazırlanan soru formu Tablo 3.2'deki gibidir.

Turizmin sosyal etkileri içerisinde sınıf ayrımı oluşturması yer almaktadır. Ancak görüşülen kişiler ve gözlemlenen olgular neticesinde böyle bir durumun mümkün olmamasından dolayı araştırmanın saha verilerinin toplanma aşamasında bu etki görmezden gelinmiş ve araştırma kapsamının dışında bırakılmıştır. Araştırma kapsamı dışarısında bırakılan bir diğer nokta ise literatürde ki çalışmalarda yer alan (Ersoy, 2017; Özmen, 2007) turizmin sosyal etkilerinden biri olan suç oranları içerisinde yer alan alkol kullanımı ve fuhuş oranını arttırmasıdır. Yöredeki insanların böyle bir yapıya sahip olmaması ve sorunun onları incitebileceği düşüncesiyle bu etki araştırmanın soru formatının kapsamı içerisinde dâhil edilmemiştir.

Tablo 3.2: Görüşmeler İçin Hazırlanan Soru Formu

S.1. Kendinizi tanıtır mısınız?
S.2. Taraklı'nın genel durumu hakkında bilgi verebilir misiniz?
S.3. Taraklı'da gerçekleştirilen turizm faaliyetlerini nasıl değerlendirirsiniz?
S.4. Yerel halk ve turistler arasında iletişim kuruluyor mu? Bu iletişimin yapısını anlatabilir misiniz?
S.5. Turizmin Taraklı'daki sosyal yapıya etkilerini sebepleriyle birlikte değerlendirebilir misiniz?
S.6 Turizmin Taraklı'daki kültürel yapıya etkilerini sebepleriyle birlikte değerlendirebilir misiniz?
S.7. Taraklı bölgesinde gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin ekonomik yapıya etkilerini değerlendiriniz?
S.8. Turizmin yörenin çevresel dokusu üzerinde etkilerinin olduğunu düşünüyor musunuz?
S.9. Bölgenizin gelecekte daha popüler olmasını ve gelecekte daha fazla turistin bölgenizi ziyaret etmesini ister misiniz?

Nitel araştırmacılar açısından üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir diğer durum ise geçerlilik ve güvenilirliktir. Gerçekleştirilen araştırmada; verilerin saha araştırmasının gerçekleştiği yer ile uyumlu olması, katılımcı görüşlerinin kendi içerisindeki tutarlılık, bulguların alanyazın ile uyumlu olması araştırmanın iç geçerliliğini sağlamaktadır Öte yandan, araştırmanın literatür kısmında geniş bir şekilde araştırmanın evreni tarif edilmiş, yöntem bölümünde ise araştırmanın saha verilerinin toplanması ile ilgili ayrıntılara yer verilmiştir. Ayrıca araştırmacı tarafından katılımcıların demografik özellikleri, araştırmanın soru formu, analizin nasıl yapıldığı, oluşturulan temaların verilmesi, verinin gözlem tekniği ile çeşitlendirilmesi ve doğrudan yapılan alıntılar araştırmanın güvenilirliğini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2016, s.271).

Toplanan verilerin analiz edilmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, "dokümanların, mülakat dökümlerinin ya da kayıtlarının karakterize edilmesi ve karşılaştırılması için kullanılan bir tekniktir (Coşkun, Altunışık, Bayraktaroğlu ve Yıldırım 2015, s.324). İçerik analizi, Yıldırım ve Şimşek (2016, s.243) içerik analizinin, "verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması" olmak üzere dört aşamadan oluştuğunu vurgulamaktadır.

Araştırmada gerçekleştirilen içerik analizinde MAXQDA 2020 paket programından yararlanılmıştır. MAXQDA, 1989 yılından süre gelen bir biçimde her yıl gelişen ve 150'den fazla ülkede nitel araştırmacılar tarafından tercih edilen bir paket programdır (https://www.maxqda.com/about). Çalışmanın analiz bölümünde MAXQDA, verilerin deşifre edilmesinden sonra geniş kapsamı ve ayrıntılı olmasının getirdiği zorluğu ortadan kaldırması, verilerin kodlanması, temalar haline getirilmesi, analiz edilmesinde ve görselleştirilmesinde getirdiği kolaylıklar nedeniyle tercih edilmiştir.

Saha araştırması esnasında toplanan veriler deşifre edildikten sonra programa aktarılmıştır. Elde edilen yazılı metinler üzerinden programda veriler kodlanmıştır. Şekil 3.1'de programda gerçekleştirilen kodlama ile ilgili bir örnek sunulmuştur. Araştırma açısından önemli olan diğer bir husus ise temaların oluşturulmasıdır. Soru formatı oluşturulurken literatürden elde edilen bilgiler ve uzman görüşlerine bağlı olarak temalar oluşturulmuştur. Kodlama aşamasının başlamasıyla beraber elde edilen verilere göre son düzenlemeler gerçekleştirilerek araştırmanın tema ve alt temaları son halini almıştır.

Araştırma ile ilgili oluşturulan tema ve alt temaların ayrıntılı bir hali Tablo 3.3'deki gibidir. Temalar oluşturulup ve kodlama işlemi gerçekleştirildikten sonra MAXQDA paket programı aracılığıyla kod birlikte oluşum modeli, kelime bulutu ve kelime frekansları, kod dağılımları, yoğunluk tabloları ve kodlar arasındaki ilişki haritaları ve araştırmanın modeli verilerek analizler tamamlanmıştır.

Şekil 3.1: MAXQDA'da Kodlamaya İlişkin Bir Örnek

Tablo 3.3 Temalar ve Alt Kodları

Temalar ve Alt Kodları	
1. Genel Durum *Göç *Turizm Hareketliliği *Sosyal Unsurlar *Fiziki Unsurlar *Ekonomik Unsurlar *Yerel Yönetim *Yaşamanın Anlamı	**2. Etkileyen Etmenler** *Yerel halkın bakış açısı *Turizme yönelten nedenler *Turist davranışları *Turizm hareketliliği *Fikirlerin alınması *Turizmin bireysel faydaları *Turizm gelişimi ve planlaması *Turist tipleri *Turizm potansiyeli
3. İletişim *İletişim Yapısı *Tutum Değişikliği *Çatışmalar *İletişim Sıklığı	**4. Sosyal Etkiler** *Aile *Eğitim *Demografik Yapı *Suç Oranları *Zihniyet Değişimi
5. Kültürel Etkiler *Yerel Ürünler *El Sanatları *Mimari Yapılar *Kültürel Ruh *Dil *Kültürel Değişim *Dayanışma *Yerel Gelenekler *Kültürün Ticarileşmesi *Davranış Değişikliği *Yaşam Tarzı	**6. Ekonomik Etkiler** *Diğer Sektörler *İstihdam *Aşırı Bağımlılık *Gelir Sağlama *Bölgesel Kalkınma
7. Fiziksel Etkiler	**8. Popülerlik**

3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma Taraklı ilçe merkezi ile sınırlıdır. Bu kapsamda araştırmada incelenen yöredeki köylere araştırmanın ulaşımın mümkün olmaması nedeniyle bu bölgeler araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Araştırma kapsamında turizmin sosyo-kültürel etkileri kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Literatürde yer alan birçok çalışmada turizmin ekonomik ve fiziksel etkileri de araştırma konusu olabilmektedir. Ancak bu araştırma kapsamında turizmin ekonomik ve fiziksel etkileri üzerinde yüzeysel bir inceleme gerçekleştirilmiştir. İleride yapılacak olan çalışmalarda turizmin ekonomik ve fiziksel etkileri de incelenmesi gereken önemli konulardır.

Son olarak araştırma sürecinde izlenen yol, uygulanan yöntem, teknikler ve analizlerin turizmin yeni gelişmeye başladığı yöreler ve kendilerine has bir kültüre sahip toplumlar için uygulanabilecek örnek niteliğinde bir araştırma olacağı düşünülmektedir.

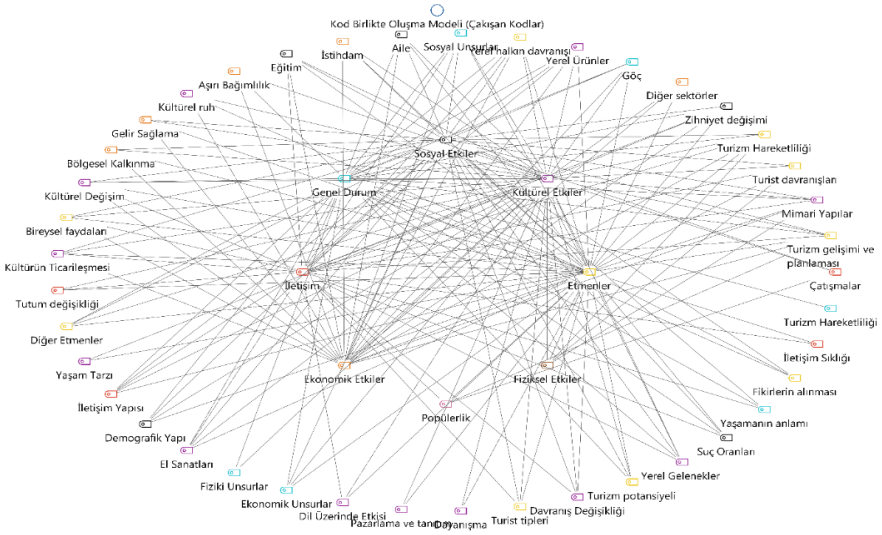
BÖLÜM 4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Bulgular

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme verileri yedi alt başlık altında incelenmiştir. Bunlar; araştırmanın ana temaları olan genel durum, etmenler, sosyal etkiler, kültürel etkiler, iletişim, ekonomik etkiler, fiziksel etkiler ve popülerlik temalarıdır. MAXQDA 2020 analiz programında gerçekleştirilen tümevarımsal kodlama sonunda kod birlikte oluşum modeli oluşturulmuş, temalara ilişkin kelime bulutları ve frekans değerleri hazırlanmış, kod dağılımları ve yoğunluk tablosu oluşturularak yarı yapılandırılmış görüşme bulguları elde edilmiş ve raporlanmıştır. Yapılandırılmamış mülakat ve gözlemlere ilişkin bulguların eklenmesi ve raporlanmasıyla birlikte bu bölüm tamamlanmıştır.

4.1.1. Araştırmanın Ana Temalarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında oluşturulan kod birlikte oluşum modeli şekil 4.1'daki gibidir.

Şekil 4.1: Araştırma Kapsamında Oluşturulan Model

Şekil 4.1.'de çalışmanın ana temaları ve bu temaları oluşturan alt temalara yer verilmiştir. Orta kısımda yer alan ana temaları yansıtırken, onun çevresindeki ifadeler ise alt temaları oluşturmaktadır. Araştırmanın takip eden bölümünde her bir ana tema alt temalarıyla birlikte ayrı birer başlık olarak ele alınarak raporlanmıştır.

Şekil 4.2 Araştırmanın Ana Temaları Kapsamındaki Kelime Bulutu

Tablo 4.1: Ana Temalar Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları

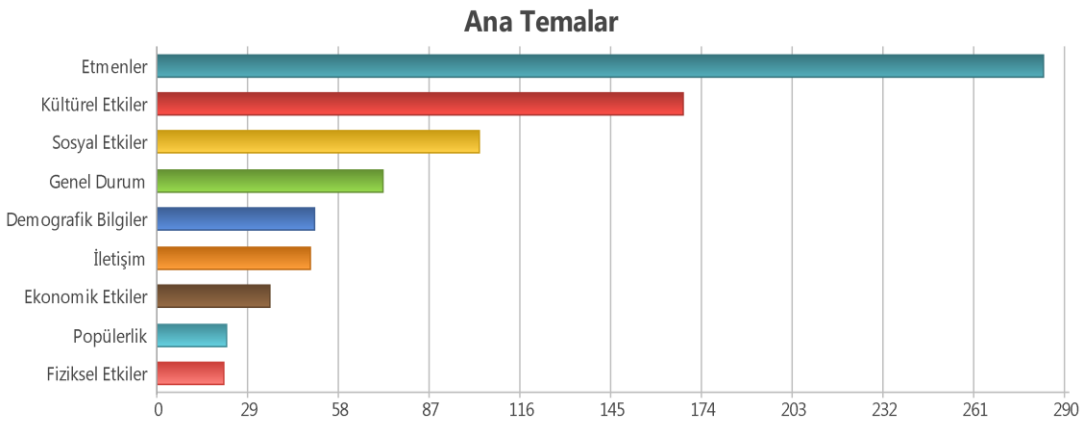
Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans
Taraklı	635	Ürün	111	İstanbul	75	Oluyor	60
Turizm	488	Belediye	95	Yemek	74	Restorasyon	60
İnsanlar	295	Aile	91	Değişim	69	İyi	57
Turist	271	Ekonomi	90	İletişim	69	Etki	55
Kültür	227	Gerekir	90	Koruma	69	Herkes	55
Gelen	199	Para	85	Tarihi	68	İnsan	55
Yer	192	Yok	84	Yerel	68	Misafir	55
Ev	185	Eğitim	82	Gelenler	67	Gelenek	54
Halk	160	Termal	82	Göç	65	Eski	53
Bölge	146	Esnaf	81	Yol	65	Dışarıdan	52
Yıl	118	Genç	79	Plan	64	Yöresel	52
Kadın	116	Sorun	78	Sosyal	62	Güzel	51

*Bu tablo arasındaki sözcüklerin dışında toplam 8703 farklı sözcük bulunmuştur.

Şekil 4.2'de verilen ana temalar kapsamındaki kelime bulutu ve devamında verilen Tablo 4.1'de gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde en sık kullanılan kelimelere ait frekans değerleri yer almaktadır. Bir kelimenin kelime bulutunda yer alamsı için "50" frekans değeri referans alınmıştır. Çalışmanın "Taraklı" bölgesinde gerçekleşmesi ve konunun "turizm" olmasından dolayı ilk iki sırada bu kelimelerin yer alması beklenen bir sonuçtur. Bununla birlikte üçüncü sırada yer alan "insanlar" ise orada bulunan toplumu tasvir etmek için katılımcılar tarafından kullanılan bir kelimedir. Ayrıca ilk 50 kelime içerisinde yer

alan “turist, gelen, gelenler ve misafir” kelimeleri de o bölgeye ziyaret eden insanları vurgulamak için kullanılmıştır. Bu noktada, kelime sayısının fazla ve bu kelimelerin alt temaları içerisinde incelenecek olmasından dolayı yalnızca çarpıcı olan kelimeler incelenmiştir. Sosyal etkiler içerisinde aile kavramının alt unsuru olarak yer alan “kadının” 116 kez vurgulanması araştırma için dikkat çekici bir bulgudur. Aynı şekilde kültürel anlamda “kültür, yöresel, ürün, gelenek” ve buna benzer kavramlar ortaya çıkmıştır. Bir diğer dikkat çekici nokta ise sosyo-kültürel bir çalışmada yörede yer alan “Belediye” nin sık kullanılan kelimeler içerisinde yer almasıdır. Araştırmanın bulgularına yansıyan ve yapılan gözlemlerle de desteklene bilgiler ışığında bölgede yaşayan insanların toplumsal açıdan gelişim ve problemlerle yakından ilgili olması bu sonucun ortaya çıkmasında önemli bir etken olarak ifade edilebilir. Öte yandan belediyenin turizm gelişiminde ön planda olması, restorasyon çalışmalarını başlatması ve turizmin öncüsü olması da bu sonuca etki etmiştir.

Şekil 4.2’deki kelime bulutunun içerisinde sosyal ve kültürel unsurlar önemli bir biçimde barındırması, bunun yanında “ekonomi, para, yol” gibi diğer faktörlerinde kelime bulutunda yer alması konunun bir bütün olarak katılımcılar tarafından anlaşıldığını ortaya koymaktadır.

Şekil 4.3: Ana Temaların Kod Dağılımı

Şekil 4.3’de ana temalara ilişkin kod dağılım haritası verilmiştir. Şeklin alt tarafında yer alan rakamlar ana temalara ilişkin kodların sıklığını yansıtmaktadır. Ana temalara ilişin kod istatistiklerinin dağılımı incelendiğinde, etmenler temasının kod dağılımı olarak öne

çıktığı görülmektedir. Etmenler temasının diğer temalara oranla kod dağılımında öne çıkmasının temel nedeni hem sosyal hem de kültürel etkiler için ortak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Kültürel ve sosyal etkiler ise kod dağılımı olarak öne çıkan diğer temalardır. Ayrıca sırasıyla genel durum, demografik bilgiler, iletişim, ekonomik etkiler, popülerlik, fiziksel etkiler kodlanan diğer temalardır.

4.1.2. Araştırmanın Genel Bilgiler Temasına İlişkin Bulgular

Araştırma sürecine katılan katılımcılara Taraklı'nın genel durumuna ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bu görüşleri neticesinde ortaya çıkan bulgular kelime bulutu, kod dağılımları ve yoğunluk tablosu aracılığı ile raporlanmıştır.

Şekil 4.4: Genel Bilgiler Kapsamındaki Kelime Bulutu

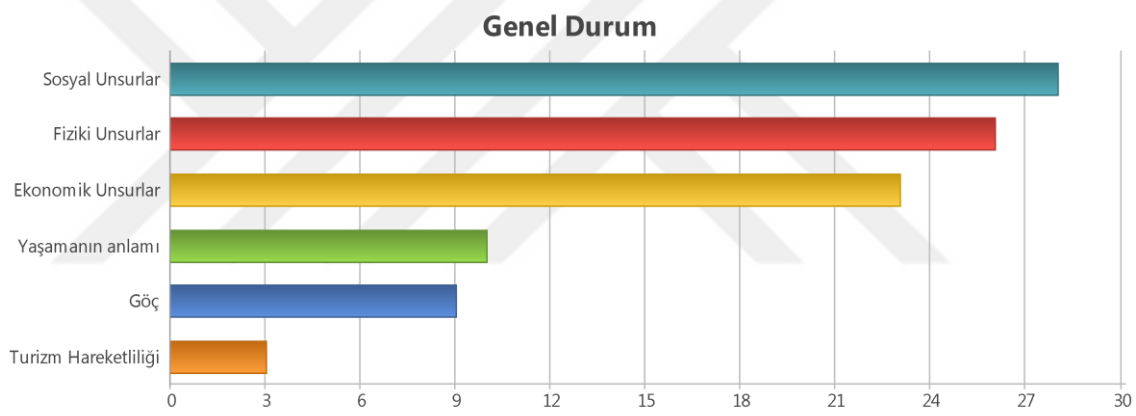
Tablo 4.2: Genel Bilgiler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları

Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans
Taraklı	95	Yaşam	19	Küçük	13	Gün	11
İnsanlar	39	Eski	18	Sakin	13	Halk	11
Yol	34	Hayvancılık	17	Ticaret	13	Herkes	11
Kültür	31	Geçmiş	16	Geçim	12	İlçe	11
Yıl	31	Son	16	Koruma	12	Zor	11
Bölge	28	Turizm	16	Para	12	Ekonomik	10
İstanbul	27	Göç	15	Adliye	11		
Tarım	24	Çalışmak	14	Ankara	11		

*Bu tablo arasındaki sözcüklerin dışında toplam 1786 farklı sözcük bulunmuştur.

Şekil 4.4'de kelime bulutu ve devamında verilen Tablo 4.2'de katılımcıların konuyla ilgili en sık kullandıkları kelimeler ve frekansları değerleri yansıtılmıştır. Kelime bulutu ve frekanslar incelendiğinde "yol" kelimesinin 34 kez vurgulanması konuyla ilgili bir çok

şeyi yansıtmaktadır. Katılımcılar Taraklı'nın geçmişte İstanbul-Ankara yolu üzerinde yer alması ve eski İpekyolu güzergahı içerisinde bulunması nedeniyle önemli bir ticaret merkezi olduğunu belirtmiştir. İlerleyen zaman içerisinde yolun eski önemini kaybetmesi neticesinde Taraklı önemli bir merkez olma özelliğini yitirdiği de birçok katılımcı tarafından vurgulanmıştır. Nitekim bölgede yolun önemini kaybetmesi ve yeni yolun uzun yıllar yeni yolun yapılamaması Taraklı halkının sosyal ve ekonomik yaşamını da etkilemiştir. Kelime frekansları içerisinde yer alan diğer kelimelere bakıldığında, "göç" kelimesinin 15 kez, sakin ve küçük kelimelerin 13 kez, koruma kelimesinin 12 kez ve adliye kelimesinin 11 kez vurgulanması bölgedeki sosyal unsurları yansıtmaktadır. Öte yandan, "Tarım (24) , Hayvancılık (17) , Ticaret (13), Geçim (12), Para (12) ve Ekonomik (10)" sözcükleri bölgenin ekonomik yapısını yansıtan kelimelerdir.

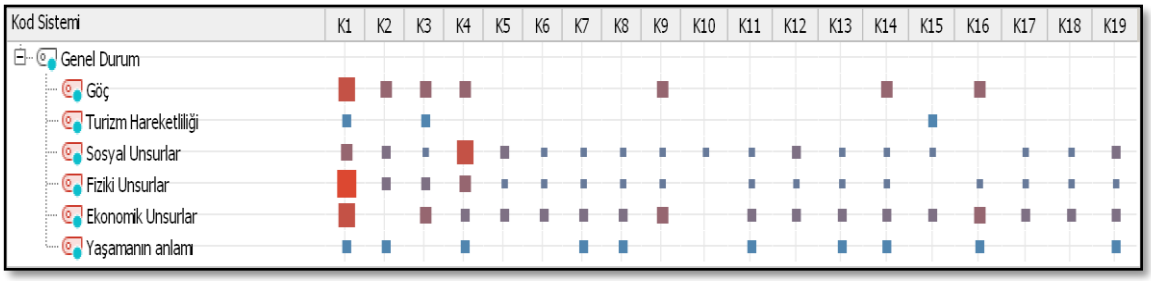

Şekil 4.5: Genel Durum Kod Dağılımı

Şekil 4.5'de genel duruma ilişkin kod dağılım haritası verilmiştir. Şeklin alt tarafında yer alan rakamlar ana temalara ilişkin kodların sıklığını yansıtmaktadır. Genel duruma ilişkin alt temalar içerisinde sosyal, fiziki ve ekonomik unsurlar kelime bulutuna benzer şekilde yerel halkın üzerinde kod dağılımı bakımından en çok kodlanan temalar olarak görülmektedir. Ayrıca insanlar Taraklı'da yaşamanın anlamı ve göç üzerinde de görüş belirtmişlerdir. Göç olgusu araştırmanın genel tasarımı içerisinde bir sosyal unsur olarak incelenmesine rağmen, genel durum içerisinde ayrı bir alt tema olarak yer almıştır. Bunun sebebi ise katılımcıların genel duruma ilişkin görüşlerinde göç olgusunun hem yoğunluk bakımından önemli bir yer tutması hem de içerik bakımından bölge halkının yaşamı açısından göçün bir etken olarak öne çıkmasından dolayıdır. Son olarak genel durum

içerisinde kod sayısı düşük olmasına rağmen turizm hareketliliği de bazı katılımcılar tarafından üzerinde durulan bir diğer temadır.

Tablo 4.3: Katılımcıların Genel Durum Hakkındaki Görüşlerinin Yoğunluk Tablosu

Tablo 4.3. katılımcıların konuya ilişkin görüşlerinin yoğunluklarını göstermektedir. Yoğunluklara bakıldığında sosyal, fiziki ve ekonomik unsurlar öne çıkmaktadır. Sosyal unsurlar noktasında K16, ekonomik unsurlarda K2 ve K10, fiziki unsurlar açısından ise K10 ve K15 hariç bütün katılımcılar görüş bildirmiştir. Yaşamanın anlamı ve göç alt temaları da yoğunluk bakımından üzerinde durulan önemli noktalardır.

Katılımcıların göç olgusu ile ilgili görüşleri incelendiğinde, İstanbul-Ankara yolunun önemini kaybetmesiyle birlikte iş imkânının azalması, fabrikasyon üretime geçilememesi, ekonomik ve toplumsal açıdan yaşanan olaylar ve gençlerin bölgede yaşamak istememeleri sonucunda bölgenin önemli bir göç verdiği görülmektedir. Ancak son yıllarda yaşanan turizm hareketliliği neticesinde bu göçün durduğu katılımcılar tarafından belirtilen diğer bir önemli noktadır. Bazı katılımcıların konuyla ilgili görüşleri aşağıda raporlanmıştır.

> K16: *1960'lı yıllarda maalesef Taraklı'da yol Bolu Dağı tüneline aktarılma çalışmaları oluyor ve İstanbul-Ankara arasında en kestirme yol olan Taraklı'da ticaret hayatı bitiyor. 60'lı yıllardan sonra 70-80'li yıllarda Taraklı halkı Adapazarı, Kocaeli ve İstanbul'a çalışmak için göç ediyor."*
>
> K1: *Birde el zanaatlarından fabrikasyon üretime geçme noktasında mutabakat sağlanamayınca, daha doğrusu burada bir fabrika kurmanın verimli olmadığı göz önünde bulundurulduğunda Taraklı sürekli dışarıya göç vermiştir.*
>
> K3: *Geçmiş yıllarda büyük göçler verdik. Nüfusumuzun azalmasının sebebi iş potansiyelinin düşük olması, gençlerimizi göçe itti. Ama şimdi açılan tesislerle birlikte ve yöresel ürünlerin dükkânlara dönüşmesi orada gençlerin Taraklı'da*

kalmasına ve gelen turist satısının tatmin edici düzeyde olmasını, tarlada yaptığı ürünün önceden belki sadece babası çalışırken oğlunun çalışması ve bunun yetmesi göçü azalttı.

Bölge'de ulaşımın gelişmemesi sebebiyle sosyal gelişimin az olduğu, kendine has bir kültürü olduğu, insanların geleneklerine, örf ve adetlerine bağlı olduğu, yöredeki insanların birbirleriyle ilişkilerinin samimi ve sıcak olduğu, insanların saflığı ve temizliğini korudukları, aile ve akrabalık bağlarının önemini koruduğu ve sakin ve sessiz bir yer olduğu katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Ancak iş imkânı olmaması sonucu yaşanan göçler nedeniyle geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına dönüşün yaşanması da katılımcılar tarafından vurgulanan bir diğer önemli noktadır. Katılımcıların bu konuyla ilgili görüşlerine ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir.

K2: *Kültürü hakkında bir örnek vermem gerekirse; Taraklı insanının acısı herkesin acısı olur. Sevinci herkesin sevinci olur. Taraklı'nın bir özelliği de en tahsilli bir kişide en az tahsilli bir kişide aynı masayı paylaşır, aynı masada en fakir ve en zenginde paylaşır. Kimse kimseye kesinlikle üstünlük taslayamaz. Tasladığı zamanda bu bir noktada toplum dışında görür kendini. Onun haddi toplum tarafından bildirilir. Burada herkes eşit ve özgür.*

K3: *Taraklı ile ilgi Mustafa Kemal Atatürk'ün sözüyle başlayalım. "Kendi küçük, gönlü büyük Taraklı" olarak bahsetmiştir. Aynen o şekilde nüfus olarak, coğrafi şartları küçük olmasına rağmen gönlü büyük, misafirperverliğini, kültürünü günümüze kadar taşımış tarihte önemli bir noktadır.*

K6: *İnsanlar burada geleneksel aile kültürü vardır. Ama son zamanlarda çekirdek aileye doğru bir dönüşüm yüz tuttu maalesef… İş imkânlarının olmayarak yeni yetişen genç neslin İzmit, Geyve yöresel olarak aşağı dediğimiz bölgelere göç etmesi buranın geleneksel aile yapısını etkilemiştir.*

K8: *Burası asıl Türk halk dilinde de bilinen Manav Türküdür… Kültür olarak ise hala Türk kültüründe burada hala insanlarımız yaşamaktadır. Anadolu insanının saflığı, temizliği, komşusunun hakkını gözetmesi veya onun malına tecavüz etmemesi, düşünün bizim burada hiçbir şekilde bahçeler arasında çit yoktur. Dükkânların hiçbirinde kepenk yoktur. Kuyumcunun kepengi yoktur. Bunun tek bir sebebi vardır buda güvenliktir.*

K19: *Taraklı'nın kendi öz ve öz yerli insanları çok iyidir… Taraklı'lı insanlarla sohbet ettiğim zaman geçmişine hep anlatan insanlardır. Mesela Taraklı insanlar için bu ev hala yaşıyor. O cadde yaşıyor. Şu çeşme, bahçe yaşıyor. Buranın insanında geçmişini unutmama olayı vardır.*

Taraklı tarih öncesi dönemlerde İpekyolu güzergâhı içerisinde yer almıştır. Ancak İpekyolu'nun önemini kaybetmesiyle beraber yeni bir yolun yapılamaması bölge insanlarının hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Fiziksel imkânların gelişmemesi nedeniyle bölgede göç yaşanmış ve bunun sonucunda tarım ve hayvancılık olumsuz yönde etkilenmiştir. Ancak son yıllarda ulaşımın gelişmesiyle beraber artan turizm hareketliliği bölgenin eski canlılığına ulaşmasında önemli bir etken olarak vurgulanmıştır. Bu konuya ilgili bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibi raporlanmıştır.

K16: *Evliya Çelebi'de Seyahatnamesinde bahseder: Taraklı'da çok tarak ve kaşık yapılır, bunları aceme satarlar, İstanbul'a satarlar diye buradaki ticareti ifade etmektedir… Oradan ileriye gelince 1960'lı yıllarda maalesef Taraklı'da yol Bolu Dağı tüneline aktarılma çalışmaları oluyor ve İstanbul-Ankara arasında en kestirme yol olan Taraklı'da ticaret hayatı bitiyor. Altımışlı yıllardan sonra yetmişli ve seksenli yıllarda Taraklı halkı Adapazarı, Kocaeli ve İstanbul'a çalışmak için göç ediyor.*

Öte yandan yolun gelişmemesi ile ilgili K6'nın vurgusu önem taşımaktadır.

K6: *Bundan 20 yıl öncesine kadar Taraklı'nın Geyve'ye kadar olan yol kısmı çok kötüydü. Bir saatte buralara inemezdik. Eğer yol problemi olmasaydı belki bu ekonomik yönden çok daha iyi yerlerde olabilirdik. Yalnız şu dezavantajı olurdu belki eğer yol olsaydı buranın bozulması belki çok daha hızlı olurdu. Şuandaki korunmuş Taraklı'yı bulamaz ve koruyamazdık.*

Fiziksel unsurlar açısından katılımcılar tarafından vurgulanan diğer unsurlar bölgenin 4 mevsimi yaşadığı, doğasının ve havasının oldukça temiz olduğudur. Bu konuyla ilgili aslen Taraklı'lı olmayan bir katılımcının görüşü dikkat çekicidir.

K7: Taraklı'ya kızım için geldim. Sürgün yeri olarak gördüğüm Taraklı'da mutlu oldum. Doğasına, oksijen kaynağına, geceleri yatarken rahat uyuyabildiğim ve coğrafi yönden önemli bir yer olması nedeniyle burada yaşamaktan mutluyum.

Taraklı'da yaşayan insanlar ekonomik geçim kaynağının başlıca tarım, hayvancılık, el sanatları ve ticaretten oluştuğu hemen hemen bütün katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Son yıllarda gelişen turizm hareketliliğinin de ekonomik anlamda bölgeye önemli katkılar doğurduğu katılımcılar tarafından vurgulanan diğer önemli noktadır. Ayrıca turizm bölgede üretilen ürünler üzerinde de etkili olmaktadır. Konuyla ilgili katılımcı görüşleri aşağıda raporlanmıştır.

> K5: *Taraklı halkı geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlayan bir halktır… Bunun dışında yöre halkı için turizmde önemli bir noktadadır. Halkın büyük bir bölümü termal otellerde istihdam ediliyor. İki tane termal tesisi bulunan bölgede tesislerde halk çalışıyor ve uzaktan işçi gelmediği için yöre halkı ekonomik açıdan katkıda bulunuyor.*

> K13: *Buradaki insanların esas geçim kaynağı çiftçiliktir. Fakat bu turizm ile ilgili olduğu için çiftçiliğinde yönleri değişti. Eskiden buğday, arpa gibi şeyler ekilirken şimdi çilek, enginar gibi şeyler ekilerek turizme katkı sağlandı. Mesela burada eskiden enginar dikme veya çilek yapmayı kimse bilmezdi. Herkesin vişnesi olurdu ama bir tane vardı. Şimdi ise vişnecilik, kirazcılık bu tip tarım üzerinde etkisi turizmin çok büyüktür. Eskiye nazaran insanlarımız bilinçlendi.*

4.1.3. Araştırmanın Etmenler Temasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın etmenler teması sosyal ve kültürel etkilerin sebeplerinin incelenmesi için oluşturulan bir alt temadır. Şekil 4.6.'da etmenler temasına ilişkin kelime bulutu ve devamında verilen Tablo 4.4'de katılımcıların konuyla ilgili en sık kullandıkları kelimeler ve frekans değerleri yansıtılmıştır.

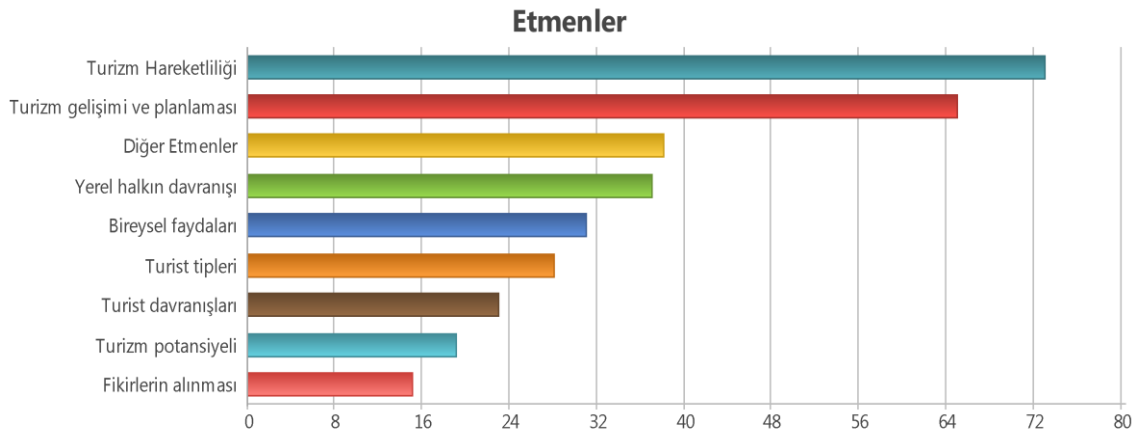
Şekil 4.6: Etmenler Kapsamındaki Kelime Bulutu

Tablo 4.4: Etmenler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları

Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans
Taraklı	252	Değişim	71	Restorasyon	49	Bina	39
Turizm	245	Aile	69	Yöresel	49	Kaşık	38
Gelen	153	Eski	66	Yemek	48	Dışarıdan	36
Turist	146	Satmak	66	Sorun	46	Koruma	36
Kültür	125	Esnaf	59	Yıl	46	Başladı	35
Kadın	90	Belediye	58	Misafir	44	Eğitim	35
İnsanlar	86	Termal	57	Etki	43	Konak	35
Ürün	86	Bölge	56	Göç	43	Yok	34
Halk	84	Genç	50	Yapı	42	Gün	33
Çalışmak	83	Para	50	Ekonomik	41	İyi	33

*Bu tablo arasındaki sözcüklerin dışında toplam 6881 farklı sözcük bulunmuştur.

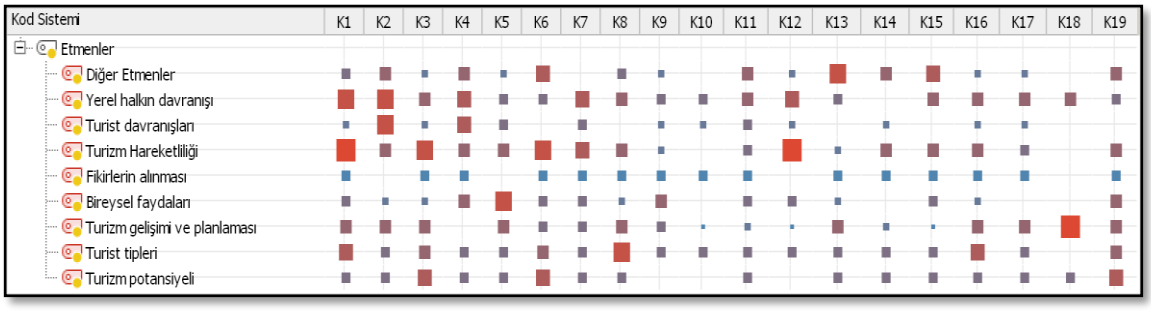
Şekil 4.6 ve Tablo 4.4 incelendiğinde, araştırmanın ana temalarının ortak yansımasında görülen "Taraklı, Turizm, Gelen, Turist ve Kültür" kelimeleri en çok vurgulanan ilk beş kelime olmuştur. Bunların dışında kelime bulutunda incelenen frekanslarda "kadın" vurgusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Turizmin bölgede üretilen yöresel ürünlere de birçok etkisi olduğu kelime bulutunda görülen kelimelerin yoğunluğundan anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili olarak "ürün, satmak, esnaf, yöresel, yemek, kaşık" gibi kelimeler katılımcılar tarafından yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Etmenler temasında bir diğer önemli nokta ise 71 kez vurgulanan "değişim" kelimesidir. Buda bize bölgede olumlu ve olumsuz anlamda bir takım değişimler yaşandığını yansıtmaktadır.

Şekil 4.7: Etmenler Kod Dağılımı

Şekil 4.7'de etmenler temasına ilişkin kod dağılım haritası verilmiştir. Etmenler temasında kod dağılımı olarak turizm hareketliliği ve turizm gelişimi ve planlaması diğer alt temalara oranla en çok kodlanan temalardır. Taraklı'da turizm hareketliliğinin son yıllarda gelişim göstermesi ve turizm gelişimi ve planlaması noktasında yapılan çalışmalardan dolayı bu sonuç ortaya çıkmıştır. Kodlama bakımından en çok tekrarlanan üçüncü etmen diğer etmenler olarak yansımıştır. Turizm dışında yerel halkın sosyo-kültürel yaşamını etkileyen birçok farklı etmenin bulunması bu sonucun çıkmasına neden olmuştur. Bunların dışında yerel halkın davranışı, bireysel faydalar, turist tipleri, turist davranışları, turizm potansiyeli ve fikirlerin alınması kod dağılımı bakımından üzerinde durulan diğer alt temalardır.

Tablo 4.5: Katılımcıların Etmenler Hakkındaki Görüşlerinin Yoğunluk Tablosu

Tablo 4.5'de katılımcıların konuyla ilişkin hangi noktalara vurgu yaptıklarının yoğunluğunu göstermektedir. Şekilde görülebileceği gibi katılımcıların üzerinde durduğu en önemli noktalar turizm hareketliliği, turizm gelişimi ve planlaması, yerel halkın

davranışı, turist tipleri, turizm potansiyeli ve diğer etmenler olarak gözükmektedir. Katılımcıların bütünü düşünüldüğünde bireysel faydalar, turist davranışları ve fikirlerin alınması diğerlerine oranla üzerinde daha az durulan alt temalardır. Sosyo-kültürel yapıyı en çok etkileyen etmen olarak gözüken turizm hareketliliği; yöresel ürünler, el sanatları, aile yapısı, kadınlar, genç nesil, göç, sosyalleşme, kazanç sağlama, unutulmuş mirasın korunması ve mimari yapılar üzerinde önemli etkileri olduğu tespit edilmiştir. Konuyla ilgili bazı katılımcı görüşleri aşağıdaki gibi raporlanmıştır.

> K1: *Birazcık ta bizim vatandaşımız az önce dediğim gibi kendi içine kapanık iken turizm hareketleri ile biraz daha sosyalleşme sağlandı.*
>
> K4: *Eskiden ekonominin çok iyi olmadığı, insanların geçim kaynağının üst düzey olmadığı zamanlarda mutlaka evine ekmek götürmesi lazımdır. Her evden mutlaka İzmit'e ve Adapazarı'na göç olmuştur. Ama son yıllarda Taraklı'da ki turizm hareketliliğinden dolayı göç durduğu gibi göç edenlerde oradaki emekli olmuş ve gelmiş kişilerin sayısında artış vardır.*
>
> K5: *Buradaki aile yapısı daha önceki yıllara göre misafirperverlik anlamında olumlu yönde değişmektedir. Kadının rolü değişmektedir. Burada 8-10 yıl önce hiçbir kadın sokağa çıkamazken, günümüzde birçok esnaf, hediyelik eşya dükkan sahibi ise kadındır. Kadının toplumdaki yerinin ne kadar kısa sürede değiştiğinin çarpıcı bir örneğidir. Bundan önce kararları tek başına erkekler alırken ailece karar verme alışkanlığı yaygınlaşmıştır. Turizm etkisi bu noktada fazladır.*
>
> K8: *Olumlu etkileri daha öncesinde evlerde herhangi bir şekilde tarhana, makarna, uhut gibi yöresel ürünler ihtiyaç karşılığında yapılıyordu… Bunu yapıp satma şeklinde bir durum söz konusu değildi. Bu noktada ekonomik olarak aileleri turizm daha avantajlı bir hale getirdi… Ayrıca burada el işçiliği olsun, Mahtumlar köyünün ilerisinde Kemaller ve Alballar köyünde kaşık ustalığında önde gelen köylerimizde normalde vatandaş toptan ürettiği maldan daha fazla mal üretmeye başladı. Bu sayede turizm yerel ve kültürel ürünlerimizi korudu.*

Turizm gelişimi ve planlaması da sosyo-kültürel yapı üzerinde önemli etkiler ortaya çıkartmıştır. Bu noktada katılımcılar kendi bölgeleri için bir öz eleştiri getirmiş ve turizm gelişimi ve planlamasını hem yavaş ilerlediğini hem de bu konuda yapılan çalışmaların zayıf olduğunu vurgulamışlardır. Turizm gelişimi ve planlamasının mimari yapılar,

bölgenin turizme kazandırılması, tanıtım, tesisleşme noktasında önemi katılımcılar tarafından değinilmiştir. Ayrıca bu süreç içerisinde sosyo-kültürel açıdan bölgede yaşayan yerel halk üzerinde bir zihniyet değişimi yaşanması ve halkın bilinçlendirilmesi konusunun üzerinde sıklıkla durulan diğer bir noktadır. Turizm gelişimi ve planlama ile ilişkili olarak bir katılımcının ifadesi ise şöyledir.

> K1: *Biz bu 15 yıl içerisinde takım çalışmaları gerçekleştirdik ancak bunları hiçbir zaman yeterli görmüyoruz… Öncelikle bir zihniyet değişimi gerekiyordu. Misafirperverliğimizi koruyalım ama eğer turizmi bir sektör olarak düşünürsek vatandaşın İslam'da vatandaşın ekmek kazanabileceği bir imkân olarak düşünürsek misafir gibi davranıp ama maddi anlamda da para kazanmayı temin etmemiz gerekmektedir. İkinci nokta da aşırı bir muhafazakârlık vardı. 2004'ten önce turizm ile ilgili bir hocamızla görüştüğümüzde, Taraklı'nın turizm potansiyelini bildiği için Taraklı'da bir panel gerçekleştirelim dedi. Oda bölgede turizm geliştirmenin ne kadar önemli olduğunu ve Taraklı'ya ne kadar fayda sağlayabileceğini konuşmak için çok fazla katılım olmayacağı için buradan biz üniversite öğrencilerini götürelim hem onlar Taraklı'yı tanısın hem de vatandaşlar dışarıdan da insanların burayı gezmeye geleceğini görsün demişti… Bir de orada bir kadın gözleme yapsın satsın hem öğrenciler ucuz bir biçimde yemek yesin hem de vatandaşta böyle bir şekilde para kazanabileceğini görsün demişti. 2002 yılında biz gelenlere gözleme yapıp satacak bir kadın bulamadık… Daha sonra belediye başkanı olduktan sonra bir restorasyon çalışması yaptık ve restore ettiğimiz çarşıdaki dükkanlardan bir tanesinde bir bayana gözleme yap dedik. Sonrasında kadınlar erkeklerin olduğu yerde çalışır mı gibi bir takım tepkiler oldu. Ancak şimdi çok sayıda turizmde çalışan kadınımız bulunmaktadır. Bir zihniyet değişimini gerçekleştirmiş olduk.*

Turizm dışında bölgenin sosyo-kültürel yapısına etki eden durumlarda katılımcılar tarafından üzerinde durulan diğer önemli noktadır. Ülkenin genelinde yaşanan kültürel değişim, teknolojinin insanlar üzerinde etkisi, dışarıdan çalışmaya gelen yabancı kişiler, istihdam ve bölgede bulunan tarihi evlere ilişkin sorunlar turizmden farklı olarak bölgedeki yapıyı etkileyen nedenleri oluşturmaktadır. Bu konuya ilişkin bazı katılımcıların fikirleri aşağıdaki gibi raporlanmıştır.

K2: *Son yıllarda televizyon, internet ve akıllı telefonlar gençlerimizi etkiledi ve değiştirdi. Keşke Taraklı eski Taraklı'lığını koruyabilse derim ben. Haliyle turistlerden çok televizyondan, akıllı telefon ve internetten etkilenebiliyorlar. Ama yine de saygı ve sevgi hala kendini koruyor.*

K8: *Belirlediğimiz içinde yaşanmayan, çatısı çökmüş 80'e yakın evlerimiz vardır. Tescilli olarak bu sayıda belki tescilli olmayan sayısı da 200'e yakındır. Bu evlerin restore edilmeme sebebi gelir seviyesi ile alakalıdır. Bir fabrika olmadığı için burada gençler ilçe dışında iş sahalarına yönlendiğinden dolayı ilçemizde kalan genç nüfus yoktur. Kalan olmadığı için ihtiyarlar vefat ettikten sonra o evde yaşayan olmayınca, nefes almayan ev, yaşantı olmayan ev bakım olmadığı için yağmur ve kar sularını aldığından dolayı çökme yapmaktadır. Evde yaşayan olsa evin duvarı aktığında tadilat yapar. Bu sayede evde seninle birlikte yaşamaktadır.*

K16: Turizmin hiç etkisi yoktur. Sebebi de şudur, Taraklı'da mahkemeler kapatıldı zaten… Bununda sebebi mahkemelerin göreceği davanın olmamasıdır. Yani suç oranı yoktur. Kaçakçılık, hırsızlık yoktur. Bunlar ama turizmin etkisi değil de göçlerin etkisi maalesef Afganistan, Pakistan, Suriye'den insanlar o tür insanlar bu tür olaylara meyillidir. Hepsini de aynı kategoriye koymak ta istemiyor insanda ama buda göçlerle gelen bir dezavantajdır. Ne olur ileride bilemiyoruz göreceğiz.

Taraklı'da yaşayan toplum açısından turizmin bireysel faydaları da üzerinde durulan etmenlerden bir tanesidir. Turizmin getirdiği ekonomik kazanç ve insanların bilgi, görgü ve genel eğitim seviyesinde yaşanan artış katılımcıların ifadelerinden tespit edilmiştir.

K7: *Eğitim düzeyinde de etkisi oldu... Esnaf olan kesimde daha eğitimli, kültürlü farklı davranmaya başladı. Kendini geliştirmeye başladı. Sağa sola bakarak değil de kendimi hizmet verme konusunda nasıl daha fazla geliştiririm diye kendisini geliştirme amaçlı çalışmalar yürütmeye başladı.*

K11: *Turizmin herkese faydası vardır. Turizm ile burada bir ablamız ekmek yapıyor ve satıyor. O benden köy ekmeği sattığı için benden hamur makinası aldı. Dolaylı olarak benimde cebime para giriyor. Eğer turizm olmasaydı ne ekmek ne de makine satabilirdik.*

Yerel halkın davranışları alt teması kapsamında katılımcılar, turistlerle iletişim ve esnafların bilinçlenmesi ile ilgili noktalarda görüş bildirmiştir. Ayrıca bazı katılımcılar tarafından yörede yaşayan gençlerin geleneklere bakış açısı da üzerinde durulan bir diğer önemli noktadır.

> K4: *Yerel halk ve turistler arasında iletişim yani insanımız dediğimiz gibi kadirşinastır… Dışarıdan geleni kucaklar. Bizde yani sokakları gezerken mutlaka bir evden birisi gelir yerli turist yabancı olsun bir ihtiyacın var mı yok mu diye sorar. Mutlaka çay ikram eder. Sıcak yaz günü ise, ayran, limonata ikram eder. Bunu yaparken de gönülden yapar. Doğal olarak buda gelen turisti etkiler. Çünkü başka bir yerde bunu göremez. Buda çok iyi bir örnek teşkil eder. O turistin gittiği yerde bunları anlatmasına vesile olur.*

> *K10: Esnaf hep bir şeyler satayım havasında olduğu için dışarıdan aldı geldi ve bunun ev yapımı ve el yapımım dedi. İnsanları biraz kandırdılar. Ben bunu dönemin milletvekilini de toplantıda söyledim. Belediye başkanı da buradaydı. O konuyu dile getirerek esnafları, tezgâh açan kişileri, esnaflardan da hariç bir şeyler alıp gelen tezgâh açan kimseleri eğitin dedim. Gelen insanlara davranış biçimlerini düzeltsinler… Bu tarzda sıkıntılar yaşandı. Şuanda biraz devam ediyor ama İlk zamana oranla böyle değildir. Bu noktada turizm emekleme, yürüme ve koşma sürecini yaşamaktadır. Buranın emekleme sürecinde de bu sorunlar yaşandı. Eskiyi yıkıp yenisini yapma zihniyeti var iken şimdi eskisini restore ederken ninesinin ve dedesinin malına sahip çıkmak vardır. Eskiden elden çıkartma vardı. Şimdi çoğunlukla Taraklı yerlisi mallarına sahip çıkmaya başladı.*

Diğer alt temalar incelendiğinde; bölgeye gelen turistlerin günübirlik turlar, termal tesisler, kültür ve tarih meraklısı olanlar ve sakin şehir hareketini merak eden çoğunluğu yerli turist olan insanlardan oluştuğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Destinasyona gelen turistlerin davranışları hakkında katılımcıların çoğunluğu rahatsızlık duymadıklarını belirtmiştir. Ancak K3, K5, K9, K14 konuyla ilgili olarak bazı turistlerin davranışlarından rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili bir katılımcının ifadesi şu şekildedir.

> *K14: Kötü bazılarının. Ellerine poşetler alıp insanların bahçesine girip onların ürünlerini toplamalarını yani fütursuzca Taraklı onlara ait bir yermiş gibi bütün*

bahçeleri kedilerinmiş görmeleri son derece yanlış ve ayıplanacak bir durumdur. Bu noktada buraya gelen turistlerin bilinçlenmesi gerekir.

4.1.4. Araştırmanın Sosyal Etkiler Temasına İlişkin Bulgular

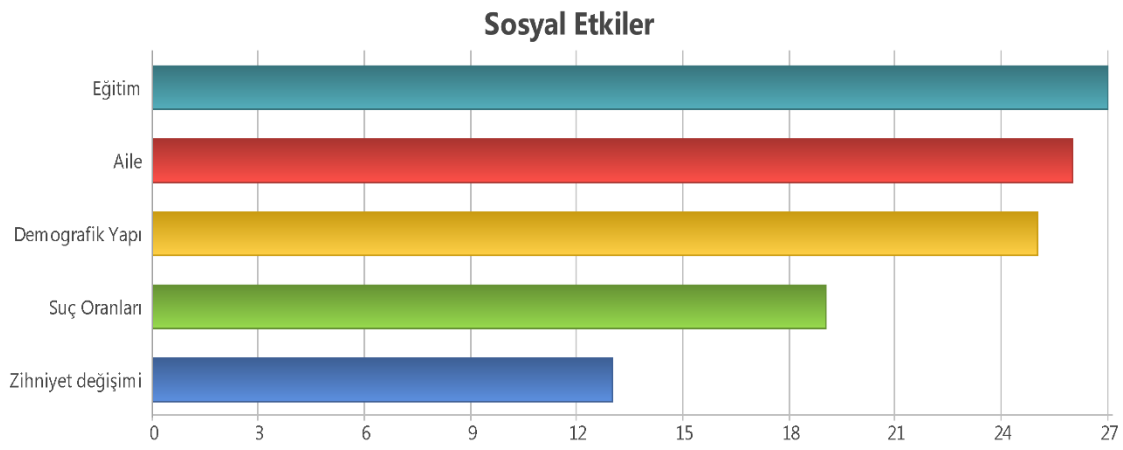
Şekil 4.8: Sosyal Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu

Tablo 4.6: Sosyal Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları

Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans
Turizm	86	Gelen	35	Yapı	19	Geliştirmek	15
Kadın	79	Kültür	34	Bölge	17	Nüfus	15
Taraklı	68	Halk	31	Esnaf	17	Adliye	14
İnsanlar	47	Eğitim	29	Sorun	17	Çocuk	14
Ev	43	Ürün	28	Sosyal	17	Dışarıdan	14
Genç	42	Turist	27	Yer	17	Okumak	14
Aile	41	Eskiden	24	Etki	16	Vatandaş	14
Değişiklik	39	Ekonomik	23	İmkân	16	Yöresel	14
Göç	39	İş	23	İnsan	16	Durum	13
Çalışmak	38	Erkek	19	Para	16	Dükkân	13

*Bu tablo arasındaki sözcüklerin dışında toplam 2312 farklı sözcük bulunmuştur.

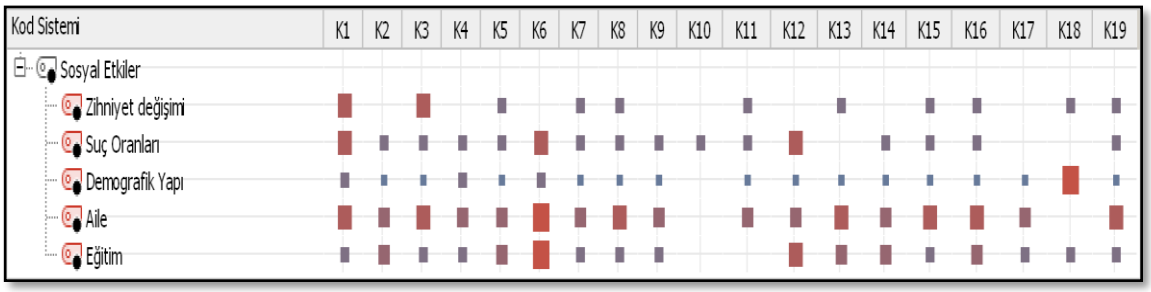
Şekil 4.8 ve Tablo 4.6'da sosyal etkiler kapsamında oluşturulan kelime bulutu ve frekans analizi yer almaktadır. Kelime bulutu ve tabloda ortaya çıkan en dikkat çekici sonuç "kadın" kelimesinin katılımcılar tarafından en sık vurgulanan ikinci kelime olmasıdır. Bununla birlikte, katılımcılar ev, genç, aile, göç, çalışmak, eğitim, ürün, iş, esnaf, imkân, para, nüfus, adliye, okumak kelimeleri bölgedeki sosyal etkilerin bu noktalarda oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca değişiklik, eskiden, etki gibi kelimelerde bu noktada bir takım farklılıkların katılımcılar tarafından üzerinde durduğunu göstermektedir.

Şekil 4.9: Sosyal Etkiler Kod Dağılımı

Şekil 4.9'da sosyal etkiler temasına ilişkin kod dağılım haritası verilmiştir. Şekilden de görüleceği üzere sırasıyla eğitim, aile ve demografik yapı alt temaları katılımcılar tarafından en sık kodlanan temalardır. Kod dağılımları incelendiğinde suç oranları ve zihniyet değişimi alt temaları da katılımcılar tarafından görüş bildirilen diğer alt temalardır. Bu noktada katılımcılar tarafından vurgulanan zihniyet değişimi yöre halkının tutum ve algılarında yaşanan değişiklikleri yansıtmaktadır.

Tablo 4.7: Katılımcıların Sosyal Etkiler Hakkındaki Görüşlerinin Yoğunluk Tablosu

Tablo 4.7'e göre iki katılımcı hariç diğer bütün katılımcılar herhangi bir farklılık gözetmeksizin eğitim ve aile konusu üzerinde daha yoğun bir şekilde görüş bildirmişlerdir. Demografik etkiler kapsamında K10 dışındaki katılımcılar yoğunluğu az olmasına rağmen bu konuda fikirlerini dile getirmişlerdir. Suç oranları noktasında K13, K17 ve K18 haricinde katılımcılar görüş bildirmiştir. Zihniyet değişimi alt teması açısından ise 11 katılımcı görüş bildirirken diğer katılımcılar bu konuya ilişkin fikir beyan etmemişlerdir.

Zihniyet değişimi alt temasına ilişkin ifadeler incelendiğinde, katılımcıların konunun farklı yönlerine odaklandığını görülmektedir. K1, K3 ve K16 insanların turizme bakış açısında yaşanan değişimi ifade etmişlerdir.

> K16: *Turizmin Taraklı'ya girmesiyle birlikte mutlaka insanlar üzerinde olumlu etkisi olmuştur. Bu ötelenemez… Tabi turizm nedir, turizmden nasıl para kazanılır, Taraklı'ya gelen insan nasıl karşılanır, biz bunları bilmiyorduk daha 2000'li yıllara kadar.*

K1, K3, K7, K11 ve K13 ise kadınların yaşamında olan dönüşüme, istihdam edilmesine ve sosyal hayata katılmasına vurgu yapmışlardır.

> K7: *İnsanlar gelmeye başlayınca insanımızda ve toplumsal yaşamımızda çok farklılık olmaya başladı… En baştan bakarsak kadınlar sosyal hayatta çok fazla aktif değildi.*
>
> K11: *Kadınlarımız iş sahasına hâkim oldu… Bizim çarşıda kadınımız olmazdı. Benim eşim bile dükkânıma çok nadir gelirdi. Şimdi kadınlar hep sektörün ve sosyal alanların içinde.*

K5 ve K7 ise toplumsal yaşantıda oluşan farklılık ve turistlerle olan ilişkide yaşanan farklılık üzerinde durmuştur.

> K5*: Bölgeye ilk geldiğimde yöre halkının kültürü ve insan ilişkileri noktasında ilerletebilmek için iletişim hususunda esnaflarla toplantı yaptım. İletişim ve insan ilişkileri noktasında halen daha kurslar gerçekleştiriyoruz. Komşu esnafların sosyal ilişki ve ahilik kurallarını gereğince uygulamak noktasında bölgenin halen daha kurallara ve eğitime ihtiyacı bulunmaktadır. Bölgeye gelen kişilere karşı ise bir zihniyet değişimine ihtiyaç bulunmaktadır.*

Suç oranları açısından değerlendirildiğinde Taraklı'da katılımcıların hepsi herhangi bir şekilde suç olmadığını ve bu sebeple bölgede adliyenin kapandığını ifade etmişlerdir. Ancak son yıllarda bölgedeki tarım faaliyetlerinde çalışmaya gelen göçmen kişiler nedeniyle bazı suç oluşturabilecek davranışların oluştuğu K1, K11, K13, K14, K15, K16 tarafından vurgulanan diğer önemli bir noktadır. Konuya ilişkin katılımcı görüşleri ise şu şekilde ifade edilebilir.

K2: *Taraklı sakinliğiyle, adli teşkilat ve mahkemelerin olmaması ve hiçbir olay olmadığı için kaldırıldı. Daha önce Osmanlı zamanlarından beri burada adliye vardı. Şuan adliye dahi yoktur. Hatta ufak tefek sürtüşmeler olsa bile büyükler araya girip mahkemeye dahi gitmeden kendi aralarında halledebiliyorlar.*

K7: *Hiçbir etkisi olmadı diyebilirim. Araçlar bile kitlenmez hala çoğunun anahtarı üzerinde durmaktadır.*

K14: *Aslında turizmle beraber olduğunu düşünmüyorum. Sanırım bu Afganistanlılar ve dış göçle birlikte buraya gelen yabancı işçilerden dolayı bu sorun yaşanmaktadır. Turistlerle alakalı değil, Taraklı'nın sakin ve mazbut bir yer olarak tanınması ve korumasız bir yer olması bakımından bu suçluları cezp edecek bir potansiyel gördükleri için hırsızlık oluyor ama Taraklı'nın turizm bakımından tanınmasıyla alakalı bir durumdur.*

Turizmin demografik yapıya etkileri bağlamında yerel halk göç ile olgular üzerinde ve turizm neticesinde farklı bölgelerden gelen çalışanlar anlamında konuyu değerlendirmiştir. Göç ile ilgili olarak K1, K3, K4, K5, K12 ve K17 turizm ile birlikte sağlanan iş imkânlarıyla beraber göçün durduğunu hatta tersine döndüğü ve gelen kişi sayısında artış yaşadığını dile getirmiştir. Konuyla ilgili katılımcılar görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

K17: *Göç durağan şekildedir. Genel olarak ise göç bu noktada düşmüştür. Termal turizm bu noktada gençlere bir istihdam kapısıdır... Ancak gelenler 2-3 gün burada konaklasalar bu noktada istihdam daha da artacaktır.*

K12: *Genç nüfus burada yoktu. Turizm ile birlikte genç nüfusun göçüde yavaş yavaş duruyor. Kendi bölgemizdeki vatandaşta burada duruyor.*

Göç ile ilgili olarak ikinci bir görüş ise turizmin sağladığı imkânların arttırılması şeklindedir. K5, K6, K7, K8, K9, K13 ve K18 konuya ilişkin, turizmin geliştirilmesi gerektiği, turizmle beraber iş sahası imkânının arttırılması gerektiği ve insanları bölgeye çekebilecek faaliyetlerin yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Duruma ilişkin detaylı bir açıklama yapan K7'nin düşüncelerini şöyle dile getirmiştir.

K7: Genç nüfusun dışarıya çok fazla göç verdiğimiz doğrudur. İş olanakları yetersiz kaldığı için fabrikaların olduğu bölgelere göçler başlıyor... Bunun

çözümü ise şu olabilir, eğer buraya sabit güzel istihdam kaynağı sağlanırsa daha çok göç almaya başlarız… Bu noktada mesela öğretmenler kalıyor bunlar için çeşitli projeler var belediye başkanının. Turizm gelişimi geliştirmek ve yanında başka şeylerinde yapılması gerekmektedir...

K11 ve K14 ise turizmle beraber bölgeye çalışmak için dışarıdan gelen insanlar açısından durumu şu şekilde değerlendirmiştir.

K11: Dışarıdan çok çalışmaya gelen kişi oluyor. Şuan çarşıda yabancı olup yirmi tane esnaf vardır. Gelip lokanta, kafe, ekmek fırını açan çok kişi vardır. Onlarda hizmet odaklı çalıştığı için Taraklı'lı olmuş veya yabancı olmuş pek etki yapmamaktadır. Aldığım hizmet güzelse bu noktada topluma ters gelmemektedir. Toplum bu noktada o kişiyi bünyesine kabul ediyor ve yabancılık durumundan çıkıyor.

Turizmin aile yapısı üzerinde etkileri incelendiğinde, katılımcıların hemen hemen hepsi turizmle birlikte kadınların istihdam içerisine dâhil olması ve sağlanan ekonomik kazanç ile birlikte ailenin refah seviyesinin artmasının önemine değinmişlerdir. Bu konuyla ilgili dikkat çekici bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir.

K8: *Bizim burada ben bir tane abla tanıyordum bundan 10 sene önce kendine iş yeri açan oda iç çamaşırı dükkânıydı. Sonrasında bunu işletemediler ve kapandı gitti. Onun dışında bir kadının ne tezgâh başında ne de işyeri başında görme şansımız yoktu. Bugüne gelirsek gayri resmi tezgâh açıp kendi ürünlerini satan 15 kadın vardır. İşini resmiyete dökmüş ve vergi levhasını alan 15 kadın vardır. Bu 30 hane demektir. Buda Taraklı açısından büyük bir rakamdır. Bu 30 tezgâha ve dükkân açanlar dışında bu kişilere ürünler yapıp, aile ekonomisine katkı yapan 30 kişi daha sayabilirim. Toplamda 50-60 tane meslek olarak görülmeyen ev hanımı ablalarımız meslek sahibi oldular ve ev ekonomisine katkıda bulunan kişiler haline geldiler.*

K12: *Aile yapısında bozulma yoktur. Ama ailenin bir şekilde geliri artmaktadır. Yaptığı domates salçası, çilek şeklinde ayağına bir ticari kapı geliyor… Kadınlar artık ürettiği makarna, bulgur, tarhanasını direkt bir şekilde satıyorlar. Sadece bu zamana kadar ev reisleri evi geçindirirken artık bayanlar, çocuklarda bir şekilde katkı sağlıyor. Hem ekonomiye hem de aile ekonomisine.*

Turizmin aile yapısı üzerinde ki bir diğer etkisi de K1, K3, K5, K6, K8, K11, K13, K14, K15 ve K17 tarafından vurgulanan kadın ve erkek rolleri ve ilişkileri üzerinde gerçekleşmiştir. Bu durum ayrıca toplumun yapısında kapalı bir toplum iken daha sosyal bir toplum olmasına etki etmiştir. Konuyla ilişkin kadınların aile yaşantısı içerisinde artan söz hakkı ve toplumsal yaşantıda ailelerin daha sosyal hale gelmesine ilişkin katılımcılar görüşlerini şöyle dile getirmişlerdir.

> K6: *... Kadınlar artık bu tip işyerlerini açıyorlar ve işletiyorlar. Gelen turistlerde özellikle bu kadın işletmecileri görmesi onlara da pozitif katkı sağlamaktadır. Önceden erkek sadece söz sahibi iken şimdi artık birlikte karar verilmektedir. Hatta birçok evde kadın ön plana geçmiş denebilir. Ailede herkes çalışınca ve ekonomik yönden katkı sağlamaya çalıştıkça baya bir değişiklik olmuştur.*
>
> *K11: ...Onlara da bu sayede bir özgüven geldi. Çalışmanın çok iyi olduğunu hissetti. İster istemez kadınların dünyasında ilerleme oldu. Karar alma biçimi de bu neticede değişti. Diyorum ya ben burada 50 yıldır ticaret yapıyorum. Önceden evin beyi şu dolabı alıp götürürüm derdi. Şimdi tek başına erkeklerin karar verme devri bitti. Şimdi eve alınacak herhangi bir şeyde kadınlar karar veriyor. Bu noktada köyden de gelse aynıdır. Hatta geçen bir aile geldi ve yedi kişiler. Bir dondurucu alırken bile hepsi görüş bildiriyor. Bu yedi kişinin içinde ise dört tanesi bayandır. Bu durumda turizmin etkisi Taraklı'nın dünyaya açılması falan bu çok etki yaptı. Yani erkekler ev ile ilgi pazarda dahi söz sahibi değildir. Ailede geçirilen sürelerde de değişti. Tabi değişti ben kendi aile yaşantımda da bunu görüyorum. Artık bir hafta biri bir hafta eşleriyle birlikte bir yere gidiyorlar. Artık eşleriyle gezmeye gidiyorlar. Gençliğimizde ayrı ayrı giderdik. Erkek kadın o zamanlar yani 20 sene önce böyle bir şey yoktu. Misafirliğe bile herkes eşiyle gidiyor. Bu konuda Taraklı sınıf atladı.*

Turizmin eğitim noktasında oluşturduğu etkiler katılımcılar tarafından birbirinden farklı alanlarda değerlendirilmiştir. K1, K5, K6 ve K14 turizm ile birlikte halkın bilinçlenmesi ve eğitim seviyesinin artması için gerçekleştirilen etkinlikler ve kurslar üzerinde durmuştur. Konuyla ilişkin detaylı bir açıklama yapan bir katılımcı görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

K5*: Bölgeye ilk geldiğimde yöre halkının kültürü ve insan ilişkileri noktasında ilerletebilmek için iletişim hususunda esnaflarla toplantı yaptım. İletişim ve insan ilişkileri noktasında halen daha kurslar gerçekleştiriyoruz. Komşu esnafların sosyal ilişki ve ahilik kurallarını gereğince uygulamak noktasında bölgenin halen daha kurallara ve eğitime ihtiyacı bulunmaktadır. Bölgeye gelen kişilere karşı ise bir zihniyet değişimine (kültürel değişime) ihtiyaç bulunmaktadır. Bu yıl planlamamızda sivil toplum örgütleri ile işbirliği ile esnafın müşterileri ve insan ilişkileri noktasında daha tatlı dilli olması için uzmanlar yardımıyla seminerler gerçekleştirmeyi düşünüyoruz.*

K2, K5, K13, K15, K16 ise esnafların turistlere sattıkları ürünler, kurulan iletişim ve genel anlamda turizm noktasında bilinçlenmesi açısından eğitimlere ihtiyaç duyulduğunu algılanmaktadır. Bu noktada bu eğitimlere olan ihtiyaç katılımcılar tarafından şöyle açıklanmaktadır.

K2: *Muhakkak satıcıların eğitilmesi ve denetlenmesi gerekmektedir. Mesela Taraklı'ya dışarıdan gelenler ürün satmaya çalışıyor ve eğer bu disiplin altına alınmaz ise faturası Taraklı halkına çıkmaktadır. Hiçbir Taraklı'lı kesinlikle kimseyi aldatmaz ama dışarıdan gelenleri bilemeyiz.*

K13: *Turizm faaliyetlerine baktığımızda ilk önce esnafımızın turizm bilmesi gerekir. Bence bilmiyor. Yapıyoruz ama ben hatta bunun için eski belediye başkanıyla çok mücadele verdim. Esnafı bilinçlendirmek için Üniversite'den hocalar getirdim. Yapıyoruz ama bilinçsiz bir şekilde yapıyoruz. Turizm dışarıya mal satmak ile bitmiyor. Geldiği zaman bir hoş sohbete ile karşılamak gerekir.*

K16: *Yerel halk ve turistler arasında iletişim çok fazla istenilen düzeyde değildir. Yani bunu halkın anlayabileceği dilde eğitimlerle geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Çok fazla bu konu detaya inilir ama iletişimde sorunlar çıkıyor. Neyden kaynaklanıyor. İşte benim malım daha iyi benden al, benimki daha ucuz benden al. Gibi böyle turisti karşılama, misafirperverlik konularında biraz eğitime ihtiyacımız vardır. Hem esnaflar, hem yöresel ürün satan Taraklı halkı hem de kırsal mahallelerden buraya gelip, yine yöresel ürün satan vatandaşlarda bir turizm nedir?, turist nedir?, turist nasıl karşılanır?, turistle nasıl konuşulur?, gibi konularda bir eğitim ihtiyacımız vardır.*

Turizm ile birlikte yaşanan aktarım sebebiyle yerel halkın bilgi ve görgü seviyesinde oluşan artış K2, K4, K7, K8 ve K16 tarafından vurgulanan diğer bir önemli noktadır. Konuyla ilgili katılımcı görüşleri aşağıdaki gibi raporlanmıştır.

> K16: *Eğitim düzeyinde tabi diplomasal anlamda ve akademik anlamda bir artış oldu ama en azından halkın bilgi ve görgülerinde artış oluyor. Tabi dışarıdan gelen insanlar Türkiye'nin birçok yerinden gelmiş insanlardır… Tabi bunları görünce onlarda kendilerine bir örnek alıyorlardır diye düşünüyorum.*
>
> K4: *Örneğin; Berber eskiden bir taşradaki berber nasılsa öyleydi ama bugün biraz daha modern berberler ve mesleğine atılmış insanlar vardır. Onlar bile turizme hizmet ederken yani yerliden çok gelen yabancıya hizmet etmek için her meslekte onlar da kendilerini yenileyerek gidiyor.*

Taraklı'da genç nesilin turizm eğitimine katılmaları ve bölgede bulunan meslek lisesinde yer alan turizm bölümü de K3, K4, K6, K7 tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca K5 ve K56 turizm ile birlikte artan yaşamsal imkânlar nedeniyle görev yapmak üzere bölgeye gelen öğretmen sayısında artışında önemli olduğunu vurgulamışlardır. Katılımcıların konuya ilişkin bakış açıları şöyledir.

> K3: *Geçmişe bakıldığında şuanda herkes okuyor... Okumak isteyenlerin çoğu turizm okuyorlar. Ailelerde bunun farkındadır. Çünkü burada en büyük potansiyel turizmdir. İleride bu potansiyelin yüksek olacağını halkta görmektedir. Çünkü bizim daha turizme kazandırmadığımız saklı cennetlerimiz vardır. Buralarda faaliyete girdiğinde Taraklı çok güzel bir vakit geçirebilecek bir yer olacaktır… Bunlar devreye girdiğinde bu eğitimli personele ihtiyaç duyulacaktır. Onlarda o zaman inşallah memleketlerine gelip çalışacaktır.*
>
> K5: *Eğitimin noktasında turizmin olumlu etkileri mevcuttur. Şuanda 30 tane öğretmen atandı ilçemize ve bunlar ilçenin turistik yapısından dolayı memnun ve burada kalmak istemektedir. Bu turizm sayesinde olmuştur. Bu öğretmenlerin kalması da ilçenin eğitiminin yükselmesine olanak sağlamaktadır.*
>
> K7: *Eğitim için belirli dönemlerde kutlanan turizm haftası okullarımızda detaylı olarak kutlanılmaktadır. Çok detaylı ve güzel bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Birde dolu dolu geçiriyoruz. Yöresel oyunlarımızı oynuyoruz ve yemeklerimizi yapıyoruz.*

4.1.5. Araştırmanın Kültürel Etkiler Temasına İlişkin Bulgular

Şekil 4.10: Kültürel Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu

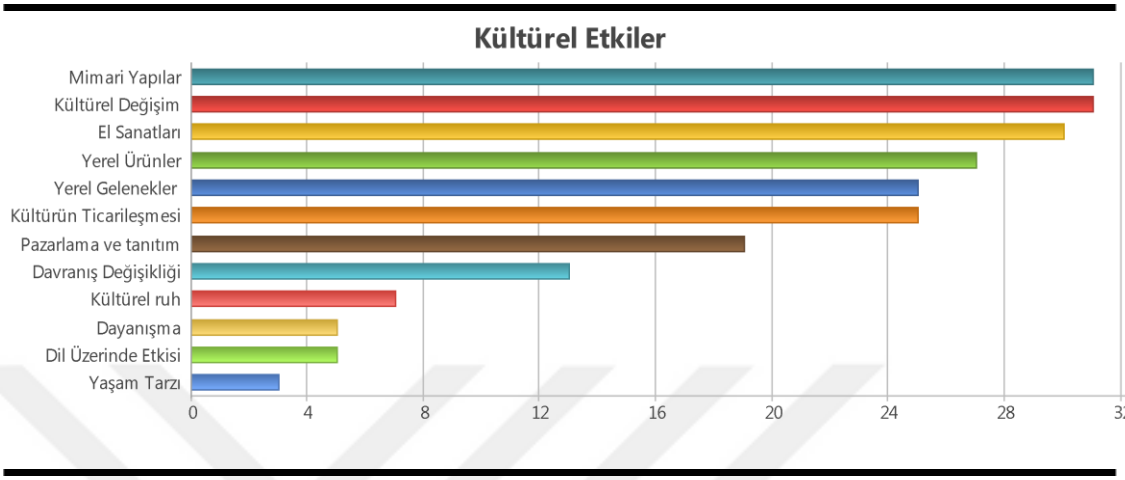
Tablo 4.8: Kültürel Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları

Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans
Taraklı	140	Restore	40	Köy	26	Üretim	21
Kültür	94	Bina	35	Esnaf	25	El	20
Turizm	90	Para	34	Plana	24	Yıl	20
İnsanlar	86	Eski	33	Yöresel	24	Devlet	18
Ev	77	Halk	32	Gelenek	23	İyi	18
Gelen	73	Dışarıdan	29	Genç	23	Uhut	18
Turist	71	Yemek	28	Tarihi	23	Ağaç	17
Ürün	60	Belediye	27	İstanbul	22	Ticari	17
Kaşık	44	Değişiklik	27	Konak	22	Etki	16
Korumak	42	Tanıtım	27	Sorun	22	Farklı	16

*Bu tablo arasındaki sözcüklerin dışında toplam 3808 farklı sözcük bulunmuştur.

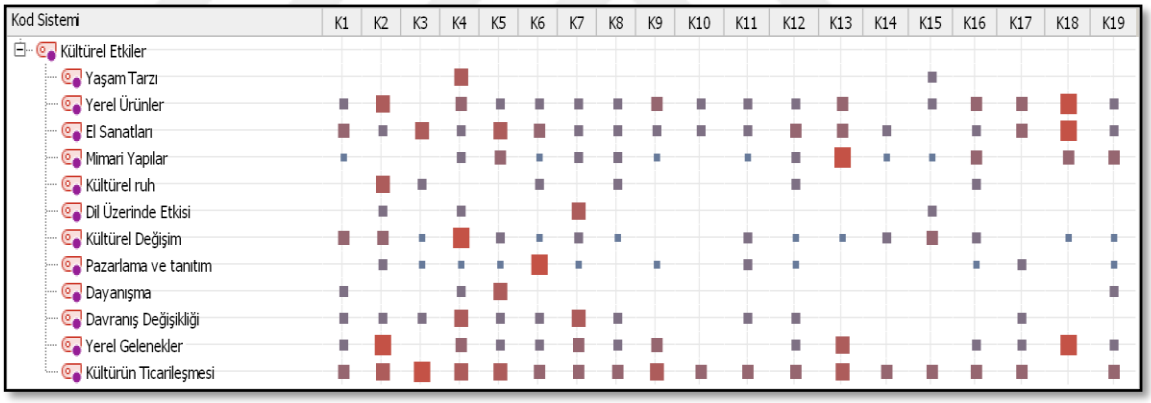
Şekil 4.10 ve Tablo 4.8'de kültürel etkiler kapsamında oluşturulan kelime bulutu ve frekans analizi yer almaktadır. Kelime bulutu incelendiğinde araştırmanın genelinde olduğu gibi Taraklı, Turizm, İnsanlar, Turist gibi kelimeler ön plana çıkmaktadır. Bununla beraber "ev" vurgusunun 77 kez ortaya çıkması dikkat çekici bir sonuçtur. Bu durumun ortaya çıkmasında "ev" vurgusunun hem eski tarihi yapıları vurgulamak hem de insanların kültürel açıdan yaşamlarını anlatırken kullanmaları neden olmuştur. Ürün, kaşık, uhut, ağaç, üretim, el gibi kelimeler yörenin kültürel anlamda sahip olduğu somut değerleri vurgulamak için katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır. Yörenin sahip olduğu geçmiş ve kültürel izlerin tarihi ve mimari yapılara yansıması olarak restore, bina,

tarihi, konak kelimeleri vurgulanmıştır. Katılımcıların korumak, değişiklik, sorun, etki gibi sıklıkla değindikleri diğer kelimeler de turizmin bu noktada kültürel yapıda bir etkisinin olduğunu göstermektedir.

Şekil 4.11: Kültürel Etkiler Kod Dağılımı

Tablo 4.9: Katılımcıların Kültürel Etkiler Hakkındaki Görüşlerinin Yoğunluk Tablosu

Şekil 4.11'de kültürel etkiler temasına ilişkin kod dağılım haritası verilmiştir. Şekilden de görüleceği üzere sırasıyla mimari yapılar, kültürel değişim ve el sanatları alt temaları katılımcıların kod dağılımı açısından en sık tekrarlanan konulardır. Öte yandan yerel ürünler, yerel gelenekler ve kültürün ticarileşmesi alt temalarının yoğunlukları ilk gruptakilerden az olmakla birlikte yadsınamayacak düzeydedir. Son olarak pazarlama ve tanıtım, davranış değişikliği, kültürel ruh, dayanışma, dil üzerinde etki ve yaşam tarzı üzerinde az durulan diğer alt temalar olarak tabloya yansımıştır. Öte yandan kod dağılımlarından görüleceği üzere el sanatlarının başlı başına Taraklı'nın kültürel

yapısında oluşturduğu önemden dolayı yerel ürünler kapsamı dışında tutularak tek bir alt tema olarak incelenmiştir.

Tablo 4.9'a göre katılımcıların K18 hariç genel anlamda üzerinde en yoğun biçimde durdukları konunun kültürün ticarileşmesi olduğu görülmektedir. Daha sonrasında ise sırasıyla el sanatları, yerel ürünler, kültürel değişim, mimari yapılar ve yerel gelenekler noktasında turizmin daha fazla etki oluşturduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu noktada frekans bakımından mimari yapılar ve kültürel değişimin en fazla frekansı almasına karşın katılımcı görüşlerinin yoğunluğunun kültürün ticarileşmesi, el sanatları, yerel ürünler alt temalarından daha az olduğu görülmektedir. Katılımcıların bu alt temalara ilişkin görüşleri diğerlerine göre fazla kodlanmasına karşın üzerinde görüş bildirme durumlarının yoğunluğunun daha az olması bunun temel sebebidir. Öte yandan pazarlama ve tanıtım, davranış değişikliği, kültürel ruh, dil üzerinde etki, dayanışma ve yaşam tarzı üzerinde ki etkilerde bazı katılımcılar tarafından yoğun bir biçimde vurgulanmasına rağmen turizmin bu alt temalar üzerindeki etkisinde genel anlamda değerlendirilebilecek bir görüş birliği tablodan görüldüğü üzere ortaya çıkmamıştır.

Kültürün ticarileşmesine ilişkin alt tema incelendiğinde, hemen hemen bütün katılımcıların hediyelik eşya olarak turistlere sunulan el sanatları noktasında bu durumu değerlendirmişlerdir. Konuyla ilgili olarak 11 katılımcı el sanatları noktasında sunulan ürünler noktasında sorun olduğunu belirtmiştir. Özellikle kendi öz değerleri olan kaşık ve tarak yapımının el sanatları noktasından dışarıdan alınan fabrikasyon ürünlerin kullanımına ilişkin değişim ve satıcıların gelen misafirlere aslına uygun gibi sunmaları katılımcılar tarafından turizmin getirdiği etkiler sebebiyle rahatsızlık duyulan önemli hususlardan birisidir. K6, K7, K11, K14 ve K15 diğer katılımcıların aksine bu durumun normal olduğunu ve satıcıların bu konu hakkında gelen turisti bilgilendirdiğini vurgulamışlardır. Diğerlerinden farklı olarak K12 ise yörede üretilen ve sunulan ürünlerin aslına uygun olarak sunulduğunu dile getirmiştir. Konuyla ilgili farklı katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir.

> K3: *Bizim burada en büyük sıkıntımız kendi öz değerlerimizi ortaya çıkartamıyoruz. Burada bir ustamızın kaşığı varsa o kaşık buradan alınmalıdır. Ama biz farklı yerlerden daha ucuza, kalitesiz kaşık getirip sadece turizmi ticari bir faaliyet olarak görüyoruz. Burada kendi değerlerimizi, el sanatlarımızı*

kaşıkçılığın dışında demircilik, semercilik, ayakkabıcılık, dokumacılık gibi el sanatlarımız vardır. Buradaki kişiden faydalanmazsak oda yarın öbür gün tezgâhını kapatır ve gider.

K6: *Çok fazla bu geleneklerin ticari bir şey değil insanlar severek yaptığı için bu şeylerin sürdürülmesi noktasında para kazılsa da onların canlı tutulmasına olan katkısı ticarinin önüne geçmektedir. Aslına uygun yapılması, sürdürülmesi ve sonucunda da insanların para kazanmasını doğal olarak karşılıyorum.*

K12: *Mesela uhut tatlısını yapar ve kendimiz yerdik. Geçmişte bir kazan yaparken şimdi 10 kazan yapıyoruz hem kendimize hem de gelen misafirlere bunu yapıyoruz. Bunların aslına uygun olduğunu düşünüyorum. Yöresel ürünlerde el sanatlarında dışarıdan alım yoktur.*

Turizmin yörenin önemli kültürel değerleri arasında yer alan el sanatları üzerinde de önemli etkileri olduğu K15 hariç bütün katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Katılımcıların hemen hemen hepsi bölgede gerçekleştirilen el sanatları faaliyetlerinin turizmle birlikte canlandığı ve turizmin bu sanatların yaşatılmasına ve korunmasına destek olduğunu tespit edilmiştir.

K8: *Mahtumlar köyünün ilerisinde Kemaller ve Alballar köyünde kaşık ustalığında önde gelen köylerimizde normalde vatandaş toptan ürettiği maldan daha fazla mal üretmeye başladı. Bu sayede turizm yerel ve kültürel ürünlerimizi korudu.*

Ancak teknolojiyle beraber semercilik, ayakkabıcılık, terzilik gibi bazı el sanatlarının yitirildiği K6 ve K14 tarafından dile getirilmiştir.

K14: Bunun dışında daha eski el sanatlarımız teknolojiyle birlikte önemini yitirdi. Örneğin, semercilik, mutaflık, ayakkabıcılık ve terzicilik vardı. Bunlar genelde Türkiye'nin yapısıyla ilgili durumlardır. Ama ilk etapta kaşıkçılık, dokumacılık biraz daha gelişti. Umarım turizm gelişimi ile diğerleri de geri gelir.

Öte yandan K13, K17 ve K18 bölgede el sanatlarının daha iyi olabilmesi için bazı öneriler sunmuştur.

K13: *Ben başkanıma daha önceden Nevşehir'de çömlek yapanlar o kadar hoşuma gitti ki. İnsanlarda bunu seyrediyor. Bende Pazar yerinin arka tarafına 3-4 tane*

dükkân yapma teklifinde bulundum. Mesela demircimizin demiri nasıl döktüğünü, kaşıkçımızı koyalım bunlardan da kira falan almayalım dedim.

Yerel ürünlere bakış açısında katılımcı görüşleri el sanatlarına olan bakış açısıyla benzerlik göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğu bölgedeki turizm hareketliliğiyle uhut, köpük helva, ekmek, makarna, tarhana, salça gibi yöresel ürünlerin değerinin arttığını, kaybolmaya yüz tutmuş ürünlere karşı koruma bilincinin geliştiğini ve insanların bu iş sayesinde kazanç elde ettiğini ifade etmiştirler.

Kültürel değişim alt teması içerisinde diğer temalara ait vurguları da barındırmaktadır. Bu noktada katılımcıların konuya genel yaklaşımı birbiri ile tutarlılık göstermektedir. Katılımcılar turizm ile birlikte kültürel anlamda olumsuz bir değişiklik yaşanmadığını ancak olumlu anlamda bölgede bulunan insanların kültürel anlamda bilgi birikiminin arttığını vurgulamıştır. Ayrıca katılımcıların yoğun bir şekilde vurguladığı diğer önemli nokta kültürün korunması gerekliliğidir. Ancak K3, K4, K11, K12 ve K13 turizm etkisi dışında kalan teknoloji başta olmak üzere ülke genelinde yaşanan kültürel değişimden yörenin etkilendiğini vurgulamıştır. Konuyla ilgili dikkat çekici katılımcı görüşleri ise aşağıda raporlanmıştır.

K4: *Biz normal yaşantımıza devam ederiz. Turiste göre bir yaşam tarzımız yoktur… Turistten biz etkilenmeyiz. Turist bizden olumlu anlamda etkilenir. Biz ona çok şey katarız. Örneğin; zararlı içki tüketimi istediği kadar içki tüketmeye alışık olsun bizim buranın şartlarına uymak zorundadır. Biz turist geliyor diye ekonomik anlamda çok kazanacağız diye kendi örf ve adetlerimizden taviz vermeyiz.*

K2: *Şuan gelenler bize uyuyor daha ziyade. Biz onlara uymadık. Taraklı insanı çok hoşgörülü, bizim kültürümüze uymasa bile biz aynı derecede her kesime yaklaşıyoruz. Bunlar kesinlikle bizi bozmadılar. Ama bize karşı saygılı olduklarına inanıyorum.*

K5: *Turizm neticesinde ürün üreten, hizmet üreten kişiler oluştuğu için insanların bilgi birikimi bu noktada artmaktadır. Turistler sayesinde insanlar kültürel bir aktarım yaşıyor ve bilgi birikimlerini arttırıyorlar.*

K16: *Kültürel yapı anlamında şunu açıkça ifade etmek gerekir. Turizmin Taraklı'ya girmesiyle birlikte mutlaka insanlar üzerinde olumlu etkisi olmuştur. Bu ötelenemez. Bu açık ve seçiktir.*

K3: *Muhakkak bir etkisi vardır ama bu aslında turizmin değil ülkemizin kültürel anlamda ve değişmesine bağlayabilirim. Herkesin elinde telefon var buna bağlarım.*

Taraklı'nın tarih açısından önemli bir geçmişe sahip olması ve bunların somut kültürel miras olarak günümüze kadar ulaşması neticesinde yörenin sahip olduğu mimari yapılar da katılımcılar tarafından üzerinde durulan bir diğer önemli noktadır. Destinasyonda gerçekleştirilen restorasyon çalışmasıyla tarihi konakların ve esnafların kullandığı dükkanların restore edilmesiyle beraber turizm hareketliliğinin canlılık kazanması katılımcıların geneli tarafından ifade edilmiştir. Katılımcılar ayrıca bu durumun yörede tarihi yapılara ilişkin koruma bilincini de arttırdığını ifade etmiştir. Bu noktada yörede bulunan birçok eski yapının yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu görülmüş ve bu durum katılımcılara sorulmuştur. Katılımcıların bu konuda verdiği ortak yanıt ise yaşanan göç sebebiyle insanların bu evlerde oturmaması ve bir evin çok sayıda mirasçısının bulunması neticesinde evlerin bu durumla karşı karşıya olduğu mülakatlardan tespit edilmiştir. Öte yandan K5, K9, K13, K14, K18 ve K19 yörede birtakım çalışmaların olduğunu ancak bu çalışmaların yeterli olmadığını vurgulamıştır. Buna ek olarak, K13, K14 ve K18 yörede bulunan tarihi dokunun bakımsız olduğunu ve dönüşüm gerçekleştirilen kent meydanından kaynaklı şikâyetlerini bildirmiştir. Konuya ilişkin katılımcıların görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

K16: *2004-2005 yılında devletimizin desteği ile burada yıpranan tarihi ve kültürel varlıklar olsun, tescilli kültür varlıkları olsun bunların restorasyon ve onarımına bir yardım fonu oluşturuldu… 1960'lı yıllarda insanlar işsiz kalınca evini bırakıp, dışarı gittiler ve evler olduğu gibi kaldı. Buda Taraklı'nın geleneksel yapı ve kültürünün korunmasını sağlıyor. Eğer Taraklı'da çok ticaret devam etseydi ve aşırı turizm olsaydı, biz burada bir tane bile ahşap, tescilli bir kültür varlığı bulamazdık. Bu aslında olumlu tarafıdır. Biz buna şükrediyoruz.*

K17: *Hepsi mirastan kaynaklıdır. Durulmayan ev yıkılmaya mahkûmdur. Diğer mahallemizde nereden bakarsak %40'ı boştur evlerin. Oralar boş ve yukarıda da*

boşluklar vardır. Benim sokağımda iki tane ev boştur. Bunun için bir şey yapamıyorlar.

K13: *Birçoğu kötü durumdadır. Bizim burada çeşmelerimiz vardır. Mesela girişte olan çeşme Alman çeşmesidir. Fakat değiştirilmiş ve Almanların yaptığından çıkarılmıştır. Bu tarihi doku bakımsızdır. Camimizde bakımsızdır.*

K18: *Yukarıda mesela park vardır bunun eski halini biliyor musunuz? Bu park böyle olunca başkana en ağır yazan benimdir. Burası ahşap bir yer burada taşın ne işi vardır. Orada camların ne işi var. Betonun ne işi vardır. Bunların bir mantığı yoktur. Bu meydan fuar meydanıdır. Bir kasaba şehir veya köy meydanı değildir.*

4.1.6. İletişim Temasına İlişkin Bulgular

Şekil 4.12: İletişim Kapsamındaki Kelime Bulutu

Tablo 4.10: İletişim Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları

Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans
Gelen	53	Yerel	16	Ürün	12	Kültürel	10
Turist	42	Kahve	15	İnsan	11	Sormak	10
Misafir	31	Çatışma	14	Para	11	Yapı	10
İnsanlar	27	Durum	14	Sorun	11	Davranış	9
Halk	25	İlişki	13	Turizm	11	İyi	9
Taraklı	23	Çay	12	Aile	10	Konuşma	9
İletişim	20	Kurmak	12	Eğitim	10		
Esnaf	19	Otururken	12	Farklı	10		

*Bu tablo arasındaki sözcüklerin dışında toplam 1401 farklı sözcük bulunmuştur.

Şekil 4.12 ve Tablo 4.10'de iletişim temasına ilişkin kelime bulutu ve frekansları yer almaktadır. İletişim temasına ait katılımcı görüşleri kelime bulutu ile birlikte

incelenmiştir. Kelime bulutu incelendiğinde, iletişim dendiğinde "turist" vurgusunun ön planda olduğu görülmektedir. Bununla beraber "misafir" kelimesinin 31 kez vurgulanması ve üçüncü sırada yer alması yöre halkının turistlerle olan iletişiminin önemli bir yansımasıdır. Taraklı insanı yöreye gelen turiste karşı samimi ve sıcak duygular beslemekte ve onları misafir gibi görmekte olduğu katılımcılar genelinin ortak görüşüdür. Bununla beraber kahve ve çay gibi içecek ürünleri de katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Misafirperverliğin bir yansıması olarak yerel halkın bir şeyler ikram etme isteğinin bir göstergesi olarak dile getirilmiştir. Bu noktada çatışma, sorun gibi kelimelerin vurgulanması yörede ki iletişimin kötü olduğunu vurgulamamaktadır. Tam tersine katılımcılar bu kelimeleri böyle durumların yaşanmadığını belirtmek için kullanmışlardır. Esnaf kelimesinin ve ürün kelimelerinin olması da turistlerle esnaf arasında gerçekleşen iletişimin daha yoğun olduğundan dolayıdır. Esnaflara ilişkin olarak, K3, K8, K13, K16, K18 esnafların turizm iletişimi noktasında geliştiğini ama gerçekleştirilecek eğitimlerle bunun arttırılmasının gerektiğini belirtmişlerdir. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir.

> K12: *Diyalog herkesle vardır. Vatandaşlar evin önünde otururken, turistler sohbete başladığında ikramlar ve sıcak bir sohbet başlamaktadır. Hiç sorunumuz yoktur.*
>
> K5: *Bölgeye ilk geldiğimde yöre halkının kültürü ve insan ilişkileri noktasında ilerletebilmek için iletişim hususunda esnaflarla toplantı yaptım. İletişim ve insan ilişkileri noktasında halen daha kurslar gerçekleştiriyoruz. Komşu esnafların sosyal ilişki ve ahilik kurallarını gereğince uygulamak noktasında bölgenin halen daha kurallara ve eğitime ihtiyacı bulunmaktadır.*
>
> K8: *Yerel halk ile turist arasındaki ilişkimiz aslında tamamen bizim kültürümüzün örf ve âdetine göre işlemektedir. İnsanların turiste nasıl davranılır ve nasıl konuşulur muhabbeti değil de onların misafir gözüyle gördükleri için misafire nasıl davranılması ve ağırlanması gerekiyorsa o şekilde yapılmaktadır. Yerel halk ile turistler arasında ailevi ilişkiler bile kuranlar vardır.*

4.1.7. Ekonomik Etkiler Temasına İlişkin Bulgular

Şekil 4.13: Ekonomik Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu

Tablo 4.11: Ekonomik Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları

Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans
Turizm	68	İstihdam	13	Aşırı	8	Hizmet	6
Taraklı	29	Bağımlılık	12	İş	8	Kazanç	6
Para	20	Çalışıyor	11	Kadın	8	Konak	6
İnsanlar	16	Gelir	11	Sektör	8	Sanayi	6
Satış	16	Turist	10	Bugün	7	Tarihi	6
Bölge	14	Katkı	9	Ürün	7	Üretim	6
Ekonomik	14	Tarım	9	Aile	6	Yayla	5

*Bu tablo arasındaki sözcüklerin dışında toplam 892 farklı sözcük bulunmuştur.

Şekil 4.13 ve Tablo 4.11'de görüldüğü gibi Turizm ve Taraklı kelimeleri araştırmanın genelinde olduğu gibi ön plandadır. Ekonomik etkiler bakımından para, satış, gelir, ekonomik, katkı, kazanç kelimeleri yöre halkının turizm neticesinde gelir elde ettiğini ortaya koymaktadır. İstihdam, çalışıyor, sektör, iş gibi kelimeler turizmin yörede iş imkânı oluşturduğu ve diğer sektörler üzerinde de etkisi olduğunu göstermektedir. Öte yandan kelime frekanslarında görüldüğü gibi aşırı ve bağlılık kelimeleri de katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Katılımcı görüşleri incelendiğinde genel görüş yörenin turizme aşırı bağlı olmadığı üzerindedir. Ancak K7, K8 ve K15 ekonomik anlamda turizme bağlı olmak gerekliliğini de belirtmiştir. Öte yandan ürün, üretim gibi kelimelerde turizmin getirdiği kazançtan yararlanmak için yapılanları aktarmak için katılımcılar tarafından vurgulanan diğer kelimelerdir. Bir diğer önemli nokta da katılımcıların Taraklı'nın kalkınmasında ve gelecek planlarında turizme verdikleri önemdir.

K1: *Biz 2004-2009 arasında vatandaştan çok büyük eleştiri almıştık. Ya başkan turizme taktı kafayı, turizmden ne olacak falan diye. Fakat daha sonra 2011-2012'de bir üniversitenin yaptığı ankette halkın %75'i Taraklı'nın geleceğinin turizmde olduğunu ankette söyledi. Bu az önce dediğim bir zihniyet dönüşümü değişimdir. Bu şu anda tesisler hariç dışarıda, çarşıda turizmden evine ekmek götüren aile bireylerini sayarsak nerden bakarsak 150 kişi vardır. Birde turizm işletmelerinde çalışanları sayarsak Taraklı'da şuanda istihdam da açık arada tarımdan veya diğer sektörlerden önce turizm gelmektedir.*

K2: ...İnsanlar kendi ürettiklerini pazarda satabiliyor... Eğer turizm olmasaydı, Taraklı belki silinip gidecekti. Taraklı turizm ile birlikte küllerinden yeniden doğuyor. Bugün ben kendi kendime ne kadar değerli olduğumuz daha iyi anlıyorum. Eğer turizm olmasaydı, Taraklı bitiyordu, bitmişti.

K8: *Hayır turizme bağımlı değildir ama şöyle bir durum söz konusudur. Taraklı'nın bir sanayi kenti olma şansı demiryolu, denizyolu, ulaşım ağının ana harterlere yakın olmamasından dolayı Taraklı'ya hiçbir şekilde sanayi kurulma şansı yoktur. Ki zaten bizde bunu istemiyoruz. Bacasız sanayi olan turizmin daha da gelişmesini istiyoruz. Taraklımızda bugün itibariyle baktığımızda bağımlılığımız yok ama biz burada bağımlılık olsun istiyoruz.*

4.1.8. Fiziksel Etkiler Temasına İlişkin Bulgular

Şekil 4.14: Fiziksel Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu

Tablo 4.12: Fiziksel Etkiler Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları

Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans
Çevre	22	Turizm	12	İzin	6	Yapılaşma	5
Taraklı	18	Turist	11	Termal	6	Duyarlı	4
Bilinç	17	Koruma	10	Uygun	6	Düzen	4
Çöp	15	Atmak	8	Zarar	6	İçerisinde	4
Ev	14	Belediye	8	Doku	5	Karşı	4
Gelen	14	Kirlilik	7	Güzel	5	Mimari	4
İnsanlar	13	Bölge	6	Tepki	5	Restorasyon	4

*Bu tablo arasındaki sözcüklerin dışında toplam 638 farklı sözcük bulunmuştur.

Şekil 4.14 ve Tablo 4.12'de görüldüğü gibi fiziksel çevre unsurları içerisinde "bilinç" kelimesi sıklıkla vurgulanmıştır. Bu konudaki katılımcı görüşleri yöre halkının çevre koruma bilincinin turizmle arttığı ve özellikle turizmle birlikte yaşadıkları evleri asıl dokusuna uygun bir biçimde restore etmeye başladıkları katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Konuyla ilgili katılımcı görüşleri şöyledir.

> *K5: Turizm çevresel dokuyu güzelleştirmektedir. Sahip olduğumuz restoranının dizaynını turizme daha fazla hizmet etmek için düzeltmek isteği doğurdu. Turizm sayesinde iş yerleri düzenlendi ve güzelleşti.*

> K11: *Tabi insanlar bilinçlendikçe çöpünü dışarı atmamaya ve bununla mücadele etmeye başladı. Ben halkımda bunu gözlemliyorum. Artık sokakta, kahve önünde sigarayı fırlatan azaldı. Küllük varsa küllüğe ya da bir çöp kutusuna atıyor. Buda turizmle gelişti.*

Gelen turistler noktasında ise katılımcıların geneli turistlerin bilinçli olduğunu vurgularken, K4, K5, K6, K15 bazı turistlerin bilinçsiz davranış gösterdiğini de vurgulamıştır.

> *K6: Gelenler bilinçli olarak gelmektedir. Buraya gelen önceden bilgi sahibi olarak gelmektedir. Taraklı'ya gelenler benim gördüğüm kadarıyla biraz bilgi edinen bilinçli kişilerdir. Dolayısıyla bilinçli gelenler %80 iken bilinçsiz gelenler %20'dir.*

Görüşme yapılan kişilerin "göç, atmak, kirlilik, zarar" gibi kelimeleri vurgulamaları ve turizmin geldiği yerde fiziksel hasar oluşturduğu da bazı katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

> *K8: İster istemez bir çevre kirliliği söz konusudur… Ama biz belediye olarak bunu bertaraf ediyoruz. Suyumuz bir nebze arıtılarak dereye karışmaktadır. Nerede insan varsa tabi ki orada bir çevreye zarar söz konusudur. Biz bunun denetim ve*

temizliğini düzgün yaptıktan sonra turistin gelip burada ağaç kesme, çevreye farklı zararlar verme şansı denetimler sağlam yapılırsa şansı yoktur.

4.1.9. Popülerlik Temasına İlişkin Bulgular

Şekil 4.15: Popülerlik Kapsamındaki Kelime Bulutu

Tablo 4.13: Popülerlik Kapsamındaki Kelime Bulutu Frekansları

Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans	Kelime	Frekans
Taraklı	28	Turizm	11	Para	8	Misafir	6
Turist	20	Çatışma	9	Araba	7	Yerel	6
Gelen	18	Hizmet	9	Sefer	7		
İnsanlar	15	İyi	9	Yemek	7		
Sorun	15	Kültür	9	Ev	6		
Popüler	14	Gelecek	8	Halk	6		

*Bu tablo arasındaki sözcüklerin dışında toplam 860 farklı sözcük bulunmuştur.

Görüşülen kişilere Taraklı'da turizmin gelecekte popüler olmasını ve daha fazla turistin bölgeyi ziyaret etmesini ister misiniz? Sorusu yöneltilmiştir. Bu sorunun sorulma sebebi görüşülen kişilerin turizmin geleceğine olan bakış açısının belirlenmesinin önem arz ettiği düşüncesidir. Popülerlik açısından katılımcıların dört tanesi hariç hepsi bölgenin daha fazla turist çekmesini ve popüler olmasını istemiştir. Ancak K1, K3, K6, K8 ve K11 konuya ilişkin olarak bazı altyapı gelişmelerinin sağlanmadığı takdir de bunun olmasının yörenin taşıma kapasitesinde sorun yaratabileceğini ifade etmişlerdir. Öte yandan, K9, K14, K16ve K19 yörenin popüler olmasını desteklememiştir. Katılımcılar bu noktada yörenin popüler olmasının kapasite problemlerine, insanları değiştireceğine ve sakinliği

bozacağına dair endişelerini dile getirmişlerdir. Konuya ilişkin bazı katılımcı görüşleri şöyledir.

> K11: *Gelecekte bölgenin popüler ve daha fazla turist çekeceğine inanıyorum. Bize de görev düşmektedir. Biz burada bugün 500 kişi ağırlıyorsak gelecekte bu rakamı 5000 kişi olması için gereken planlamayı da yapmamız gerekmektedir... Örneğin, 5000 kişilik bir cami yaptık mı, 2000 kişilik bir kongre merkezi yaptık mı yapmadık, 2000-3000 kişilik bir sosyal alan mesire yaptık mı yapmadık, 2000-3000 kişinin çöpünü toplayacak bir belediyenin temizlik aracını güçlendirdik mi? Bunları yapmamız gerekmektedir.*
>
> K16: *Çok popüler olmasını istemem. Sebebi de şudur. Bunu Seferihisar'dan örnek vereyim ben size. Seferihisar Cittaslow olduktan sonra İzmir'e çok yakın olduğu için hafta sonları İzmirlilerin akınına neden oldu. Buda insanlarda daha fazla para kazanma dürtüsü uyandırdı… Popüler olmak altyapı yetersizliğiniz var ise sorundur. Diyelim ki Taraklı ortalama hafta sonu 500 kişiye yetebilecek bir kapasiteye sahipse nedir bu otoparkı, lokantası, yeme-içme mekânı, parkı neyse bir anda 1500 kişi gelirse bunu kaldıramaz. Bunun için Cittaslow felsefesi yavaş şehirler olmaktır. Bizde yavaş yavaş ilerlemek istiyoruz.*
>
> K19: *Biraz turist gelsin ama çok popüler olmasın… Bu insanlar değişmesin sıcakkanlı olarak insanlar kalsın. Şuanda Taraklı insanlara misafir gözüyle bakıyor yani para olarak değildir. Fazla profesyonelleştiği, fazla doyduğu zaman insanlara para gözüyle bakabilir.*

4.1.10. Yapılandırılmamış (Sohbet Tarzı) Görüşmelere İlişkin Bulgular

Yapılandırılmamış görüşmeler yörede bulunan esnaflar ve sanat ustaları ile gerçekleşmiştir. Bu noktada bu kişilerin aynı anda işlerini yapmaları gerektiği için yapılandırılmış bir mülakat yerine sohbet tarzı mülakatlarda yaptıkları iş ve Taraklı hakkında sorular sorulmuştur. Bu sorular araştırmacı tarafından elle not alınarak kaydedilmiştir. Toplamda görüşülen 7 kişinin 5'i yörede esnaflık yaparken 2 kişi ise kaşık ustası ve dokuma ustasıdır.

Esnaflar görüşmelerinde sosyal, kültürel, ekonomik etkiler ve iletişim temalarıyla birlikte yaşadıkları sorunlara ilişkin konulara değinmişlerdir. Sosyal ve ekonomik anlamda

yörede çalışan kadınların istihdama katıldıkları ve ekonomik anlamda gelir elde ettiği vurgulanmıştır. Bu da kadınların hayatında yaşanan bir değişimle sonuçlanmıştır. Kültürel anlamda 5 katılımcı da yörenin kültürel yapısının korunduğunu belirtmiştir. Ancak konuyla ilgili K23 bölgeye çok fazla turist gelmesi halinde kültürün bozulabileceğinden duyduğu endişeyi dile getirmiştir. İletişim noktasında ise hem esnafın birbiriyle arasının iyi olduğu hem de turistle kurulan iletişimin yardımseverlik ve misafirperverlik duygusu içinde geliştiği katılımcılar tarafından vurgulanan diğer önemli noktadır. Katılımcılar yörenin turizminin bölgede çekilen reklam ve diziyle ve termal otelin yapılması ile tanındığını vurgulamıştır. Ayrıca K21 ve K22 bölgenin turizm potansiyelinin ekonomik kriz nedeniyle son yıllarda azaldığını ve ekonomik şartların kendilerini zorladığını dile getirmişlerdir. Görüşmeler esnasında katılımcılar görüşlerini şu şekilde anlatmıştır:

> K21: *Turizm sayesinde köylü kadınlarımız eskiden kendileri için ekmek yaparken şimdi bu ekmekleri satıp para kazanıyorlar. Annem burada ilklerden biriydi. Turizm olmasaydı eğer bu imkâna sahip olamazdık. Kadınlarımız önceden çalışmıyordu. Annem seyyar satıcılıkla işe başladı.*
>
> K23: *Turizmin bölgeyi ileriye doğru tabi ki de bozması mümkündür. Burada eğer çok fazla insan yer alırsa yani oturan olursa o kültürler karışır ve bizim kültürümüz değişir ve bir önemi kalmaz.*
>
> K22: *Taraklı'da turizm potansiyeli önceye göre azalmakta yani bölgeye daha az turist gelmektedir… Bu sayının ekonomik krizden dolayı azaldığını düşünüyorum. Pahalılık bizi zorluyor ve turist açısından sorun oluyor.*
>
> K25: *Ne kadar kültürümüzü korursak o kadar iyidir. Sakin şehir olmasının bu noktada anlamı büyük oldu. Kendi aramızda lakaplarla konuşuruz. Karşımızdaki turist bize nasıl yaklaşırsa bizde öyle yaklaşırız. Sıcakkanlı ve yardımsever insanlarızdır. Kendi küçük gönlü büyük Taraklı bizim sloganımızdır.*

El sanatları üreticisi insanlarda sosyal ve kültürel anlamda değişiklik olmadığını vurgulamaktadır. Katılımcılar el sanatının nasıl gerçekleştiği hakkında bilgi vermiştir. Ancak bu noktada sanatlarını gerçekleştirirken yaşadıkları ekonomik zorluklar ve gençlerin öğrenmemesinden kaynaklı sıkıntılarını da dile getirmişlerdir. Yaşadıkları sorunlara ilişkin katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir.

K24: *7 yıldır el dokuması yapıyorum. 7 yıl önce 4-5 kişiydik. Sonra insanlar bu işten para kazanamadığı için bıraktı… Sanatımıza kimse önem vermemektedir. Gelenlerde bu işe önem vermiyor. Taraklı halkıda önem vermiyor. Kendi çabamızla burada ayakta durmaya çalışıyoruz. El emeğine hiç değer verilmediği için yeni nesil de bunu öğrenmiyor. Destek istedik bu konuyla ilgili ancak destek verilmedi.*

K20: *İlgi gösterse yanlış anlamayın ama sanata sevgi olsa, sen buraya girdin diğer biri kişi birer kaşık alsa iyi olurdu. Buraya 100 kişi giriyor ancak 10 kişi alıyor. Bu sanatı insan yapmak ister mi? İçeri girişe bir para yok çıkışa da yok. Yani bizim kültürümüz bu konuda zayıf. Ben bunu köyde yapsam gelen esnafta efendi gibi gelir alır. Toptan satıyorum zaten. Burada bakanlık için çalışıyoruz. Burada zararım var ancak karım yok. Örneğin, sabahleyin 20 lira buraya gelmek için yol parası ödedim. 30 lirada giderken vereceğim. Yemek yesem zaten oldu sana 70 lira. Kazanmadım zaten 20 lira. Ben bu hayatın neresinden memnun olayım. Allaha şükür ben memnunum hayatımdan. Ben gençlik için konuştum. Gençliğin bu duruma ayak uydurması çok zordur.*

4.1.11. Araştırmacının Kişisel Gözlemlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada üretilen ana ve alt temalara uygun bir şekilde araştırmacının yörede bulunduğu süreç içerisinde gözlemler gerçekleşmiş ve sonuçları temalar ile bağlantılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Genel görünüş itibariyle bakıldığı zaman yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmelerde elde edilen bulgular ile gözlemlerin örtüştüğü görülmektedir. Temalar ve alt temalara ilişkin gözlemlenen olgulara ilişkin genel görünüm aşağıda yer alan Tablo 4.15'de yer almaktadır.

Tablo 4.14: Temalar ve Alt Temelara İlişkin Gözlemler

Tema	Alt Tema	Katılımcı Görüşleri ile Uyumluluk
Etmenler	Turist Tipleri	Uyumlu
Sosyal Etkiler	Suç Oranları, Demografik	Uyumlu
Kültürel Etkiler	Tanıtım ve Pazarlama, El Sanatları, Mimari Yapılar, Yerel Ürünler, Kültürel Değişim Yerel Gelenekler, Dil Üzerinde, Kültürün Ticarileşmesi	Kısmen Uyumlu
İletişim	-	Uyumlu
Ekonomik	-	Uyumlu

Tablo 4.15'de yer aldığı gibi gözlemler ile katılımcı görüşleri arasında tema ve alt tema kapsamında uyumluluk olduğu görülmektedir. Genel anlamda gerçekleştirilen gözlemlerde kültürel etkiler ve iletişim temalarına olan vurgu öne çıkmaktadır. Sosyal etkiler, etmenler ve ekonomik etkilere ilişkin gözlemlerde gerçekleştirilmiştir. Tema ve alt temalara ilişkin gözlem bulguları ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Etmenler temasına ilişkin olarak yöreye gelen turistlerin genel itibariyle yerli turist ve aile olduğu gözlemlenmiştir. Yöreye gelen turistlerin bölgenin kültürel yapısına benzeyen kişiler olduğu söylenebilir.

Sosyal etkilere ilişkin olarak suç oranları ve demografik yapıya ilişkin gözlemler gerçekleştirilmiştir. Bölgede bulunulan süre içerisinde herhangi bir biçimde suç oluşturabilecek bir davranış gözlemlenmemiştir. Bununla birlikte, insanların dükkânları kapalıyken sadece ürünlerin üstünü kapatıp dükkânlarından ayrılması ve dükkânlarda herhangi bir şekilde kepenk bulunmaması da suça ilişkin bir durumun oluşmadığını gösteren niteliktedir. Demografik yapıya ilişkin olarak genç nüfusun az olduğu ve turizme yönelik işlerde çalışma oranlarının da düşük olduğu söylenebilir.

Kültürel etkilere ilişkin olarak yapılan gözlemlerde tanıtım ve pazarlama noktasında kültürel öğelerin bu süreçte kullanıldığı ve hatta yörenin sahip olduğu "Yalaza" kültürünün bir diziye ilham kaynağı olduğu da görülmüştür. Bununla birlikte, tanıtım için hazırlanan broşürler ve yörede el sanatı ile uğraşan bir ustanın sürekli fuarlara katıldığının öğrenilmesi de bu süreci desteklemektedir. Ancak bir kişi konuyla ilgili yalnızca termal turizmin pazarlamasının gerçekleştirildiği için kültür turistinin sayısı azaldığını da belirtmiştir. Kültürel etkiler açısından yörede bulunan somut kültürel mirasın bakımsız olması sorun oluşturmaktadır. Özellikle meydan da bulunan bazı tarihi yapılar ve kültür evi içerisinde bulunan somut mirasın bakımsız olduğu gözlemlerde ortaya çıkmıştır.

Mimari yapılara ilişkin olarak ilçe merkezi gezilmiş ve burada bulunan birçok evin yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı ve hatta bir bölümünün ise yıkıldığı tespit edilmiştir. Önemli kültür miraslarımız içerisinde yer alan evlerin bazılarının çökme tehlikesi insanlar açısından bir tehlike unsuru da oluşturmaktadır. Diğer bir nokta ise taşlardan yapılan merkez olmuştur. Burada bulunan cam fanusların kullanılmadığı ve aynı zamanda mermerlerin de eskidiğinin görülmesi buranın bakımında da sorun olduğunu göstermektedir. Bu duruma ilişkin araştırmacı tarafından çekilen örnek fotoğraflar aşağıdaki gibidir.

Şekil 4.16: Yıkılan Bir Ev

Şekil 4.17: Yıkılma Tehlikesiyle Karşı Karşıya Kalan Bir Ev

Şekil 4.18: Meydanda Yer Alan Cam Fanus

Şekil 4.19: Kent Meydanı

Şekil 4.20: Kültür Evi-1

Şekil 4.21: Kültür Evi-2

Gerçekleştirilen gözlemlerde incelenebilen diğer alt temalar yerel gelenekler, yerel ürünler, kültürel değişim ve yöre halkının kullandığı dil olmuştur. Bunlara genel anlamda baktığımızda yörede insanların gelenekleri, ürünleri, dillerini korudukları görülmüştür. Ancak bazı geleneklerin ve mesleklerin zaman içerisinde kaybolduğu da vurgulanmıştır. Bu duruma ilişkin olarak, sokakta salça yapan kadınlarla karşılaşılması, yerel ürünlerin satıldığı yerlerin bulunması, bölgede herkesin bir lakabının olması, yöreye uygun bir şekilde giyinen kadınların dillerini ve kültürlerini koruyarak işlerini gerçekleştirmesi örnek verilebilir.

Şekil 4.22: Geleneksel Düğün Davetiyesi

Şekil 4.23: Kadınlar Tarafından Hazırlanan Yerel Ürün

Kültürün ticarileşmesi ve el sanatlarına ilişkin olarak gerçekleştirilen ahilik toplantısında ve gözlemler sonucunda paydaşların dışarıdan getirilen ürünler yerine Taraklı'nın bünyesinde üretilen ürünlerin kullanılmasını esnafa vurguladığı görülmüştür.

Son olarak iletişim ve ekonomik etkileri bakımından gerçekleştirilen gözlemlerin uyumlu olduğu görülmüştür. Yöre halkının bulunulan süre içerisinde güler yüzlü ve misafirperver yapısı katılımcı görüşleri ile uyumluluk göstermektedir. Bölgede turizmin ekonomik olarak her kesimden insana gelir kapısı oluşturduğu görülmektedir. Sokakta türkü söyleyen ve el arabasıyla kaşık satan kişiler buna örnek olarak gösterilebilir.

Şekil 4.24: Sokakta Kaşık Satan Bir Kişi

Şekil 4.25: Taraklı'nın Genel Görünümü

4.2. Tartışma

Tez çalışmasının bu kısmında Taraklı'nın sosyal ve kültürel yapısını etkileyen etmenler katılımcı görüşleri neticesinde ilişki tabloları vasıtasıyla ortaya koyulmuştur. Tablolardan ortaya çıkan sonuçlar ile literatürden elde edilen bilgilerin karşılıklı bir şekilde analiz edilmesiyle ilişki tabloları raporlanmış ve tartışma bölümü tamamlanmıştır.

Şekil 4.26 ve 4.27'de sosyal etkiler ve etmenler arasındaki ilişkiyi gösterir harita verilmiştir. Şekil 4.26 ilişki ayrımı gözetmeksizin temaların birbiri içerisinde ve karşılıklı ilişkilerin tamamına yer verilirken, şekil 4.27'de yalnızca karşılıklı ilişkilerin ön planda olduğu özet bir hali sunulmuştur. Gerçekleştirilen inceleme ve tartışmalar ilişki haritasının daha az karmaşık olmasından dolayı özet tablo üzerinden gerçekleştirilmiştir. Şekil 4.26'da ilişkilerin sıklığı çeşitli çizgiler kullanılarak açıklanırken, şekil 4.27'de alt temalar arasında en yoğun ilişkili olanlar kesik çizgiler yardımıyla ortaya koyulmuştur.

Şekil 4.27'de katılımcıların sosyal etkilerin sebeplerine ilişkin görüşleri yer almaktadır. Şekil sayesinde bölgede yaşayan insanların sosyal yaşamda yaşadıkları değişimlerin turizmle ilişkisinin hangi noktalarda olduğu ortaya koyulmuştur.

Şekil 4.27'de görüleceği üzere sosyal etkiler kapsamında yer alan eğitimin etmenler teması kapsamında yer alan turist davranışları, bireysel faydalar, turizm gelişimi ve planlaması, turizm hareketliliği ve yerel halkın davranışı ile karşılıklı bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu ilişkiler incelendiğinde, turizm hareketliliğinin genel eğitim düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir. Nitekim Faroquee vd. (2008) yaptıkları çalışmada turizmin eğitime olumlu etki ettiğini vurgulaması ve Singla'nın (2014) turizmin yabancı dil bilgi seviyesinin arttığını tespit etmesi bu bulguyu desteklemektedir. Ayrıca Gümüş ve Özüpekçe (2009, s.402) turizm hareketliliğiyle beraber Foça'da turizme yönelik meslek kazanma ortamının arttığı ve bölgede bir turizm lisesi açıldığını belirtmiştir. Aynı şekilde araştırmanın yapıldığı bölgede de bir turizm bölümü mevcut olup gençlerin turizm eğitimi aldıkları ve meslek kazandıkları görülmektedir. Taraklı açısından önemli bir sorun kültürün metalaştırılması ve esnafın bilinçlenmesi noktasındadır. Meydan Uygur ve Baykan'ın (2007, s.47) belirttiği üzere bu sürecin yaşanmaması açısından eğitim önemli bir noktadadır. Nitekim araştırmanın gerçekleştiği bölgede de turizm gelişimi ve planlamasında yerel yönetim tarafından önlem alınmaya ve yerel halk bilinçlendirilmeye çalışılmasına rağmen hala eksiklikler olduğu görülmektedir. Eğitim üzerinde değinilmesi gereken diğer bir nokta turizmden kazanç sağlayan ve sağlayabilecek kişilerin turizmin bireysel açıdan ekonomik faydalarını arttırmak için kendilerini geliştirmesidir.

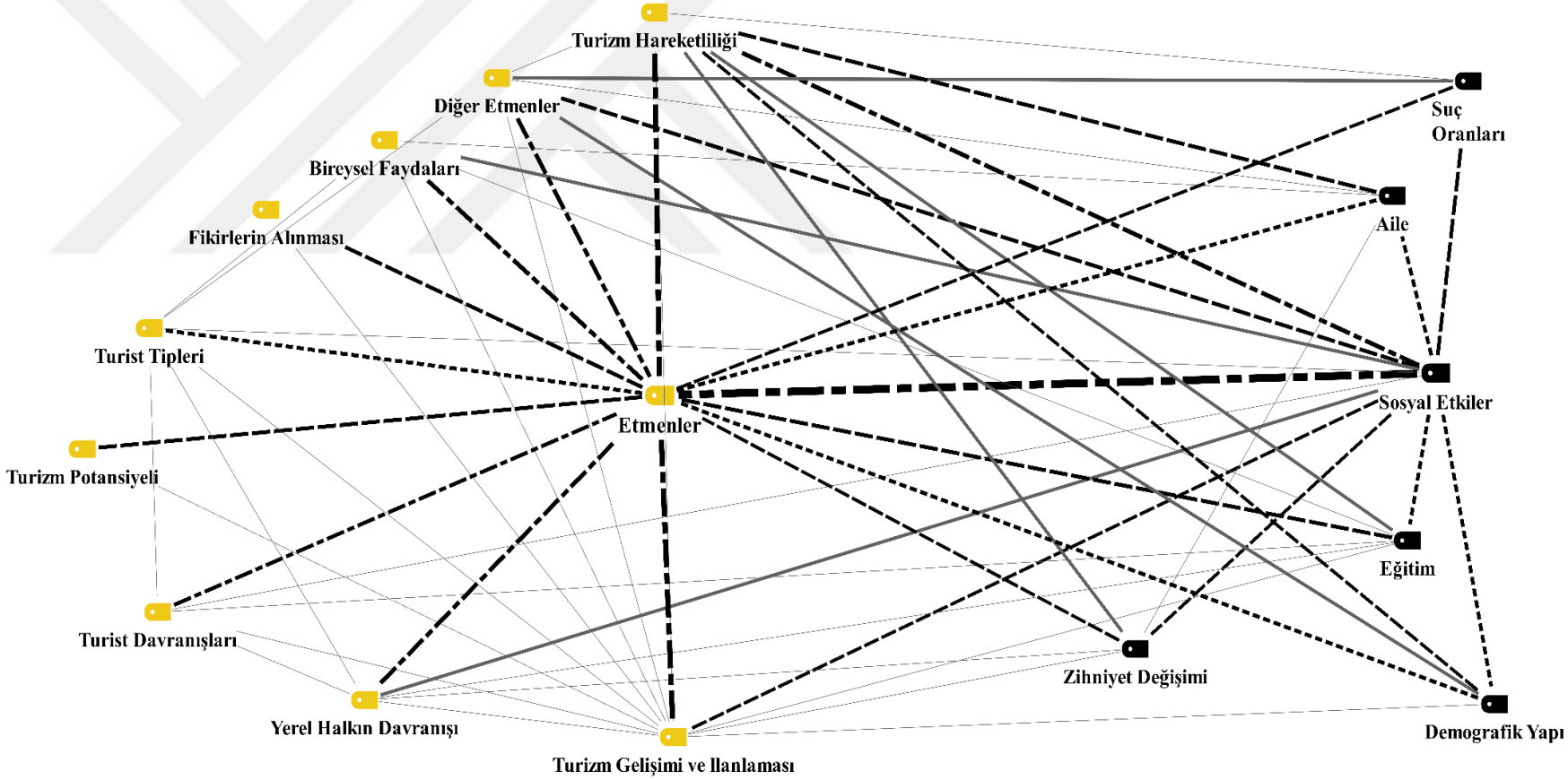
Şekil 4.27'de zihniyet değişimi ile turizm gelişimi ve planlaması, yerel halkın davranışı ve turizm hareketliliği arasında bir ilişki olduğu katılımcılar ile yapılan görüşmeler neticesinde ortaya koyulmuştur. Turizm gelişimi ve planlaması sürecinde yapılan faaliyetler, turizmin yerel halka tanıtılmasıyla beraber turizme ve kadınların çalışabilmesine karşı bir zihniyet değişimi olduğu görülmektedir. Yerel halk üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda turizmin sağladığı sosyal ve ekonomik faydalar farklı yazarlar tarafından vurgulanmıştır. (Özdemir vd., 2000; Hançer ve Mancı, 2017, s.83; Alaeddinoğlu 2007, s.15). Gelişim süreci içerisinde yerel halkın turizmden sağladığı ekonomik ve sosyal faydaların farkına varması da bu değişimin asıl sebebidir.

Şekil 4.27'de görüldüğü üzere turizm hareketliliği başta olmak üzere turizm gelişimi ve planlaması ve diğer etmenler ile demografik yapı arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Demografik etkiler içerisinde göç olgusu ön plana çıkmaktadır. Turizm hareketliliğiyle beraber bazı yöreler bazı yöreler hızlı nüfus artışıyla karşı karşıya kalırken (Işık ve Zoğal 2017, s.91), göç veren yörelerin bazılarında bu göçü önlemek için turizm hareketliliğinden faydalanılmaktadır (Özyakışır 2017, s.164). Taraklı'da yaşanan turizm hareketliliği Özyakışır'ın vurguladığı gibi göçe kaynaklık eden sorunlara bir çözüm getirme noktasında etkili olmuş ve bölgedeki göçü engellemiştir.

Turizmin sosyal etkileri kapsamında literatürde üzerinde durulan önemli konulardan bir diğeri ise suç oranlarıdır. Turizm ve suç arasında ki ilişki literatürde birçok yazar tarafından belirtilmiştir (Altındağ, 2014; Gallego vd., 2016; Ayazlar ve Işık, 2016). Şekil 4.27'de görüldüğü gibi bu çalışmanın sonuçları da turizm hareketliliği ve diğer etmenler ile suç oranları arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, turizm hareketliliğinin suç oranlarını arttırdığı farklı yıllar ve yazarlar (Tunç ve Sevin 1999, s.138; Avcıkurt, Şahin ve Şahin 2010, s.617 Ayazlar ve Işık 2016, s.1825) tarafından yapılan çalışmalarda ortaya koyulmuştur. Literatürden farklı olarak gerçekleştirilen çalışmada tam tersi bir ilişki ortaya çıkmış ve turizm hareketliliğinin suç oranlarını etkilemediği tespit edilmiştir.

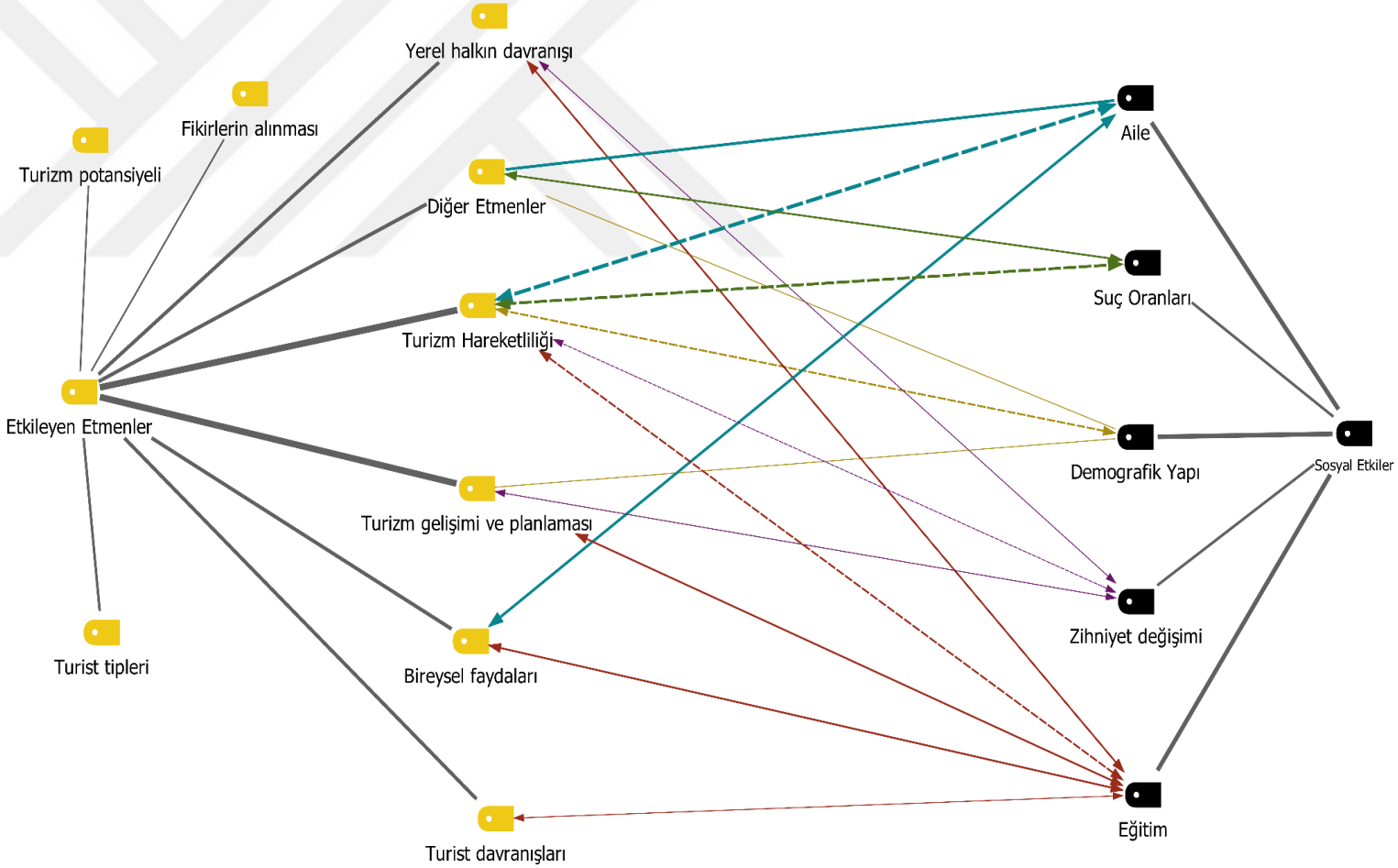
Sosyal etkiler kapsamında son olarak aile yapısının turizm hareketliliği, diğer etmenler ve bireysel faydalar ile karşılıklı bir ilişkisi olduğu şekil 4.27'de görülmektedir. Bu ilişki incelendiği zaman literatürle benzer ve farklı noktaları olduğu görülmektedir. Albayrak (2016, s.71), Civelek (2010, s.344) ve Haralambopoulos ve Pizam (1996) gerçekleştirdikleri çalışmalarda turizm hareketliliği neticesinde aile yapısında çeşitli boyutlar açılardan farklılık olduğunu vurgulamıştır. Taraklı destinasyonunda benzer şekilde turizm hareketliliğiyle beraber, sosyo-ekonomik açıdan güçlenen kadınların aile içerisinde sorumluluk seviyesi, kararlara katılımın arttığı, ailenin tutum açısından daha sosyal bir yaşamın içerisine girdiği, kadınların çalışmasıyla beraber ailenin mutluluk ve refah düzeyinin arttığı tespit edilmiştir. Literatürde tartışılan diğer bir nokta turizmin aile yapısı üzerinde getirdiği olumsuzluklardır. Yapılan çalışmalarda (Gürbüz, 2002; Özel 2014, s.64-65; Avcıkurt 2017, s.64) turizmin aile içi ilişkiler, bağlar, geleneksel aile yapısı ve aile içi iletişim, geçirilen süreler noktasında sorunlar oluşturduğu vurgulanmıştır. Bu noktada literatürden farklı olarak turizm hareketliliğinin böyle bir

sorun yarattığına ilişkin herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Yalnızca turizm dışında ortaya çıkan çeşitli nedenlerden dolayı geleneksel aile yapısının değiştiği katılımcılar tarafından değinilmiştir.

** Bağlantıların Yoğunluğu Düşükten Yükseğe Doğru ——— / — — — / ------- / - · - · -

Şekil 4.26: Katılımcıların Sosyal Etkilere İlişkin Görüşleri İle Etmenler Arasında İlişkiyi Gösteren Harita-1

Şekil 4.27:Katılımcıların Sosyal Etkilere İlişkin Görüşleri İle Etmenler Arasında İlişkiyi Gösteren Harita-2

Şekil 4.28 ve 4.29'da kültürel etkiler ve etmenler arasındaki ilişkiyi gösterir haritalar verilmiştir. Şekil 4.28 ilişki ayrımı gözetmeksizin temaların birbiri içerisinde ve karşılıklı ilişkilerin tamamına yer verilirken, şekil 4.29'da yalnızca karşılıklı ilişkilerin ön planda olduğu özet bir hali sunulmuştur. Gerçekleştirilen incelemeler ve yorumlar ilişki haritasının daha az karmaşık olmasından dolayı özet tablo üzerinden gerçekleştirilmiştir. Şekil 4.28'de ilişkilerin sıklığı çeşitli çizgiler kullanılarak açıklanırken, şekil 4.29'da alt temalar arasında en yoğun ilişkili olanlar kesik çizgiler yardımıyla ortaya koyulmuştur. Bu noktada kültürel etkilerin alt temalarının yoğunluğundan dolayı raporlama kısmında el sanatları, kültürün ticarileşmesi, kültürel değişim, yerel ürünler, yerel gelenekler ve mimari yapılar alt temaları karşılıklı ilişki yoğunluğu açısından yüksek olduğu için ayrıntılı olarak tartışılmıştır. İlişki yoğunluğu düşük olan diğer alt temalar ise genel bir biçimde tartışılmıştır.

Şekil 4.29'da yer alan kültürel değişim alt temasının ilişkili olduğu etmenler yer almaktadır. Şekilden anlaşılacağı üzere diğer etmenler ile kültürel değişim arasında diğer alt temalara oranla daha yoğun bir ilişki görülmektedir. Ayrıca turist tipleri ve turist davranışları da kültürel değişim alt teması ile karşılıklı bir ilişki içerisindedir. Bu noktada özellikle kültürel değişim üzerinde turizmin etkisinden ziyade diğer etkilerin bu süreçte daha önemli olduğu katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Turizm hareketliliği neticesinde yerel halk kendini yabancı hissetmekte (Wang, 2000) ve turistlerin ihlal edici davranışları sonucu kültür şoku yaşayabilmektedir. (Pearce 1995, s.144). Bununla beraber yerel halkın, dinsel inanç ve davranışlarının (Baykan, 2007), değerlerinin (Villar, 2008), yaşam biçiminin (Demir 2017, s.57), kullandığı dil ve sanatlarının değişebileceği ve kültürel yozlaşma ile karşı karşıya kalabilecekleri birçok yazar (Çapar ve Yenipınar 2016, s.100; Soykan 2003, s.7) tarafından vurgulanmıştır. Ancak çalışma özelinde yöreye gelen turistler ve yerel halk arasında kültürel mesafenin az olması, turistlerin Taraklı'nın kültürüne uyum sağlaması ve buna uygun hareket etmesi ve yerel halka kültürel değerlerinin ne kadar değerli olduğunu tekrar anımsatması ve turist yoğunluğunun kontrol edilebilir seviyede olması sonucu bu etkiler ortaya çıkmamıştır.

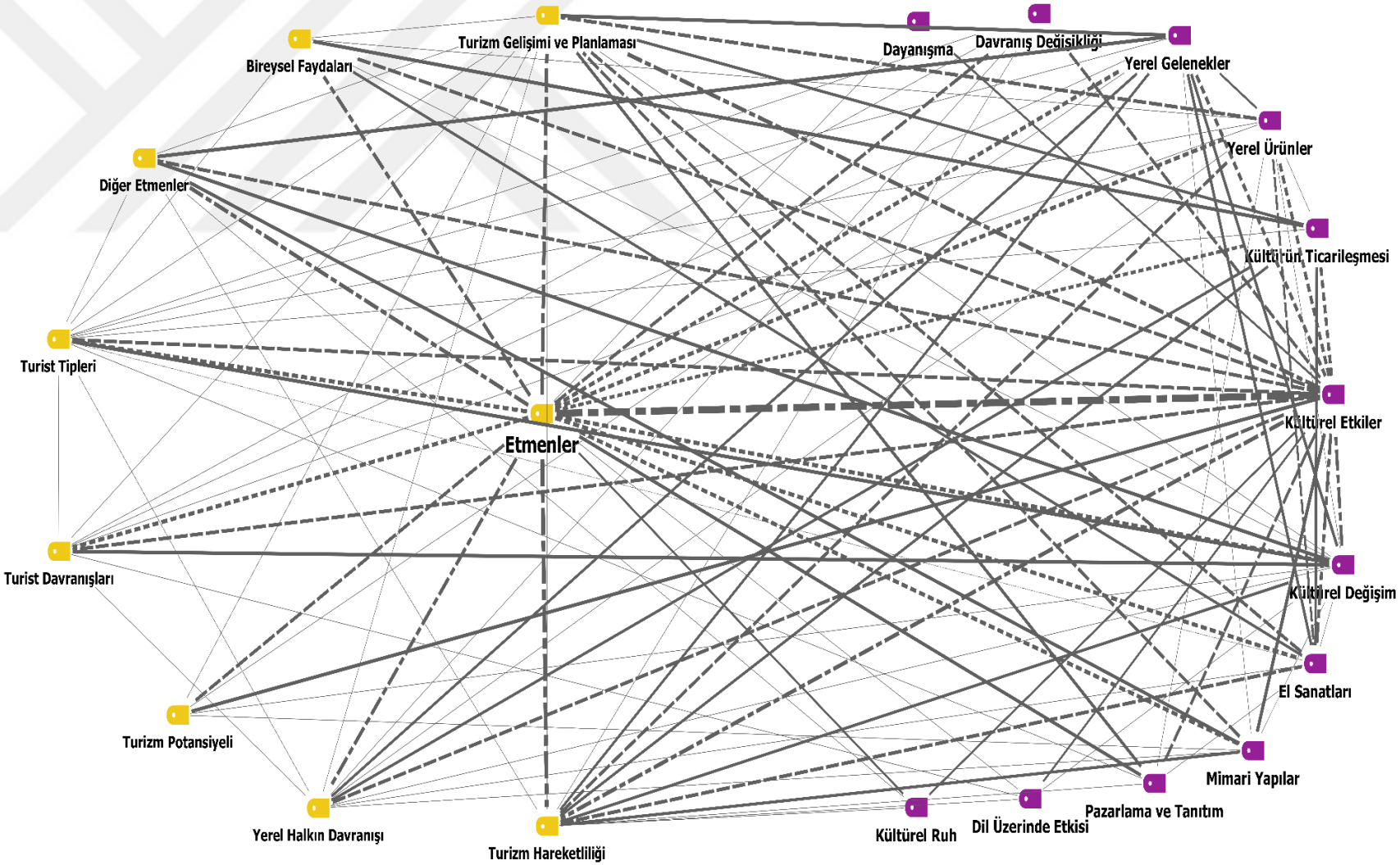
Bölgede kültürel anlamda yaşanan en temel sorun kültürün ticarileştirilmesinde yaşanan sorunlardır. Şekil 4.19'da görüldüğü üzere turizmin getirdiği bireysel faydalar ile kültürün ticarileştirilmesi arasında en yoğun ilişki ortaya çıkmıştır. Literatürde gerçekleştirilen çalışmalara (Avcıkurt 2017, s.83; Dilek 2017, s.5; Filiz ve Yılmaz, 2017) benzer şekilde özellikle el sanatları noktasında sunulan ürünlerin yalnızca ticari yönünün düşünülmesi neticesinde yörenin kültürüne özgü ürünlerin anlamlarını kaybetmesi sorun

oluşturmaktadır. Her ne kadar yerel yönetim bu noktada halkı bilinçlendirme noktasında gayret gösterse de bu noktada bölgedeki sorunlar devam etmektedir. Ticarileştirilmeye ilişkin literatürdeki bir diğer düşünce ise bu durumun özellikle gençler tarafından kabul edildiği (Mbaiwa 2011, s.298) ve yerel halk açısından ise faydalarının olduğu yönündedir (Kırlar Can vd. 2017, s.277). Yörede bulunan el sanatlarının gelişmesi, canlılık kazanması ve korunması bu faydalara örnektir.

Şekil 4.29'da görüldüğü üzere mimari yapılar ve turizm gelişimi ve planlaması, turizm hareketliliği ve diğer etmenler arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Taraklı turizmi yaygınlaşmasında önemli bir faktör olan tarihi yapılar ve evlerin turizm gelişim sürecinde restorasyon edilmesiyle beraber değerinin arttığı, kültürün korunmasına ve canlanmasına katkı sağladığı tespit edilmiştir. Aydın'ın (2018) Taraklı'ya benzer bir destinasyon olan Safranbolu'da ve Aref ve Redzuan'ın (2010) Shiraz'da gerçekleştirdikleri çalışmalarda benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Turizmin geliştiği destinasyonlarda mekânlar sosyal anlamda bir dönüşüm yaşamaktadır (Terkenli, Marcia, Jenkins, 2017). Taraklı'da turizmin her ne kadar olumlu etkileri olmasına rağmen turizm dışı nedenlerden dolayı içlerinde yaşanmayan evlerin yıkılması maddi kültürel öğelerin korunması açısından bir tehdit unsuru olarak göze çarpmaktadır.

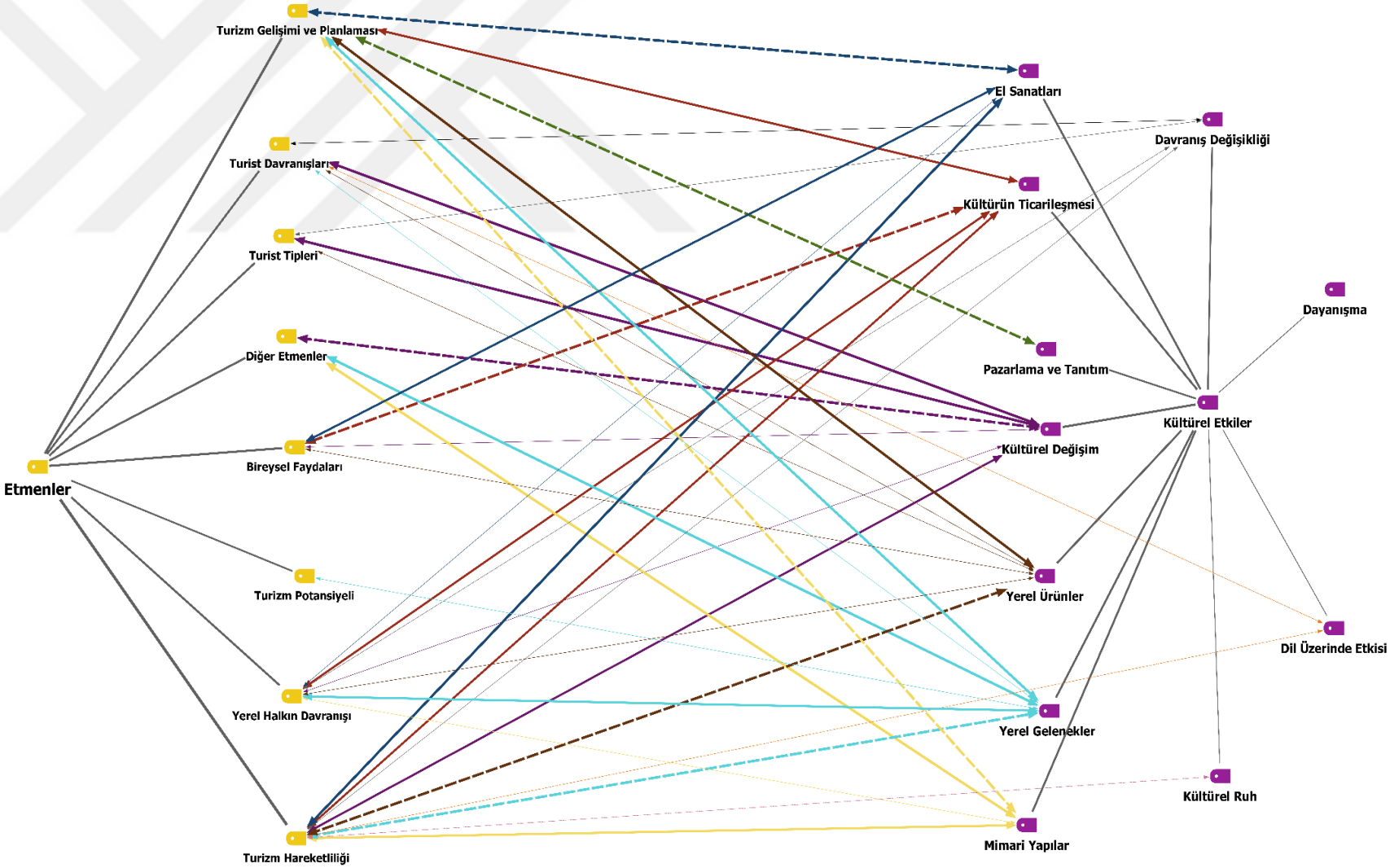
Yerel gelenekler ve yerel ürünler alt temaları ayrı ayrı incelenmesine rağmen ilişkili oldukları alt temalar ve katılımcı görüşleri benzerlik göstermektedir. Genel itibariyle bakıldığı zaman turizm hareketliliği ve gelişimiyle beraber yerel gelenekler ve ürünlerin canlandığı ve değerinin arttığı görülmektedir. Turizmle beraber insanların sadece kendileri için ürettiği yerel ürünlerin turizm amacıyla gelenlere satılması sonucu elde edilen gelir ve turistlerin ilgisi sonucunda; örf ve adetlerin değerinin artması, kaybolmaya yüz tutmuş mesleklerin gün yüzüne çıkması ve kültürel yapının korunması turizmin getirdiği olumlu etkiler içerisindedir. Uslu ve Kiper (2006); Akman (2007) ve Aydın (2018) yaptıkları çalışmalar neticesinde benzer bulgular elde etmişlerdir.

Son olarak gerçekleşen ilişkinin yoğunluğu az olmasına rağmen davranış değişikliği, kültürel ruh, dil üzerinde ve pazarlama ve tanıtım noktasında da turizmin etkilerinden söz edilebilmektedir. Bu durum incelendiğinde; yöre halkının davranışları ve sahip oldukları dil üzerinde turist davranışlarının ve turist tiplerinin bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca turizm hareketliliğinin yöredeki kültürel ruhu arttırdığı ve turizm gelişimi ve planlamasında kültürel öğelerin ön plana çıkarıldığı ilişki haritasından tespit edilen diğer önemli noktalardır.

** Bağlantıların Yoğunluğu Düşükten Yükseğe Doğru

Şekil 4.28: Katılımcıların Kültürel İlişkin Görüşleri İle Etmenler Arasında İlişkiyi Gösteren Harita-1

Şekil 4.29: Katılımcıların Kültürel İlişkin Görüşleri İle Etmenler Arasında İlişkiyi Gösteren Harita-2

BÖLÜM 5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ekonomik etkilerin ön planda olduğu sosyal ve fiziki etkilerin arka planda olduğu bir turizm endüstrisinden bahsetmek mümkün gözükmemektedir. Dünya geneline baktığımızda destinasyonlarda yaşanan ölçüsüz turizm hareketliliğiyle birlikte yerel halk zorlanmakta ve turistlere karşı düşmanlık derecesine gelen bir tutuma sahip olabilmektedir. Özellikle yerel halk açısından fayda sağlamayan bir temasın kabul edilmesi pek mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle turizmin ekonomik faydalarının yanında sosyal faydalarının gözetilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, sürdürülebilirliğin ön planda olduğu günümüz dünyası düşünüldüğü zaman sosyal ve kültürel çevrede yaşanan değişikliklerin takip edilmesi ve turizm planlamaları ve politikalarında yer alması bir zorunluluk haline gelmiştir.

Turizmin yeni geliştiği bir destinasyon olan Taraklı'nın sahip olduğu zengin sosyal ve kültürel değerlerin yönetimi ve korunması açısından bir pencere oluşturması önem taşımaktadır. Özellikle yolun başında alınan önlemler gelecekte yaşanabilecek sorunların engellenmesi açısından değer taşımaktadır. Bu sebeple turizmle birlikte sosyo-kültürel çevrede yaşanan değişimlerin sebeplerinin araştırılması gerekmektedir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği bölge sahip olduğu yapı itibariyle turizm hareketliliğinin son yıllarda gelişim gösterdiği, yabancı turist sayısının düşük olduğu ve yoğun bir turist akışına uğramayan bir destinasyondur. Bu durum Taraklı'nın sosyo-kültürel yapısının korunmasında önemli bir etken olarak görülmektedir.

Yerel halkın yaşamı ve turist memnuniyetini önemli oranda etkileyen değişkenlerden bir tanesi iletişimdir. Bu ilişkinin hangi yönde olduğu da sosyal çevre açısından önem taşımaktadır. Taraklı'yı ziyaret eden turistlerle yerel halkın arasında kültür farklılıklarının az olması, yerel halkın turistlere karşı nezaketli davranması ve misafir olarak görmesi turistlerle ilgilenmesine ve yakınlık kurmasına olanak sağlamıştır. Bu durum Taraklı

halkının davranışlarına da yansımış ve turistlere karşı olumlu bir tutum içerisine girmişlerdir.

Turizmin getirdiği etkiler düşünüldüğünde yerel halkın tutumlarının ortaya çıkmasında en önemli etkenlerden bir tanesi sağladığı faydalardır. Sosyal çevrede sürdürülebilir bir turizm gelişimi için yerel halkın yaşam standartlarını arttırıcı, taşıma kapasitesinin zorlanmadığı ve kontrollü bir turizm gelişimine ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırma sonucunda yerel halkın bu noktalarda rahatsızlık yaşamadığı görülmüştür. Yerel halkın sağladığı faydaları arttırmak için ekonomik, fiziki ve sosyal çevrede yaşanan değişimlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Nitekim yabancı turizm işletmelerinin bölgede olmaması ve yerel halkın kendileri için ürettiği ürünleri turistlere sunmasıyla ekonomik açıdan turizm bir fırsat oluşturmuştur. Özellikle Taraklı'nın coğrafi ve fiziki imkânları düşünüldüğünde yörenin ihtiyaç duyduğu gelir ve istihdam kapısı olarak turizmin önemi görüşme ve gözlemlerde ortaya çıkmıştır. Bunlara ek olarak turizm ile birlikte yörenin tanıtılmasıyla neticesinde tarım ağırlıkta olmak üzere diğer sektörler üzerinde de bir canlılık ortaya çıkmıştır. Ekonomik faydaların altyapı ve üstyapı faaliyetleri ile desteklenmesi ve yerel halkın sosyal ve kültürel açıdan sağladığı kazanımlarının daha ağır basması sonucu bireysel faydaların artması neticesinde turizm bölgenin geleceği açısından bir umut oluşturmuştur.

Gerçekleştirilen görüşmeler ve gözlemlerde ortaya çıkan bulgular düşünüldüğünde bölge halkının turizm gelişiminden "mutluluk" duyduğu ve turizm hareketliliğine "katılım" gösterdiği tespit edilmiştir. Unutulmaması gereken önemli bir nokta Taraklı'da turizmin yalnızca bu gün değil gelecekte de desteklenmesidir. Taraklı'da yaşayan insanların gelecekte turist sayısının artmasını desteklemektedir. Ancak bu sayının artması Diedrich ve Aswani (2016) tarafından da belirtilen gelecekte olumsuz sosyo-kültürel etkileri arttırabilme ihtimali bulunmaktadır. Katılımcılar tarafından belirtilen altyapı gelişimine ek olarak yerel halkın turizm konusunda bilincinin arttırılması ve sürdürülebilirlik ilkesinin göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır. Taraklı'nın potansiyeli düşünüldüğünde bunlara dikkat edildiği takdir de yörede turist sayısının arttırılma şansı bulunmaktadır.

Çalışma boyunca Taraklı'da turizmle birlikte sosyo-kültürel yapı başta olmak üzere yaşanan değişimler incelenmiştir. Elde edilen bulguların yerel halk başta olmak üzere

yerel yönetimlere ve benzer konularda çalışma planlayan araştırmacılara faydalı olacağı düşünülmektedir. Özellikle yerel yönetim ve yerel halk açısından faydaların arttırılması için araştırma bulguları, tartışma ve sonuca yönelik geliştirilen öneriler önem arz etmektedir. ***Bu kapsamda yerel yönetim, yerel halk ve işletmeler için geliştirilen öneriler aşağıdaki gibidir;***

Yerel Halka Yönelik Öneriler;

- Taraklı'da kültürel değişime sebep olabilecek bir turizm yapısı bulunmamakla birlikte, gelen turist sayısının kontrol edilememesi, turistler ve yerel halk arasında kültürel mesafenin artması sonucu bu durumun gerçekleşebilme ihtimali unutulmamalıdır.
- Destinasyonu ziyaret eden turistlerin davranışları yerel halkın bakış açısını çok etkilemektedir. Bazı turistlerin fiziksel çevre üzerinde gerçekleştirdiği olumsuz davranışlar yerel halkı rahatsız etmektedir. Bu sebeple yalnızca yerel halkın bilinçli olması değil turistlerinde geldikleri bölge noktasında önceden fikir sahibi olması ve bilinçli olması gerekmektedir. Taraklı'ya gelenlerin çoğunluğunun yerli turist olduğu düşünüldüğünde ülke genelinde sürdürülebilir bir turizm bilinci oluşturulması geleceğimiz açısından önem arz etmektedir.
- Sosyal ve kültürel çevrede yaşanan değişimler birçok farklı sebepten kaynaklanmaktadır. Kültür yaşayarak yaşatılır gerçeğinden hareketle en önemli husus yerel halkın kendi sosyal ve kültürel değerlerine ne kadar sahip çıktığı ile ilgilidir. Bunun için, bugün ve gelecekte bölgede bulunan yerel halkın kendi değerlerini farkında olması ve koruma bilinci ile hareket etmesi gerekmektedir. Yerel halk böyle bir tutum içerisinde olmazsa turistlerden de böyle bir beklenti içerisine girmek yanlış olacaktır.

Yerel Yönetime Yönelik Öneriler;

- Taraklı turizminin sahibi halen yerel halktır. Özellikle hızlı gelişen kitle turizmi destinasyonlarında, yabancı işletmelerin sayısının fazla olması yerel halkın sağladığı faydaları azaltmaktadır. Bu nedenle, Taraklı turizminin gelecek planlarında yabancı işletmelere izin verilmesi konusu üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir noktadır.

- Taraklı halkının bir özelliği de yaşanan sosyal ve kültürel değişimlere duyarlı olmalarıdır. Bölgede turizmin gelişimi ve turizm hareketliliğinin öneminin farkındadır. Bu sebeple, yerel halkın görüşlerinin alınması ve kararlara katılımının sağlanması gerekir. Yerel yönetim yerel halk içerisinden temsilciler belirleyerek, belirli tarih aralıklarında yerel halkı bilgilendirici ve görüşlerini alacak şekilde toplantılar gerçekleştirebilir.
- Taraklı kendine özgü maddi ve manevi kültürel değerlerini koruyabilmiş bir bölgedir. Daha önceki bölümde değinildiği üzere hem kültürün ticarileştirilmesi hem de gençlerin bu değerleri öğrenmesi açısından bölgede eğitim eksikliği görülmektedir. Bu eğitim eksikliğinin giderilmesi açısından yerel yönetimin ilgili kurumlarla anlaşarak yerel halkı bilinçlendirmesi gerekmektedir.
- Taraklı açısından kültürel unsurlar bölgenin sahip olduğu turistik ürünlerin en başında gelmektedir. Bireysel açıdan ekonomik faydaları arttırmak için dışarıdan alınan ürünlerin yüksek fiyatları ne turiste ne de yerel halka yarar sağlamaktadır. Aksine, turistik ürünlerin aslına uygun olarak üretilmesi ve turistlere sunulması hem ekonomik anlamda hem de sürdürülebilirlik açısından yarar sağlamaktadır. Esnaflar başta olmak üzere yerel halkın alanında uzman kişiler tarafından verilecek konferanslarla bilinçlendirme çalışmaları faydalı olacaktır.
- Turizm hareketliliği yörenin sahip olduğu Keşkek, Uhut tatlısı, Köpük helvası gibi yöresel yiyecekler ve kaşık oymacılığı, el dokuması gibi el sanatlarının değeri artmıştır. Ancak içlerinde üreticinin çabasıyla beraber yalnızca uhut tatlısının patenti alınmıştır. Yöreye özgü bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması, aslına uygun yapımının sağlanması ve otantikliğinin korunması açısından coğrafi işaret ile tescillenmesi önem taşımaktadır.
- Yörede bulunan el sanatlarının devamlılığın sağlanması zanaatkârların ekonomik yönden ayakta kalması ile mümkündür. Bölgede bu sanatı icra eden zanaatkârların ekonomik yönden desteğe ihtiyacı vardır. Hem ekonomik yönden desteklenmesi hem de gençlerin bu sanatları öğrenmesi açısından yerel yönetimler bu kişilerin usta öğretici olmalarını sağlaması birçok açıdan fayda sağlayabilir.
- Taraklı'da semercilik, ayakkabıcılık, terzilik gibi unutulmuş el sanatlarının da turizmle birlikte tekrar canlandırılması için yeni ustaların yetiştirilmesi ve teşvik edilmesi bölgeye fayda sağlayacaktır.

- Taraklı'da mimari yapıların restorasyonunun çok maliyetli olması ve çok sahipli olmasının getirdiği zorluklar nedeniyle yıkılan ve yıkılmaya yüz tutmuş birçok ev bulunmaktadır. Şartların getirdiği zorluklar bilinmekle beraber bu evlerin korunması kültürün sürdürülebilirliği için önem taşımaktadır.
- Turizm planlaması kapsamında değerlendirilebilecek bir konu olmasına rağmen Taraklı'da yeni yapılan meydan ve turistik değerlerin bakım çalışmalarının ihmal edilmemesi gerekmektedir. Öte yandan, Taraklı'da bulunan kültür evinin içerisinde yöreye özgü birçok somut miras bulunmaktadır. Bunların daha iyi korunabilmesi açısından bakımının sürekli gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple, kültür evinin bir müzeye çevrilmesi ve giriş için turistlerden cüzzi bir miktar ücret alınması faydalı olacaktır. Alınan ücretle beraber müzenin bakım ve onarımı için gereken bütçe oluşturulabilir.
- Turizm her ne kadar bölgede ki göçü engellemiş olmasına rağmen sosyal yaşam ve kültürel değerlerin devamlılığının sağlanması için genç nüfusun bölgede yaşaması önem taşımaktadır. Bu sebeple bölgede genç nüfusa yönelik istihdamın ve sosyal yaşam imkânlarının arttırılması gerekmektedir.
- Taraklı'da turizm hareketliliği neticesinde herhangi bir suç unsuru oluşturabilecek bir olaya rastlanmamıştır. Bölgenin hem sakin şehir imajının korunması hem de yerel halk ve turist arasında çatışmaya neden olabilecek davranışların ortaya çıkmaması açısından yerel yönetimin bu ortamı sürdürülebilir kılması önem taşımaktadır.

İşletmelere Yönelik Öneriler;

- Taraklı destinasyonunda sürdürülebilirliğin sağlanmasında işletmelerin desteği de önem taşımaktadır. Yöresel ürünlerin, geleneklerin ve sanatlarının özünü yansıtabilmesi için işletmelerin bu ürünlere yönelik talep göstermeleri gerekmektedir.
- Taraklı birçok turizm potansiyelini içinde barındıran bir destinasyondur. Yerel yönetimler ve girişimcilerin, gerçekleştirdikleri pazarlama çalışmalarında kültürel öğelere yer vermesi, gelen turistlerin bakış açısını etkileyecek ve kültürün ön planda kalmasını sağlayarak sürdürülebilirlik için bir fayda sağlayacaktır.

- Taraklı'da yüksek yatak kapasiteli bir tane termal tesis bulunmaktadır. Tesisin destinasyona uygun bir mimari yapıya sahip olması güzel bir uygulamadır. Bölgeye yönelik yatırım gerçekleştirecek olan girişimcilerin benzer bir uygulama ile faaliyetlerini sürdürmesi hem işletmelere fayda sağlayacak hem de bölge dokusuna uyum sağlayacaktır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler;

- Taraklı'da mühendislik, mimarlık, tarih, coğrafya, sosyoloji, turizm gibi alanlarda gerçekleştirilen birçok çalışma bulunmaktadır. Çalışmaların her biri kendi içerisinde önemli unsurlar barındırmaktadır. Ancak yörenin turizm konusunda araştırmalara ihtiyacı bulunmaktadır.
- Turizm alanında sosyal ve kültürel etkilerin incelendiği birçok çalışma bulunmakla birlikte baş döndürücü bir biçimde hızla değişen dünya içerisinde insanlarda değişmekte olduğu için bu konuda yapılan çalışmalara her zaman ihtiyaç duyulacaktır. Bu nedenle gerçekleştirilen araştırma, yöntem itibariyle turizmin yeni gelişmekte olduğu destinasyonlarda gerçekleştirilen benzer araştırmalara örnek teşkil edebilecek bir yapıya sahiptir.
- Taraklı'nın kökleri milattan önceki dönemlere kadar dayanmaktadır. Bu tarihsel süreç içerisinde bölgenin önemli bir yemek kültürüne sahip olduğu düşünülmektedir. Böyle bir potansiyelin ortaya çıkartılması ve gelecek nesillere aktarılması için gastronomi alanında yapılacak çalışmalarla ilgi çekici sonuçlar ortaya çıkartılabilir.
- Araştırmanın sınırlılıkları gereğince Taraklı'nın çevresinde bulunan köyler kapsam dışında bırakılmıştır. Turizmin burada yaşayan yerel halkın yaşamları üzerindeki etkilerinin tespit edilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Araştırmanın sınırlılıkları ve tezin amacı düşünüldüğü zaman yalnızca sosyal ve kültürel çevre ayrıntılı bir biçimde incelenebilmiştir. Bu tez çalışmasına ek olarak ekonomik ve fiziksel çevreye yönelik gerçekleştirilecek çalışmalar önem arz etmektedir.
- Taraklı açısından turizm gelecekte de önemli bir yer tutacağı düşüncesiyle bugünden geleceğe yönelik gerekli adımların atılması gerekmektedir. Yörede turizmin ilerletilmesi açısından tüm unsurları kapsayıcı, bütünlük içeren, yerel

yönetim, girişimciler ve tabi ki bölgede sürekli yaşayan yerel halkın katılımının sağlanarak gerçekleştirilecek bir turizm planlaması çalışmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

Adler, P.S. (1975). The transitional experience: an alternative viev of culture shock, *J. Humanistic Psychology*, 15 (4), 13-23.

Akbayram, K. (2006). *Taraklı ve çevresinin jeolojisi (Taraklı-Sakarya)*. (Yüksek Lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Akman, D. (2007). *Turizm gelişmesinin yarattığı doğal ve kültürel değişimler: Kaş örneği*. (Yüksek Lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akı, Ş. (2011). Taraklı belediyesi cittaslow başvuru raporu. Sakarya: Taraklı Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü.

Akın, A. (2018). El sanatlarının turizme etkisi: Gaziantep örneği, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (3), 241-263.

Akis, S., Peristianis, N. & Warner, J. (1996). Residents' attitudes to tourism development: the case of Cyprus, *Tourism Management*, 17 (7), 481-494.

Akova, O. (2006). Yerel halkın turizmin etkilerini algılamalarına ve tutumlarına yönelik bir araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2 (1).

Aktürk, S., Durak, S. ve Arslan, T.V. (2019). Otantiklik ve metalaşma kavramlarının turizmin sürdürülebilirliği çerçevesinde Taraklı ve Cumalıkızlık bölgeleri üzerinden okunması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13 (19), 2202-2225.

Alaeddinoğlu, F. (2007). Van halkının turisti ve turizmi algılama şekli. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5 (1), 1-16.

Albayrak, A. (2016). Turizmin Sosyal Yaşam Üzerine Etkileri. İçinde E. Duran ve C. Aslan (Ed.), *Turizmin Sosyal Psikolojik Dinamikleri* (s.71-89). Çanakkale: Paradigma Akademi.

Albuquerque, K. & McElroy, J. (1999). Tourism and crime in the Caribbean, *Annals of Tourism Research*, 26 (4), 968-984.

Algül, S. (2018). *Taraklı bez dokumalarında görülen motiflerin Anadolu'da yayılımı (Barı Karadeniz çevresi)*. (Yüksek Lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Alkan, C. (2015). Sürdürülebilir turizm: Alaçatı destinasyonuna yönelik bir uygulama. *Journal of YasarUniversity*, 10 (40), 6692:6710.

Altındağ, D.T. (2014). Crime and international tourism, *Auburn University Department of Economics Working Paper Series*.

Altun, M.A. (2015). *Bazı önemli sofralık üzüm çeşitlerinin Sakarya/Taraklı ekolojisine adaptasyonu*. (Yüksek Lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Aref, F. & Redzuan, M. (2010). Community Leaders' perceptions towards socio-cultural ımpacts of tourism on local communities, *J Hum Ecol*, 29 (2), 87-91.

Arrow, K., Bolin, B., Costanza, R., Dasgupta, P., Folke, C., Holling, S.C., …. Pimentel, D. (1995). Economic growth, carrying capacity, and the environment, *Polıcy Forum*, 268, 520-521.

Arp, J. (1990). Residents' perceptions research on the social ımpacts of tourism, *Annals of Tourism Research*, 17(4), 610-616.

Arslantürk, Z. ve Amman, M.T. (2013). *Sosyoloji.* İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Aslan, E. (2015). *Sakarya-Taraklı Örneğinde Avrupalı seçkin destinasyonlar (EDEN) ve sürdürülebilir turizm*. (Yüksek Lisans tezi). Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Asmamaw, D. & Verma, A. (2013). Local attitudes towards environmental conservation and ecotourism around Bale Mountains National Park, Ethiopia, *Scholarly Journal of Agricultural Science*, 3(11), 506-514.

Atsız. (2011). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden Seçmeler.* İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.

Avcı, N. (2007). Turizmde taşıma kapasitesinin önemi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 7(2), 458-501.

Avcı, N. (2018). Turizmin yöre halkının yaşam kalitesine etkileri: Çeşme ilçesi örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 164-174.

Avcıkurt, C. (2017). *Turizm sosyolojisi genel ve yapısal yaklaşım* (5.bs.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Avcıkurt, C., Bayram, Ş. ve Şahin, S. (2010). Turistlere yönelik suçlar: Antalya'ya gelen turistler üzerinde bir araştırma. İçinde O. E. Çolakoğlu (Editör), *11. Ulusal Turizm Kongresi*, (s. 602-619). Ankara: Detay Yayıncılık.

Ayazlar, G. ve Işık, T. (2016). Yabancı turistlere yönelik işlenen suçların incelenmesi: Marmaris örneği. *International Journal of Human Sciences*, 13 (1), 1816-1831.

Aydın, F. (2018). Kültürel turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerine yönelik bir araştırma: Safranbolu örneği. *Journal of History Culture and Art Research*, 7 (2), 461-474.

Bahar, İ. H. (2011). *Sosyoloji.* İstanbul: Hayat Yayın Grubu.

Bahar, O. (2007). Bölgesel Kalkınmada turizmin ekonomik açıdan yeri ve önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19.

Bahar, O. ve Bozkurt, K. (2010). Gelişmekte olan ülkelerde turizm-ekonomik büyüme ilişkisi: dinamik panel veri analizi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 255-265.

Bahar, O. ve Kozak, M. (2018). *Turizm Ekonomisi* (8.bs). Ankara: Detay Yayıncılık.

Başoğlu, S. (2017). *Sakarya Taraklı bölgesinde mimari doku ve restorasyon süreçleri*. (Yüksek Lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Batman, O. (2016). Kendini Gerçekleştirmek ne Demektir? Zafer Dergisi. Retrieved Mart 03, 2020, from https://www.zaferdergisi.com.

Batman, O. (2018). *Otel işletmelerinin yönetimi* (5.bs). İstanbul: Değişim Yayınları.

Batman, O. (2018). Turizm politikasının kavramsal analizi ve işleyişi. İçinde O. Batman, O. Türkay. ve Ş. Ulama (Ed). *Turizmde Politika ve Stratejiler* (s. 13-36). İstanbul: Değişim Yayınları.

Baykan, E. (2007). *Turizmin yerel kültür üzerindeki etkilerinin yöre halkı tarafından algılanması (Ürgüp yöresine yönelik bir uygulama).* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Berno, T.E.L. (1995). The *socio-cultural and psychological effects of tourism on indigenous cultures* (Doctoral dissertation). Retrieved from https://ir.canterbury.ac.nz/

Berry, J. W. (2007). Acculturation. J.E. Grusec and Paul D. Hastings içinde, *Handbook of Socialization.* New York: The Guilford Press.

Besculides, A., Lee, M.E. & McCormick, P.J. (2002). Residents' perceptions of the cultural benefits of tourism, *Annals of Tourism Research*, 29(3), 303-319.

Beyaz, Z. ve Karabacak, G. (2018). Türkiye'de turizm gelirlerinin cari işlemler dengesi üzerinde etkisi. *International European Journal of Managerial Research Dergisi*, 2(2), 56-75.

Bozatay, Ş.A. (2014). *Sosyoloji* (2.bs.). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Bozkurt, V. (2018). *Değişen dünyada sosyoloji* (14.bs.). Bursa: Ekin Yayın Basım Dağıtım.

Bozyer, Ü. (2008). *Kent dokusunun oluşmasında turizmin etkisi "Bodrum örneği"*. (Doktora tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü , İzmir.

Brown, K., Turner, K.R., Hameed, H. & Bateman, I. (1997). Tourism and sustainability in environmentally fragile areas: case studies from the Maldives and Nepal, *Environmental Conservation*.

Browne, K. (2011). *Sosyolojiye giriş*. (İ. Kaya, Çev.). Ankara: Say Yayınları.

Brunt, P. and Courtney, P. (1999). Host perceptions of sociocultural impacts. *Annals of Tourism Research*, 26(3), 493-515.

Budowski, G. (1976). Tourism and environmental conservation: conflict, coexistence, or symbiosis?, *Environmental Conservation*. 3(1), 27-31.

Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evoulution: implications for management of resources, *Canadian Geographer*, 5-12.

Ceylan, S. (2017). Yöre halkının iletişim becerileri düzeyi: Pamukkale destinasyonunda bir uygulama. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 1-13.

Civelek, A. (2010). Turizmin sosyal yapıya ve sosyal değişmeye etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokul Dergisi*. 13(1-2), 331-350.

Coccossis, H. & Parpairis, A. (2000). Tourism and the environment: some observations on the concept of carrying capacity. In Briassoulis, J. H, V. D. Straaten (Eds.), *Tourism and the Environment (pp.91-105)*. Netherland: Springer.

Coccossis, H. & Constantoglou, M.E. (2008). The use of typologies in tourism planning. In H. Coccossis, Y. Psycharis (Eds.) , *Regional Analysis and Policy* (pp. 273-295). Netherland: Springer.

Cohen, E. (1972). Toward a sociology of international tourism, *Political Economics*, 39 (1), 164-182.

Cohen, E. (1979). A phenomenology of tourist experience, *SAGE Social Science Collections*, 179-201.

Cohen, E. (1984). The socilogy of tourism: approaches, ıssues and findings, *Annual Review of Sociology.*

Cohen, E. and Cooper, R.L. (1986). Language and tourism. *Annals of Tourism Research*, 13, 533-563.

Cook, R.A., Hsu, C.H.C. ve Marqua, J.J. (2016). *Turizm konaklama ve seyahat işletmeciliği*. (5.bs.) (M.Tuna, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Coşkun, R., Altunışık, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (8.bs). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Craik, J. (2009). Are there cultural limits to tourism?, *Journal of Sustainable Tourism*, 3(2), 87-98.

Creswell, J. W. (2017). *Nitel araştırmacılar için 30 temel beceri.* (H. Özcan, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Çakmakçı, E. (2015). Turizm ve suç arasındaki ilişki ve suçun önlenmesine yönelik teoriler. *Turizm Akademik Dergisi*, 2(1), 49-59.

Çapar, G. ve Yenipınar, U. (2016). Somut olmayan kültürel miras kaynağı olarak yöresel yiyeceklerin turizm endüstrisinde kullanılması. *Journal of Tourism and Gastronomy Srudies*, 100-115.

Çavaç, Z. (2008). *Sakarya ili Taraklı ilçesinde el sanatları ve* zanaatları.(Yüksek Lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Çeken, H., Uçar, M. ve Dalgın, T. (2012). Kırsal turizmin gelişimi konusunda yerel halkın algıları: Fethiye yöresi örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 1(1), 4-28.

Çeken, H. (2014). *Turizm ekonomisi.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Çetin, T. (2009). Beypazarı'nda turist-yerli halk etkileşimi ve turizmin sosyal, kültürel ve ekonomi etkileri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9(1), 15-32.

Çevik, S., Yıldırım Saçılık, M. ve Toptaş, A. (2018). Eski köye yeni adet: turizm ve kültürel yapı etkileşimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 617-630.

Çiçek, D. Ve Sarı, Y. (2018). Yerel halkın turizme olan desteği: türkiye'deki sakin şehirler üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 28(2), 185-196.

Çoban, Ö., Doğan, M. ve Kaya, O. (2017). Etkinliklerin mevsimsellik sorununun çözümünde araç olarak kullanılması: Bozcaada örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4), 347-359.

Çolak, O., Kiper, V.O. ve Batman, O. (2018). Kent destinasyonlarında overtourism'e (ölçüsüz turizm) dair kavramsal bir yaklaşım. Içinde O. Emir (Editör), *20. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 3, (s. 986-995). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çolak Yıldız, E. ve Çalışkan, U. (2018). Turizme yakın ama turizmden uzak yerel halkın turizme bakışı: Muğla menteşe ilçesi örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 223-243.

Davras, G.M. (2017). Ekonomik boyutu ile turizm. İçinde M. Demir (Ed.), *Genel Turizm Kavramsal ve Farklı Boyutlarıyla Değerlendirme* (s.70-85). Ankara: Detay Yayıncılık.

Değirmenci, İ. ve Sarıbıyık, M. (2015). Tarihi mekanlarda sürdürülebilirlik bağlamında cittaslow hareketi: Taraklı örneği. *2nd International Sustainable Buildings Symposıum Bildiriler Kitabı,* Ankara, Türkiye: 28-30 Mayıs.

Demir, N. (2011). *Birey, toplum, bilim: sosyoloji temel kavramlar* (5.bs). Ankara: Turhan Kitabevi.

Demir, Ş.Ş. (2017). Sosyolojik boyutuyla turizm. M. Demir (Ed.), *Genel Turizm Kavramsal ve Farklı Boyutlarıyla Değerlendirme* içinde (s.56-64). Ankara: Detay Yayıncılık.

Demirarslan, İ.C. ve Batman, O. (2016). Sakin şehir Taraklı "sakin" kalacak mı?. 15. İçinde M. Doğdubay (Editör), *Geleneksel Turizm Sempozyumu*, 15, (s.325-347). Ankara: Detay Yayıncılık.

Demirkol, Ş. ve Taşkıran, Ö. (2019). Turizmde destinasyon markalaşma süreci: cittaslow taraklı örneği. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 56-69.

Deveci, A. (2015). Kentlerin kökeni ve tarihi. F. Güneş (Ed.), *Kent Sosyolojisi kitabı içinde* (s. 26- 49). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Diedrich, A. & Aswani, S. (2016). Exploring the potential impacts of tourism development on social and ecological change in the Solomon Islands, *Ambio*, 45, 808-818.

Dilek, S.E. (2016). Turist yerli etkileşimleri. E. Duran ve C. Aslan (Ed.), *Turizmin Sosyal Psikolojik Dinamikleri kitabı* içinde (s. 109-119). Çanakkale: Paradigma Akademi.

Dilek, S.E. (2017). Kapitalizm-turizm ve metalaştırdıkları. E.G. Küçükaltan ve S.E. Dilek (Ed.), *Metalaşan Turizm Metalaştırılan Hayvanlar kitabı* içinde (s.2-9). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Dilek, S. E., Çoban, E. ve Harman, S. (2017). Hasankeyf halkının turizmin gelişimine yönelik tutumu. *Turizm ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 59-72.

Dixon, R.D. (1979). Tourism and church attendance: empirical findings, *Sociological Analysis*, 40(3), 256-258.

Doğan, H. Z. (1989). Forms of adjustments sociocultural impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*, 2, 216-236.

Doğan, H.Z. (2004). *Turizmin sosyo-kültürel temelleri* (2.bs). Ankara: Detay Yayıncılık.

Doğan, İ. (2012). *Sosyoloji kavram ve sorunlar* (11.bs). Ankara: Pegem Akademi.

Duran, E. (2009). Sürdürülebilir *Turizm kapsamında toplumsal ve kültürel kimliğin korunması: Gökçeada örneği*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Duran, E. (2011). Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi: Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 291-313.

Dursun, G. (2019). *Kent markalaşması çerçevesinde "Yavaş Kentler":Taraklı örneği.* (Yüksek Lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya

Ekici, R. ve Çizel, B. (2014). Yerel halkın turizm gelişimi desteğine ilişkin tutumlarının destinasyonların gelişme düzeylerine göre farklılıkları. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi.* 11 (3), 73-87.

Elmas, E. (2013). *Tarihi sakarya bölgesinde sivil mimari: geç 19.yüzyıl ve erken 20.yüzyılda taraklı konutlarının analizi.* (Yüksek Lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.

Ersoy, H. (2017). Turizmin gelişiminin yerel halk üzerine sosyo-kültürel etkileri: Manavgat örneği. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Ertaş, Ç. (2019). Şırnak'ta yaşayan yerel halkın turizme dönük metaforik algısı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 720-733.

Fan, D.X.F., Zhang, H.Q., Jenkins, C.L. & Tavitiyaman, P. (2017). Tourist typology in social contact: an addition to existing theories, *Tourism Management*, 60, 357-366.

Farooquee, N.A., Budal, T. K. & Maikhuri, R. K. (2008). Environmental and socio-cultural ımpacts of river rafting and camping on ganga in uttarakhand himalaya, *Current Science*, 94(5), 587-594.

Fayıssa, B., Nsıah, C. & Tadasse, B. (2008). Impact of tourism on economic growth and development in africa, *Tourism Economics*, 14(4), 807-818.

Frater, J.L. (1996). *Residents' perceptions of the ımpact of tourism ın jamaica*. (Doctoral dissertation, Temple University) Retrieved from http://irep.emu.edu.tr.

Fıtcher, J.H. (2004), *Sosyoloji nedir.* (Nilgün Çelebi, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Filiz, A. ve Yılmaz, Ö.D. (2017). Turizm gelişim yaklaşımları kapsamında yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları: Mazı köyü-Türkbükü köyü karşılaştırmalı analizi, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 1799-1824.

Furnham, A. & Bochner, S. (1982). Social difficulty in a foreign culture: an empirical analysis of culture shock. In Stephen Bochner (Eds.). *Cultures in Contact* (pp. 161- 198). Oxford: Elsevier Ltd.

Gallego, M.S., Nadal, J.R & Fourie, J. (2016). The effects of terorism, crime and corruption on tourism. *XIX Congreso AECIT*.

Giddens, A. (2018). *Sosyoloji kısa fakat eleştirel bir giriş*. (7 bs.). (Ülgen Yıldız Battal, Çev.). Ankara: Siyasel Kitabevi.

Giddens, A. & Sutton, W.P. (2018). *Sosyolojide temel kavramlar*. (3. bs). (Ali Esgin, Çev). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Glensor, R.W. & Peak, K.J. (2004). Crimes againts tourist, *Problem-Oriented Guides for Police Problem-Specific Guides Series Guide*, 26, 1-40.

Goeldner, C.R. & Ritchie, B. (2009). *Tourism principles, practices, philosophies* (11.bs). New Jersey: John Wiley&Sons.

Gökalp, E. (2014). Kültür ve toplum. Nadir Suğur (Ed.), *Sosyolojiye Giriş kitabı* içinde *(s. 98-124).* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Gursoy, D. and Rutherford, D. G. (2004). Host attitudes towards tourism an ımproved structural model, *Annals of Tourism Research*, 31(3), 495-516.

Güdü, Ö. (2011). Turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin turist rehberleri tarafından algılanması – Trabzon'da bir uygulama. (Yüksek Lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 399-418.

Günlü, E. (2007). Turizm sosyolojisi ve turistik tüketici davranışları. O. İçöz (Ed.) *Genel Turizm, Turizmde Temel Kavramlar ve İlkler kitabı* içinde (s.167-181*).* Ankara: Turhan Kitabevi.

Gürbüz, A. (2002). Turizmin sosyal çevreye etkisi üzerine bir araştırma. *Teknoloji Dergisi*, 1(2), 49-59.

Hançer, Ş. ve Mancı, A. R. (2017). Yerel halkın turizme bakış açısının belirlenmesi üzerine bir araştırma: Diyarbakır örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4), 70-91.

Hanrahan, J. & McLoughlin, E. (2015). A framework for analysing the local authorities tourism planning in ıreland: a socio-cultural perspective, *European Journal of Tourism Research*, 11, 73-86.

Haralambopoulos, N. & Pizam, A. (1996) Perceived impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*, 23(3), 503-526.

Harril, R. (2004). Residents' attitudes toward tourism development: a literature review with implications for tourism planning, *Journal of Planning Literature*, 18(3), 251-266.

Hoan, J. G. (1992). *Perceived post-olympic sociocultural impacts by residents from a tourism perspective*: *a case study in Chamsil, Seoul, Korea*. (Doctoral dissertation, University of Minnesota Doctor of Philosophy).

Holden, A. (2005). *Tourism studies and the social science*. Abingdon: Routledge publishing.

Holden, A. (2008). *Environment and tourism* (vol. 2). Abingdon: Routledge Taylor&Francis Group.

Homlund, E. (2018). How *does tourism affect the sociocultural aspects of the local community?* (Bachelor's Essay). Retrieved from https://pdfs.semanticscholar.org.

Hussein, A.T. ve Saç, F. (2008). *Genel turizm gelişimi-geleceği*. Ankara: Siyasal Yayınevi.

Huttasin, N. (2008). Perceived social impacts of tourism by residents in the otop tourism village, Thailand, *Asia Pasific Journal of Tourism Research*, 13(2), 175-191.

Hsieha, H.J. & Kungb, S.F. (2013). The linkage analysis of environmental impact of tourism ındustry, *Procedia Envıronemental Sciences*, 658-665.

Hsu, C.H. (2006). *Tao residents' perceptions of social and cultural ımpacts of tourism in Lan-Yu, Taiwan* (Master's thesis). Retrieved from https://tigerprints.clemson.edu.

Hvenegaard, G.T. (2002). Using tourist typologies for ecotourism *Research, Journal of Ecotourism*, 1 (1), 7-18.

Işık, ş. ve Zoğal, V. (2017). Turizm kentleşmesi kavramı: Antalya örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 26(2), 71-94.

İçli, G. (2012), *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

İçöz, O. (1991). Enflasyonun turizm sektörüne etkileri. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 19-21.

İçöz, O. ve Kozak, M. (1998). *Turizm ekonomisi.* Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.

Joo, D., Tasci, A.D.A., Woosnam, K.M., Maruyama, N.U., Hollas, C.R. & Aleshinloye, K.D. (2018). Residents' attitude towards domestic tourists explained by contact, emotional solidarity and social distance. *Tourism Management*, 64, 245-257.

Joshi, S. & Dahal, R. (2019). Relationship between social carrying capacity and tourism carrying capacity: a case of Annapurn Conservation Area, Nepal. *Journal of Tourism & Hospitality Education*, 9, 9-29.

Jovanovic, S. & Ilic, I. (2016). Infrastructure as important determinant of tourism development in the countries of southeast europe. *Ecoforum*, 5(1), 288-294.

Kahveci, A. (2016). *Sürdürülebilir turizm çerçevesinde engelsiz turizm potansiyelinin incelenmesi, Taraklı örneği*. (Yüksek Lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kan, H. (2009). *Taraklı yerleşimindeki tarihi dokunun sürdürülebilirliği bağlamında kentsel koruma ve geliştirme stratejileri*. (Yüksek Lisans tezi). Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Karaca, F. (2017). Eğitim sosyolojisi. M. Tuna (Ed.), *Sosyolojiye Giriş kitabı* içinde *(3.bs s. 419-441).* Ankara: Detay Yayıncılık.

Kariel, H. G. & Kariel, P. E. (1982). Socio cultural impacts of tourism: an example from the austrian alps, *Series B, Human Geography*, 64(1), 1-16.

Kaygalak, S., Usta, Ö. ve Günlü, E. (2013). Mardin'de turizmin gelişimi ile otantik olgusu arasındaki ilişkinin sosyolojik açıdan değerlendirilmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(2), 237-249.

Keng, A.K. & Cheng, J.L.L. (1999). Determining tourist role typologies: an exploratory study of singapore vacationers. *Journal of Travel Research*, 37, 382-390.

Keskin, U. (2018). Güneri içoğlu eserlerinin turizmin metalaştırılması kapsamında incelenmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 173-191.

Kırlar Can, B., Ertaş, M., Yeşilyurt, H. ve Günlü Küçükaltan, E. (2017). The relationship between tourism and commodification: a conceptual approach. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 18(2), 265-282.

Kim, W., Jun, M. H., Walker, M. & Drane, D. (2015). Evaluating the perceived social impacts of hosting large-scale sport tourism events: scale development and validation. *Tourism Management*, 48, 21-32.

Koçak, N. (2017). *Sürdürülebilir turizm yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Korkmaz, S. (1988). Turizmin ekonomik ve sosyal etkileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 46, 391-417.

Kostalova, B. (2017). *Tourism impact and residents' perspectives*: *the case of Zell am See- Kaprun*.(Master's thesis) Retrieved from https://www.modul.ac.at .

Kozak, M. ve Bahçe, S. (2009). *Özel ilgi turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Kozak, N., Kozak, M.A. ve Kozak, M. (2018). *Genel turizm ilkeler-kavramlar.* (7.bs.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Köleoğlu, N. (2018). Turizmin etkilerine karşı yerel halkın algılarının değerlendirilmesi: Gelibolu tarihi alan bölgesinde bir araştırma. *Selçuk İletişim,* 11(2), 214-231.

Kömürcü, İ. (2015). Taraklı Ağzı. Sakarya Yenigün. Aralık 28, 2019 tarihinde http://www.sakaryayenigun.com.tr/m-tarakli-agzi-3124.html alındı.

Kömürcü, İ. (2018). Ahmet İşsever ile "Taraklı Manav Sözlüğü" Üzerine Hasbihal. Aralık 28, 2019 https://geyvemedya.com/ahmet-issever-ile-tarakli-manav-sozlugu-uzerine- alındı.

Kurgun, H. ve Yumuk, Y. (2013). Yöresel el sanatlarının kültürel turizmin gelişimindeki rolü: Görece (Boncukköy) ve Nazarköy örnekleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(1), 27-32.

Kuşluvan, S. ve Kuşluvan, Z. (1998). Turizmde mevsimsellik: nedenleri, sonuçları ve yönetimi. *Pazarlama Dünyası Dergisi*, 18-29.

Kuşluvan, S. (1999). Turizm gelişiminin çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri ve olumsuz etkilerinin yönetimi. *Kapadokya Toplantıları V,* 80-103.

Kümbetlioğlu, B. (2017). Niteliksel araştırma. M. Tuna (Ed.), *Sosyolojiye Giriş kitabı* içinde *(s.164-190).* Ankara: Detay Yayıncılık.

Lankford, V.S, Grybovych, O. ve Lankford, J.K. (2017). *ıntroduction to community tourism a north american perspective.* United States: Sagamore–Venture Publishing LLC.

Layder, D. (2013). *Sosyal teoriye giriş*. (4 bs.). (Ü. Tatlıcan, Çev). İstanbul: Küre Yayınları.

Lea, J. (2006). *Tourism and development in the third world.* New York: Routledge.

Long, P.M. (2012). Tourism impacts and support for tourism development in ha long bay, Vietnam: an examination of residents' perceptions, *Asian Social Science*, 8(8), 28-39.

MacNeill, T. & Wozniak, D. (2018). The economic, social, and environmental impacts of cruise tourism, *Tourism Management*, 66, 387-404.

Mansfeld, Y. & Jonas, A. (2005). Evaluating the socio-cultural carrying capacity of rural tourism communities: a 'value stretch' approach, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografic*, 97(5), 583-601.

Marcus, L. (2019). California 'Dafrodil Hill' Closing Because of Overtourism. CNN Travel. Retrieved October 19, 2019, from https://edition.cnn.com/travel. Erişim.

Martin, H. S., Sanchez, M.M.G.S. & Herrero, A. (2018). Residents' attitudes and behavioural support for tourism in host communities, *Journal of Travel& Tourism Marketing*, 35(2), 231-243.

Mason, P. (2008). *Tourism impacts, planning and management*. Oxford: Elsevier Ltd.

Mason, P. & Cheyne, J. (2000). Resıdents' attitudes to proposed tourısm development, *Annals of Tourism Research*, 27 (2), 391-411.

Mbaiwa, J.E. (2003). The socio-economic and environmental impacts of tourism development on the Okavango Delta, North-Western Bostwana, *Journal of Arid Environments*, 54, 447-467.

Mbaiwa, J.E. (2005). The socio-cultural impacts of tourism development in the Okavango Delta, Botswana. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2(3), 163-185.

Mbaiwa, J.E. (2011). Cultural commodification and tourism: the Goo-Moremi community, Central Botswana. *Tijdschrift Voor Economische en Sociale Geografie*, 102(3), 290-301.

Mccool, S.F. & Lime, D.W. (2009). Tourism carrying capacity: temping fantacy or useful reality?, *Journal of Sustainable Tourism*, 9(5), 372-388.

Mckercher, B. (1993). Some fundamental truths about tourism: understanding tourism's social and environmental İmpacts, *Journal Of Sustainable Tourism*, 1(1), 7-16.

McKercher, B., Wang, D. & Park, E. (2015). Social İmpacts as a function of place change. *Annals of Tourism Research*, 50, 52-66.

Mcshane, S.L. & Glinow, M.A.V. (2016). *Örgütsel davranış*. (2.bs). (Ö. Mehtap, çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

McVeigh, C. (1992). *Tourism and development in highland sardinia economic and socio-cultural ımpact study of tourism in Baunei*. (Master's thesis) McGill University, Department of Anthropology.

Mehmetoğlu, M. (2008). A typology of tourists from a different angle, *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 5 (3), 69-90.

Meydan Uygur, S. ve Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 30-49.

Milan, O.C. (2017). Plog's model of typologies of tourists. In Lowry, L. (Ed.). *The SAGE International Encyclopedia of Travel and Tourism* **(**pp. 954-956), Thousand Oaks: SAGE Publications.

Mohamad, D., Jaafar, M. & Marzuki, A. (2014). Langkawi ısland, social aspect and the carrying capacity. *SHS Web of Conferences*, 2-7.

Nelson, H.H. (1989). Tourism the sacred journey. In V.L. Smith (Ed.), *The Host And Guest The Anthropology of Tourism* (Vol 2. pp.1-21). Philadelphia: Pennsylvania Press.

Newman, D. M. (2016*). Sosyoloji günlük yaşamın mimarisini keşfetmek* (3.bs). (A. Arslan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Nunkoo, R. & Ramkissoon, H. (2011). Residents' perceptions of the socio-cultural impact of tourism in mauritius. *Anatolia*, 18(1), 138-145.

Ohmann, S., Jones, I. & Wilkes, K. (2006). The perceived social ımpacts of the 2006 Football World Cup on Munich residents, *Journal of Sport & Tourism*, 11(2), 129-152.

Okech, R. N. (2010). Socio-Cultural impacts of tourism on world heritage sites: communities' perspective of Lamu (Kenya) and Zanzibar Islands, *Asia Pasific Journal of Tourism Research*, 15(3), 339-351.

Olalı, H. (1990). *Turizm politikası ve planlaması*. İstanbul: Yön Ajans.

Olalı, H. ve Timur, A. (1988). *Turizm ekonomisi.* İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık Şti.

Gjerald, O. (2005). Sociocultural impacts of tourism: a case study from Norway, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 3(1), 36-58.

Omar, M. (2013). Culture shock, what culture shock? conceptualizing culture unrest in ıntercultural tourism and assessing its effect on tourists' perceptions and travel propensity, *Tourist Studies*, 13(3), 322-340.

Özbostan, O. (2000). *Taraklı ve yöresinin turizm potansiyeli*. (Yüksek Lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Özbostan, O. ve Batman, O. (2008). Turizm amaçlı geleneksel el sanatları üreten işletmelerin sorunlarına yönelik Taraklı yöresinde bir araştırma. *Standart Ekonomik ve Teknik Dergi*, 47(548), 93-102.

Özdemir, M., Gürkan, M.İ ve Kıral, M. (2000). Turizm hareketlerinin sosyo-ekonomik yapıya etkisi: Belek, Karpas ve Girne üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11, 79-84.

Özkan, Ö. (2009). *Taraklı'daki sivil mimarlık örnekleri ile Halim Düzgün evi'nin proje ve Ali Pektaş evi'nin restorasyon çalışmaları*. (Yüksek Lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Özel, Ç.H. (2014). *Turizmin sosyo-kültürel boyutta ortaya çıkardığı etkilerin incelenmesi: Marmaris örneği*. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 42, 57-68.

Özgen, H.K.Ö., Dilek, S.E., Türksoy, S.S. ve Çelebi, S.K. (2016). *Sürdürülebilir turizm yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Özmen, M. (2007). *Turizmin sosyo-kültürel etkileri: Akçakoca örneği*. (Yüksek Lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Özünel, E. Ö. (2011). Kültür turizminde "yöresel" ve "otantik" olanı sorgulamak ve tüketilmiş mekânları yeniden üretmek üzerine. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(4), 255-262.

Özüpekçe, S. (2008). *Turizm yerleşmelerinde nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerinde ortaya çıkan değişimler ve eğitim üzerindeki etkisi (Foça örneği).* (Yüksek Lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Öztaş, B. (2006). *Sakarya'nın Taraklı ilçesinde bulunan tarihi evlerin tespiti ve ilçenin sosyo-kültürel yapısındaki değişimlerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans tezi) Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, G. (2010). *Taraklı ve Kaynarca bez dokumaları*. (Yüksek Lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Özyer, H.B. (2008). *Geleneksel Taraklı/Sakarya evlerinin yapım süreç ve teknikleri: web tabanlı gıs uygulamaları için bir başlangıç modeli*. (Yüksek Lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Page, S.J. (2011). *Tourism management and introduction.* (Fourth Edition). Oxford: Elsevier Ltd.

Page, S. J. (2016). *Turizm işletmeciliği*. (Z. Öter, Çev.). Ankara: Nobel Yayınları.

Pala, N. (2001). *Turizmin sosyo-kültürel sonuçları açısından bir inceleme (Ballıca Mağarası örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Park, R. E. (2018). *İnsan doğası sosyoloji bilimine giriş- IV. (*Ç. Taşkın, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Park, R. E. (2019). *Yalıtım ve sosyal temaslar sosyoloji bilimine giriş- V.* (G. İ. Yağlı, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Pavlukovic, V., Lukic, T. & Pejovic, L. (2011). Interaction between tourists and residents: ınfluence on tourism development, *Polish Sociological Review*.

Pearce, P. L. (1995). From culture shock and culture arrogance to culture exchange: ıdeas towards sustainable socio-cultural tourism, *Journal of Sustainable Tourism*, 3(3), 143-154.

Peattie, K. & Moutinho, L. (2000). The marketing environment for travel and tourism. In J. Moutinho (Ed.). *Strategic Management in Tourism* (pp.17-39). New York: Cabı Publishing.

Pizam, A., Milman, A. & King, B. (1994). The perceptions of tourism empluyees and their families towards tourism. *Tourism Management*, 15(1), 53-61.

Pizam, A. (2002). Tourism and terorism. *Hospitality Management*, 21, 1-3.

Plog, S. C. (2001). Why destination areas rise and fall in popularity: An update of a cornell problems and conflicts. In H. Coccossis & Y. Psychraris (Eds.). *The Regional Analysis And Policy* (pp.273-297). Heidelberg: Physica-Verlag.
Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly.

Pratt, S. (2015). The economic impact of tourism in sıds. *Annals of Tourism Research*, 52 (2015), 148-160.

Quian, J., Fen, D. & Zhu, H. (2012). Tourism-driven urbanization in China's small town development: a case study of Zhapo Town. *Habitat International*, 36, 152-160.

Ramchander, P. (2007). Towards the responsible management of the socio-cultural ımpact of township tourism. In P.M. Burns & M. Novelli (Eds.), *Tourism and Politics* (pp. 149-175). Amsterdam: Elsevier.

Ramdas, M. and Mohamed, B. (2014). Impacts of tourism on environmental attributes, environmental literacy and willingness to pay: a conceptual and theoretical review. Procedia, *Social and Behavioral Sciences*, 144, 379-391.

Ratz, T. (2000). The socio-cultural impacts of tourism case of lake balaton. *Virtus Libinska.*

Reising, Y. & Turner, L. (2003). *Cross-cultural behaviour in tourism: concepts and analysis.* Oxford: Butterworth Heinemann.

Ress, W. E. (1992). Ecological footprints and appropriated carrying capacity: what urban economics leaves out, *Environment and Urbanization*, 4(2), 121-130.

Rızaoğlu, B. (2012). *Turizm davranışı* (3.bs). Ankara: Detay Yayıncılık.

Richards, G. (2001). *Cultural attractions and European tourism.* New York: Cabı Publishing.

Ritchie, B. & Crouch, I. G. (2005). *The competitive destination a sustainable tourısm perspectıve.* USA: Cabi Publishing.

Ritzer, G. (2012). *Modern sosyoloji kuramları* (7.bs). (H. Hülür, Çev.). Ankara: De-Ki Basın Yayın

Rooney, S. A. (2011). *Turizm bir sistemin analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Rudsari, S.M.M. & Gharibi, N. (2019). Host-Guest attitudes toward socio-cultural carrying capacity of urban tourism in chalus, Mazandaran. *Journal of Tourism & Hospitality Research*, 6(2), 31-47.

Sabuncuoğlu, Z. ve Vergiliel Tüz, M. (2013). *Örgütsel davranış*. Ankara: Alfa Akademi.

Sakai, M. (2006). Public sector ınvestment in tourism infrastructure. In L. Dawyer & P. Forsyth (Eds.). *International Handbook on the Economics of Tourism* (s.266-281). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Sandeep, K. & Vinod, K. (2014). Perception of socio-culture ımpacts of tourism: a sociological review, *International Research Journal of Social Sciences*, 3(2), 40-43.

Saveriades, A. (2000). Establishing the social tourism carrying capacity for the tourist resorts of the east coast of the Republic of Cyprus, *Tourism Management*, 21, 147-156.

Sebastian, L.M. & Rajagopalan, P. (2009). Socio-Cultural transformations through tourism: a comparison of residents' perspectives at two destinations in Kerala, India, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 7(1), 5-21.

Seçilmiş, C., Kılıç, İ., Yordam, S. ve Karamahmuroğlu, E. (2017). Turistik merkezlerde toplumsal taşıma kapasitesi: Eskişehir Örneği. *1. International Sustainable Tourism Congress Bildiriler Kitabı*, (s. 490-500).

Seymen, F. (2008). Taraklı'da geleneksel sivil mimaride kullanılan yapım teknikleri ve Sadık Özen evi restorasyon önerisi. (Yüksek Lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Scott, D., Peeters, P. & Gössling, S. (2010). Can tourism deliver its "aspirational" greenhouse gas emission reduction targets?, *Journal of Sustainable Tourism*, 18(3), 393-408.

Sharpley, R. (2000). Tourism and sustainable development: exploring the theoretical divide, *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), 1-19.

Sharpley, R. (2009). *Tourisim development and the environment: beyond: sustainability?*. London: Earthscan Publishes.

Silik, C. E. ve Güçer, E. (2016). Uluslararası spor organizasyonlarının sosyo-kültürel etkileri: 2013 Mersin XVII. Akdeniz Oyunlarına yönelik bir uygulama. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 17(36), 97-115.

Singla, M. (2014). A case study on socio-cultural ımpacts of tourism in the city of Jaipur, Rajasthan: India, *Journal of Business Management & Social Sciences Research*, 3(2), 10-23.

Soontayatron, S. (2013). Thai interpretation of socio-cultural impacts of tourism development in beach resort. *American Journal of Tourism Management*, 3(2), 29-35.

Soykan, F. (2003). Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12, 1-11.

Suğur, S. (2015). Anthony Giddens: modernlik/geç modernlik ve yapılaşma kuramı. İçinde S. Suğur ve A.G. Baran (Eds.), *Sosyolojide yakın dönem gelişmeler* (s. 48-77). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Sun, D. & Walsh, D. (1998). Review of studies on environmental impacts of recreation and tourism in Australia. *Journal of Environmental Management*, 53, 323-338.

Sunlu, U. (2003). Local resources and global trades: environments and agriculture in the Mediterranean Region. In C. Grassini (Eds.), *Environmental Impacts of Tourism* (s.263-270). Valenzona: Ciheam Bari.

Şener, S. (2009). *Sosyoloji- sosyal bilimlere alternatif bir yaklaşım*. İstanbul: İnkılâb Basım Yayım.

Şit, M. (2016). Türkiye'de turizm sektörünün istihdama katkısı. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 101-117.

Tacettin, Ö. ve Tuna, F. (2011). *Huzurun ikinci adresi Taraklı*. Sakarya: Seçil Ofset.

Tang, C.F. & Tan, E.C. (2015). Does tourism effectively stimulate Malaysia's economic growth?, *Tourism Management*, 46 (2015), 158-163.

Taraklı Belediyesi. (2019). *Tarihin doğayla buluştuğu yer Taraklı*. Sakarya: Taraklı Belediyesi.

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2018). *Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu*. Ankara.

Temürlenk, Ş. (2011). *Taraklı ilçesi'nin beşeri coğrafyası*. (Yüksek Lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Teo, P. (1994). Assesing socio-cultural impacts: the case of Singapore. *Tourism Management*, 15(2), 126-136.

Terkenli, T. S., Bellas, M. L. & Jenkins, L. D. (2007). Tourism impacts on local life: socio-cultural continuity and change in crete. *Ege Coğrafya Dergisi*, 16, 37-52.

Toprak, M. (2018). *Cittaslow ilanıyla birlikte sükûnetini kaybeden şehir: Taraklı*. (Yüksek Lisans tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Toprakeşenler, S. (1994). *XVI. yüzyılda Göynük ve Yenice-i Taraklı Kazaları*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Toskay, T. (1989). *Turizm turizm olayına genel yaklaşım* (3.bs.). İstanbul: Der Yayınevi.

Tribe, J.(2011). *The economics of recreation, leisure and tourism* (4.bs). Oxford: Elsevier LTD.

Tuna, M. (2012). *Sosyolojiye giriş-sosyolojinin temel tartışmaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Tunca, M. (2019). Geleneksel ahşap evlerde su ve nem kaynaklı bozulmalar üzerinde bir araştırma: Taraklı örneği. (Yüksek Lisans tezi). Gebze Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,

Tunç, A. ve Sevin, H.D. (1999). Suç ve terorizmin turizm talebi üzerindeki etkisi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7), 131-140.

Turgay, T. ve Buyruk, P.E. (2017). Geleneksel Taraklı evleri ve yapılarda bozulma nedenleri. *İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi*, 6(2), 35-46.

Türkarslan, N. (2017). Aile sosyolojisi. M. Tuna (Ed.). *Sosyolojiye Giriş kitabı* içinde (s. 210-226). Ankara: Detay Yayıncılık.

Türkay, O. (2014). *Destinasyon yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Türkay, O. ve Mencik, Y. (2016). İstanbul'a gelen turist sayısı ve yabancıların karşılaştığı suç istatistiklerinin karşılaştırılması. *Akademik Bakış Dergisi*, 58, 656-666.

Türkay, O. ve Yalçın Kayıkçı, M. (2018). Tarhana tezgâhlarından çin malı tüccarlığına: Şirince'de turizmle iç içe geçen kültürleşme ve sosyo-kültürel dönüşüme bağlı sorunların analizi. *Ege Akademik Bakış*, 18(4), 645-660.

Türker, G.Ö. ve Türker, A. (2014). Yerel halkın turizm etkilerini algılama düzeyi turizm desteğini nasıl etkiler: Dalyan destinasyonu örneği. *Electronic Journal of Vocational Colleges*. 81-98.

UNWTO., UNEP., & WMO. (2008). *Climate change and tourism: responding to global challenges*. Madrid: UNWTO.

UNWTO (World Tourism Organization). (2019). *Unwto tourism highlist.* Madrid: UNWTO Publishing.

UNWTO (World Tourism Organization). (2020). World tourism barometer. Madrid: UNWTO Publishing.

Uluocak, Ş. (2016). Bilim olarak sosyoloji ve sosyal dinamikleriyle turizm: sosyal ve kültürel etkiler. E. Duran ve C. Aslan (Eds.), *Turizmin Sosyal Psikolojik Dinamikleri kitabı* içinde (s. 191-223). Çanakkale: Paradigma Akademi.

Unur, K. (2002). *Turizmin ekonomik etkilerini ölçmede kullanılan yöntemler ve Türkiye'nin aktif dış turizm gelirlerinin ölçümü için bir model önerisi (doktora tezi).* Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

User, U. (2008). *4823 numaralı temettuat defterine göre Yenice-i Taraklı Kazası (transkripsiyon ve değerlendirme).* (Yüksek Lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Uslu, A. ve Kiper, T. (2006). Turizmin kültürel miras üzerine etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde yerel halkın farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 305-314.

Usta, Ö. (2016). *Turizm genel ve yapısal yaklaşım* (5.bs.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Ünlüönen, K., Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2015). *Turizm ekonomisi* (5.bs). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ünlüönen, K., Kara, M. ve Tokmak, C. (2008). Turizmde mevsimlik talep dalgalanmalarının azaltılmasında futbol organizasyonlarının etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), 313-324.

Villar, J.A. (2008). 'Ibiza: beauty of the day, queen of the night: the influence of clubbing on the Ibizan population. *Proceedings from Club Health Conference Ibiza.*

Wall, G. & Mathieson, A. (2006). *Tourism change, ımpacts and opportunities*. Harlow: Pearson Education Limited.

Wang, N. (2000). *Tourism and modernity a sociological analysis.* Oxford: Elsevier Science Ltd.

Weaver, D. And Lawton, D. (2014). *Tourism management* (5.bs). Milton: John Wiley&Sons.

Weber, M. (2011). *Sosyolojinin temel kavramları*, (M. Beyaztaş, Çev.). İstanbul: Yarın Yayınları,

Wedo (National Departmant of Tourism). (2018). *Tourism destination planning manual*. Departmant Tourism: Republic of South Africa.

Whalley, P. A. (2000). Resident perceptions of the sociocultural ımpacts of tourism in Llangollen, North-east Wales. (Master's thesis) Retrieved from: Retrieved from https://shura.shu.ac.uk.

Williams, S. (1998). Tourism geography. London: Routledge.

WTTC (World Travel & Tourism Council). (2019). *Travel & tourısm economıc impact 2019.* London: World Travel & Tourism Council.

Yağcı, Ö. (2003). *Turizm ekonomisi.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Yamak, N., Tanrıöver, B. ve Güneysu, F. (2012). Turizm-ekonomik büyüme ilişkisi: sektör bazında bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), 205-220

Yavuz, H.İ. (2004). *Taraklı ve Göynük çevresinde eski türk inançlarının izleri*. (Yüksek Lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yıldırım, B.I., Yıldırım, F. ve Gülmez, M. (2017). Türkiye'de enflasyon ve turizm gelirleri ilişkisi üzerine ekonometrik bir analiz. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 1, 69-81.

Yıldırım, A. (2014). Sosyo-kültürel yapı ve suç olgusu arasındaki ilişki: Malatya ili örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 1-7.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10.bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, Z. (2011). Turizm sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 61-62.

Yılmaz, D. (2007). Turizm Sektörünün Tanımı, Yapısı ve Özellikleri. O.İçöz (Ed.), *Genel Turizm Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler kitabı* içinde. Ankara: Turhan Kitabevi.

Yoon, Y., Gursoy, D. & Chen, J.S. (2001). Validating a tourism development theory with structural equation modeling. *Tourism Management*. 22, 363-372.

Zaidan, E. (2016). The ımpact of cultural distance on local residents perception of tourism development: the case of Dubai in UAE. *Tourism*, 64(1), 109-126.

Zelenka, J. & Kacetl, J. (2014). The concept of carryıng capacıty ın tourısm, *Economic Interferences*, 16(36), 641-654.

Zengin, B. (2010). Turizm sektörünün türkiye ekonomisine reel ve moneter etkileri. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 103-126.

Zengin, B. ve Eker, N. (2016). Sakarya ili termal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13, 165-181.

Zhiyong, F. & Sheng, Z. (2009). research on psychological carrying capacity of tourism destination. *Chinese Journal of Population Resources and Environment.*

Zhuang, X., Yao, Y. & Li, J. (2019). Sociocultural impacts of tourism on residents of world cultural heritage sites in china. *Sustainability*, 11, 840.

Url-1 <https://cittaslowturkiye.org/#cittaslow>, erişim tarihi 29.12.2018.

Url-2 <https://cittaslowturkiye.org/cittaslow-tarakli/>, erişim tarihi 29.12.2019.

Url-3 <https://geyvemedya.com/beton-yigini-haline-gelmis-ruhu-olmus-tarakli/>, erişim tarihi 29.12.2019.

Url-4 <https://www.maxqda.com/about>, erişim tarihi 02.01.2020.

Url-5 <https://sakarya.ktb.gov.tr/TR- 107105/el-sanatlari.html.>, erişim tarihi 28.12.2019.

Url-6 <http://www.tarakli.bel.tr/cografya.asp>, erişim tarihi 29.12.2019.

Url-7< http://www.carryingcapacity.org/whatis.html., erişim tarihi 20.05.2019.

Url-8 <www.tdk.gov.tr.>, erişim tarihi 08.12.2019.

Url-9 <https://www.tursab.org.tr> , erişim tarihi 02.07.2019.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Oğuz ÇOLAK

Doğum Tarihi ve Yeri : 22.05.1995, İstanbul

E-posta : oguzcolak@subu.edu.tr

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2019, Kocaeli Üniversitesi, Konaklama İşletmeciliği Bölümü
- **Yükseklisans** : 2020, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Turizm İşletmeciliği

YAYINLARI

Çolak, O. ve Batman, O. (2019). Turizmde Kriz Yönetimi: İstanbul Örneği. 18. Geleneksel Turizm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 147-169.

Çolak, O., Kiper, V.O. ve Batman, O. (2018). Kent Destinasyonlarında Overtourism'e (Ölçüsüz Turizm) Dair Kavramsal Bir Yaklaşım. 20. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, 3, 986-995.

Semint, S., Çolak, O. ve Kıngır, S. (2019). Otel İşletmelerinde Personel Güçlendirme Yönteminin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma: Sakarya Örneği. 4. Uluslararası EMI Girişimcilik ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı, 220-228.

Çolak, O. ve Batman, O. (2019). Turizmde Kriz Yönetimi: İstanbul Örneği. Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 2:3, 351-371.